Anul II, Numărul 1, ianuarie–martie 2019

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Editorial
Picturae
Historia
Eseu
Universalia
Teatru
Jurnal de călătorie
Cronicar de teatru
Musica
Interviu
Portret
Traditiones
Proză scurtă
Poesis
Lumea copilăriei
Roman
Fotoreportaj
Cronică literară
Literatură economică

LEVIATHAN

Anul II, Numărul 1
ianuarie–martie 2019

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Secretar general
de redacție
Daniela Șontică

Colaboratori: **Paul Aretzu, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Lidia Batali, Radu Boroianu, Ani Bradea, Valentin Busuioc, Radu Comșa, Florin Costinescu, Florentina Loredana Dalian, Claudiu Victor Gheorghiu, George Grigore, Dori Lederer, Lőrinczi Francisc-Mihai, Nicolae Grigore Mărășanu, Clara Mărgineanu, Gheorghe Miletineanu, Neculai Moghior, Mirela Nicolae, Mihaela Oancea, Daniel Onofrei, Constantin Preda, Florentin Smarandache, Urfet Șachir, Adina Ștefan, Christian Tămaș, Marius-Cosmin Vasile, Adriana Velincov-Bennett, Carmen Vințan, Letiția Vladislav, Gina Zaharia**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Henry Raeburn, *Reverendul Robert Walker patinând pe Duddingston Loch* (1790)

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Istorie și actualitate
de Costin Tuchilă 3

Picturae:
Mica Eră Glaciară Medievală și fascinația iernii în pictura europeană
de Rudy Roth 5

Historia:
O poveste adevărată
de Neculai Moghior 17

Eseu:
Calea Eroilor – Via Sacra
de Radu Boroianu 23
Prietenia: poartă spre iubire sau fluid iluzoriu pentru vieți neexplorate?
de Daniel Onofrei 31

Universalia:
Poeme mistice de al-Ḥallāǧ
Traducere din limba arabă și prezentare de George Grigore 33

Jurnal de călătorie:
Cercul de aur
de Florentin Smarandache 36

Traditiones:
Importanța tradițiilor și obiceiurilor în societate
de Urfet Șachir 38

Poesis:
Versuri de Florin Costinescu, Nicolae Grigore Mărășanu, Constantin Preda, Valentin Busuioc, Mihaela Oancea 41

Roman:
Să iubești pe aproapele tău (fragment)
de Paul Aretzu 47
Iarna nebună (fragment)
de Letiția Vladislav 50

Cronică literară:
Poezia lui Nicolae Crepcia sau O duminică a metaforei
de Lőrinczi Francisc-Mihai 57
Iubiri salvate în jurnale
de Ani Bradea 59
O restituire: proza Sidoniei Drăgușanu
de Costin Tuchilă 62
Prin culoarele timpului
de Christian Tămaș 65

Teatru:
Joe Boyle sau Aventura istoriei (fragment)
de Pușa Roth 66

Cronicar de teatru:
Mode și trenduri în teatrul de azi
de Gheorghe Miletineanu 72

Musica:
Radu Lupu, un virtuoz al pianului
de Adriana Velincov-Bennett 75

Interviu:
Concerte, experiențe și amintiri din Istanbul cu soprana Irina Iordăchescu
de Adina Ștefan 77
Parcursul longeviv al tăriei de caracter: Georgeta Pitea
de Mirela Nicolae 80

Portret:
Scriitorul Vasile Voiculescu, un martir
de Clara Mărgineanu 83
Regina Maria, o povestitoare cu har
de Daniela Șontică 86

Proză scurtă:
Din sertarele invizibile
de Dori Lederer 88
O cafea neobișnuită
de Radu Comșa 89
După cincisprezece ani
de Gina Zaharia 92
Generalul-soldat
de Florentina Loredana Dalian 94
Ochii...
de Cornelia Bartels 96

Lumea copilăriei:
Un meteorit numit poveste
de Lică Barbu 98
Cheia magică
de Carmen Vințan 102
Povestea unui om leneș
de Lidia Batali 105
Povestea mușețelului, Povestea pădurii războinice
de Pușa Roth 106, 108

Fotoreportaj:
Salonul Național de Artă Contemporană – Centenar 2018. Concluzii
de Claudiu Victor Gheorghiu 110

Literatură economică:
Gestionarea informațiilor în decizia de finanțare a proiectelor de dezvoltare rurală și regională
de Marius-Cosmin Vasile 112

Editorial LEVIATHAN

ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

De la primul său număr, apărut în toamna anului 2018, ***Leviathan*** a dorit și credem că a reușit să fie o revistă culturală de largă cuprindere, cu subiecte atrăgătoare și cu un conținut specific apariției trimestriale. O revistă de *cultură generală* în înțelesul consacrat al noțiunii, deloc perimată astăzi, chiar dacă epoca noastră este una a strictei specializări. Poate cu atât mai puțin perimată, cu cât – e un lucru ușor verificabil – este imposibil, în zilele noastre, să performezi într-un domeniu (și ele s-au ramificat atât de mult) dacă nu ai deschidere și curiozitate cel puțin pentru zone apropiate. Aceasta pentru simplul motiv că interferența între domenii ale cunoașterii este tot mai necesară azi, la un nivel superior decât ieri. E poate un paradox al vremurilor pe care le trăim: cu cât ne specializăm strict, cu atât avem nevoie să aplicăm cunoștințe cât mai diverse.

Având experiența portalului cultural leviathan.ro, a audienței acestuia și a estimării corecte a publicului căruia ne adresăm, din România și din Diaspora, Asociația Culturală Leviathan îndrăznește să creadă că tocmai deschiderea spre zone cât mai diferite din teritoriul vast al culturii, sesizând interferența lor, se impune cu necesitate. Nu am dorit, așadar, să repetăm prin această publicație trimestrială formatul consacrat al revistelor literare, care publică prioritar creație literară, secondată de rubrici de cronici dedicate celorlalte arte, întotdeauna de mai mică întindere. Nu am exclus, desigur – ar fi fost absurd – literatura (*Poesis:* **Florin Costinescu**, **Nicolae Grigore Mărășanu**, **Constantin Preda**, **Valentin Busuioc**, **Mihaela Oancea**; fragmente de roman de **Paul Aretzu** și **Letiția Vladislav**; proză scurtă: **Dori Lederer**, **Radu Comșa**, **Gina Zaharia**, **Florentina Loredana Dalian**, **Cornelia Bartels**; cronici literare de **Lőrinczi Francisc-Mihai**, **Ani Bradea**, **Costin Tuchilă**, **Christian Tămaș**).

Am cuprins însă, și o vom face și în continuare, texte de istorie, știut fiind că fără memoria faptelor relevante din trecut, prezentul devine un nonsens. Primul număr al revistei ***Leviathan*** a fost dedicat Centenarului Marii Uniri din 1918 și continuăm acum cu rememorarea, la nivel științific, a unor evenimente care constituie continuarea actului de la 1 decembrie (decembrie 1918–martie 1919) – **Neculai Moghior**, *O poveste adevărată*. Piesa **Pușei Roth** (*Joe Boyle sau Aventura istoriei,* aici un fragment) este la rândul său de inspirație istorică, evocând figura emblematică a ofițerului canadian **Joseph Whiteside Boyle**, care a adus marii servicii României în Primul Război Mondial și despre care nu se mai vorbește aproape nimic.

Continuare în pag. 4

Urmare din pag. 3

Istorie înseamnă și reflecții asupra importanței și continuității tradițiilor în societate (**Urfet Șachir**). Salonul Național de Artă Contemporană (ediția Centenar 2018) se înscrie în tradiția istorică a saloanelor oficiale organizate în România începând cu anul 1864 (fotoreportaj de **Claudiu Victor Gheorghiu**).

Sub semnul *Universalia*, eminentul orientalist **George Grigore** oferă o raritate: traduceri din limba arabă din poemele mistice ale lui **al-Ḥallāǧ** (857–922).

Artele vizuale, cu ilustrații adecvate, devin obiect de studiu dintr-o inedită perspectivă istorică, Mica Eră Glaciară Medievală (secolele XIII–XIX), reflectată în pictura europeană (**Rudy Roth**) sau filosofico-politologică (**Radu Boroianu** despre Brâncuși, în *Calea Eroilor – Via Sacra*).

Portret înseamnă în acest număr al revistei, articole de sinteză despre scriitorul-martir Vasile Voiculescu (**Clara Mărgineanu**) și Regina Maria, autoare de proză de ficțiune (**Daniela Șontică**), dar și interviuri-portret realizate de **Adina Ștefan** și **Mirela Nicolae**.

Pe lângă rubricile pe care le cunoașteți din numărul trecut, publicăm acum o secțiune de *Literatură economică*, un studiu teoretic dedicat tehnologiei și gestionării informației (**Marius-Cosmin Vasile**), tocmai pentru că, mai ales în acest secol, fără cunoașterea unor asemenea tehnici moderne și îndeosebi fără știința de a le aplica, eșecul poate fi garantat în orice domeniu. Or, cel cultural nu face excepție.

Dacă alte reviste sunt mai reticente în a acorda spațiu larg literaturii pentru copii și adolescenți, noi îndrăznim prin rubrica *Lumea copilăriei,* cu proză – în stiluri diferite, de la ficțiunea fantastică, cu lumini de basm (**Carmen Vințan** și **Pușa Roth**) la rememorarea ironică, în ton de satiră acoperită de candoarea vârstei (**Lică Barbu**) – și poezie (**Lidia Batali**).

Atât portalul cât și revista ***Leviathan*** au fost concepute ca o modalitate de întâlnire culturală a *românilor de pretutindeni*. Deschiderea de după 1990 ne-a dat prilejul fireștii apropieri. Cea culturală este cu siguranță calea cea mai adecvată, este o stare de normalitate pe care se cuvine să o susținem cu orice efort. Veți regăsi în acest număr colaboratori care ne onorează prin calitatea textelor: **Cornelia Bartels** (Germania), **Dori Lederer** (Portugalia), **Gheorghe Miletineanu** (Israel), **Daniel Onofrei** (SUA), **Florentin Smarandache** (SUA), **Adriana Velincov-Bennett** (Marea Britanie), **Letiția Vladislav** (Spania).

Echipa ***Leviathan*** vă dorește lectură plăcută!

„Având experiența portalului cultural leviathan.ro, a audienței acestuia și a estimării corecte a publicului căruia ne adresăm, din România și din Diaspora, Asociația Culturală Leviathan îndrăznește să creadă că tocmai deschiderea spre zone cât mai diferite din teritoriul vast al culturii, sesizând interferența lor, se impune cu necesitate.”

Picturae

MICA ERĂ GLACIARĂ MEDIEVALĂ ȘI FASCINAȚIA IERNII ÎN PICTURA EUROPEANĂ

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician,
cercetător român,
doctor în științe politice

Începând cu jumătatea secolului al XIII-lea și până la jumătatea secolului al XIX-lea, emisfera nordică a planetei s-a aflat sub semnul **Micii Glaciațiuni** sau **Micii Ere Glaciare Medievale**, o perioadă de timp caracterizată prin scăderi bruște și relativ îndelungate ale temperaturii terestre. Chiar dacă nu există un consens științific în ceea ce privește durata efectivă a procesului, rezultatele cercetărilor de până acum par să contureze mai degrabă o ipoteză a două segmente temporale distincte în care Europa, Asia și America de Nord au experimentat scăderi dramatice ale mediilor de temperatură anuale, concretizate prin veri mai reci și foarte umede și ierni extrem de dure și geroase.

Astfel, potrivit oamenilor de știință, poate fi identificată o primă fază a **Micii Glaciațiuni**, al cărei debut pare să fi avut loc în cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea, cel mai probabil datorită cantităților impresionante de particule de dioxid de sulf proiectate în straturile superioare ale atmosferei de erupțiile vulcanilor Samalas (1257) și Quilotoa (1280), care au generat o expansiune a calotei glaciare arctice [1], pe fondul unei activități mai reduse a soarelui[1]. Această fază inițială se va încheia spre sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, când soarele – intrat între timp într-un alt interval de semi-hibernare[2] – va redeveni activ și când planeta va înceta să mai resimtă efectele devastatoare generate de o altă serie de activități vulcanice de anvergură, precum erupțiile vulcanului Kuwae (1453)[3] și a altor doi vulcani (încă

Continuare în pag. 6

[1] Această perioadă de slabă activitate solară ce a început în jurul anului 1280 și a durat până în jurul anului 1350 este cunoscută în lumea științifică drept „Minimul Wolf". [2]

[2] Această nouă perioadă de activitate redusă a avut loc în perioada 1450–1510 și este cunoscută în literatura de specialitate drept „Minimul Spörer". [3]

[3] Erupției acestui vulcan îi sunt atribuite compromiterea totală a recoltelor din Suedia în acel an, dar și faptul că, timp de trei ani, în arealele asiatic, european și nord-american, copacii au încetat să se mai dezvolte. Efectele devastatoare ale evenimentului s-au resimțit și în China, unde zeci de mii de oameni au murit înghețați și unde, luni de zile după erupția propriu-zisă, s-a înregistrat o anormală și continuă ninsoare timp de 40 de zile succesive în provinciile situate în sudul râului Yangtze. Tot erupției lui Kuwae îi sunt atribuite și cețurile uscate ce au acoperit zidurile Constantinopolelui în lunile aprilie și mai ale anului 1453, dar și cea mai mare foamete care a afectat vreodată imperiul aztec.

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Recensământul din Bethleem*

Ambrogio Lorenzetti, *Alegorie privind efectele bunei și proastei guvernări* (detaliu)

Urmare din pag. 5

neidentificați) în 1458 și 1465. [4] Ca fapt divers, acest din urmă eveniment, confirmat științific în urma analizelor unor probe de gheață din Antarctica, este considerat responsabil, printre altele, de apariția fenomenelor unice, precum soarele de culoare albastră [5] și aerul de culoare galbenă, înregistrate în Italia meridională[4] în ziua de 14 septembrie 1465 și care au dat peste cap festivitățile programate cu ocazia intrării în Napoli a **Ipollitei Maria Sforza**, viitoarea mireasă a regelui **Alfonso al II-lea**.

După un scurt interludiu în care temperatura planetară a avut parte de o oarecare redresare, la mijlocul secolului al XVI-lea începe o a doua fază de răcire, care durează aproximativ până la mijlocul secolului al XIX-lea. De această dată, însă, vina nu mai este direct atribuită erupțiilor vulcanice din zona tropicală, ci – în mod direct – unei noi perioade de diminuare a activității solare, în special între anii 1645 și 1715, eveniment cunoscut în lumea științifică drept „Minimul Maunder"[5].

Coincidență sau nu, debutul celei de-a doua faze a **Micii Ere Glaciare** are loc aproape concomitent cu apariția primei picturi de iarnă propriu-zise, celebra lucrare *Jagers in de sneeuw – Vânători în zăpadă* a lui **Pieter Bruegel cel Bătrân**[6]. Evident, fiindcă vorbim deja de anul 1565, apare – oarecum natural – întrebarea: de ce un subiect atât de evident, atât de provocator pentru creativitatea umană, nu a apărut mai devreme în lucrările marilor maeștri?

Răspunsul, fără doar și poate, derivă din faptul că, în Europa medievală timpurie, singurul rol al picturii era să-l preamărească pe Dumnezeu, iar creația artistică era de cele mai multe ori plasată într-un spațiu spiritual, în care natura avea un statut mai degrabă utilitarist, menit să confere plus-valoare semnificației simbolice a subiectului. În plus, în societatea vremii, iarna era o perioadă în care membrii comunităților petreceau cât mai mult timp în casă, departe de intemperiile de afară. Faptul că iarna și manifestările ei invazive afectau mai degrabă negativ viața cotidiană, au redus probabil și apetitul artiștilor de a le imortaliza.

Dincolo de acest plan general, au existat însă și câteva mici, dar extrem de importante excepții. Pentru că, în ciuda faptului că lucrarea lui **Bruegel** marchează un moment-cheie în istoria artei (și, indirect, în cea a studiilor climatice), ea nu oferă cea dintâi reprezentare a iernii sau zăpezii în pictură. Una dintre cele mai vechi astfel de reprezentări se regăsește într-un medalion de cornișă care decorează una din frescele ciclului *Allegoria ed Effetti del Buono e del Cattivo Governo – Alegorie privind efectele bunei și proastei guvernări*, pictate în perioada 1337–1339 de **Ambrogio Lorenzetti** în Sala dei Nove a Palazzo Pubblico din Siena. Parte a unui șir de reprezentări simbolice ale anotimpurilor, medalionul în cauză – dedicat, evident, iernii – uimește prin faptul că înlocuiește tradiționalele reprezentări „de interior" ale lunilor reci, precum tranșarea cărnurilor, pregătirea cârnaților, aranjarea lemnelor în magazii, statul în jurul unei surse de căldură etc., cu imaginea unui bărbat îmbrăcat în straie groase, care ține în mână un bulgăre de zăpadă și care nu pare deloc afectat de ninsoarea care-i cade pe umeri. Iar acest lucru avea loc într-un moment de început al primei faze a **Micii Glaciațiuni** medievale...

O altă reprezentare a iernii în arta vizuală a epocii este legată de interesul suscitat în rândul nobilimii și clerului european de punerea în circulație a unui manuscris intitulat *Tacuinum Sanitatis – Menținerea Sănătății*, în fapt, nimic altceva decât o traducere în limba latină a unui influent tratat medical arab[7], conceput în secolul al XI-lea de către un medic creștin nestorian din Bagdad, pe numele său **Ibn Butlân**. Unele dintre aceste copii, realizate în Lombardia spre finele

[4] Evenimentul este înregistrat și în Germania, fiind menționat în cronica orașului Soest din Westfalia. [6]

[5] Într-un segment de 30 de ani din cadrul aceste perioade sunt observate mai puțin de 50 de pete solare, comparativ cu 40.000–50.000 în perioada modernă.

[6] Iarna anilor 1564–1565 a fost considerată în epocă drept una dintre cele mai lungi și severe de-a lungul ultimului secol.

[7] Numele arab al manuscrisului este *Taqwim al-Sihhah,* care se traduce tot prin *Menținerea sănătății*.

Bulgări de zăpadă din *Tacuinum Sanitatis*

secolului al XIV-lea, ajung să fie ilustrate de miniaturiști locali, care decid să includă în paginile codicelui diferite reprezentări ale plantelor și animalelor în habitatul lor natural. Astfel, aceste ilustrații pun pentru prima dată privitorul în fața imaginilor unor munți înzăpeziți, în fața reprezentărilor ninsorii sau burniței și, în special, în fața unor micro-tablouri cu oameni angrenați în bătăi cu bulgări de zăpadă. [7]

Întâmplarea face ca tocmai una dintre aceste copii ale *Tacuinum Sanitatis* să ajungă în posesia prințului-episcop **George de Lichtenstein**, preocupat, la acea vreme, de reamenajarea și redecorarea Turnului Acvilei al Castelului Buonconsiglio din Trento, care servea în epocă atât ca reședință princiară, dar și ca palat episcopal. Printre roadele acestei preocupări se numără ornarea camerei principale a turnului cu o serie de fresce intitulată *Ciclo dei Mesi – Ciclul Lunilor,* a căror realizare îi este atribută maestrului **Wenceslas din Bohemia**. Create efectiv între ultimii ani ai secolului al XIV-lea și primii ani ai secolului al XV-lea[8], frescele de la Trento sunt primele reprezentări monumentale ale lunilor calendaristice. Deși toate frescele împart similitudini cu vignetele din *Tacuinum*, unele dintre cele mai evidente se găsesc în fresca asociată lunii ianuarie, în al cărei prim-plan se pot observa mai mulți protagoniști surprinși într-o luptă

[8] Finalizarea lucrării trebuie să fi avut loc înainte de anul 1407, când prințul-episcop a fost arestat și întemnițat în urma unei revolte.

Bulgări de zăpadă din *Ciclo dei Mesi – Ianuarie*

cu bulgări de zăpadă. Deși rudimentară în execuție și cu evidente discrepanțe de perspectivă, fresca reușește să prezinte iarna ca un subiect fecund pentru pictură.

Una dintre cele mai frumoase reprezentări ale iernii din această perioadă istorică apare însă în manuscrisul *Les Très Riches Heures du Duc de Berry – Foarte bogatele ore ale ducelui de Berry*, o carte de rugăciuni ilustrată de uz privat, comandată pictorilor miniaturiști **Herman, Paul** și **Johan Limburg** din Nijmegen, în anul 1409, de către extrem de bogatul aristocrat **Jean de Berry**, fratele regelui **Charles al V-lea** al Franței. [8] Comanda pentru această extrem de somptuoasă și extravagantă *„livre d'heures – carte a orelor"* [9] a venit chiar în ziua în care artiștii olandezi au predat lucrarea *Belles Heures du Duc de Berry – Frumoasele ore ale ducelui de Berry*, realizată timp de 5 ani, pentru același **Jean de Berry**. Deși moartea fraților **Limburg** și a patronului lor în anul 1416, probabil din cauza ciumei, a făcut ca *Les Très Riches Heures* să fie finalizat (grație muncii mai multor artiști) abia peste opt decenii, miniatura aferentă lunii februarie inclusă în secțiunea calendaristică a codicelui, este o veritabilă enciclopedie în miniatură a iernii olandeze de început de secol XV. Cu un nivel al detaliului extraordinar – dată fiind dimensiunea efectivă – lucrarea, cel mai probabil pictată de **Paul Limburg**, uimește

Continuare în pag. 8

[9] Un compendiu ilustrat conținând rugăciuni, versete biblice, imnuri și psalmi, menit să-l ajute pe posesor să identifice corect materialul liturgic ce trebuia citit în timpul diferitelor intervale separate de așa-numitele ore canonice.

Foarte bogatele ore ale ducelui de Berry – Februarie

Urmare din pag. 7

prin modul în care reușește să confere iernii o dimensiune estetică nemaiîntâlnită până atunci. Scena tabloului este una rustică, având în prim-plan o casă de lemn, a cărei fațadă a fost eliminată pentru ca privitorul să poată observa posturile și ținutele celor trei personaje aflate în interior, dar și diferite detalii arhitectonice și de amenajare interioară. În spațiul imediat exterior, artistul plasează mai multe elemente (un staul populat de oi, un porumbar, stupi de albine și mai multe butoaie), menite să certifice statutul social al principalilor protagoniști, îmbrăcați în haine elegante de culoare albastră. În plus, spre deosebire de frescele din Trento, unde zăpada pare mai degrabă realizată din bumbac, în scena din *Les Très Riches Heures*, ea este autentică și, totodată, integrată complet în compoziție prin utilizarea sa în realizarea de contraste tonale. Ce uimește cel mai mult însă este modul în care artistul a reușit să exprime impactul intemperiilor climatice asupra a trei personaje aparent secundare (o femeie bătrână, un măgar și stăpânul său) și asta cu 150 de ani înainte ca **Pieter Bruegel** să ofere lumii capodoperele sale hibernale.

150 de ani în care în care omenirea a trecut de la prima, la cea de-a doua fază a **Micii Ere Glaciare Medievale**, fără însă ca acest lucru să se resimtă și pe pânzele, în frescele sau în ilustrarea codicelor perioadei. 150 de ani care au adus totuși schimbări de perspectivă în lumea artei, din punct de vedere al relevanței peisajului în conceptul artistic. Astfel, încep să apară semne ale creșterii importanței peisajului în opere precum tripticurile *Judecata de apoi* (cca. 1482), *Grădina plăcerilor lumești* (cca. 1490–1510) sau *Hooiwagen – Carul* (cca. 1516) ale lui **Hieronymus Bosch** sau în *Perspectivă din valea Arco* a lui **Albrecht Dürer**. Eliberarea peisajului de jugul utilitarismului și transformarea sa într-un gen artistic de sine stătător va apărea însă în lucrări precum *Peisaj cu ispitirea Sf. Antonie* (cca. 1510), *Sfântul Jerome într-un peisaj stâncos* (cca. 1515–1520), *Penitența Sfântului Jerome* (cca. 1512–1515), *Sfântul Jerome în deșert* (cca. 1512–1524) sau *Peisaj cu Charon traversând Styxul* (cca. 1515–1524) ale pictorului flamand **Joachim Patinir**.

Concomitent, încep să se răspândească cu repeziciune ideile umaniste și cele ale Reformei protestante, aspecte ce vor translata, în cele din urmă, viziunea antropocentristă, dar și idealizarea și stilizarea platonică a realității naturale în spațiul artistic. Acest context se suprapune și cu debutul celei de-a doua faze a **Micii Glaciațiuni** medievale, care aduce temperaturile mai scăzute în cotidianul emisferei nordice. Iarna anului 1564–1565, de exemplu, a fost atât de lungă și rece, încât cei mai mulți dintre locuitorii Europei nu mai trăiseră o experiență similară. La Londra, spre exemplu, nu doar că a înghețat complet râul Tamisa, dar stratul de gheață a fost atât de gros, încât localnicii au organizat și primul **Frost**

Albrecht Dürer, *Perspectivă din valea Arco*

Fair – Târg al Înghețului, în cadrul căruia au fost organizate concursuri de dans sau tras cu arcul și la care a asistat însăși **Regina Elisabeta I**. La mică distanță de nasul regal, mulți întreprinzători frigeau boi întregi, direct pe râul înghețat, la niște frigări gargantuelice, sub care focul avea să ardă în continuu timp de zile bune. Peste mare, în Țările de Jos, aceleași temperaturi extreme, care au făcut să înghețe toate râurile, lacurile și canalele, l-au determinat pe **Pieter Bruegel** să picteze *Vânători* și, cu atât mai mult, să creeze tabloul ca pe o scenă de exterior.

Deși este una dintre cele mai faimoase picturi ale flamandului, *Jagers in de sneeuw – Vânători în zăpadă* face parte dintr-o serie mai largă intitulată *Lunile*, comandată lui **Bruegel** de către **Niclaes Jonghelinck** – un bogat perceptor și colecționar de artă – și menite să decoreze salonul unui domeniu fortificat al acestuia, situat la periferia orașului Antwerpen[10].

[10] În arhivele orașului Antwerpen există o scrisoare de garanție cu rol de testament emisă de Jonghelinck în favoarea prietenului său Daniel de Bruyne în data de 15 februarie 1566. Documentul declară o valoare de 16.000 de guldeni și evidențiază existența unei pinacoteci care include *„16 picturi de Bruegel, printre care **Turnul din Babel, Christos cărând crucea, Cele douăsprezece luni ale anului** și toate celelalte care mai sunt."*

Din punct de vedere al compoziției, pictura prezintă o scenă în totalitate seculară, desfășurată într-un sat flamand de secol XVI, iar singurele referințe religioase sunt reprezentate de turlele bisericilor locale. Punctul focal al picturii este reprezentat de un grup de bărbați și câinii lor, cele mai mari figuri din întregul tablou și care ocupă aproape în totalitate partea din stânga jos a lucrării. Dar, în loc să prezinte o scenă triumfătoare, **Bruegel** a decis să picteze o scenă a eșecului și dezolării, probabil ca pe o transpunere a reprimatei sale conștiințe naționale, care va apărea ceva mai vizibil în alte tablouri pictate exact în această perioadă. Percepția frigului și a iernii este extrem de palpabilă și poate fi distinsă din adâncimea evidentă a zăpezii prin care personajele înaintează cu greutate, din posturile lor cocoșate, din faptul că toți membrii grupului de vânători au capetele aplecate, iar toți câinii urechile pleoștite, dar și din verdele înghețat al iazurilor situate în vasta panoramă din fața grupului de vânători, din goliciunea copacilor sau din cerul plumburiu. Starea de spirit a grupului pare a fi explicată prin faptul că doar unul dintre bărbați se întoarce acasă cu un trofeu: un pui de vulpe.

Pornind de la acest grup, **Bruegel** unifică scena printr-o tehnică similară cu cea a lui **Paul Limburg** în *Les Très Heures,*

Continuare în pag. 10

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Vânători în zăpadă*

Urmare din pag. 9

și anume prin diagonale și linii curbe, care reușesc să creeze senzația unor diferențe de nivel (în acest caz, adâncime), pe fondul aceluiași tip de discrepanță la nivel de perspectivă. Dincolo de panta dealului abrupt, săteni îmbrăcați în haine groase sunt angrenați în diferite activități și sporturi de iarnă precum: patinaj, curling sau o formă incipientă de hochei. Uimește însă pictarea unor masive muntoase, care nu există în relieful Țărilor de Jos, ci sunt mai degrabă reminiscențe nostalgice ale peisajelor alpine pe care **Bruegel** le-a întâlnit într-o călătorie anterioară prin Franța și Italia.

„Ceea ce apare a fi o imagine candidă a vieții cotidiene – o zi de iarnă rece și întunecoasă – este, în fapt, o fin orchestrată și panoramică priveliște asupra lumii. Linia orizontului, poziționată în treimea superioară a tabloului, oferă privitorului o perspectivă complexă, care combină interesul în activitatea umană cu panorama expansivă și dominantă a unei hărți, o stare de fapt care caracterizează cea mai mare parte a lucrărilor lui Bruegel." – **David Boffa**. [9]

În ciuda notorietății – mai ales din perioada modernă – a *Vânătorilor*, în epocă, cea mai faimoasă lucrare a lui **Bruegel**, amintind de friguroasa iarnă dintre anii 1564–1565, era *Winterlandschap met schaatsers en een vogelval – Peisaj de iarnă cu patinatori și capcană de păsări* (1565). Aceasta va fi, totodată, și cea mai copiată dintre lucrările pictorului flamand, cel mai probabil datorită faptului că are dimensiuni mult mai reduse decât marea majoritate a celorlalte peisaje ale sale. [10]

Scăldată într-o lumină difuză, oarecum delicată și atenuată de tonurile fildeșiu-aurii îmbinate în albul zăpezii, lucrarea imortalizează un sat din regiunea Brabant și, la prima vedere, pare să vorbească despre plăcerile gheții. Într-o largă măsură, mult mai bine realizată din punct de vedere tehnic și compozițional decât *Vânători*, pictura are însă și un înțeles mai profund, strâns legat de schimbările de ordin filosofic, religios și politic din epocă, fiind – potrivit **Sabinei van Sprang** – *„o interpretare alegorică a existenței umane din perspectiva secolului al XVI-lea"*.

„Capcanele de păsări, precum cea aflată în prim-plan în partea din dreapta a lucrării – notează autoarea – *erau folosite în literatura epocii pentru a simboliza ispitirea sufletelor pierdute de către diavol, în timp ce scena de patinaj pare să prezinte natura incertă, alunecoasă a existenței. Patinatorii și păsările au fost alăturați unii altora în această lucrare, tocmai pentru că împart vulnerabilități și temeri similare."* [11]

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Peisaj de iarnă cu patinatori și capcană de păsări*

Alte două lucrări importante din portofoliul „hibernal" al lui **Pieter Bruegel cel Bătrân** sunt *Volkszählung zu Bethlehem – Recensământul din Bethleem*, realizată în 1566 și *De Aanbidding van de Koningen in de sneeuw – Adorarea magilor în zăpadă* (1567). În spatele titlurilor cu evidente conotații religioase, ambele sunt lucrări seculare care susțin cauza provinciilor protestante ale Țărilor de Jos în lupta lor împotriva ocupației spaniole din vremea lui **Philip al II-lea de Habsburg**. Ambele par să susțină că ideea *„ereziei protestante"* prin care coroana habsburgică își justifica politica de represiune, era în fapt doar o acoperire pentru jefuirea efectivă a bogatelor provincii olandeze. Translatarea unei teme biblice în acest cadru politico-istoric se distinge însă cel mai evident în lucrarea *De Kindermoord – Masacrul pruncilor* (1565–1567), un alt tablou de iarnă și care, inițial, ilustra un presupus carnagiu realizat de către trupele de ocupație spaniole în Flandra. Imediat după ce acest tablou a ajuns în posesia Împăratului Roman de Națiune Germană, **Rudolf al II-lea**, în Praga, imaginile copiilor asasinați au fost acoperite cu imagini de animale, butoaie sau alimente, rezultând astfel o lucrare conformă cu normele de „corectitudine politică" ale epocii. Copii ale lucrării originale, realizate de **Pieter Bruegel cel Tânăr** după moartea tatălui său, survenită în 1569, păstrează însă forma nealterată a concepției artistice inițiale[11].

Patru decenii după iarna extrem de friguroasă care l-a inspirat pe **Bruegel** să confere sens artistic iernilor Flandrei, în sezonul rece dintre anii 1607–1608[12], are loc un nou moment de referință în climatologia medievală. Astfel, temperaturile extreme vor conduce la un îngheț la cote istorice al Tamisei și, implicit, la organizarea celui de-al doilea **Târg al Înghețului** pe albia fluviului care scaldă capitala britanică. Evenimentul este descris, ce-i drept nu în termenii cei mai onoranți, într-o scenetă teatrală a vremii, intitulată *The Great Frost: Cold doings in London – Marele Îngheț: lucruri reci de făcut în Londra*, atribuită poetului și dramatugului **Thomas Dekker**. Despre ce s-a întâmplat atunci, aflăm în detaliu și dintr-o notă jurnalistică din 1607, republicată, în 1835, de un ziar din insulă:

„Și, de duminică, a 10-a zi de ianuarie și până în a cincisprecezea a aceluiași, înghețul a fost atât de extrem, încât gheața a devenit compactă și nu a mai fost dusă [de apa Tamisei] și atunci tot felul de oameni, femei și copii au purces curajos pe ea în multe părți [ale orașului]; unii au tras la țintă; alții au jucat popice și au dansat sau s-au angrenat în alte distracții, pricină pentru care în această aglomerație, au fost mulți care au instalat tarabe și corturi-prăvălie pe gheață, unde se vindeau fructe, vânat, vin și bere, suveniruri și era chiar și un cort de frizer [...] În aceste corturi erau aprinse focuri. Gheața a ținut până în a doua zi de februarie, când a ajuns să se dizolve și să fie dusă departe." – „Saturday Magazine" (1835).

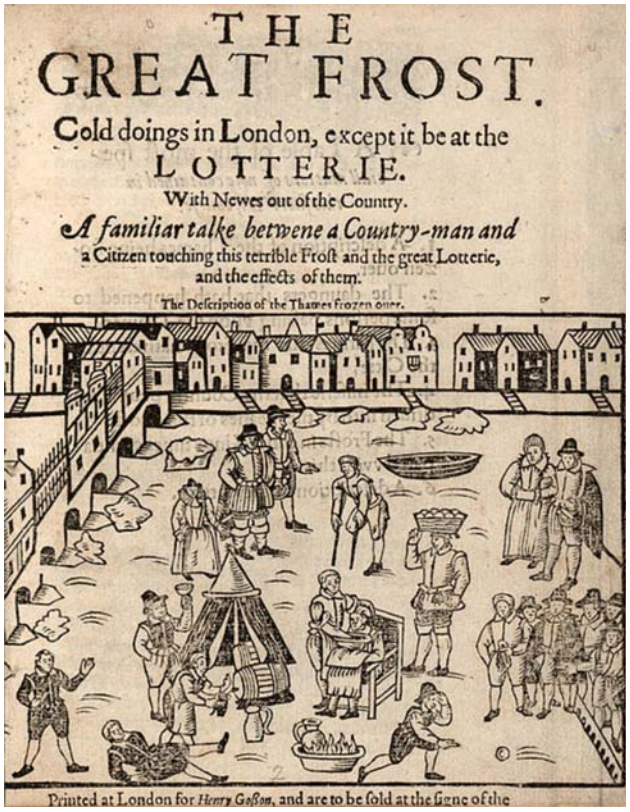

Deteriorarea constantă a temperaturii în secolul al XVII-lea pare să inducă o nemaiîntâlnită apetență a pictorilor vremii către subiectele de iarnă, mai ales în Țările de Jos. Aici, **Pieter Bruegel cel Tânăr** – care și-a dedicat o mare parte din viață copierii și vânzării lucrărilor ilustrului său tată – începe să picteze, la rândul său, numeroase scene originale de iarnă, folosind aproximativ aceleași coordonate stilistice și de perspectivă ca și acesta. Una dintre aceste picturi, *Der Winter – Iarna*, realizată în 1633[13] ca parte a unui set reprezentând cele patru anotimpuri, este o veritabilă mărturie a existenței unei continuități artistice și climaterice în Flandra medievală.

Moștenirea artistică a lui **Bruegel** va atinge însă apogeul printr-un alt fiu al său, **Jan Bruegel cel Bătrân**, care va deveni – alături de **Peter Paul Rubens** – principala figură a picturii flamande de început de secol XVII. Aidoma fratelui său, și

Continuare în pag. 12

[11] Una dintre aceste copii se află la Muzeul Național de Artă al României.

[12] Coloniștii europeni stabiliți în America de Nord au lăsat la rândul lor mărturii despre această iarnă extrem de geroasă. Din mărturiile lor aflăm, de exemplu, că lunga iarnă dintre 1607 și 1608 a făcut ca gheața să se mențină pe Lacul Superior până pe 11 iunie.

[13] Muzeul Național de Artă al României deține o copie a acestei lucrări.

Jan Bruegel și Hans Rottenhammer, *Peisaj de iarnă cu gloria îngerilor*

Urmare din pag. 11

Jan Bruegel cel Bătrân va executa numeroase copii după lucrările tatălui, aducând însă și minunate contribuții originale în ceea ce privește pictura pe teme hibernale. Supranumit **Bruegel de catifea**, datorită atât pasiunii sale pentru haine scumpe, dar și pentru tonurile și textura catifelate ale picturilor sale, **Jan Bruegel** este nu doar cel mai talentat, dar și cel mai complex pictor dintre membrii dinastiei artistice bruegeliene. Pasiunea sa pentru detaliu și compoziție, dar și tehnica extrem de rafinată vor oferi posterității veritabile capodopere, multe dintre ele având ca temă iarna. Ce este interesant însă, e că o largă majoritate dintre picturile pe teme hibernale, precum *Der Winter – Iarna* (cca. 1615), *Peisaj cu patinatori* (cca. 1615–1625), *Peisaj de iarnă cu călători lângă un oraș fortificat* etc., sunt pictate împreună cu **Joos de Momper cel Tânăr**. Mai rar, precum în cazul lucrării *Peisaj de iarnă cu gloria îngerilor* (cca. 1595–1610), **Jan Bruegel** colaborează cu **Hans Rottenhammer**.

Pe măsură ce lumea se întrepta către perioada de climax a **Micii Glaciațiuni** (1645–1715), numeroși pictori (mai ales din Țările de Jos) adoptă temele de iarnă ca element important al creației lor artistice. Astfel apar minunate capodopere hibernale semnate de **Henrick Avercamp, Jan van Goyen, Gijsbrechts Leytens, Arent Arentsz, Willem Schellinks** sau **Abrahamsz Beerstraten**. Mult mai puțin atras de tema iernii a fost **Peter Paul Rubens**, care a lăsat posterității puține lucrări care să abordeze această temă, una dintre cele mai cunoscute fiind *Iarna – Interiorul unui șopron* (1618–1619).

De cealaltă parte a mării, în insulele britanice, sezonul rece dintre anii 1683–1684 va aduce un nou **Târg al Înghețului**. Susținut pentru mai bine de două luni de gheața Tamisei [12], evenimentul va fi imortalizat în numeroase lucrări de artă, care vor deveni mai apoi veritabile mărturii științifice privind impactul **Minimului Maunder** asupra evoluției climei în Europa vremeii. Unele dintre cele mai elocvente realizări artistice care surprind târgul londonez sunt: *A Frost Fair on the River Thames in the Winter of 1683–84 – Un Târg al Înghețului pe râul Tamisa în iarna lui 1683–84* a britanicului

Thomas Wyke, *Un Târg al Înghețului pe râul Tamisa în iarna lui 1683–84*

Hartă exactă și simpatică sau Reprezentarea corturilor-prăvălie și a varietății de spectacole și comicării pe gheață, pe râul Tamisa din Londra în timpul memorabilului Îngheț din al 35-lea an de domnie a regelui sfânt Charles al II-lea, Anno Domini 1683. Cu legendă, realizată cu literele alfabetului, a imaginilor vrednice de luat în seamă.

Thomas Wyke [13] și *The Frost Fair – Târgul Înghețului* a olandezului stabilit în Londra, **Abraham Danielsz Hondius**.

Un sfert de secol de la acest moment, în dimineața zilei de 6 ianuarie 1709, europenii se vor trezi într-o lume care, din acel moment, va înceta să mai fie la fel. Timp de trei săptămâni, Europa va fi cuprinsă de un ger nemaiîntâlnit, nici măcar în poveștile bătrânilor. După o scurtă încălzire care părea să readucă vremea la o normalitate hibernală, întreg continentul va fi învelit într-o nouă și mult mai lungă perioadă de ger extrem. Potrivit cronicilor din întreaga Europă, din Scandinavia și până în Italia, de la coastele Franței și până la gurile Dunării, totul s-a transformat, peste noapte, în gheață. Marea a înghețat, râurile și lacurile au înghețat, pământul a înghețat, de cele mai multe ori până la o adâncime de un metru sau chiar mai mult. Chiar și laguna venețiană s-a transformat într-un imens patinoar în aer liber, lucru imortalizat de pictorul baroc **Gabrielle Bella** în lucrarea sa *Le lagon gelé en 1709 – Laguna înghețată în 1709*. În Adriatica, numeroase nave au fost prinse de gheață, iar echipajele lor au pierit de frig și foame. În Spania a înghețat râul Ebru, iar în meridionala Valencie măslinii au fost distruși de ger. Animalele au murit de frig, crestele cocoșilor au înghețat și au căzut, milioane de copaci au crăpat ca și cum un tăietor de lemne invizibil îi spinteca de-a lungul trunchiurilor, iar sute de călători au murit înghețați, sprijiniți de copaci sau în toiag, de-a lungul drumului. Avea să fie cea mai geroasă și dură iarnă a ultimilor 500 de ani pe continentul european[14]. Trei luni de ger și foamete care, în Anglia, au căpătat numele de **The Great Frost – Marele Îngheț**, iar în Franța, cea mai afectată dintre țările Europei, pe cel de **Le Grand Hiver – Marea Iarnă.** Trei luni care au dus la o serie de evenimente catastrofale, ce au împânzit întregul continent: sărăcie extremă, temperaturi mortale, război și boli, evidențiate de gravorul și pictorul italian **Giuseppe Maria Mitelli** în schița sa *L'anno terribile 1709 – Anul teribil 1709* (1709).

Ca fapt divers, una dintre cele mai plastice evocări ale iernii anului 1709 se regăsește într-o epistolă a ducesei de Orléans, **Elisabeth Charlotte**, pe care aceasta a trimis-o mătușii sale, **Sophia**, prințesă electoare a Hanovrei. Vorbind despre gerul extrem care a lovit regatul cumnatului ei, **Ludovic al XVI-lea**, ducesa sublinia:

„Gerul de aici este atât de pătrunzător încât aproape că sfidează orice descriere. Stau lângă un foc care arde cu putere, am o draperie în fața ușii, care e închisă, pentru a putea sta aici cu o blană în jurul gâtului, cu picioarele băgate într-un manșon de piele de urs și tot tremur și abia pot ține în mână condeiul. Niciodată în viața mea nu am văzut o iarnă precum asta. Vinul îngheață în sticle." [14]

Chiar dacă soarele devine din ce în ce mai activ, începând cu anul 1715, temperaturile – mai ales în perioada de iarnă – au rămas la fel de scăzute. Dovadă stă, printre altele, faptul că atât în 1716, cât și în 1739–1740, Londra este cuprinsă din nou de de frenezia **Târgurilor Înghețului**, care aduc pe gheața Tamisei veritabile menajerii urbane cu grătare și corturi, tiparnițe și tarabe. Evenimentele atrag și, cu aceste ocazii, atenția protipendadei londoneze și chiar și a figurilor

Continuare în pag. 14

[14] Cauzele acestui eveniment sunt, potrivit cercetătorilor, legate de erupția vulcanilor Teide din Insulele Canare (1705), Santorini din Mediterana orientală (1707–1711) și Vezuviu (1707), pe fondul suprapunerii acestor evenimente cu perioada Minimului Maunder (1645–1715).

Jan Griffier cel Tânăr, *Marele Îngheț*

Urmare din pag. 13

nobiliare din cele mai înalte poziții. Spre exemplu, ediția din 21 ianuarie 1716 a „The Weekly Journal" („British Gazetteer"), anunță – printre altele – că **Prințul de Wales** și **Ducele de Marlborough**, alături de alți nobili importanți au vizionat târgul, mergând „pe gheață din curtea Palatului Vechi până în Lamberth și înapoi, în aclamațiile și ovațiile poporului, care a manifestat o mare satisfacție la vederea Înălțimii Sale". Pe de altă parte, ediția din 1739 a avut o anvergură nemaiîntâlnită. Pe lângă tradiționalele magazine mobile de jucării, tacâmuri și alte articole ușoare, pe gheață au fost instalate mari tiparnițe, grătare și baruri mobile, iar spectacolele de teatru de păpuși abundau. Locuitorii Londrei participau la tot felul de activități sportive și de divertisment, iar locul a ajuns un carnaval perfect, ca și cum „întreaga populație ar fi uitat subit de mizeria și problemele care existau pe mal". [13] Anvergura evenimentului din 1739 se poate distinge din pictura *The Great Frost – Marele Îngheț* (1739) a lui **Jan Griffier cel Tânăr**.

Începând cu secolul al XVIII-lea, scenele de iarnă încep să coboare și către spațiile culturale meridionale, în Italia, Spania și Franța. Printre lucrările care evidențiază această nouă stare de fapt se numără *Roma sotto la neve – Roma sub zăpadă* (1740) de **Giovanni Paolo Panini**, *L'hiver – Iarna* (1755) de **François Boucher**, *La nevada – Ninsoarea* (1786) de **Francisco José de Goya y Lucientes**, *Paesaggio montuoso nella neve – Peisaj montan înzăpezit* (1770) de **Francesco Foschi**. În Scoția, **Henry Raeburn** pictează faimoasa lucrare *The Reverend Robert Walker Skating on Duddingston Loch – Reverendul Robert Walker patinând pe Duddingston Loch* (1790)[15], în timp ce în Anglia, **George Morland** realizează lucrările *Breaking the Ice – Spărgând gheața* (1792) și *Winter Landscape – Peisaj de iarnă* (1790).

Primele cinci decenii ale secolului al XIX-lea și totodată ultimele cinci ale **Micii Ere Glaciare** reprezintă un punct de cotitură în istoria artei, prin faptul că marchează un soi de regăsire a afinității inițiale dintre artist și iarnă, o afinitate care traverseaza atât spațiul artelor plastice, cât și pe cel al literaturii. Pictorii romantici, precum **Caspar David Friedrich**, transpun fecunditatea mistică a strălucirii zăpezii în contrast cu tonurile cenușii ale elementelor naturale, reușind să

[15] Lucrarea care ilustrează coperta actualei ediții a revistei culturale „Leviathan".

Francisco José de Goya y Lucientes, *Ninsoarea*

imprime lucrărilor lor o imagistică spectrală, melancolică și contemplativă.

Tot în această perioadă, Londra va celebra ultimul său **Târg al Înghețului**, ce-i drept în stil mare, cu un elefant mărșăluind pe Tamisa înghețată, de-a lungul Blackfriars Bridge, printre grătare și cârciumi ambulante, vânzători de cărți și ziare și comercianți de whisky, turtă dulce și gin. Era anul 1814, în timpul domniei lui **George al III-lea**, și nimeni nu bănuia că în următorii 200 de ani Tamisa nu va mai îngheța la un nivel care să permită repetarea acestui gen de hedonism social. Modernizarea bancurilor râului, dar și a podurilor care-l traversează, pe fondul schimbărilor climatice, vor face ca lucrări precum *Fair on the Thames – Târg pe Tamisa* (1814), realizată de **Luke Clenell** sau *Gambols on the River Thames – Hârjoneală pe râul Tamisa* (1814), o caricatură de **George Cruikshank**, să fie ultimele mărturii contemporane ale unui festival impromptu, ce s-a întins pe mai bine de trei secole.

În anul 1815 omenirea va fi martoră la mega-erupția muntelui Tambora, un eveniment responsabil de o serie de anomalii climatice care vor afecta următorii ani. Iarna vulcanică va face ca anul 1816 să fie cunoscut în istorie drept *„anul fără vară”* [16] și, implicit, anul care va împinge Europa în cea mai mare foamete a secolului al XIX-lea. Nivelurile ridicate de particule de tephra din atmosferă vor fi responsabile pentru unele dintre cele mai spectaculoase apusuri ale perioadei, captate în creația artiștilor epocii, precum cea a britanicului **Joseph Mallord William Turner**.

[16] Evenimentul a fost exacerbat și de erupția din anul precedent a vulcanului Mayon în Filipine.

Giovanni Paolo Panini, *Roma sub zăpadă*

Pe măsură ce timpul artei se îndrepta către modernitate, fascinația iernii a continuat să contrabalanseze apetitul artiștilor pentru lumină și căldură. Încep să apară picturi care anticipează impresionismul, precum *Santa Trinità dei Monti sotto la neve – Santa Trinità dei Monti sub zăpadă* (1830) de **André Giroux**, dar și artiști care își dedică cea mai mare parte a creației subiectelor de iarnă, precum **Frederik Marinus Kruseman**[17].

Anul 1850 marchează finalul **Micii Ere Glaciare**, dar reflexele sale în plan artistic continuă să se facă simțite și în următoarele decenii, mai ales în picturile impresioniștilor. *La Pie – Coțofana* (1868–1869) sau *Scène de neige à Argenteuil – Scenă de zăpadă la Argenteuil* de **Claude Monet**, *La route de Versailles à Louveciennes – Drumul spre Versailles la*

Continuare în pag. 16

[17] Peste două treimi din creația acestui pictor olandez este formată din lucrări reprezentând iarna.

André Giroux, *Santa Trinità dei Monti sub zăpadă*

Urmare din pag. 15

Louveciennes de **Camille Pissarro** (1869), *Le Jardin en hiver – Grădina în timpul iernii* (1883) sau *Village breton sous la neige – Sat breton sub zăpadă* (1894) de **Paul Gauguin**, *Patineurs dans le bois de Boulogne – Patinatori în Bois de Boulogne* (1868) sau *Paysage de neige – Peisaj înzăpezit* (1875) de **Pierre-Auguste Renoir** și *Der Winter – De tuin van de Vicaris onder sneeuw – Iarna – Grădina înzăpezită a vicariatului* (1885) și *Landschap met sneeuw – Peisaj în zăpadă* (1888) de **Vincent van Gogh** devin ultimele mărturii ale unei narațiuni artistice extinse, care a jucat un rol primordial în evoluția creativității și imaginației umane. O narațiune prin care condamnarea artistică la iarnă s-a transformat într-un recurs la propria condiție umană, o narațiune prin care omul a ajuns să fie nu doar un artist ci, așa cum spunea **Friedrich Nietzsche**, *„o operă de artă în sine"*.

24 noiembrie 2018 *Palma de Mallorca, Spania*

„Condamnarea artistică la iarnă s-a transformat într-un recurs la propria condiție umană, o narațiune prin care omul a ajuns să fie nu doar un artist ci, așa cum spunea Friedrich Nietzsche, «o operă de artă în sine».”

Claude Monet, *Scenă de zăpadă la Argenteuil*

Vincent van Gogh, *Grădina înzăpezită a vicariatului*

Referințe:

[1] Gifford Miller, Áslaug Geirsdóttir et al., *Abrupt onset of the Little Ice Age triggered by volcanism and sustained by sea-ice/ocean feedbacks, Geophysical Research Letters*, vol. 38, L02708, 2012.

[2] Friedhelm Steinhilber and Jurg Beer, *Solar activity – the past 1200 years, Past Global Changes*, vol. 19, no. 1, 2011, pp. 5–6.

[3] Hiroko Miyahara, Kimiaki Masuda et al., *Variation of solar cyclicity during the Spoerer Minimum, Journal of Geophysical Research*, vol. 111, A03103, 2006.

[4] Giovanni Soranzo, *Cronica di Anonimo Veronese*, *1446–1488*, Venezia: Rev. Deputazione Veneto di Storia Patria, 1915, p. 226.

[5] Angelo de Tummulillis, *Notabilia temporum*, ed. Costantino Corvisieri, Fonti per la Storia d'Italia 7, Livorno: Tipografia Francesco Vigo, 1890, pp. 124, 133.

[6] *Die Chroniken der Westfälischen und Niederrheinischen Städte – Soest und Duisburg*, Leipzig: Hirzel, 1895, p. 51.

[7] Ibn Butlân, *Tacuinum Sanitatis*, Lombardia, Biblioteca Casanatense, Roma, cca. 1390.

[8] Herman, Paul and Jean de Limbourg, *Fevrier*, *Les Très Riches Heures du Duc de Berry,* ink on vellum (Musée Condé, Chantilly), cca. 1413–16.

[9] David Boffa, *Pieter Bruegel the Elder, Hunters in the Snow (Winter)*, Khan Academy, https://www.khanacademy.org/humanities/renaissance-reformation/northern/antwerp-bruges/a/pieter-bruegel-the-elder-hunters-in-the-snow-winter, 2017.

[10] Alexander Wied, *Bruegel*, Studio Vista, 1980, pp. 144, 186.

[11] Sabine van Sprang, *Musée d'Art Ancien: Œuvres choisies*, Musées royaux des beaux-arts de Belgique, Bruxelles, 2001.

[12] Gordon Manley, *1684: The coldest winter in the English instrumental record, Royal Meteorological Society – Weather*, vol. 66, no. 5, 2011, p. 134.

[13] George Henry Birch, *London on Thames in Bygone Days*, London: Seeley and co., 1903.

[14] Elisabeth Charlotte de Orléans, *Aus den Briefen der Herzogin Elisabeth Charlotte von Orléans and die Kurfürstin Sophie von Hannover*, Hannover: Hahn, 1891.

Historia

O POVESTE ADEVĂRATĂ

Neculai Moghior

Istoric

Unirea Transilvaniei cu România a fost proclamată la Alba Iulia prin libera exprimare a voinței întregului popor care locuia în această zonă. Așa cum aprecia și unul dintre cei mai cunoscuți militanți pentru unire, părintele Vasile Goldiș: *„România Mare nu este creația partidelor politice sau a armatei, ci a evoluției istorice, ce nu poate fi oprită de nici o forță umană."* [1]

Unitățile militare românești, care trecuseră Carpații la cererea Consiliului Național Român Central s-au aflat concentrate în zona de Est a Transilvaniei pe aliniamentul Bistrița-Brașov, departe de zona de desfășurare a Marii Adunări de la Alba Iulia. Gărzile naționale organizate din dispoziția Consiliului Național Român Central au avut o importanță deosebită în instaurarea autorității și asigurarea ordinii și protecției bunurilor și persoanelor împotriva acțiunilor anarhice ale unor bande ungurești și a gărzii secuiești, dar nu aveau forța necesară pentru a opri aceste acțiuni. Din acest motiv a fost necesar sprijinul forțelor militare românești. Cu acest prilej, generalul Constantin Prezan a dat o proclamație către locuitorii din Transilvania precizând scopul intervenției armatei române: *„Pășind cu dragoste frățească pe pământul Transilvaniei, oștirea română vine, în numele unor sfinte drepturi naționale și omenești, pentru a garanta libertatea deplină a tuturora. Însuflețiți de aceste gânduri, asigură pe toți locuitorii pământului românesc, până la Tisa și Dunăre, fără deosebire de neam și lege, că vom păzi cu credință viața și avutul tuturora. Îndemnăm, deci, întreaga populație ca, sub pavăza oastei românești, să-și continue ocupațiile obișnuite, astfel ca viața normală în sate și orașe să nu sufere nici o tulburare."* [2]

Pentru conducerea și organizarea acțiunilor armatei române în Ardeal, la 11 decembrie 1918, Marele Cartier General a dispus înființarea Comandamentului Unic al Trupelor Române din Transilvania, în fruntea căruia a fost numit un fiu al plaiurilor ardelene, generalul Traian Moșoiu. În Ordinul de zi nr. 1 dat de acesta se preciza: *„Conform ordinului Marelui Cartier General Nr. 1159, fac cunoscut trupelor și serviciilor că, cu începere de azi 11 decembrie 1918, ora 20.00, am luat comanda tuturor trupelor din Transilvania, și anume: diviziile 1 Vânători și Divizia a 7-a. Noul Comandament va purta denumirea de Comandamentul Trupelor din Transilvania. Postul de comandă se instalează în ziua de 11 decembrie în mod provizoriu în Sibiu, localul Gimnaziului Unguresc,*

„Putem afirma, pe deplin temei, că acele zile din noiembrie și decembrie 1918 au fost adevăratele momente de aur ale istoriei neamului românesc."

Constantin Prezan

Continuare în pag. 18

[1] Vasile Goldiș, *Scrieri social-politice și literare*,Timișoara, 1976, p. 43.

[2] Petre Otu, *Marea Unire 1918*, București, Editura Litera, 2017, pp. 99–100.

Urmare din pag. 17

unde Comandamentele diviziilor de mai sus vor adresa toată corespondența operativă, informativă și de adjutantură. Comandantul Trupelor din Transilvania, General (ss) Moșoiu Traian." [3]

Ulterior, acestui Comandament i s-au adăugat Divizia 2 Vânători și Divizia 6 Infanterie. Inițial, acțiunile armatei noastre au fost permise de aliați doar până la linia Mureșului, stabilită prin Convenția încheiată la Belgrad ca linie de demarcație între trupele maghiare și armata aliată, fără ca România să fie consultată. Acțiunile provocatoare ale bandelor ungare de influență bolșevică au determinat armata română să depășească linia de demarcație și, în scurt timp, au eliberat localitățile Dej (8/21 decembrie 1918), Turda (9/22 decembrie 1918) și Cluj (11/24 decembrie 1918), unde au fost întâmpinate de peste 100.000 de români, care au încins Hora Unirii în jurul statuii regelui ungar Matei Corvin, aflată lângă catedrala din centrul orașului. Consemnând acest moment, dr. Ștefan C. Pop, șeful Gărzilor Naționale și a Siguranței Publice Locale, numit de Consiliul Dirigent, a trimis regelui Ferdinand I următoarea telegramă: *„Divizia a 7-a a vitezei armate române, azi, la ora 11, a ocupat cu glorie Clujul, cuibul de tristă amintire a suferințelor neamului nostru; falnicul stindard românesc, înfipt azi în zidurile ce altădată răsunau de gemetele miilor de români, vestesc cu fală că s-a înfăptuit stăpânirea peste Transilvania a Majestății Voastre și a scumpei Coroane Române. Cu ocazia acestui eveniment, în numele armatei celor de dincoace de Carpați, aduc Majestății Voastre expresia celui mai omagial devotament. Trăiască Marele nostru Căpitan Ferdinand I, regele tuturor românilor."* [4]

În acele zile de o importanță apoteotică, Parlamentul României a adoptat două legi esențiale pentru evoluția ulterioară a țării: Decretul-lege privind reforma electorală (14 noiembrie 1918) și Decretele-lege pentru expropiere (15 decembrie pentru Basarabia și 16 decembrie 1918 pentru vechiul Regat) prin care se acorda dreptul de vot universal și se stabileau condițiile de realizare a unei reforme agrare. Între timp, în „Monitorul Oficial", nr. 212 din 13/26 decembrie, a fost publicat decretul prin care erau ratificate Hotărârea de unire adoptată la Alba Iulia și Decretul de organizare provizorie a Transilvaniei, potrivit căruia serviciile publice rămâneau sub conducerea Consiliului Dirigent, în administrarea guvernului României intrând afacerile străine, armata, căile ferate, poșta, telegraful, circulația financiară, vămile și siguranța generală a statului. Într-un editorial publicat în ziarul ,,Universul", primul-ministru Ion I. C. Brătianu afirma: *„Consfințind prin acest Decret-lege voința Adunării de la Alba Iulia, Majestatea Voastră înscrie în istoria poporului românesc de totdeauna și de pretutindeni cel mai mare act al istoriei noastre naționale, acela pentru care generații întregi au luptat și au murit, acela în nădejdea căruia au trăit de la Nistru până la Tisa toți românii, despărțiți de o soartă nemiloasă și puneți, Sire, pentru vecie temelia unei Românii Mari și a unei vieți naționale pe care să se poată dezvolta în pace și fericire întregul neam românesc".* [5]

Putem afirma, pe deplin temei, că acele zile din noiembrie și decembrie 1918 au fost adevăratele momente de aur ale istoriei neamului românesc, ele încununând năzuințele naționale cu devotamentul, onoarea, dăruirea, suferința și spiritul de jertfă ale regelui Ferdinand I Întregitorul. În acest context, erau profund îndreptățite întrebările adresate de regina Maria ilustrului său consort:

„Spune-mi, Nando, îți dai seama că ai devenit un om mare? Realizezi pe deplin în imaginația ta ce reprezinți de acum încolo în istoria acestui popor? Tu, care o viață întreagă ai fost modest, ai fost un om care te-ai îndoit de tine, cuprinzi cu mintea ta toată semnificația de a întrupa visul secular al unui neam de 18 milioane de locuitori?" [6]

Cu respectul profund pentru adevăr, care trebuie să caracterizeze pe cel care are cutezanța să se avânte în negura istoriei pentru descifrarea tainelor ei, pe lângă această evocare omagială a domniei regelui Ferdinand I, evidențiind meritele sale incontestabile în făurirea României Mari, nu putem trece cu vederea și unele momente întunecate care au influențat viața politică și socială din acea vreme. Ne referim în mod special la grevele și manifestațiile muncitorești din decembrie 1918, determinate și de acțiunea unor elemente antiromânești profund marcate de revoluția bolșevică din Rusia. Începuseră și în România să se organizeze mișcări de protest cu caracter antimonarhic și republican. Martor ocular la desfășurarea acestora, fostul deputat Vasile Th. Cancicov consemna, în ziua de joi 13/26 decembrie 1918:

„Dacă chestiunea României Mari merge din ce în ce mai bine și ne umple de bucurie, chestia internă a vechiului Regat merge din ce în ce mai rău și fără speranță de îndreptare.

Să fim în ajunul bolșevismului? Trecând azi spre casă, pe la ora unu, pe Calea Victoriei, am văzut Ministerul de Industrie – Casa Vernescu – complet înconjurat, curte și stradă, de o imensă mulțime turbulentă. Erau greviștii Capitalei. Nici urmă de autori-

[3] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921),* vol. I, ediție îngrijită de Viorel Ciubotă, Gheorghe Nicolescu și Cornel Țucă, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1998, p. 1.

[4] Dr. Vasile Bianu, *Însemnări din Războiul României Mari*, tomul II, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", 1926, p. 177.

[5] „Universul", 28 decembrie 1918, p. 1.

[6] Ioan Scurtu, *Regii României,* vol. II *(Ferdinand)*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010, p. 63.

tate. Pe poarta mare a intrării era înfipt un imens steag roșu. Pe ușa de intrare în minister era fixată o placardă de câțiva metri lungime, tot de pânză roșie, pe care sta scris, cu litere de o palmă: Trăiască republica socialistă! Pe zidurile clădirii și pe tot lungul grilajului de fier erau înfipte alte placarde roșii, toate purtând revendicările bolșevicilor de la Petrograd și Moscova. Manifestanții erau turbulenți și îndrăzneți, provocatori chiar față de trecătorii surtucari. Cei din trăsuri erau huiduiți și fluierați, pietonii acostați de vânzătorii unui pamflet intitulat ***Socialismul.*** *Pentru că i-am refuzat, am fost insultat și huiduit: Jos ciocoii! Jos cu burghezia capitalistă! Jos regele! Trăiască comunismul internațional!*

Acestea sunt zbieretele ce aud în urma mea.

Am ajuns oare ca Petrogradul? Oricum, ce este nu e bine. Lumea aceasta era și încurajată de lașitatea publicului și, mai ales, a autorității ce e datoare a menține ordinea. Slăbiciunea guvernului încurajează anarhia. La fel a fost în Rusia.

Lucrurile degenerând în cursul zilei, către seară, guvernul s-a hotărât să intervină cu armata. Pe la orele 6 mă găseam la Consulatul danez, în aleea Carmen Sylva, când, deodată, ferestrele răsună de o salvă de arme. În apropiere e strada Câmpineanu, unde e cuibul de anarhie. Deschidem fereastra și vedem o imensă mulțime de lume ce fuge în dezordine spre Știrbei Vodă. Am ieșit imediat, deși în stradă e mare pericol, deoarece focuri de armă încă se trag izolate în lungul străzii Câmpineanu. Din depărtare se aud huiduieli și fluierături. De la cei care fug am aflat că muncitorii greviști ce se găseau în fața Clubului Socialist s-au ciocnit cu armata..."[7]

Greva muncitorilor tipografi și acțiunile represive asupra lor de la 13 decembrie 1918 au reținut și atenția lui I. G. Duca în volumul său de *Amintiri politice*: *„Îndată, după întoarcerea noastră din Iași, simțisem că Bucureștii erau subminați de agitațiuni comuniste. Fie că autoritățile de sub ocupație nu veghiaseră deajuns și că, astfel, propaganda comunistă se putuse întinde neturburată, fie că germanii, după o metodă care le era scumpă, văzând că trebuie să se retragă, au ținut să aprindă focul în urma lor. Fapt este că muncitorii se agitau, că pe stradă defilau convoiuri cu drapele roșii și corifeii mișcării răspândeau din larg banii în dreapta și stânga. Evident că și haosul existent, miile de refugiați din Moldova care se întorceau la vetrele lor, starea quasi-revoluționară din Ardeal și din Bucovina, prizonierii care soseau din diferitele țări unde izbucnise bolșevismul, armatele care porneau peste munți paralizând și viața economică, și posibilitățile normale de transporturi, toate acestea îngăduiau ușor lui Racovski și agenților*

Clădirea veche a Teatrului Național București în perioada 1901–1904. Fotografie de Alexandru Antoniu din A*lbum general al României - compus din 300 tablouri reprezentând monumentele istorice și contimporane, posițiuni pitoresci, Domeniul Coroanei și costume naționale cu descrierea istorică și pitorească,* Dresden: C. G. Röder, 1901–1904.

Moscovei să unelteasscă și să semene dezordine în România. De-altminteri, avusesem la redacția «Viitorului» o lungă convorbire cu Toma Dragu, fruntașul socialist pe care îl cunoșteam bine încă de la Paris, și părea el însuși îngrijorat de cele ce vedea și auzea în jurul lui.

O asemenea manifestație s-a ciocnit, la 13 decembrie pe strada Câmpineanu, lângă Teatrul Național, cu un detașament de vânători de munte. Soldații au tras, mai mulți manifestanți au căzut morți, poliția a arestat pe toți fruntașii mișcării și i-a bătut în chip atât de crunt, încât unul din socialiștii cei mai de vază, Frimu, a și murit peste câteva zile de pe urma rănilor dobândite. Represiunile au depășit, astfel, așteptările și intențiile noastre. Mârzescu, în calitatea lui de ministru de Interne, nu putea reuși să stabilească vinovățiile și răspunderile, vădit, acțiunea îi scăpase din mână; chiar dacă trupa fusese atacată după cum pretindea ea și reacționase prea violent, ceea ce se petrecuse la poliție împotriva dispozițiunilor guvernului era grav și inadmisibil. Abia după câțiva ani, am aflat întâmplător cheia enigmei: plecam odată cu vagonul ministerial în Ardeal și, văzând că eroul de la Mărășești, viteazul general Racoviceanu, nu are loc în tren, l-am invitat la mine. Stând de vorbă până seara târziu, mi-a mărturisit că 13 decembrie era opera lui. Întorcându-se din Moldova cu regimentul său, surprinsese noaptea, în gara Chitila, oameni suspecți care îndemnau pe soldați să-și împuște ofițerii și să facă revoluție, că trebuie să se isprăvească cu regii și cu burjuii; de aceea, văzând că guvernul umblă cu mănuși, s-a hotărât să curețe el capitala de acești agitatori. Aflând de întrunirea lor, le-a ieșit înainte, a tras fără provocare și tot dânsul a dispus, peste capul prefectului de poliție, să se dea conducătorilor mișcării o lecție, așa încât pe viitor să se sature de comunism. Considera astfel

[7] Vasile Th. Cancicov, *Jurnal din vremea ocupației. Impresiuni și păreri personale din timpul Războiului României* (vol. I–III), București, Editura Humanitas, 2015, pp. 717–718.

Continuare în pag. 20

Urmare din pag. 19

că a adus un mare serviciu țării sale și se lăuda că a procedat cum a vrut el, nu cum ar fi vrut guvernul, responsabil al țării." [8]

Intervenția promptă a armatei, precum și publicarea decretelor-lege care anunțau exproprierea marilor proprietăți, împroprietărirea țăranilor și acordarea dreptului de vot universal au contribuit la atenuarea acestei stări de spirit revoluționare și la diminuarea vizibilă a influenței ideilor bolșevice în rândul românilor. Au fost expropriate în întregime terenurile arabile ale Coroanei, Casei Rurale, cele aparținând supușilor statelor străine sau absenteiștilor. La 26 decembrie 1918 a fost publicat decretul-lege prin care se ratifica unirea Transilvaniei cu România și la 1 ianuarie 1919 au fost publicate decretele-lege de ratificare a unirii Basarabiei și Bucovinei cu România. Un bun cunoscător al condițiilor participării României la Primul Război Mondial, precum și al realizărilor obținute de aceasta sub conducerea regelui Ferdinand I, profesorul R. W. Seaton Watson (Scotus Viator) din Londra aprecia că: *„Războiul a adus trei schimbări fundamentale: unitatea națională, reforma agrară și sufragiul universal. Dintre acestea, prima a ridicat România de la o putere mică la una de rangul al doilea în Europa, urmând imediat după Polonia și Italia; a doua, satisfăcând foamea de pământ a țăranilor, a înlăturat orice pericol al unei revoluții de jos și a imunizat România contra bolșevismului, cu toată apropierea ei de Rusia; a treia a înzestrat națiunea cu mijloacele unei autodeterminări democratice."* [9]

Având în vedere condițiile concrete ale momentului respectiv: pericolul potențial din Răsărit și actele de represiune ale forțelor reacționare maghiare în Transilvania, în Ordinul de zi dat pentru 1 ianuarie 1919, regele Ferdinand I își manifesta cu tărie încrederea în vitejia, eroismul și devotamentul armatei române:

„Ostași!

Pe pragul unui an nou gândul Meu se îndreaptă către iubita Mea oaste. Țara nu va uita nici o clipă că vitejiei ostașului român i-se datorește în cea mai mare parte făurirea României de astăzi și de mâine.Voi toți, care vă aflați la fruntariile vechiului Regat, și aceia care ați dus drapelul român în ținuturile liberate, peste care se vor întinde hotarele noii Românii întregite, aduceți-vă necontenit aminte că pe steagurile voastre sunt scrise cuvintele ***Onoare*** *și* ***Patrie****. Oriunde vă aflați, voi sunteți purtătorii acestor două idei. Cu vie mulțumire M-am putut convinge că în toate împrejurările v-ați arătat pătrunși de misiunea voastră de a fi apărătorii Țării și ai Tronului și păstrătorii ordinei. După un lung timp de încordare și de privațiuni, dar și de lupte eroice unde ați cules laurii nepieritori, stima și dragostea Regelui vostru, a Patriei și a fraților voștri de arme, anul care începe ne promite tuturora pacea atât de dorită. Vă urez și vouă iubiților Mei ostași un an pașnic și plin cu fericire, ca să puteți culege în liniște roadele muncii voastre. Dar până la momentul acesta, așteptat de toți cu atâta dor, cer de la voi toți, ofițeri, subofițeri și soldați să stați fiecare la postul său făcându-vă datoria cu sfințenie așa cum vă impune jurământul vostru de ostași.*

Din adâncul sufletului vă urez: La Mulți Ani!" [10]

Însă până la sosirea păcii mult așteptate aveau să mai fie purtate lupte grele de către ostașii noștri și avea să mai curgă mult sânge românesc.

La rândul său, Comandamentul Trupelor din Transilvania a emis, pentru unitățile subordonate, următorul Ordin de Zi:

„Ostași!

De o mie de ani Românii de pretutindeni n-au sărbătorit, cu inimi mai ușoare, sosirea unui nou an, căci acesta este cel dintâi, care la începutul lui vede un popor mândru și viteaz, împrăștiat în lungul vremurilor, adunându-se sub același steag, jurând credință aceluiași stăpânitor înțelept și viteaz. Și bucuria aceasta caldă și neasemuită vouă, vouă care făcând metereze de stâncă din piepturile voastre astăzi sângerate fără precupețe de jertfă, arătând lumii înmărmurite că de zăgazul puternic al tăriei voastre sufletești se sparg valurile puhoaielor dușmane, chiar dacă puterile lor ar fi nimicite.

Ostași!

Anul ce începe va aduce încununarea străduințelor și răsplata jertfelor noastre. Eroii morți vor dormi liniștiți în groapa lor comună, căci roadele sacrificiului lor au început să se ivească, înfrățirea tuturor Românilor s-a îndeplinit. Pământul pe care l-ați dospit cu sângele vostru vărsat din belșug, al nostru va fi. Așa a spus cel mai mare dintre domnii pământului nostru. Vouă, ostașii trupei din Transilvania, care ați venit să desăvârșiți înfrățirea, datoria vă cere ca pururea treji, să fiți zid de care să se sfărâme uneltirile vrăjmașe, numai astfel răsplata o veți primi întreagă, numai astfel veți fi vrednici de anul ce vine, de vitejii voștri tovarăși și marele nostru rege. Și fericirea pe care eu comandantul vostru v-o urez din adâncul inimei, va sosi întreagă.

Comandantul Trupelor din Transilvania, General Moșoiu." [11]

Din cauză că aliații nu au permis luarea în stăpânire a teritoriului decât în conformitate cu linia de demarcație stabilită la Belgrad de-a lungul Munților Apuseni, zonele Aradului, Bihorului, Satu Mare și Banatului au rămas sub influența grupărilor maghiare care, prin acțiuni provocatoare represive urmăreau paralizarea activității locale și provocarea de conflicte armate cu trupele române.

[8] Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după marea unire*, vol. II, Partea I. 1918–1933, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, pp. 226–227.

[9] Neculai Moghior, *Ferdinand văzut de contemporanii săi,* București, Editura Militară, 2006, p. 208.

[10] N. Moghior, I. Dănilă, L. Moise, *Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc*, București, Editura Metropol, 1994 (Doc. 69).

[11] *Jurnal de operațiuni al Comandamentului Trupelor din Transilvania (1918–1921),* ed. cit., pp. 28-29.

La 12/25 ianuarie 1919 în raportul adresat primului-ministru, șeful Marelui Cartier General român arăta că: *„În regiunile din Ardealul neocupat încă de trupele române, teroarea se întinde din ce în ce mai mult. Primesc zilnic telegrame disperate prin care toată populația și societățile culturale, fără deosebire de neam, credință și lege, imploră ajutorul nostru."*

La rândul său, într-o telegramă din 27 ianuarie/8 februarie 1919, generalul Berthelot informa Comandamentul Forțelor Aliate de la Salonic: *„Conform tuturor rapoartelor pe care le primesc, ungurii se dedau la adevărate atrocități asupra populației de naționalitate română; din aceasta rezultă acte de extremă gravitate dacă nu se dau imediat imediat guvernului ungar ordine."* [12]

Constantin Kirițescu arăta că: *„E lung șirul martirilor români care au stropit cu sângele lor sinistra linie demarcațională. Masacrele au început chiar în cursul lunii noiembrie, sub pretextul restabilirii ordinii publice. Magaziile de cereale, care în timpul războiului fuseseră ținute închise, ca o sfidare adusă populației înfometate, au fost atacate și prădate. Românii însă n-au ucis; nici o picătură de sânge n-a mânjit mâinile românilor. În cele 300 de omoruri săvârșite în județul Arad, din noiembrie 1918 până în februarie 1919, toate victimile au fost români, uciși de unguri; un singur ungur a fost ucis, și acela de un gardist tot ungur! Potolirea revoltelor a fost un pretext care a permis ungurilor să-și satisfacă ura de moarte împotriva românilor. În genere ei intrau în sate – câteva zile după ce se restabilise liniștea – și atunci ridicau pe români și-i împușcau fără judecată. Au fost execuții în masă, însoțite deseori de cele mai sălbatice maltratări sau de cele mai îngrozitoare torturi, au continuat până în luna aprilie, fără să mai existe măcar pretextul tulburărilor."* [13]

În aceste condiții, cu puțin timp înainte de a înceta din viață datorită și a emoției provocate de asemenea acte groaznice, venerabilul luptător pentru unire și președinte al Partidului Național Român, Gheorghe Pop de Băsești a adresat o telegramă conducătorilor Consiliului Dirigent de la Sibiu în care spunea: *„Pe teritoriul neocupat și cel mai prețios, bande nenumărate ungurești jefuiesc pe locuitori, maltratează și alungă pe fruntașii satelor, preoți și învățători, care și-au părăsit locurile; ele demoralizează poporul cu bolșevism și ruperea de către România, ajungând până în proxima apropiere de Băsești. Gărzile românești sunt desființate, jandarmeriile reînființate, ocupațiunea trebuie executată fără amânare, ca să nu rămână poporul fără apărare."* [14]

Practic, mai ales trei județe: Caraș-Severin, Arad și Bihor au fost puternic afectate de masacrele făcute de maghiari și gărzile secuiești, iar în teritoriul eliberat de armata română au fost organizate numeroase revolte și greve, mai ales la căile ferate pentru a dezorganiza transporturile în zonă. Comandamentul Trupelor din Transilvania era informat la 12 ianuarie 1919 că: *„Din interogatoriul grevișilor politici din Odorhei reiese că ungurii au credința că dacă Ardealul va fi al României, județele Odorhei, Ciuc și Trei-Scaune vor forma un canton care va depinde direct de statul ungar."*

Iar a doua zi, la 13 ianuarie 1919: *„Consiliul Dirigent informează că ungurii se pregătesc de rezistență la Oradea-Mare unde au adus peste 20.000 de soldați cu muniții și mitraliere; în Arad se observă aceleași pregătiri."* [15]

La rândul său, Constantin Kirițescu relata că: *„Bihorul a îndurat cel mai groaznic calvar. Trupele regulate și neregulate ungurești, în special secuii, care s-au concentrat în această regiune, s-au dedat la cea mai sângeroasă urgie. Jafurile, bătăile și omorurile se petreceau în toate satele. Intelectualii au trebuit să fugă; peste patruzeci de preoți au fugit travestiți și s-au ascuns în Oradea, unde vicarul episcopesc român Ciorogaru, un vrednic păstor, luminat, energic și bun patriot, a dezvoltat o prodigioasă și curajoasă activitate pentru salvarea și apărarea românilor. Comuna Sighiștel a fost de trei ori atacată: la 11 noiembrie, 2 și 3 martie. Soldații au înconjurat satul, au tras cu mitralierele, au dat foc caselor, arzând pe locuitori în casele lor, omorând peste 50 de locuitori. La 26 februarie, cortegiul mortuar al marelui român George Pop de Băsești, fostul președinte al Partidului Național Român și al Adunării de la Alba Iulia, a fost atacat de secui cu focuri de mitraliere. A trebuit să intervină trupele române, care făceau garda liniei de demarcație, din apropiere, ca să gonească bandele de sălbatici care nu stau să cruțe nici măcar pe morți. Unul din cele mai infame asasinate a fost cel petrecut la Beiuș. În noaptea de 3–4 aprilie, căpitanul ungur Verboczy a ridicat la miezul nopții din casele lor pe fruntașul român Ioan Ciordaș, membru al Comitetului Executiv al Partidului Național Român și desemnat de Consiliul Dirigent ca prefect al județului Bihor, precum și pe avocatul dr. Nicolae Bolcaș, i-au aruncat într-un automobil și i-au dus la gară. De aici, un vagon legat de o mașină i-a dus în comuna Lunca, lângă Vașcău, 20 km de Beiuș. Până la ziuă, cei doi martiri au fost maltratați, apoi duși la margine gropii săpate pentru ei într-o vâlcea. Aici supliciul a reînceput. Li s-a tăiat nasul, li s-au sfârâmat brațele cu paturile puștilor, li s-au înfipt baionetele în gură și în ceafă, li s-au scos ochii și la urmă au fost aruncați în groapă de vii, unul peste altul, și acoperiți cu pământ. Târziu, după alungarea ungurilor, au fost găsite cele două cadavre aproape putrezite. În mâinile lor, crispate, strângeau bucăți de pământ."* [16]

Continuare în pag. 22

[12] Comisia română de istorie militară/Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, București, Editura Militară, 1999, p. 776.

[13] Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 417.

[14] Neculai Moghior, *Ferdinand văzut de contemporanii săi*, București, Editura Militară, 2006, p. 209.

[15] Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Mircea Cosma, Gavriil Preda, Lia Maria Dulgheru, *op. cit.*, pp. 28–29.

[16] Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 418.

Urmare din pag. 21

La Budapesta, în ziua de 21 martie 1919, Consiliul muncitorilor și soldaților a preluat conducerea țării și a proclamat Republica Ungară a Sfaturilor având un guvern format din comuniști și socialiști, prim-ministru Sándor Garbai și ministru de Externe Béla Kuhn, care au stabilit o legătură directă cu guvernul Rusiei Sovietice. Se preconizau acțiuni militare comune împotriva Cehiei și a României. În urma a numeroase intervenții făcute de către delegația română la Conferința de pace, condusă de Ion I. C. Brătianu, pe lângă mareșalul Foch, președintele Consiliului Militar Interaliat, de la Paris, precum și a informărilor de la fața locului, trimise de generalul Berthelot, Consiliul Interaliat de Război de la Versailles a decis ca linia de demarcație stabilită prin Convenția de armistițiu de la Belgrad să fie mutată pe aliniamentul Satu Mare–Careii Mari–Oradea Mare–Arad, trupele române primind ordinul de a înainta până pe acest aliniament pentru a interzice accesul bolșevicilor lui Béla Kuhn și a revoluționarilor ucrainieni pe teritoriul aflat sub autoritatea guvernului român. Amintim și realizarea unui eveniment deosebit din punct de vedere al evidenței datelor cronologice: ziua de 1 aprilie devenind ziua de 14 aprilie 1919, prin decret-lege conform căruia a fost adoptat calendarul gregorian în locul celui iulian, de la această dată evenimentele fiind consemnate și în România numai pe stil nou.

Datorită continuării acțiunilor provocatoare ale bandelor maghiare și secuiești, care au atacat trupele române aflate pe aliniamentul Munților Apuseni, ale jafurilor și maltratărilor făcute de trupele maghiare bolșevizate, la 15 aprilie 1919, Consiliul de Miniștri, prezidat de regele Ferdinand I, a hotărât ca armata noastră să treacă peste linia de demarcație fixată inițial, înaintând până la Tisa. Acest fapt a fost comunicat și comandantului Corpului Expediționar Aliat, generalul francez Franchet d'Experey, căruia suveranul român i-a declarat: *„Am observat toate cerințele loialității, dar este ceva mai presus decât loialitatea; este grija propriei demnități. Eu nu sunt dintre aceia care se lasă călcați pe picior."* [17]

Ca urmare a intervenției hotărâte a trupelor noastre, frontul maghiar a fost întors și, până la 30 aprilie 1919, bolșevicii unguri au fost alungați dincolo de Tisa și întreg teritoriul românesc aflat sub ocupație străină a fost eliberat.

La 5 mai 1919, prietenul devotat al armatei noastre și al suveranilor României, generalul francez Henri Berthelot, și-a încheiat misiunea în țara noastră, părăsind-o, de această dată în glorie. Cu prilejul prânzului de gală oferit în cinstea sa la Palatul Cotroceni, în discursul rostit cu prilejul acestei ceremonii, regele Ferdinand I a subliniat faptul că:

Regele Ferdinand

„Pentru a doua oară în cursul celor trei ani din urmă trebuie să ne despărțim de un scump prieten pe care eram deprinși să-l considerăm ca pe unul dintre ai noștri. Când, în 1918, ne-ați părăsit, România trecea prin cele mai crude încercări pe care o soartă rea i le rezervase așa de nedrept. Nouă, acelora care rămâneam, ni se părea că luați cu d-voastră o bună parte din nădejdile noastre și din puterea noastră de rezistență, și, cu toate acestea, credința ce sălășluia în inimile noastre, și strângându-ne mâna era ca și cum am fi jurat răzbunare, un jurământ cu atât mai sacru, cu cât n-avea deloc nevoie de cuvinte. Adânci ne erau părerile de rău, dar cu atât mai mare ne fu bucuria atunci când, alături de noi, intrați ca învingători în Bucureștii eliberați de trupele aliate victorioase. De atunci avem sentimentul că d-voastră, domnule general, și noi, românii, suntem nedespărțiți și suntem astfel, chiar dacă soarta așază sute de mile între noi. Dar, chiar părăsindu-ne, rămâneți totuși printre noi, în inimile noastre recunoscătoare. România și, înainte de toate, oastea Mea nu vor putea uita niciodată că, dacă au putut rezista unui dușman de atâtea ori superior, dacă au putut birui la Mărăști și Mărășești, aceste două nume gloriose sunt legate nedespărțit de numele generalului francez care i-a condus cu atâta știință instrucția și i-a pregătit victoria. Părăsindu-ne astăzi, în clipa când mulțumită aceleiași armate, am împlinit visul de atâtea veacuri, adânca noastră recunoștință vă întovărășește și, în mâhnirea noastră de a vă vedea plecând, e amestecată cu mângâiere siguranța că, întorcându-vă în Franța, marea și frumoasa țară, așa de scumpă românilor, veți spune francezilor că România merită cu adevărat toată dragostea pe care o soră mai mare o poate dărui surorii mai mici. Dar vă veți întoarce și, nădăjduiesc, chiar adesea, căci zicătoarea românească e prea adevărată: Dâmboviță, apă dulce, cine-o bea nu se mai duce." [18]

Fragment din cartea în pregătire
Primul rege al tuturor românilor, volumul II

[17] N. Moghior. I. Dănilă, L. Moise, *op. cit.*, p. 45.

[18] *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni, cuvântări și ordine de zi,* text olograf, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I", Secția Documentare, Fond Manuscrise, Doc. 71.

Eseu

CALEA EROILOR – VIA SACRA
Despre forma simbolică a demersului către sacru

Motto: *„O piatră sacră este venerată nu pentru că este piatră, ci pentru că e sacră; adevărata sa esenţă se dezvăluie prin sacralitatea manifestată prin modul de a fi al pietrei... Cunoaşterea stărilor asumate de omul religios, pătrunderea în universul său spiritual înseamnă, în ultimă instanţă, o mai bună cunoaştere generală a omului."*

(Mircea Eliade – *Sacrul şi Profanul*, citat după ediţia Humanitas, 1995)

Radu Boroianu

Credo

În zilele noastre, oameni dăruiți cu o inteligență ce ar fi meritat să rămână vie, profund cercetătoare și folositoare celorlalți, se lasă păcăliți de o nouă și pervers alambicată sofistică, ce nu și-a găsit încă hohotul de râs batjocoritor al unui nou Aristofan. De mai bine de 70 de ani, parcă presimțind falimentul marxismului economic și societal, s-au pus la cale bazele falsei sale nemuriri prin preluarea și prelucrarea ideilor vechi, într-o altă formă de marxism, marxismul cultural. Nu se poate nega însă abilitatea înșelătoare și foarte divers articulată a celor care au purces la construcția marxismului cultural. Până de curând (15-20 de ani), ei nu fuseseră puși sub o lupă atât de măritoare și treceau voioși cu lucrările lor prin toate epocile de dezvoltare a capitalismului. Una dintre „reușitele" lor, care au produs și produc efecte devastatoare, este mutilarea dicționarului de noțiuni de bază care au educat și format generații la rând. Ceea ce au fost cândva curente ideologice nefaste de stânga au devenit, după al doilea război mondial, curente de extremă dreaptă; și nu găsesc altă explicație, decât ca drumul creionat o dată și bine al comunismului să nu fie întinat, împiedicat de tot felul de alte -isme! La un timp după aceea, se inventă alte -isme: globalism și progresism, ce doresc să pară formule folositoare și, desigur, de dreapta. Ferească sfântu', de stânga! La cea mai mică dorință de atentă cercetare, noile -isme nu sunt deloc ce vor să pară, și anume dirijabile ideale și foarte moderne care vor purta omenirea către noi orizonturi. (Desigur, memoria nu ne părăsește încă, dar, din păcate, nu este și memoria generației tinere; și putem amenda liniștit această falsă săgeată către un „viitor luminos" – noțiune de neuitat). În același mod și imediat ulterior sunt mutilate noțiunile PATRIA și NAȚIUNEA, noțiuni ce nu ar fi trebuit să fie perimate, chiar dacă între datele lor de apariție sunt secole, pentru că nu se contrazic și nu s-au contrazis, ci s-au completat benefic, constituind, de la un moment dat încolo, un sistem logic și dinamic. Pentru că, între patriotism și naționalism, recent supuse distrugerii sistematice, exista o dinamică pozitivă atunci când nu era atacată ideologic și când, evident, nu deveneau contondente sau agresive. Eliberate de ideologii, ele ar fi trebuit să fie și, în bună parte au rămas, elemente coezive pentru propășirea unei națiuni, cât și pentru stabilirea unor relații firești și respectabile între mai multe națiuni care aveau nevoie unele de celelalte. Logica indestructibilă dintre patrie-patriotism și națiune-naționalism se transfera dinamic prin exercițiul de sinceritate și efort de dăinuire cu sprijinul unei sacralități comune continentului european, singura moștenire comună și devenită, în timp, factorul de nediscutat al securității sale pentru continentul nostru.

Împotrivindu-mă după propriile-mi puteri noilor forme de agnosticism, am pus în acest ***Credo*** *opera lui Constantin Brâncuși ca punct esențial de sprijin, ca exemplu vital prin care noi, românii, sper să nu ne lăsăm smintiți definitiv de noua și nefericita presiune ce se exercită când insidios, când agresiv, când individual, când instituțional, cu precădere asupra a tot ceea ce este european sau extins european. Nu vreau să cred că vom rămâne prea puțini cei care ne vom opune ca exemplul cel mai evident de înaltă spiritualitate creștină, care este Constantin Brâncuși, să fie, la rândul său, vulgarizat după modelul vulgarizării noțiunilor fundamentale ale vieții și relațiilor umane. Nu exclud nimic*

Continuare în pag. 24

Urmare din pag. 23

din lumea viului, din lumea sensibilă, pentru că ar fi să ne negăm propria noastră existență, dar cred în puterea sacrului, nu numai ca forță transcendentă, deci originară, a tot ceea ce este european și, prin asta, și românesc, și cred în dăinuirea acestei spiritualități, în pofida atacurilor sau slăbiciunilor temporare ale unor biserici creștine, ale unor slujitori vremelnici ai acestora sau ale falșilor filosofi ce-și modelează subtil gândul în timp ce-și numără arginții!

Primul preambul
Apud Vintilă Horia

În toamna târziu și violent arămie a anului 1990, am avut șansa uriașă de a-l avea drept cicerone, la Toledo, pe marele scriitor și gânditor român și universal Vintilă Horia. A fost prima și de neuitat lecție despre transcendența marilor artiști, după cele ce m-au format ale bunicului meu, marele savant, jurist și teolog Dimitrie G. Boroianu, ale tatălui meu, ilustrul jurist Ioan D. Boroianu, și ale unchiului meu prin alianță, filosoful Constantin Noica, despre transcendența ființei gânditoare. Mi-a vorbit atunci despre amprenta bizantină pe care El Greco (Theotokopoulos – Fiul Maicii Domnului, în greacă) o imprimă la mai puțin de două secole după ce Toledo, sub influența Regilor Catolici, devenise capitala severității dogmatismului religios. Mărturia acestei amprente stau operele lui din Catedrala Primada, Bisericile Santo Tomé sau Santo Domingo el Antiguo). Spusele lui Vintilă Horia continuau cu descrierea in situ a urmelor omniprezente ale celor trei mari culturi care se împreunaseră ca în aproape toată Spania (cea iudaică, cea arabă, cea catolică), cât și simbioza lor de înaltă spiritualitate, prilej pentru ghidul nostru, de asemuire cu România geto-dacilor, a romanilor creștinați și a slavilor, ugricilor și germanicilor pripășiți mai târziu. Ca un corolar al atâtor miracole transcendente, Vintilă Horia ne-a povestit, mie și soției mele, proiectul lui de prim roman ce va fi scris, arc peste timp, în limba română și dedicat lui Brâncuși, cu titlul provizoriu, *Măiastra*. Descoperind în opera lui Brâncuși o imensă putere de acumulare și dăruire de lumină, Vintilă Horia trasa în jurul artistului o istorie a poporului nostru și, în paralel, o nouă filosofie despre istorie.

Dacă El Greco impune o amprentă insolită pentru Toledo și toată Castilia, Brâncuși, ca simbol al transcendenței românești, l-ar ajuta să „țeasă un covor al destinului românesc" prin romanul plănuit. Documentarea și proiectul fiind gata, *Măiastra* semnifica și adevărata lui întoarcere acasă, sfârșitul surghiunului și revenirea la matca limbii române.

Teoria lui despre spirală ca simbol al devenirii *întru*, preluată de la Noica, m-a urmărit în studiul repetat al Căii Eroilor. De la Copil la Măiastră, apoi la Sărut și, în finalul spiralei, la lucrarea de la Târgu Jiu.

O spirală a redevenirii prin inițiere, prin înaltă spiritualizare, către SACRU. În fond, o decriptare conformă cu descoperirea cheii de înțelegere a întregului operei dedicate religiilor a lui Mircea Eliade și regăsit în lucrarea sa *Sacrul și Profanul*.

În următorul an, când am revenit la Madrid, Vintilă Horia mi-a vorbit despre alți doi mari artiști români care l-au fascinat: Camilian Demetrescu și Radu Dragomirescu. Am regăsit într-unul dintre jurnalele sale un fragment pe care-l citez în întregime: „Pe mari foi de hârtie albă, Dragomirescu desenează cu precizia lui Dürer, fazele procesului entropic, într-un fel de film în culori, prin desfășurarea căruia asistăm la ștergerea acestora (a culorilor) și la evoluția lor către cenușiul final. E ca o istorie a vieții și a morții, la fel ca în *Transfigurația* lui Richard Strauss, dar îmbibat la Radu Dragomirescu de un sens acut al actualității. Numai un pictor de dincolo, aterizat aici, pe tărâmul stingerii prin entropie, a putut crea o asemenea pictură. În fond, pictura lui Dragomirescu și elementul vital care îi stă la bază și o inspiră se pot reduce, tot științific, la logica antagonistică a lui Ștefan Lupașcu". În finalul citatului, mi-aș permite să adaug că Andrei Tarkovski realizează în și pentru filmul său *Andrei Rubliov* un parcurs asemănător, cromatic și semantic, cu sens inversat față de aplicația lui Vintilă Horia la relația Radu Dragomirescu-Ștefan Lupașcu.

Și tot în finalul *Jurnalului de sfârșit de ciclu*: „Nimeni nu mai știe de unde vine *symbolon,* noțiune ce implică adunarea, reunirea, și antonimul său, *diabolon*, care semnifică dezunirea, învrăjbirea. În timp ce *symbolon* a dat *sinteză*, *diabolon* a dus la *analiză*, ceea ce nu e lipsit de interes nu numai semantic sau etimologic – având în vedere legătura care se poate stabili între o știință pozitivistă și materialistă ale cărei succese în trecut s-au datorat metodei analitice –, în timp ce știința de demult, legată de teologie (legătura între *religio*, *symbolon* și *synthesis* din Evul Mediu până în momentul actual și în deschiderea actuală către viitor) evolua mână în mână cu sinteza și cu simbolurile. Mă bucură faptul că doi români, Ștefan Lupașcu și Basarab Nicolescu, nu au gândit departe de această întoarcere la simboluri, chiar și în cadrul fizicii cuantice și al epistemologiei." (*Op. cit.*, pp. 517–518, București, Editura Vremea, 2017).

În finalul acestui prim preambul, vă rog să rețineți trei noțiuni:

- *Transcendența* ca necesitate
- *Spiritualitatea*, constituent al creației
- *Simbolul* și rostul lui profund

Atunci când toate acestea sunt întrunite, după vrerea lui Constantin Brâncuși, la Târgu Jiu, rezultatul nu este doar o Cale a Eroilor, ci devine o VIA SACRA.

Al doilea preambul
Viciile contemporaneității sau Corectitudinea politică – „religia" marxistă a Noii Ordini Mondiale

În felul în care mă ridic împotriva viciilor contemporaneității, mă aflu de aceeași parte a baricadei cu mulți și importanți gânditori și cercetători din Statele Unite ale Americii, din Europa și, desigur, din România.

Ceea ce voi scrie în acest al doilea preambul este o sinteză a volumelor *Corectitudinea politică – „Religia" marxistă a Noii Ordini Mondiale* (Volum colectiv, București, Editura Rost, 2015) și *Siluirea maeștrilor – Cum este sabotată arta de corectitudinea politică* (Roger Kimball, Domnești, Editura Anacronic, 2017), sinteze de gândire contemporană, prefațate și îngrijite de Claudiu Târziu și, respectiv, Ninel Ganea.

Primul volum citat conține, pe lângă teza fundamentală a lui William S. Lind și a studiilor colaboratorilor săi dedicate temei, excepționale studii ale unor tineri gânditori români precum Theodor Codreanu, Irina Bazon și Andrei Dîrlau, pe care le recomand în replică argumentată științific la grăbitele, dar emfatic-sentențioasele pagini ale unor ciudați intelectuali și profesori ce-și urmăresc neatent propria post-modernitate. Prefațatorii și îngrijitorii amintiți fac mai mult decât sunt obișnuiți a face alți colegi, cu înscrisuri grăbite puse în fața unor traduceri importante. Ei mi-au simplificat demersul punându-mi la dispoziție nu doar o re-lectură a unor texte deja asimilate, ci și o sinteză a sintezelor.

Pentru mine, punctul de plecare fusese dat cu mulți ani în urmă, când am remarcat opoziția fățișă a lui William S. Lind și a lui Roger Kimball la distrugerea evidentă a valorilor profunde din societățile americană și europeană. Remarca lor că, prin manipularea limbajului, așa numita corectitudine politică tinde să seteze un om nou printr-un proces de spălare pe creier, așa cum a făcut-o, la vremea lui, marxismul economic și societal, devenit, în secolul 20, freudiano-marxism cultural. Iată doar câteva exemple de o astfel de manipulare, remarcate și de Claudiu Târziu, dar pe care aș vrea să le comentez:

Sex a devenit *gen*; sexul ți-e dat prin naștere și nu văd de ce trebuie să ți-l ascunzi sub o altă denumire. Soț/soție, devenit *partener/parteneră*, o vulgaritate și o ambiguitate, este un termen preluat din cu totul altă zonă de semnificație a parteneriatului decât familia. *Handicapat*, ajuns *persoană cu nevoi speciale*, din cauza unui context peiorativ istoric, extinde noțiunea pe o plajă nedefinită de subiecți. *Negru*, în același mod, e înlocuit cu *persoană de culoare*. (Mă întreb, folosind aceeași logică, evident în glumă, când *culoarea negru* va deveni *culoare de altă culoare*!) *LGBT*, un termen inventat asociativ și care astăzi a devenit activ social și politic, în numele unei lipse de libertăți pe care nu știu unde o mai regăsim pentru a le justifica și alimenta frustrările.

Mână în mână cu globalismul, chipurile!, capitalist, freudiano-marxismul cultural al corectitudinii politice devine religia Noii Ordini Mondiale.

Utopia neomarxismului, de la Theodor Adorno și Herbert Marcuse la George Soros, distruge pături din ce în ce mai largi ale tineretului studios, ca o nouă religie marxistă! Comunismul nu a murit, a devenit infinit mai pervers. Lumea a uitat că încă de acum 80 de ani, în explicarea politicii de partid bolșevic, Lenin, Buharin, Troțki sau Stalin vorbeau despre această politică a corectitudinii, chiar în acești termeni. Asta ni se poate întîmpla când ne culegem informațiile doar online, fără a ne mai referi la texte originale. Nemaivorbind că, fără esențiala corectură adusă psihanalizei primitive de către geniul lui Carl Gustav Jung, psihologia și psihiatria nu ar fi atins nivelul conștiinței, al conștientului și subconștientului.

În SUA, care nu au avut niciodată o ideologie de stat, sub influența grupului de la Frankfurt, refugiat din cauza nazismului dincolo de ocean, această „corectitudine politică" a mutilat profund liberalismul american, întorcându-l și deturnându-l ideologic și anulând esența transcendentă a creștinismului european, constitutiv și pentru continentul american.

Apoi, cu forța încă dominantă a economiei, americanii au exportat-o în Europa care avea deja practica stupidă a laicizării populației, distrugându-și sacralitatea unitară a propriei spiritualități. Nimeni nu acuză iluminismul care a impus o laicitate necesară organizării statului, dar șirul neîntrerupt și stupid de revoluții sângeroase a atins abominația prin stupidul efort de laicizare a popoarelor.

Corectitudinea politică: Domeniul artelor

Îl cred pe Roger Kimball când afirmă că epoca este dominată copleșitor de o metafizică antimetafizică, aflată în slujba egalitarismului celui mai dezumanizant. Operele de artă nu mai au valoare intrinsecă, ci sunt învestite cu valoare doar prin referința la o anumită agendă contemporană. Se așază deasupra o „grilă" ce decelează motivele și intențiile ascunse privitorului până la apariția omniscientului postmodern. Erminiile sunt strict politice. Adică: feministe, marxiste, psihanalitice, de multe ori într-o combinație aleatorie.

Apar presupuse norme de reprezentare „depășite". Arta este astfel retrogradată prin impunerea agresivă și fără rost a teoriilor depășite ale deconstructivismului exacerbat de Jacques Derrida sau de Michel Foucault și fetișizarea avangardismului.

Continuare în pag. 26

Urmare din pag. 25

Apelul la mai nimic al filosofiei clasice preluate alandala (exemplul cel mai uzitat e Hegel) și așezarea deasupra a ideologiei neomarxiste de tip Adorno sau Derrida tulbură mințile contemporane mult mai puțin dispuse la lectura surselor. (Încă o dată, mulțumiri Editurii Anacronic pentru publicarea volumului lui Roger Kimball, *Siluirea maeștrilor. Cum este sabotată arta de corectitudinea politică* și lui Ninel Ganea pentru excelenta prefață intitulată *Beția de cuvinte și beția rațiunii*.) Cum am mai amintit, Adorno avea o inteligență sclipitoare, ieșită din comun, dar sunt deja printre cei din a doua generație, care se întreabă ce-l mâna pe el în luptă citându-l atât de abundent și, mai ales, atât de trunchiat pe Hegel. Războiul împotriva artei se folosește de strategia unei false ordini cantitative, care înlocuiește ordinea valorică, iar exemplul ce rămâne contemporan nouă, cel al artei populare care este așezată – tip „Cântarea României" – în fruntea și la originea dezvoltării artelor frumoase, este cel mai răspândit. Urmează exemplul falsului citat atribuit când lui Warhol, când lui McLuhan: „artă este orice capătă aprecierea spectatorilor".

A doua strategie urmare a aceleași filosofii de mai sus, cu sens abil schimbat, este cea a siluirii maeștrilor. „În principiu, o teorie adevărată este legitimată prin onestitatea și loialitatea față de adevăr. Or, eșecul cognitiv actual secționează logica. Vorbele nu au nevoie de context, ele acționează singure, abraziv, definitiv, ca sentințele. Totul este politic, nici măcar nu devine politic." (Ninel Ganea, *Prefața cit*.).

Nimeni nu se întreabă de ce, de mai bine de 15 ani, dispar din marile universități americane laboratoarele de gândire pentru societate. Cu alte cuvinte, nimeni nu vrea să afle de unde apare o gândire violent oponentă formării unor State Unite ale Americii puritane, dar coincidente cu perioada post-revoluționară a continentului european. Și nimeni nu mai pune față în față textele originale ale marilor filosofi, care sunt înlocuite cu citate alese cu grijă, dar trunchiate de pseudofilosofi inteligenți și negativ-manipulatori. Sigur, când auzi de o instituție de valoarea Universității Johns Hopkins (și unde toate științele exacte îi perpetuează nivelul științific), nu poți înțelege rolul aberațiilor pronunțate sau scrise de prof. Michael Martin Fried, pentru a cita doar un nume ce este destul de cunoscut în lumea noastră preocupată de toate noile teorii despre artă. La îndemâna publicului român, exemplul cel mai grăitor ar fi citirea în paralel a lucrării lui Karl Popper despre societatea deschisă (*Societatea deschisă și dușmanii săi*, 1945) cu lucrarea falsului său emul, cu același subiect (George Soros, *Pentru transformarea sistemului sovietic*, traducere în limba română, București, Editura Humanitas, 1990). Câtă grabă pentru continuatoarea Editurii Politice! Principiul unei societăți deschise funcționa în SUA înainte ca Popper să-l argumenteze filosofic, iar Soros să-l deformeze cu abilități speculative. Între principiile ușor utopice ale marelui filosof austriac și tăvălugul globalist al reformulării internaționalismului neproletar, dar, în esență, tot marxist al speculatorului, diferențele se cer a fi decelate cu atenție!

Mă alătur, încă o dată, întru totul, teoriilor domnului Ninel Ganea care reușește, în prefața sa la traducerea în limba română a lucrării lui Kimball, *Siluirea maeștrilor. Cum este sabotată arta de corectitudinea politică*, să evidențieze toate aspectele de normalitate care ar trebui să marcheze gândirea unui intelectual contemporan, conștient de reverberația înscrisurilor sale în societate și neconfuzat de miasmele otrăvitoare ale ideologiilor nătânge!

Prea ne-am învățat să înghițim pe nemestecate tot ce ne servește mediul virtual, și asta nu face rău doar stomacului și ochilor, ci, din păcate, și creierului, și ființei noastre profunde!

Brâncuși, gândul unui traseu inițiatic

Brâncuși, la apogeul renumelui său internațional și devenit un artist foarte cunoscut atât în plan mondial, cât și în cercurile oamenilor instruiți și cu plăcerea artelor frumoase din România – participase de câteva ori la diferite expoziții de grup în București, ocazii ce nu fuseseră ratate de marii colecționari ai vremii –, este invitat de Arethia Tătărescu, în numele Comitetului Național al Femeilor Române, să conceapă și să edifice un monument în memoria eroilor căzuți în Primul Război Mondial pe malul Jiului. Tentat de propunere și cu o iubire nostalgică a ținutului său natal, Brâncuși trimite mai întâi desenele și planurile și sosește apoi, în 1937, pentru perfectarea proiectului dintâi. Acesta era atunci *Coloana fără de sfârșit*. Până aici, toți exegeții relatează fără contradicții aparente o istorie asemănătoare. Pe terenul ce i se oferise din partea Primăriei și în apropierea locului destinat lucrării sale se afla deja în construcție Biserica Sființii Petru și Pavel. Din acest punct, interpretarea mea, desigur, nici prima și nici, probabil, ultima, bazată la rândul ei pe înscrisurile rare, disparate, ale lui Constantin Brâncuși, începe să se diferențieze de cea a altora care merg până la, după părerea mea, grosolana falsificare a mărturiei dorințelor marelui sculptor, ca Biserica să fie mutată pentru a nu stânjeni monumentul său. Noul „Iluminism" și influența marxismului agnostic influențaseră deja în epocă un număr mare de tineri intelectuali de stânga. Fără o inutilă polemică, eu cred că ne aflăm într-o confuzie datorată opiniilor acelora care, apropiați ai sculptorului, încearcă să-l îndepărteze pe acesta de imaginea care îi era

proprie, și anume a unui Brâncuși mistuit de trăiri și pasiuni mistice, cu obiceiuri de religiozitate moștenite din filosofia de viață a țăranului român. Brâncuși nu numai că nu a cerut să fie mutată construcția Bisericii, dar altele au fost dorințele lui, rostite inutil și atunci, și peste timp – pentru a nu cita decât subtraversarea căii ferate, complicată mai apoi de tot felul de străzi ce au secționat, pline de aglomerație constructivă oribilă, proiectul său –, dar s-a bucurat, în cele câteva etape petrecute în România până în 1938, trăgând el însuși clopotele acelei biserici, participând, ca și la Paris, la Corala bisericească și oferind chiar mici desene pentru ancadramentul ușii, imagini pe care le regăsim și astăzi în pridvorul Bisericii.

Îmi permit să adaug că, în fața acestei realități ce nu-i fusese descrisă, Brâncuși se lasă stârnit să pună pe hârtie și în operă un gând al său mai vechi: gândul unui traseu inițiatic.

Desigur, născut ortodox, Brâncuși participa la oficiile liturgice în interiorul Bisericii ortodoxe, dar, împătimit al cunoașterii mistice, odată sosit în Occident, își îndreaptă lecturile și impulsurile intelectuale nu către construcțiile catedralelor catolice, nu către protestantismul postiluminist, ci către mistica orientală, către budism și, mai ales, către experiența monahică tibetană.

Milarepa, celebru călugăr tibetan al secolului al XIV-lea, devine una dintre lecturile lui permanente, un ideal al său. De altfel, prietenii și colegii parizieni îl porecliseră Milarepa din Montparnasse. Sunt mici note și amintiri ale altora, ce mărturisesc despre teoria sa, a regăsirii sau interpretării fundamentelor creștine ortodoxe, în consonanță ciudată cu gândirea lui Milarepa.

Tot ceea ce este inițiere și inițiatic, tot ceea ce este relație directă între om și divinitate, între viață și moarte ca părți ale aceluiași traseu, transgresarea spiritului, înălțarea, zborul, curgerea apei și a timpului devin constante ale gândirii brâncușiene. De aici și deruta anumitor teoreticieni contemporani lui care simțeau un anume tip de modernitate, dar nu știau să-l explice în afara curentelor avangardiste pe care Brâncuși nu le accepta, susținând că arta lui este realistă, dar nu trebuie confundată cu necoapta copiere a formelor realității.

Era cuprins de arta vechiului Egipt, în aceeași logică a scormonirii spirituale și plănuia temple în manieră asemănătoare, după cum bine remarca, pentru o dată, Radu Varia. Precum și monumente inițiatice în India. Iată-l deci pe artist pe acest Câmp al Artileriei, în preajma unei construcții ecleziale, aproape de parcul orașului, puțin amenajat, aproape natural împădurit și străjuit de malul rapidului Jiu. Așa își concepe el prima și ultima sa lucrare inițiatică finită ce ar fi trebuit să fie urmată de proiectul desenat din India, de la Indore, proiect la care războiul l-a obligat să renunțe. Ar fi avut

Constantin Brâncuși în 1905

ca scop celebrarea eroilor, dar se voia cu mult mai mult decât atât, un îndreptar spiritual necesar prezentului și viitorului. Atrag atenția că în transcendența culturilor importante, și nu doar europene, cultul eroilor depășește religiosul pentru a aparține sacrului. Cheia citirii adevărului operei sale de la Târgu Jiu ar fi trebuit să ne fie clară dintru început!

Armonia dintre materie și formă, obligatorie într-o creație dedicată sacrului

Dacă pentru momentul dintâi, *Coloana fără de sfârșit*, alesese fonta alămită ca material și apelase la ingineri metalurgi cunoscuți (să nu uităm că toate componentele Tour Eiffel-ului fuseseră turnate în România), pentru celelalte componente ale acestui proiect inițiatic alege, cu pasiunea lui nedezmințită pentru materiale, un anume tip de piatră, un calcar poros numit *travertin*, pe care, fie îl descoperă, fie îl știa de pe vremea când își câștigase deja un nume de tânăr cioplitor și pietrar în cariera Banpotoc, în apropierea Simeriei și a Devei, în ținutul Hunedoarei. Din acest tip special de travertin îi va instrui pe meșterii pietrari: ce să-i selecționeze cu grijă și pricepere, să-i taie și să-i aranjeze blocuri de piatră care urmau să-i fie așezate vertical și orizontal, blaturi rotunde sau scaune paralelipipedice,

Continuare în pag. 28

Urmare din pag. 27

frize ce urmau a fi sculptate de el însuși sau sub atenta lui supraveghere. Și, maximă atenție, remarcând două tipuri de travertin în aceeași carieră, îl alege pe cel mai poros pentru *Poarta Sărutului* și pe cel ce se lasă mai ușor de șlefuit, cu granulație măruntă, pentru Masă și Scaune. Este locul să citez încă două amănunte asupra concepției lui Brâncuși, la care acesta revenea cu obstinație și în plină maturitate artistică: „materia este cea care își alege forma finală și nimic din ceea ce știrbește, fie și invizibil pentru ochiul altuia, dar care nu rămâne așa cum și-a dorit sau cum și-a impus materia în care lucra, nu trebuie să dăinuie". Contemporan cu Brâncuși, Antoni Gaudí, marele arhitect catalan, este singurul care are, poate, aceeași dominantă a sacralității în tot ceea ce a reușit să construiască sau să lase să fie construit. Nu există o altă asemănare posibilă între cei doi artiști decât căutarea lor asiduă, febrilă, a sacrului în materie. Singurele fragmente existențiale în care atât catalanul, cât și olteanul urmau o cale asemănătoare erau felul în care, nici unul, nici celălalt nu voiau să părăsească haina și comportamentul modestiei cotidiene și faptul că nu acceptau nici în glumă (iar umorul chiar nu le lipsea, cum nici adorația perfecțiunii feminine!) imixtiunea altcuiva în gândul lor creator.

E cunoscut episodul când, întors dintr-o călătorie în India, Brâncuși descoperă cu neplăcere că, fără să fie consultat, grijuliii săi colaboratori locali montaseră pe blatul de sus al *Mesei Tăcerii* o placă de bronz cu numele sculptorului și al sculpturii. Fără multă vorbă, dar evident mânios, a pus brusc mâna pe un baros și și-a îndemnat echipa să-l urmeze, spărgând piatra cu urme de impietate. Blatul superior al Mesei Tăcerii de astăzi este următorul, cel acceptat de Brâncuși, fără intervenții în afara desenului lui.

Reamintesc că Brâncuși și-a dorit un proiect care străbătea, de la malul Jiului, parcul comunal și trecea de Biserică pentru a se finaliza cu opera care încorona proiectul: *Coloana fără de sfârșit*. Masa este *Masa Tăcerii*, cu alte cuvinte a meditației; neîntâmplătoare distanța dintre scaune și masă, cum neîntâmplătoare este și simbolistica curgerii apei. Curați și înălțați prin meditație, și numai după aceea, ne vom ridica pe o alee străjuită de alte scaune, unde putem să reluăm procesul de autointerogație meditativă, ne apropiem de *Poarta Sărutului* pe care materia și desenul purificat al lui Brâncuși ne invită să o privim de aproape și să purcedem la o înnoită meditație lângă ea sau sub ea. De data asta să medităm la despărțirea de cei dragi, la sensul despărțirii de viață și să acordăm ultimul nostru sărut celor de care ne despărțim. Ce deosebire enormă între forma esențializată și deloc senzuală a figurării simbolice a acestui sărut și săruturile sale, ale aceluiași Brâncuși: săruturi pământene, vitale, tinerești! *Poarta Sărutului* este plină de serenitate, un monument și triumfal, și funerar, înconjurat de calm, înțelegere și profunzime spirituală – un monument al păcii, în sensul lui Iisus. Motivul sărutului ultim este reluat în friză. Poarta este o poartă între tărâmuri și deloc un arc de triumf în sens războinic, ci un arc de triumf al jertfei superioare, un triumf al spiritului.

Creștinii își vor continua drumul către Biserică pentru a se spovedi, pentru a primi și alte sfinte taine și abia apoi, curățiți sufletește, vor căpăta forța și putința de a-și înălța privirea către înaltul cerului, cinstindu-i pe eroi și închipuindu-i pe aceștia de-a stânga și de-a dreapta Celui de Sus.

Tot așa precum făceau și strămoșii pământeni ai lui Brâncuși, care ciopleau stâlpul ce străjuia mormântul familiei din cimitir sau sprijineau pridvorul către înălțarea acoperișului casei – locuința fiind și ea pusă, în tradiția paleocreștină, în grija Divinității. Din această concepție la care sculptorul meditase îndelung, iar atelierul, schițele și notițele sale sunt tot atâtea mărturii, Brâncuși ajunge să-și aleagă piatra. Travertinul este material viu, trăiește asemenea nouă, preluând elanuri de vioiciune, dantelându-se în mod natural ca și cum artistul ar interveni mereu asupra lui. Prin aceasta ne explicăm și dorința lui ca travertinul cel mai poros, cel mai viu-vital, cel mai dantelat, cel mai cald și prietenos să fie cel al Porții.

Travertinul de Banpotoc are și o anume particularitate, o celulă cu o încărcătură feroasă suplimentară, care în contactul dorit cu natura, cu intemperiile, unele catastrofice, aduce către suprafața operei nuanțe noi, culori schimbătoare și oricum îngălbenite, nu albe și reci ca marmura.

Intervențiile, un parcurs sinuos și nu întotdeauna documentat.
În viitor, traseul va începe cu triada continuității după cercetarea multidisciplinară: supraveghere, întreținere, conservare urmată cu maximă parcimonie de restaurarea punctuală.

Din păcate, dintr-o atentă studiere a întregului material documentar păstrat, dar mult prea rar cercetat, la Institutul Național al Patrimoniului, aveam să constat că majoritatea intervențiilor ce urmau să aducă false efecte restauratoare încă de la sfârșitul anilor 1962–1964 nu s-au sfiit să lase scris și să acționeze, neîncercând a medita și intui dorințele intime ale lui Brâncuși și neavând capacitatea să pătrundă dincolo de ceea ce li se părea a fi un atac al naturii asupra operei.

Nu face excepție de la aceasta un nume sonor de profesor de la Arhitectura bucureșteană, cu enorme și incontestabile alte merite (Richard Bordenache), dar care susține în scris nici mai mult, nici mai puțin, că blocurile de piatră nu au fost cioplite cu grijă, că sunt prost îmbinate și, nemulțumindu-se doar cu greșita lor interpretare și dovedita neîncredere în genialul pietrar Brâncuși, adoptă soluții de restaurare ce persistă greșit și sunt preluate până astăzi, de săpare a lintoului brâncușian, recimentare și acoperire a lucrării cu un acoperiș de tablă de plumb, cu scurgeri pentru apa ce părea câteodată prea abundentă, în opinia lui și a urmașilor.

Este evident că apa are această proprietate insidioasă de a se infiltra pretutindeni, dar oare așezarea monumentului în plină natură nu oferea dintru început jocului vânturilor puternice și furtunilor de apă și zăpadă, atât laturile monumentului cât și întregul? Sub acoperișul de tablă de plumb, apa nu rămânea să zacă cu o capacitate redusă de evaporare? Este de înțeles dorința ca materia sculptată și pusă într-o arhitectură a întregului în aer liber să trebuiască să fie ajutată – doar când este cazul – să dăinuie, dar cât mai aproape de dorința autorului de a ne lăsa emoționați de vitalitatea travertinului cu toate schimbările lui naturale. Opera care rămâne esențialmente sculpturală, împrumută elemente cunoscute de arhitectură, cum ar fi traversa de beton care leagă la nivelul lintoului întregul, la fel cum casele de lemn aveau un butuc zdravăn dintr-o parte în alta a podului sau casele de astăzi o traversă metalică asemănătoare cu șina de cale ferată, dar să nu injectăm cimenturi care contrazic materia calcarului sau mortare ce îi forțează existența și nici false soluții de biocidare și hidrocizare care intră la fel de violent în reacție chimică cu materia travertinului. Ce bine ar fi fost să fi fost cerută încă din 1958 părerea geologilor, așa cum a fost făcută doar o singură dată, în 2003, când savantul profesor oltean Marin Șeclăman și urmașa lui la catedră și laborator, doamna Anca Luca, au făcut un studiu minuțios asupra acestui tip de travertin românesc.

Nu întâmplător, atunci, și restauratorii, sub conducerea profesorului arhitect Aurel Botez (îmi face plăcere să-l amintesc aici, prea multe controverse legate de alte subiecte de restaurare am avut cu domnia sa în timp) au depus eforturi ca restaurarea să producă beneficii monumentului. Din nefericire, bine spunea francezul: „une fois, n'est pas coutume".

Studiul acesta unic și pătrunzător, în loc să ne facă să înțelegem că nu întâmplător restaurarea nu mai este doar apanajul arhitecților, pictorilor sau sculptorilor, ci al echipelor pluridisciplinare, noi l-am aruncat în vraful de hârtii al arhivelor și ne-am întors fie la proiecte cu aspect gomos, dar fără înțelegere, fie am fost gata să plătim din bani publici alte noi proiecte. Și nici acel studiu nu este continuat, așa cum

Masa tăcerii

și-au dorit-o geologii, cu analiza de laborator cea mai completă, cea a îmbătrânirii, ce ar fi putut decide care sunt materialele de îngrijire, metodele de restaurare și soluțiile de biocidare cele mai adaptate și mai longevive dimpreună cu travertinul. Sper să o facem până la urmă!

Nepunând la dispoziție studiul petrografic amintit, dintr-o bună înțelegere, dar incompletă a întregului, ultima intervenție minimală adaugă cercetări fizice și chimice care, dacă ar fi fost supraadăugate celor microscopice și macroscopice geologice, ar fi constituit un aparat tehnic și științific mai complet.

De asemenea, nimeni nu-și mai amintește de studiul de structură comandat la INCERC și care a fost sintetizat excelent în lucrarea *Brâncuși și ingineria capodoperei* a ing. dr. Emil Sever Georgescu (București, Editura Libra, 2006).

Pentru a desăvârși studiul actualizat asupra monumentului și în general asupra întregului Căii Eroilor, am dorit să adăugăm ca obligatorii și să insistăm ca mijloacele optoelectronice să fie folosite până la capăt pentru a afla ce se găsește și dacă se găsește și în măruntaiele lucrării desigur așezată pe o fundație de beton și pe un teren ce, la rândul său, este supus transformărilor vremii. Departamentul de optoelectronică condus de Roxana Rădvan de la Institutul Măgurele este și va rămâne fundamental. Nu am de ce să ascund și să fiu exagerat de modest, această colaborare a început la sugestia și insistența mea și prin buna înțelegere a Consiliului Științific și a lui Doru Strîmbulescu, directorul Centrului de Cercetare, Documentare și Promovare „Constantin Brâncuși".

Țin să atrag atenția că toate căutările noastre trebuie subsumate dragostei și înțelegerii lui Brâncuși, iar intervențiile foarte rare și obligatorii ale restaurării sau lucrările de întreținere anuale vor căpăta o metodologie ce va deveni obligatorie, urmare a tuturor acestor intervenții.

Continuare în pag. 30

Umare din pag. 29

Nevoile stringente ale prezervării întregului Căii Eroilor cereau un alt tip de abordare. Și, mai presus de toate, în interiorul nevoilor stringente ale prezervării ca întreg a Căii Eroilor (Via Sacra), firul călăuzitor nu poate fi altul decât asimilarea sacralității acestei opere finale a lui Constantin Brâncuși.

Cred, de asemenea, că avem datoria de a mai semnala o dată Primăriei și Centrului Brâncuși necesitatea inscripționării explicative a sensului operei brâncușiene, precum și a redării aspectului de continuitate inițiatică a acesteia. Ca o adevărată iubire, și iubirea de Brâncuși trebuie să înceapă de la atenta cunoaștere și să se ridice către înțelegere. Dau câteva exemple, sper, concludente. În apropierea Mesei trebuie însoțită explicația sensului ei cu fotografia de epocă a curgerii Jiului, atunci nesistematizat, deci a prezenței simbolului apei ce curge! Tot cum calitatea subtilă a materialelor va trebui să apară menționată lângă fiecare monument în parte. Vizitarea unei asemenea capodopere trebuie să fie și o lecție pentru privitorul pervertit de cotidian.

Înainte de a încheia, aș vrea să reiau un exemplu de practică nedăunătoare, dar negativă imagistic și făcută fără o prealabilă analiză, cunoscuta spălare cu jet de apă adusă în discuția opiniei publice înainte de faza de restaurare propriu-zisă, aprobată de Comisia Națională a Monumentelor Istorice și de către Institutul Național al Patrimoniului, în perioada 2013–2014.

Prin comparație cu unele vijelioase intemperii, această acțiune prea gospodărească nu a adus pagube reale esenței monumentului, dar poate fi constatată inutilitatea ei prin neaplicarea metodei la materia operei, cât și pagubele aduse mortarelor. Cu atât mai de neînțeles, cu cât a plecat de la un referat de necesară intervenție precumpănitor asupra lintoului, referat care recomanda pentru spălare apa și aerul călduț, folosite cu blândețe (autor al recomandării, un expert local, acreditat CIMEC). S-a ajuns la jetul puternic al apei reci și la soluțiile care au albit travertinul, fapt care a fost sancționat apoi în epocă. Am amintit episodul, pentru ca astăzi să atrag prietenește atenția asupra unui din ce în ce mai crescut nivel al umidității, pricinuit atât de schimbările climaterice dramatice, cât și de înlocuirea cursului iute al Jiului cu un canal stătut, umiditate care a provocat, pentru prima dată, apariția mușchiului, singura plantă cu efecte distrugătoare asupra travertinului. Mușchiul a invadat parcul natural – lăsat, la rândul lui, de izbeliște, cei care îl îngrijesc fiind, poate, silvicultori pricepuți, dar care, firesc, habar nu au despre relația obligatorie cu opera de artă, cu geologi și cu restauratori – și avansează amenințător spre sculpturi. Lipsa de coordonare a mai multor profesii ce trebuie să colaboreze prin înțeleaptă și profesională atitudine comună este evidentă!

Trebuie, de asemenea, să-i rugăm pe edili să încerce, într-un timp nu foarte îndelungat, să limiteze accesul mașinilor pe Cale, să conceapă și să realizeze subtraversări obligatorii pentru deplina înțelegere a întregului brâncușian. Cu alte cuvinte, să pună în operă mai repede proiectul profesorului arhitect Dorin Ștefan.

Nemaivorbind de grija suplimentară și conformă legii pentru situl de protejare a unui Ansamblu unic, propus pentru Lista Mondială a Monumentelor protejate UNESCO, ce interzice demolările și construcțiile fără aprobare expresă și definitivă a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice pe tot parcursul remodelării întregului.

Îmi doresc o prezență constantă a INP și a CNM în viața și activitatea unui Centru Brâncuși din ce în ce mai consistent în atitudine, mai articulat și mai dezinhibat profesional. Și, până la urmă, o asumare de coordonare a Institutului Național al Patrimoniului, printr-o schimbare adecvată a legii și, desigur, a bugetelor. Cred în capacitatea intelectuală a celor ce conduc astăzi aceste importante instituții. Din nefericire, nu observ o aceeași atitudine și din partea autorităților naționale. Realitatea confuză încă a Căii Eroilor, pe care insist să o numesc VIA SACRA, este cea care a condus la amendarea primei cereri de clasare UNESCO.

Nu cred că am îngreunat demersul pentru reconceperea Căii Eroilor ca o Via Sacra a culturii române moderne prin trecerea prea abruptă la detalii practice. Am convingerea fermă că doar împreună cele două componente vor putea da roade. A venit momentul să ieșim de sub zodia automulțumirii și a fuduliei individuale. Dacă în anumite zone de preocupare omenirea avansează pozitiv, aceasta se datorează esențial pluridisciplinarității.

Le mulțumesc tuturor celor care, prin gândurile sau lucrările lor despre artă și despre Brâncuși – cu acordul meu de multe ori parțial și rareori total, la concluziile lor, sper însă că întotdeauna într-o contrazicere cordială –, mi-au înlesnit propria înțelegere, fie și doar prin semnalul de alarmă al unui realism prea pedestru ce ne mărunțește gândul.

„În interiorul nevoilor stringente ale prezervării ca întreg a Căii Eroilor (Via Sacra), firul călăuzitor nu poate fi altul decât asimilarea sacralității acestei opere finale a lui Constantin Brâncuşi.”

Eseu

PRIETENIA: POARTĂ SPRE IUBIRE SAU FLUID ILUZORIU PENTRU VIEȚI NEEXPLORATE?

Daniel Onofrei

Profesor universitar doctor, cercetător

Încep acest text prin a spune că eu cred cu toată ființa mea că iubirea este, de fapt, suprema rațiune pentru care trăim. Singur, actul iubirii poate justifica o întreaga existență.

La mine iubirea se înțelege în sensul general și bogat cu o componentă spirituală propovăduită de Iisus și o componentă concretă care poate circumscrie eventualele materializări firești ale unor impulsuri intime.

Prietenia e greu de definit, ea este precum electronul. Ea nu poate FI decât atunci când e trăită (adică observată), iar asta nu se poate decât prin experiența învecinării. Astfel, nu se poate trăi o relație de prietenie decât în măsura în care e împărtășită. Îmi amintesc cu nostalgie de un timp în care o relație între doi tineri începea cu inocența și naivitatea cererii „în prietenie". Cel care făcea primul pas, în general, băiatul (asta dacă nu punem la socoteala fetele rebele, ce-i drept, puține în acele vremuri) mărturisea astfel (chiar dacă nu mereu în mod explicit) admirația și curiozitatea pentru celălalt și exprima, totodată, și dorința învecinării care, pe atunci, apărea în mod natural într-o relație de prietenie. Era nevoie, deci, de curaj pentru a cere prietenia cuiva. Teama de refuz și spectrul sentimentului de umilire și deznădejdea pe care cel refuzat le-ar fi trăit stârneau o frică aproape organică în fața acestui prim pas. Era într-un fel o frică a neajunsului de a te fi născut, dar, în același timp, una dintre experiențele inițiatice pe drumul devenirii în lume.

Iubirea era la rândul ei înțeleasă ca o continuare posibilă a acestei relații inițiale de prietenie și deci proiectată într-un fel de transcendență viitoare. Povestea de iubire născută astfel între doi tineri era potențată la toate nivelurile ei, cu toate că, de multe ori, se întâmpla ca relațiile de prietenie să nu ajungă la maturitatea iubirii și astfel sfârșeau în tot atâtea începuturi de noi prietenii.

O altfel de prietenie se poate naște în paradisul copilăriei, în bucuria jocului împărtășit dincolo de concretul lumesc. Și această prietenie, dacă reușește să supraviețuiască în timp, în lupta cu cotidianul, așa cum spunea Eugène Ionesco, reușește în mod pervers să ascundă în

Leonardo da Vinci, *Cap de fată*, cca. 1483

oameni neprihănitul și poate deveni o poartă spre iubire. Însă, de această dată, o iubire în care valențele intime pot să nu existe.

După căderea lui Adam, omul a fost mereu într-un detur, într-un zbucium pentru a găsi mântuirea. Venirea lui Iisus redesenează pentru fiecare om un drum optim pentru mântuire, însă liberul arbitru rămâne viu și astfel fericirea e foarte greu de atins și, implicit, învecinările fericite sunt rare. Dar și acest context, al unei vieți trăite sub spectrul liberului-arbitru, în zbaterile permanente pe drumuri ocolitoare înspre o stare izbăvitoare, poate permite regăsirea, de multe ori mult mai târziu decât ar fi fost posibil pe drumul optim, unui prieten dintr-o copilărie ce ar fi putut să fie, dar nu a fost! Și această prietenie se poate transforma într-o poartă spre iubire, chiar dacă, așa cum am spus, valențele intime pot lipsi.

Continuare în pag. 32

Urmare din pag. 31

Toate aceste relații de prietenie se încadrează în ecuația propusă de Constantin Noica în *Primul poem filosofic*. Și anume, ecuația în care unu și cu unu fac doi și în care, în mod firesc, se pune întrebarea esențială: care dintre cei doi *unu* se adună celuilalt și devine *doi*? O întrebare dificilă, dar care cuprinde în ea esența prieteniei ca poartă spre iubire. Într-o astfel de relație, atunci când o parte din primul partener se adaugă celuilalt, astfel potențându-i realitatea, el, primul *unu*, e doar aparent mai sărac îmbogățindu-se, de fapt, dăruind. Și apoi, rolurile se schimbă, într-o reciprocitate de dar, har și duh.

În încăpățânarea lor, matematicienii au arătat că atunci când lumea se rezumă doar la restul împărțirilor la doi, atunci când totul se traduce prin împărțirea la doi, unu și cu unu, care în mod normal fac doi, în lumea aceasta fac zero, întrucât doi se împarte fără rest la doi. Deci unu și cu unu în această lume se anihilează! Așadar, pentru ca o relație să fie o poartă spre iubire este esențial ca unul dintre cei doi parteneri (nu neapărat mereu același) să dăruiască în timp ce celălalt va primi.

Esențială, cred, pentru experiența prieteniei ca poartă spre iubire e cunoașterea de sine, un fel de prietenie cu tine însuți care nu se poate obține decât în măsura în care avem exercițiul meditației și al introspecției. Aceasta cere prezența unui spirit critic bine dezvoltat și a unei conștiințe vii, lucide! Bineînțeles că mulți dintre noi suntem departe încă de acest nivel spiritual, dar este important să ne propunem mereu parcursul unei asimptote către el.

Avem nevoie de astfel de relații? Cu siguranță, da, pentru că, în general, ne trăim viața sub amprenta predispozițiilor noastre afective pe care simțim mereu nevoia să le activăm. Ce e minunat e că ele nu se activează decât prin dăruire și, în acest sens, prietenia ca poartă spre iubire oferă, așa cum frumos spunea Gabriel Liiceanu, un sălaș afectivității noastre și, mai cred eu, un loc într-un spațiu indefinit, unde marile sau micile noastre întrebări pot primi sau, dacă nu, măcar nu mai cer cu atâta zbucium, răspunsuri.

Pe lângă această paradigmă a prieteniei ca poartă spre iubire regăsesc conceptul diluat al prieteniei în contemporaneitate. Azi trăim timpul prieteniei fără învecinare, neparticipative. Azi, putem foarte ușor cere și refuza prietenia prin medierea unui spațiu impersonal al comunicării, cyberspace-ul!

Azi, continuăm să trăim în zodia grijii, cum bine observa Ionesco încă din secolul trecut, și nu mai avem timp pentru problemele altora, nu mai știm să fim nici împreună, dar nici singuri. Azi ne iluzionăm naiv la gândul că avem sute de prieteni. Ne bucurăm gregar pentru compania unor oameni în exercițiul futil al omorârii timpului. Azi nu ne mai preocupă îmbogățirea prin învecinare, ci căutăm învecinarea prin îmbogățire. Prieteniile azi nu par să mai aibă decât rolul decorativ al creării unui fluid iluzoriu în care se poate trăi o viață fără întrebări, dar cu o mulțime de „răspunsuri". O viață neexplorată. Și, cum spunea și Socrate: O viață neexplorată nu merită trăită!

Închei acest text cu o întrebare: Tu, cititorule, dacă te oprești puțin din dansul de zi cu zi și privești în oglindă, tu ce crezi?

Houston, Texas, Statele Unite ale Americii

„Esențială pentru experiența prieteniei ca poartă spre iubire e cunoașterea de sine."

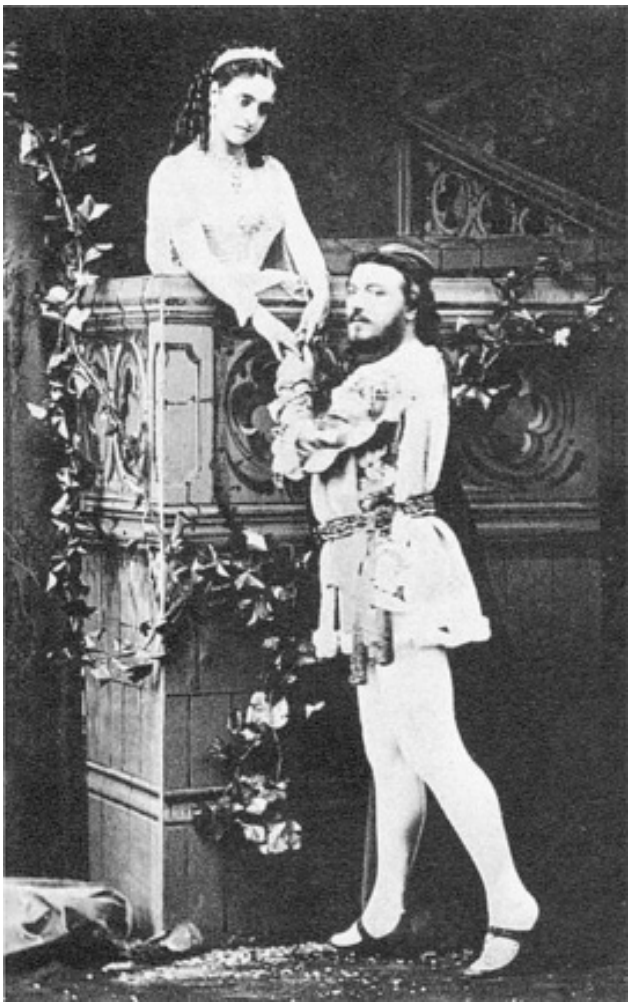

Adelina Patti și Mario (Giovanni Matteo de Candia) în *Romeo și Julieta* de Charles Gounod, la premiera londoneză a operei, Covent Garden, 11 iulie 1867.

Universalia

POEME MISTICE DE AL-ḤALLĀĞ
Traducere din limba arabă și prezentare de George Grigore

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România
(din 2008)

Faimosul mistic **al-Ḥallāğ (Abū l-Muġīṯ al-Ḥuṣayn Mansūr)** s-a născut în jurul anului 857, la Tur, o localitate aflată în apropierea Şirazului. Din opera sa, numărând în jur de patruzeci şi şapte de titluri, nu s-au păstrat decât *Aṭ-Ṭāwasīn* (*Versetele Tā şi Sīn*) şi o seamă de poeme, restul fiind distrus odată cu executarea sa sub acuzația de blasfemie, la Bagdad, în anul 922, în urma afirmației făcute în spiritul doctrinei sale centrate pe o transsubstanțiere om-Dumnezeu: *„Eu sunt Adevărul”*. La aproape trei sute de ani de la martiriul hallagian, misticul anatolian **Ğallāluddīn Rūmī** a oferit o explicație incitantă a semnificației pe care ar avea-o sintagma incriminatoare, încercând astfel să-l reabiliteze pe **al-Ḥallāğ** în fața musulmanilor. Așadar, acesta ar fi rostit, pentru a da glas umilinței sale în fața lui Dumnezeu, *„Eu sunt Adevărul* (*Dumnezeu*)*”*, și nu afirmația obișnuită *„Eu sunt robul lui Dumnezeu”*. Motivul ar fi, spune **Rūmī**, că prin expresia *„Eu sunt robul lui Dumnezeu”* se afirmă două existențe, a robului și, respectiv, a lui Dumnezeu, însă prin expresia *„Eu sunt Adevărul”*, se pune în evidență o singură existență, cea a lui Dumnezeu, robul fiind astfel anihilat. Ca atare, această afirmație nu ar intra, prin nimic, în contradicție cu monoteismul absolut proclamat de către învățătura coranică.

Răvaşe sufi

Ţi-am scris, ba nu ţi-am scris,
Ci i-am scris sufletului meu o ne-scrisoare

Căci între sufletul meu şi Iubitul lui
Nu-i depărtare de nici o scrisoare

Orice scrisoare trimisă de la Tine la Tine ajunge
Răspunsul meu fiind în ne-ntocmirea vreunui răspuns.

Două duhuri într-un trup

Eu sunt Cel pe care-L iubesc,
El, Cel pe care-L iubesc, sunt eu

Două duhuri suntem, într-un trup poposite
De când ne-am legat prin iubire

Suntem oamenilor daţi pilde
Dacă mă vezi pe mine, Îl vezi pe El

Dacă Îl vezi pe El, ne vezi pe amândoi
Tu cel ce cauţi a noastră poveste

Dacă ne-ai privi, nu ne-ai deosebi
Duhul Său este duhul meu, duhul meu este duhul Său
Cine a mai văzut două duhuri într-un trup poposite?

al-Ḥallāğ

Soarele inimilor

În noapte răsare soarele celui Iubit
Răspândind lumină, făr-de-asfinţit

Soarele zilei către noapte apune
Soarele inimii de-a pururi rămâne

Cel care către cel Iubit tânjeşte,
de dorul lui, la-ntâlnire sileşte

Dialogul inimii cu Adevărul

L-am văzut pe Domnul meu cu ochiul inimii
L-am întrebat: Cine eşti? Mi-a zis: Tu!

„Unde”-le tău nu aparţine nici unui „unde”
căci dincolo de orice „unde” eşti Tu.

Tu eşti cel ce cuprinzi tot „unde”-le până la ne-„unde”: unde eşti
Închipuirea nu te poate închipui, cum să ştie închipuirea: unde eşti

Ai atins hotarul apropierii aşa încât „unde”-le nu ştie unde eşti
În dăinurea şi ne-dăinuirea mea, în stingerea mea, te-am aflat pe Tine

În ştergerea numelui meu şi desenarea trupului meu,
am întrebat de tine şi mi-am răspuns: Tu eşti

Lăuntrul meu mi-a arătat spre tine
Şi-atunci m-am stins pe mine şi ai rămas doar Tu

Tot ce-am păstrat în inimă a dispărut
Şi-atunci mi-am cunoscut taina, dar unde eşti Tu?

Tu eşti viaţa, taina inimii mele
Oriunde-aş fi eu eşti şi Tu

Am cunoscut fiece lucru
şi orice lucru-l văd ca fiind Tu

Fii îngăduitor, Dumnezeul meu
căci doar Ţie unuia mă rog.

Orbirea pe din lăuntru şi pe din afară

Ce pământ ar putea fi lipsit de Tine
încât cineva să se ridice căutându-Te în cer

Îi vezi cum se uită la Tine în plină lumină
Dar nu te zăresc de prea multă orbire

Pomenirea Lui e pomenirea mea

Pomenirea Lui e pomenirea mea!
Pomenirea mea e pomenirea Lui!
Cei doi pomenitori nu pot fi, oare, decât împreună?

Amestecarea duhurilor

Duhul tău s-a amestecat cu duhul meu,
Precum vinul (*al-khamra*) cu
apa preacurată (*az-zulal*)...
Aşa încât dacă ceva Te atinge, pe mine mă atinge!
Căci Tu eşti eu în toate!

Eu sunt Tu, fără nici o-ndoială

Eu sunt Tu, fără nici o-ndoială
Mărirea Ta este mărirea mea
Sunt unul precum Tu eşti Unul
Respingerea ta este respingerea mea
Furia Ta este furia mea
Iertarea ta este iertarea mea
Şi atunci, de ce sunt biciuit doar eu, Doamne,
când de preacurvie, se spune c-aş fi vinovat

Omul şi soarta

Ce poate face robul, Privitorule,
când soarta peste el năvale fără-ncetare?
De mâini legat, în mare fost-a aruncat:
Ai grijă! Ai grijă să nu te uzi cumva!

Manuscris arab ce descrie ochiul, datat în secolul al XII-lea.

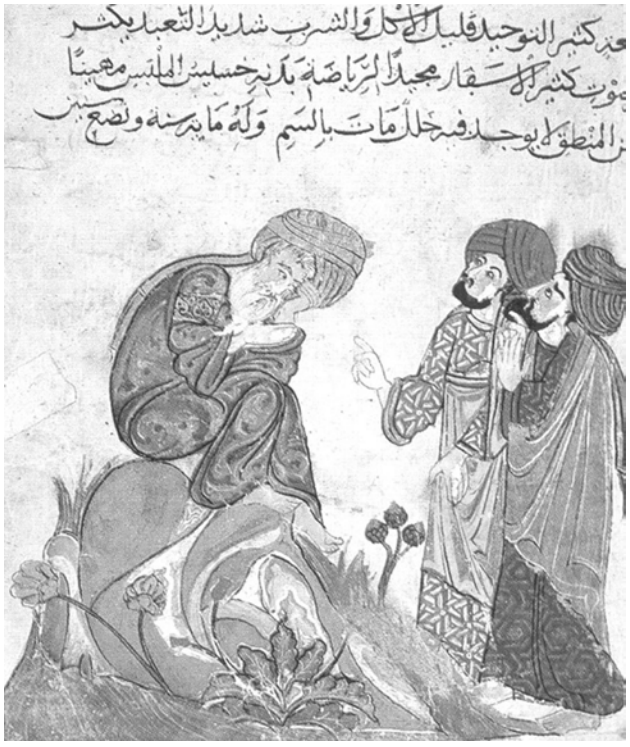

Manuscris arab din secolul al XIII-lea descriindu-l pe Socrate alături de discipolii săi.

Ieşirea din stare

Ucideţi-mă, prietenii mei credincioşi, ucideţi-mă
căci în uciderea-mi stă viaţa
În viaţă-mi stă moartea
În moarte-mi stă viaţa

Departe sau aproape e totuna

Când vreau să mă adăp, să-mi potolesc setea,
Ţie îţi văd umbra în pocal
Dacă aş putea merge la Tine, ajunge la Tine,
M-aş târî pe faţă, aş merge în cap!

Cel ce mă învaţă şi care nu poate trece fără să mă rănească
Îmi dădu să beau din cupa din care bău,
Precum o gazdă musafirului.
Cupa trecu, apoi, din mână-n mână
Iar el aduse biciul şi sabia tăioasă.

Jurnal de călătorie

CERCUL DE AUR

Florentin Smarandache

Profesor universitar doctor,
Universitatea din New Mexico, SUA,
Departamentul de Matematică
Scriitor
Membru al International Writers Association, al Academiei Oamenilor de Știință din România și al Modern Language Association (USA)

Gheizerul Strokkur, în valea Haukadalur; unul dintre cele aproximativ 1000 de gheizere active din lume. Cam la fiecare zece minute, o coloană de apă caldă se ridică spre cer. Cuvântul gheizer vine din vechea norvegiană: *að geysa* (a emana).

Apoi, craterul vulcanic Kerið din Grímsnes. Turul durează 8 ore. Vizibilitate redusă. În 200 de ani, toți ghețarii vor dispărea din cauza încălzirii vremii (conform unor cercetători). Islanda este importantă din punct de vedere geologic datorită plăcilor tectonice care se îmbină aici.

Geologul Alfred Wegener a propus în anul 1912 o teorie privind alunecarea continentelor, rezultată datorită Americii de Sud și Africii – continente ce se îmbucă și par desprinse din aceeași placă tectonică. Teoria a fost respinsă la început, dar din 1925, a început gradual să fie acceptată – când s-a descoperit o culme muntoasă pe fundul oceanului Atlantic, denumită Creasta Mid-Atlantică, de proveniență vulcanică, având înălțimea de 2.500 de metri.

Wegener a emis ipoteza că acum 200 milioane de ani exista o singură placă proto-continentală (pe care a numit-o Pangaea) și un singur ocean gigantic (Tethys).

Mai târziu, acum 180 de milioane de ani, placa proto-continentală a început să se spargă, formând continentele. Deci, este vorba despre alunecarea continentelor. Datorită mișcărilor de convecție a mantiei Pământului, care are grosimea medie de circa 100 km, mișcare determinată de inegalitatea densităților, magma țâșnește la suprafață.

Cele două plăci tectonice care se întrepătrund în Islanda, Americană și Euro-Asiatică, pe o distanță de 350 km, de-a lungul țării, sunt vizibile în Valea

Craterul vulcanic Kerið în septembrie

Cercul de Aur, tur în Islanda, cu microbuzul. Daniel este ghidul.

Audio-Guide, with GPS automatic guidance, în Parcul Național Þingvellir din Bláskógabyggð, desemnat World Heritage Site în 2004. Parcul se află într-o vale care marchează granița dintre plăcile tectonice din America de Nord și Eurasia. În sud se află Þingvallavatn, cel mai întins lac islandez, cu suprafața de 83 km^2. Lacurile sunt bogate în păstrăv și mangal.

Gheizerul Marele Geysir

Þingvellir, unde fisura se vede pe o distanță de 5,5 km, dar ea este umplută cu magmă – așa încât suprafața Islandei crește în fiecare an cu 2 cm în medie.

Dar Valea s-a scufundat cu 60-90 metri în timp de 4.000 de ani.

Valea e rezultată prin despicarea formațiunilor muntoase (*Rift Valley*).

Multe vâlcele, prăpăstii.

GPS de la AudioGuide ne poziționează automat la locul în care ne aflăm și ascultăm la căști în câteva limbi internaționale. O bază militară americană din anii 1940.

Islandeza este cel mai apropiat dialect scandinav de limba vikingilor; se înțeleg documente din secolul al XIII-lea. Fiind izolată geografic, limba a evoluat foarte puțin.

La începutul secolului XX încă trăiau islandezi în peșteri, din cauza sărăciei. Americanii au ajutat la formarea sistemului de drumuri din Islanda. Au adus cu ei și civilizația și stilul de viață american (cafea, gumă de mestecat etc.), pe care localnicii le-au adoptat.

Din cauza vremii închise, folclorul este plin de fantome, vrăjitoare și troli.

Laugarvatn este numele unui lac, dar și al orașului din apropiere. Orașul este educațional; posedă și o universitate.

Ferme de cai, vaci, oi. Case de vacanță. Cursuri de Golf… *Spectacular Show!*

La Geysir, suprafața de 3 km^2. Erupe după cutremure.

Râul Fierbinte, cu temperatura de 1000^0 C.

Între 1896–1930, apoi în 2000, a izbucnit vulcanul.

Cărarea Sigriður, omagiul lui Sigriður Tómasdóttir, care s-a zbătut să pună în conservare cascada Gullfoss.

O altă versiune a numelui apare în jurnalul de călătorii (*Ferðabók*) al lui Sveinn Pálsson (1762–1840, naturalist care a studiat sistematic ghețarii islandezi, dar și vulcanii și viața sălbatică din țara de baștină): un fermier bogat, Gýgur, trăia la ferma Gýgjarshóll. Nevrând ca altcineva să fie mai bogat ca el, a aruncat lada cu aur în cascadă.

Apa glaciară capătă culoare aurie. Cascada are 31 metri înălțime (din două căderi) și 2,5 km lungime, adâncime de 70 metri. Râul s-a format la sfârșitul Erei Glaciare. Energia hidraulică va fi captată în producerea de electricitate și căldură.

În lagună se face baie. Apa e caldă.

Izvorul termal este numit după localitate: Flúðir. Zonă vulcanică.

Cascada Gullfoss (în traducere, Cascada de Aur), în canionul Râului Hvítá.

Islanda este o insulă vulcanică. La o frecvență medie de 3-4 ani au loc erupții.

Una dintre marile erupții vulcanice din istorie este cea din anul 1783 a craterului Lakagígar, poziționat între ghețarii Mýrdalsjökull și Vatnajökull.

Pe lângă Aeroportul Internațional Keflavik, construit de armata americană în anul 1940, există și aeroporturi interne în Islanda, precum Bakki, Skaftafell etc.

„Nevoia de social,
nevoia de socializare
te împinge să vezi lumea".

New Mexico, Staele Unite ale Americii

"Wegener a emis ipoteza că acum 200 milioane de ani exista o singură placă proto-continentală (pe care a numit-o Pangaea) și un singur ocean gigantic (Tethys)."

Traditiones

IMPORTANȚA TRADIȚIILOR ȘI OBICEIURILOR ÎN SOCIETATE

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Filiala Mangalia a Uniunii Democrate Turce din România

Viața este un proces continuu de evenimente, mai mult sau mai puțin utile, acestea din urmă pierzându-se în timp din memoria umană. În această situație, noutatea, direcția și sensul evenimentelor rămase în conștiința colectivă ar trebui să aibă unitate, continuitate și devotament. Așa fiind, putem conchide că astfel se nasc tradițiile sau moștenirile și că există posibilitatea de a ni se dezvălui din aceste moșteniri, atât noul, cât și vechiul. Cade în sarcina hermeneuticii să ne edifice în ce mod acest lucru s-ar putea face.

În acest articol, voi aborda, pe scurt, de ce *tradițiile* și *obiceiurile* noastre sunt importante, de ce trecutul este omniprezent în viața noastră, fie că ne dăm seama, fie nu, chiar împotriva acelor voci care ne apostrofează: *„Ce mai contează trecutul?”*, *„Ce rol are istoria?”*, *„Trebuie să ne gândim la viitor, nu la ce a fost și cum a fost”*, *„Trecutul e mort.”* Și totuși, trecutul și prezentul sunt o certitudine, viitorul, o necunoscută și o speranță de a fi. Iar trecutul, istoria constituie fundamentul pe care s-a constituit existența noastră, piatra de temelie și lutul din care am fost zămisliți cu duhul sfânt. Ca o societate să poată trăi în comuniune, are nevoie de o moștenire și o cultură comună. Motivele care fac ca societățile să fie împreună ca rasă, limbă și religie sunt aceleași în întreaga istorie și nu se schimbă. De aceea, pentru a putea fi o societate pe plan personal și comunitar, ele sunt legate de aceste considerente. *Elementul fundamental și unificator al unei națiuni sunt tradițiile și obiceiurile. Tradiția* acționează ca o lege naturală sub forma unor reguli nescrise în cursul istoriei. *Obiceiurile* constau în experiențele profunde și vaste ale strămoșilor noștri. Toate acestea reunesc societatea, determină împărtășirea culturii comune și provocarea apariției culturii naționale. Se asigură astfel protecția și permanența valorilor culturale naționale, cerința ca generațiile următoare să rămână o națiune, căci unitatea și solidaritatea națională consolidează sentimentele și gândurile. Într-o societate, tradiția poate fi văzută ca o moștenire culturală transmisă din generație în generație, cu păstrarea și respectarea relicvelor culturale, obiceiuri, cunoștințe, valori, comportamente, credințe ș.a. Etimologic, termenul de *„tradiție”* provine din limba latină – *„traditio”* – și desemnează *„a înmâna”*, *„a duce mai departe”*. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* definește tradiția ca fiind *„un ansamblu de concepții, de obiceiuri, de datini și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică”*. În științele sociale, conceptul de tradiție are asemănări și diferențe între abordările diferitelor discipline și semnificațiile societăților tradiționale. În științele sociale, tradiția include geografia, climatul și altele, cu scopul de a se adapta condițiilor externe, pe când în societățile tradiționale, văzută ca sursă a creațiilor și invențiilor umane, ea este privită din perspectiva eroilor mitici, a strămoșilor, a lui Dumnezeu și a sfinților. Cu o abordare mai fenomenologică, există autori în științele sociale care conectează originile tradiției din punct de vedere al caracteristicilor pur funcționale și evaluează fenomenul ca reflectând un anumit sentiment de integritate. Deși nu văd sursa ei în sacru, autorii pretind că tradiția nu poate fi redusă doar la dimensiunea sa funcțională. Opinia dominantă în științele sociale este tendința de a căuta sursa înțelegerii și atitudinii în ansamblul fenomenelor diferitelor perioade istorice, legitimând perspectiva istorică progresivă a sursei iluminării față de perspectiva evoluționistă.

Tradiția poate fi abordată în trei contexte. Prima este valoarea materială și spirituală pe care o poartă în formele de viață din trecut, aceasta fiind explicația cea mai populară din punct de vedere sociologic. A doua este partea înrădăcinată a tradiției, care conține valori bogate și sfinte datorită relației cu sacrul, care este exprimată ca esență a tradiției, lucru foarte diferit de semnificația sociologică și

Sursa foto: https://www.nnedir.com/genel/gelenek-ve-gorenek-nedir.html

umană. A treia este semnificația instrumentală, funcțională a materialului care este deschis spre utilizare, datorită abordării postmoderniste a tradiției. În acest sens, tradiția este o rezervă de semnificații. Este aspectul extern-formal al tradiției, care este o altă fațetă a artei și literaturii. Pe măsură ce tehnologia progresează, viața socială se schimbă, iar inovațiile ei orbitoare ar putea duce la o distrugere care ar fi contrară naturii, dacă nu ar fi tradiția. Un set de practici, care sfințește și ne învață norme specifice de acțiune, implică în același timp importanța continuității cu un trecut real sau imaginar. Deoarece indică o problemă cu mai multe fațete, dacă privim din alt punct de vedere, inovațiile se pot face prin plasarea lor pe termenii generali. În acest sens, tradiția poate fi de îndrumare. Sau tradiția de influență a comunității în societate, care a creat atât de mult, încât acum afecțiunea față de ea poate duce la necesitatea în viața de zi cu zi a acesteia, ca o forță motrice pentru inovare de tradiție. Pentru a continua protejarea vieții și a sistemului structurii sociale și de valoare existent, o comunitate a moștenit de la generațiile anterioare credințe, gândiri, instituții și tot felul de practici sociale. Este o cultură care separă o națiune de alte națiuni, iar elementul de bază al culturii este tradiția.

Unele dintre tradițiile societății turcești sunt cele de a stabili religia, limbajul, arta și statul. Structura și estetica limbii turce sunt, desigur, diferite de alte limbi. Știința se face cu limba, toate experiențele sunt transferate generațiilor cu limba. Deși stabilită în diferite locuri, în aceeași perioadă, societatea turcă nu a rămas niciodată fără un stat. Societățile care își pierd limba și statul, se pierd în timp. Oamenii au îmbrățișat credințe și practici foarte puternic înrădăcinate, deoarece au fost aproape parte din natură. Oricât s-ar întinde în vechime, ori rămase din timpuri mai recente, au existat întotdeauna obiceiuri și tradiții. Fără ele, nici societatea nu ar exista. Tradițiile și obiceiurile sunt doi termeni sociologici care formează cultura spirituală. Diferența cutumiară dintre conținut și calitate e doar una de nivel. Tradițiile și obiceiurile fac parte din regulile care guvernează viața socială a omului. În termeni generali, sociologii denumesc aceste reguli ca fiind *norme*. O normă socială, dintr-o anumită societate, determină când și cum anume să facă omul un anumit lucru. Viața oamenilor este supusă în permanență acestor norme de reglementare. Tradiția veche, națională, turcă se întemeiază pe *morală*. Morala este suma legilor suveranilor turci care guvernează asupra națiunii și poporului. Influența ei a continuat și în perioadele de după islam. Cel mai bun exemplu, în acest sens, este *obiceiul*. Chiar dacă astăzi, obiceiul este acceptat ca normă socială, în fapt, tradițiile morale turce și-au câștigat ultima formă o dată cu islamul. La câștigarea acestei forme finale, un rol important l-au avut sultanii și oamenii de știință ai religiei. În fapt, ei au inventat o nouă tradiție și aceasta poartă denumirea de *obicei*. În tradiția juridică turcă, a existat o schimbare evolutivă de la tradiție la obicei. În urma acestor schimbări experimentale,

Continuare în pag. 40

Urmare din pag. 39

sultanii (în special, în perioada otomană) au observat unele caracteristici esențiale care nu se încadrau în practică cu prevederile canonice convenționale. În acest context, tradiția morală turcă a devenit o nouă tradiție, invenție a sultanilor turci, continuată secole de-a rândul. Tradițiile și obiceiurile fiecărei societăți sunt elemente care descriu comportamentul și atitudinile din trecut. Transmise din generație în generație, povestite de bunici nepoților, tradițiile definesc, într-o anumită măsură, atitudinea față de viață. Tradițiile care descriu structura societății turce sunt ca o imagine a unei stereotipii de cultură care va continua toată viața. Sunt reguli imuabile, reflectând conștiința fiecărei societăți, care disting o societate de alta. Tradiții și obiceiuri, precum: *ceremonia căsătoriei, noaptea de henna* [1], *peștitul fetelor, cântecul hennei, nașterea, moartea, sărbătorile* ș.a. vor continua în conformitate cu înțelegerea fiecărei comunități. Iată, spre exemplificare, câteva aspecte din ceremoniile tradiționale din cadrul diverselor evenimente din zona Anatoliei (Turcia) și Dobrogei românești: cu prilejul sărbătorilor, în ziua de ajun se face curățenie în case și încep pregătirile de sărbătoare. În ziua de *bayram* (sărbătoare), cei mici îi vizitează pe cei mari, cei supărați se împacă, soții, rudele, prietenii se adună și servesc masa de sărbătoare împreună. Înainte de celebrarea căsătoriei, are loc *noaptea de henna* care presupune rămas-bun din partea miresei către familia sa. În funcție de regiune și de înțelegerea dintre miri, evenimentul suferă modificări, această ceremonie presupunând un mijloc ca viitorii miri să-și spună toată viața *„da”*. Se asigură astfel unitatea și continuitatea familiei. Există unele obiceiuri pline de umor, însă care scot în evidență, cel puțin așa se presupune, unele calități ale mirelui. Așa, spre exemplu, în ceremonia peștitului, viitoarea mireasă îi servește tânărului, venit s-o pețească, o cafea sărată. În funcție de reacția lui, aceasta va ști dacă el este sincer sau nu, dacă o iubește sau nu. Nașterea este un eveniment deosebit în viața fiecăruia. Cel care deschide ochii pentru prima dată în viață este felicitat o lungă perioadă de timp. Noului-născut i se spune o rugăciune la ureche și i se pune numele. Se acoperă cu o păturică în culori de roșu și galben. Timp de patruzeci de zile, bebelușul nu va fi scos afară și va fi spălat foarte des. În această perioadă, oaspeții care vin în vizită pentru a felicita mama sunt tratați cu șerbet. După trecerea celor patruzeci de zile, are loc o ceremonie religioasă și se pregătește *„zestrea bebelușului”*. Când acesta este dus la prima vizită, i se aplică pe păr făină și i se pune în sân un ou. Atunci când îi iese primul dinte, acesta este oferit cuiva. Din trecut și până în prezent, tradițiile și obiceiurile au fost păstrate cu respect și continuă să fie practicate de către oameni. Ele sunt o reflectare a fiecărei regiuni și a fiecărei societăți, reguli adunate sub o singură conștiință. Comportamentul de plenitudine, stilul de viață și de credințe sunt atitudini care pot varia. De asemenea, relațiile de vecinătate au fost considerate din vechime ca fiind parte din tradiții. Astăzi însă, schimbările din viața modernă au pus o graniță în relațiile cu vecinii. Chiar dacă nu atât de strânse ca în trecut, relațiile de vecinătate din Anatolia și Dobrogea noastră continuă cu un respect considerabil în multe locuri.

În sfârșit, pot spune că tradiția este cartea noastră de identitate cu infinită valabilitate. Așa cum afirma și Alexandru Vlahuță: *„...datinile, proverbele, muzica și poezia sunt arhivele popoarelor, iar cu ele se poate constitui trecutul lor îndepărtat. Căci nu există bucurii mai de preț ca averea de cuget și simțire inclusă și păstrată cu sfântă grijă de-a lungul vremurilor în adâncul sufletului românesc, al moșilor și strămoșilor noștri.”*

Bibliografie:

1. **Serdar Uğurlu, Kaan Yilmaz,** *Türk devlet yönetme geleneğinde töre'den örf'e değişim / Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring 2011, p. 949–972, TURKEY.*

2. **Abdullah Dikici,** *Geleneklerin toplumdaki yeri ve önemi / The Place and Importance of Tradition in A Society / Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science Cilt: 11 Sayı: 2, Sayfa: 251–258, ELAZIĞ-2001.*

Edebiyatta gelenek nedir? https://www.msxlabs.org/forum/soru-cevap/208912-edebiyatta-gelenek-nedir.html#ixzz5WaIbd0At

https://www.nnedir.com/genel/gelenek-ve-gorenek-nedir.html

„Trecutul, istoria constituie fundamentul pe care s-a constituit existența noastră, piatra de temelie și lutul din care am fost zămisliți cu duhul sfânt. Ca o societate să poată trăi în comuniune, are nevoie de o moștenire și o cultură comună.”

[1] Henna / kına, praf pentru vopsit părul, palmele și degetele.

Poesis

Florin Costinescu
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Cândva am întrebat...

Speranță a mea, arborată pe catargele anotimpului,
înclinat tot mai mult sub linia de plutire,
aceeași ești: vulnerabilă și invincibilă,
având silueta florii soarelui în amurgul zilei,

Încă mai cred în religia salvării din deșert,
în puterea profeților de a căra în spinare munți de memorie,
fără a cere drept răsplată blestemații arginți,

Nimicul e tot mai avar în juru-mi,
suflă fără oprire în trompete,
bate în tobele lașității
și cântă imnuri de proslăvire a ceții,

Cândva am întrebat: „Încotro?"
și cineva mi-a răspuns: „Acesta e drumul!"...
A cui a fost vocea care m-a condamnat la rătăcire?
Întreb de aici, de unde abia se mai vede un petec de cer...

Mareea amurgului

Nimic nu mai este la fel,
numai gongul, același,
cu sunetul lui prelung,
ca un strigăt de om rătăcit
într-o peșteră părăsită
de ultimul dinozaur...

Pe scenă alți actori
jucând în piese nescrise,
se-nclină plini de respect
în fața publicului absent
aplaudând în picioare...

Nu poți privi nici înapoi,
nici înainte – captiv, sansa ta
e înotul prin sinele-ți încă liber,
grăbește-te,
drumurile se bifurcă
la nesfârșit,
malurile se depărtează
împinse de mareea amurgului...

Fântâna cu apă cucernică

Fântâna de la marginea drumului,
se trezea în zori, era vrednică,
gata să astâmpere setea aprigă a verilor
cu apă cucernică.

Privea bucuroasă cerul de dimineață, se minuna
de primele păsări ce-și începeau zborul,
razele soarelui abia răsărit se grăbeau
să-i sporească izvorul,

Își făcea cruce fântâna, limpezindu-se,
ocrotindu-ne cu primele unde chipul,
să nu ni-l fure golul
și-n adâncuri, nisipul.

Unde ești azi fântână bătrână,
cine ți-a smuls din veac tainele,
ți-a secat pentru totdeauna apele
și te-a prefăcut în țărână?

Depărtări

Pe o corabie cu pânze călătorești,
pe sub nouri cu alcătuiri ciudate
de păsări plutind în văzduh împușcate.

Vântul prielnic e tot mai puțin,
mai mai subțire,
pentru a te aduce la țărm
la ceas hotărât,
de clipa nedeslușitelor jocuri,
iubire.

Într-un ochi ce te caută
s-a făcut noapte adâncă,
într-un ochi ce te vede,
ziua mai pâlpâie încă.

Nicolae Grigore Mărășanu

Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Spre mândra Țară Valahia
Transhumanțe

Lăsăm în memorii Cibinul,
Săcelele, în carâmbul de os,
munții – zimbri cu șapte capete
plângând după turmele lui Cristos.

La vale, pe drumul ierbii,
după gravitația sângelui,
la vale, pe sub echinocții,
solstiții belicoase,
curg râuri de merinoase.

Constelații aburinde, șerpuitoare,
din stâncă la vale, suflă-răsuflă
plămânul muntelui de mioare.

La vale, spre mândra Valahia,
unde ne cheamă *didahia*.

Călăuze ne sunt – *calea lactee,*
carul mare și *rarița*.
Iar *mitosemne* –
ielele alergătoare și starița.

Și *urme* – o cruce-n răspântii,
și pe ea un clop, ca un scut.

Să spună cei ce vin după noi:
uite, pe aici au trecut.

Nunțile și Legile

Știm din începuturi că primăvara e a mieilor.
Vara e a mulsului și a tunsului.

Dintre iubiri se ridică toamna,
cu hore de aripi prin sângele slavei,
cu acide melanholii,
topite-n alambic de arhontele ierbii.

În negura codrilor, berbecii se rup în coarne
până învinge cei buni pentru sămânță,
pe care îi slobozim în buiace –
lege a lumilor e vremea împerecherii,
a orânduitelor nunți.

Apoi, în galop de cal alb vine iarna.
Anotimp nu al hibernării, ci al gestației cosmice,
când timpul ciripește în miezul seminței și scoate pui.

Bătrânii cunosc aceste legi ale Firii –
le numesc *Belagines*,
și spre rememorare le cântă copiilor.

Ei zic: legea devine lege doar când e însușită de Fire.
Cântați-le! Și cântându-le,
legile rodesc fruct în ei și devin întru Ființă.

Iar Zamolxe râde și zice: Iată, Verbul se întrupează!
Logosul e în Fire și rodește!

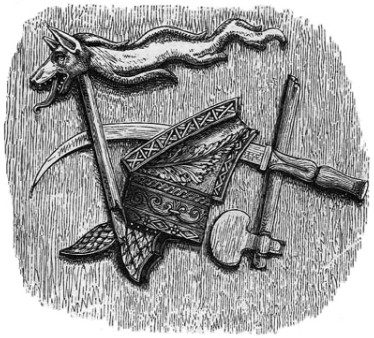

Jertfa

Și când am ajuns la Istru,
vadul întinselor ape,
în buza hipnoticei Câmpii,
starostele Blană,
Uriașul,
zis Ursul,
a cerut să aruncăm în suliți
pe cel brav dintre noi –
să mulțumim lui Zamolxe!

Și s-a pornit sfadă – că unii doreau,
iar alții nu doreau astfel de jertfă.

Și gata-gata să pornească război între frați.

Atunci, am întins mâna,
cu dibăcie am prins gheara păsării
de pe cracă
și... hart!
i-am pus-o starostelui pe masă,
zicând: *Iată jertfa!*

Și cu toții o au primit.

Iar de sus, din cer,
picura preste noi sânge de zburătoare.

Și în tăcere ne-am închinat!

Constantin Preda

Membru al Uniunii Scriitorilor din România

câte zări

câte zări încap într-o literă?
câte zări încap într-un vers?
potecile dintre noi
aproape s-au șters
potecile dintre noi
sunt acoperite de frunze
roua s-a transformat în ploi
încremenite pe buze
ne scriem scrisori
cu timbre de fum
trec diligențe
pe drumuri de scrum
eu te port între gene
tu mă porâi între pleoape
focul care-am fost amândoi
plânge nebun peste ape
plânge nebun peste poduri
trece nebun peste punți
focul care-am fost noi
aprinde izvoarele-n munți
câte zări încap într-o literă?
câte zări încap într-un vers
potecile dintre noi
aproape s-au șters

poate te-am visat eu

poate te-am visat eu
poate te-a visat hokusai
erai goală
în lumina florii de ceai
erai goală
în lumina florii de pin
iar eu îți băteam în ușă
cu toiagul de crin
iar eu îți băteam în ușă
atât de încet
ningea cu fluturi albi
pe șevalet
treceau sănii cu sfinți
treceau sănii cu flori
aveai doi maci aprinși
la subțiori
aveai doi maci aprinși
pe buze, pe gene
lupii afară
înotau prin troiene
poate te-am visat eu
poate te-a visat un pustnic sfios
miroseai a piersică
miroseai atât de frumos
poate te-am visat eu
poate te-a visat hokusai
erai goală
în lumina florii de ceai

e iarnă

e iarnă
mi-a înflorit în inimă un cais
și-o ninsoare nebună, nebună
mă-ngroapă la mașina de scris
cad petale
care provoacă ninsori
de-acolo de unde
astă-vară au zburat primii cocori
e iarnă
o lacrimă de sfânt pe geam se prelinge
privește afară (îmi spui)
e prima oară când ninge
e prima oară când ninge
e prima oară (îmi spui)
apoi în șoapta ta de petale
vrei să mă-ncui
e iarnă
mi-a înflorit în inimă un cais
și-o ninsoare nebună, nebună
mă-ngroapă la masa de scris

bocet

azi sunt atât de singur
azi am inima frântă
jumătate mi-e bocet
jumătate cântec de nuntă
azi am inima țăndări
azi sunt bogat în sfâșieri
azi sunt prelungirea tristă
a zilei de ieri
azi sunt ca un mugur
pe care poți de pe creangă să-l rupi
azi în inima mea
a năvălit o haită de lupi
azi am inima frântă
azi sufăr ca un câine
oare cum mă voi apăra
de haita de lupi a zilei de mâine?
azi sunt atât de trist
azi nu voi mai ieși din chilie
azi mă voi întoarce
în partea mea de copilărie
azi sunt atât de singur
azi am inima frântă
jumătate mi-e bocet
jumătate cântec de nuntă

cât de puțin trăiesc poeții

cât de puțin trăiesc poeții
cât de puțin
ei sunt sfinții
miresmei de crin
ei sunt sfinții
ascunși în mireasmă
ei sunt nebunii
zidiți în catapeteasmă
cât de puțin trăiesc poeții
mici abecedare de jar
ei sunt nebunii
zidiți în altar
cât o picătură de vin, de ulei de candelă
trăiesc poeții
ei sunt mai frumoși decât
cerbii din păduri, decât asceții
cât de puțin trăiesc poeții
cât de puțin
ei sunt sfinții
miresmei de crin

Ștefan Luchian, *Peisaj de luncă,* desen în cărbune

Fotografie de Kadir Incesu, 2018

Valentin Busuioc
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Povestea bărbatului care a visat foarte mult

a fost odată
o singură dată
un bărbat foarte urât

și deși era un om bun și harnic peste măsură
nicio femeie nu se apropia de el
la mai mult de un pas

după un timp
văzând că nu-și găsește jumătatea
bărbatul a plecat din sat
și și-a făcut un bordei
în pădure

cât era ziua de lungă
tăia lemne
culegea fructe și plante medicinale
se ocupa cu dulgheritul și cu creșterea animalelor
iar primăvara altoia tot felul de pomi

din când în când
oamenii urcau la el
îi cereau sfaturi pentru oblojirea rănilor
îi comandau o ușă
un pat
iar mai rar
câte-un sicriu

însă bărbatul din pădure
deși începuse a fi tot mai căutat
era
cu fiecare zi
tot mai nefericit

într-o zi
nemaiputând răbda
a împletit o funie
și s-a dus la cel mai bătrân stejar
să se spânzure

dar stejarul
care văzuse multe la viața lui
dar niciodată un om așa de urât
și-a frânt ramura de care atârna acesta
apoi l-a acoperit cu frunze
să nu-l găsească cineva
chiar lângă trunchiul său
însă
sub frunze
bărbatul nostru a adormit pe dată
și s-a trezit în fața lui Dumnezeu

i-a zis:
Doamne
știi că eu de copil
eram atent să nu calc pe furnici
și pe tot felul de târâtoare
nu am furat
nu am mințit
pentru tot ce am agonisit
am muncit toată viața
dar cu toate acestea
sunt tare nefericit
că nicio femeie nu mă vrea

iar Domnul i-a spus:
te știu prea bine
mai rar un om atât de bun sub soare
dar oricât te-aș iubi
nu pot crea o femeie așa de urâtă
încât să te iubească pe tine
însă
dacă tot veni vorba
tu poți

uite
din crengile uscate ale stejarului
poți alcătui un trup de femeie
o umpli cu lut și-o învelești cu frunze
că de restul mă ocup eu

iar după ce s-a trezit
bărbatul din poveste
a zidit timp de trei zile la făptura lui de lut

dar de teamă ca nu cumva să-l respingă
a făcut-o și mai urâtă decât era el

a treia zi
l-a chemat pe Dumnezeu
și l-a rugat să-i dea viață

iar Domnul
fiindcă așa i-a promis
a suflat viață în femeia omului din pădure

văzând astă minune
bărbatul a mulțumit
apoi a trezit-o ușor
sărutând-o pe frunte

atunci ea a deschis ochii și l-a întrebat:
cine ești tu
de ești așa de urât
că mă sperii

iar el a plâns și i-a zis:
iartă-mă
sunt sluga ta
Domnul m-a făcut așa
să te apăr de fiarele pădurii
dar sunt harnic și înțelept
să te pot sluji cât mai bine

însă ea a închis ochii
iar el a înțeles atunci
că nu trebuie să o slujească
decât pe ascuns

și pe măsură ce o iubea mai mult
femeia a început a-și lepăda din urâțenie
și a deveni tot mai frumoasă

nu după mult timp
un tânăr din sat a venit să ceară leacuri pentru mama sa
și-atunci nu mică i-a fost uimirea
când a văzut-o pe cea mai frumoasă femeie
pe care vreun om o văzuse vreodată

și l-a văzut și ea
și a înțeles ce înseamnă dragostea
că mult a mai gemut în noaptea aceea

văzând toate astea
bărbatul care visase prea mult
i-a zis a doua zi:
uite
știu că a sosit timpul să ne despărțim
te-am slujit cât am putut de bine
și sper că nu ești nemulțumită de ceva

du-te după tânărul acela frumos
și dacă vreodată o să ai nevoie de ceva
să mă cauți
de te vei putea uita în ochii mei

și dusă a fost

peste ani
când bărbatul din pădure trebăluia la un stup
a simțit cum femeia aceea a ajuns în spatele lui
dar el
de teamă să nu o sperie
nu s-a întors

însă ea a spus:
am aflat într-un târziu toată povestea
și-am venit să-mi cer iertare
a sosit timpul să mă uit în ochii tăi

iar bărbatul
care nu mai visase de mult
s-a întors și nu mică i-a fost mirarea
când a văzut că în fața lui se afla
cea mai urâtă femeie din lume

dar lui nu i-a păsat
ceas de ceas a slujit-o ca în acea primă zi
iar ea a devenit din nou frumoasă și fericită
și poate că niciodată
nici bărbatul din pădure nu ar fi aflat
de ce femeia lui îl dezmierda cu atâta bucurie
dacă într-o zi nu s-ar fi privit în apa unui izvor
și nu ar fi văzut
cel mai frumos bărbat
așa cum nu mai fusese altul
vreodat'

Leonardo da Vinci, *Capul Ledei*, studiu (detaliu)

Povestea colii de scris

eram copil
când am încercat să scriu prima poezie

pe o coală albă am aşternut cel dintâi cuvânt
a urmat altul
şi aşa mai departe
însă poezia tot se lăsa aşteptată

se înserase deja
mii de cuvinte stăteau unele peste altele
iar când ultima literă a acoperit
şi cel din urmă loc rămas liber
s-a-ntunecat

atunci am pipăit negrul colii de scris
am atins un cuvânt ce se chinuia să iasă la suprafață
cuvântul acela m-a ars
şi fiindcă luminá
aşa i-am spus
apoi a ieşit la iveală un altul
era cerul
apa şi pământul s-au înfiripat pe urmă
păsările peştii florile
mi-a zâmbit mama
lumea s-a umplut de poveşti

iar după ce coala de scris a ajuns iarăși albă
cuvintele au început a se învârti sălbatic în juru-mi
şi a se înghiți unele pe altele
până ce a rămas unul singur

însă cuvântul acela ni se arată
o singură dată

Mihaela Oancea
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

liniște udă

cu glas răgușit, bătrânul cu halat de poplin
murmură ceva despre soarele stins
în flacăra unei lămpi.

în liniștea udă,
prin lanurile de ovăz, un iepure gălbui
taie întunericul în felii

terapie

de la o vreme
devenim fluizi și, cât ai clipi,
lunecăm prin sute de tuburi albe, de orgă –

la finele reprezentației,
un terapeut meloman
veghează cu grijă
cristalizarea sunetelor
în forme hexagonale desăvârșite

restul e libertate

nopți de catran, panici mărunte
strigate în toate limbile pământului,
pereți care sapă adânc
în carne –

spre zori, liniște spartă
de foșnete albe

restul e libertate

rod

din când în când,
salcia din fața casei se visează femeie;

femeia privește-ndelung pe fereastră
și-ntr-o zi se închipuie salcie;
salcia-și aruncă vlăstarii,
femeia –
prinde rod.

tatuaj

e suficientă o clipă
în care ne aprindem țigara
unul de la celălalt
ca să purtăm mereu la vedere
tatuajul
unui surâs venusian

în seara cu ochi de lavandă

prin geamul braseriei
ne privim parcă pierduți
într-un sens giratoriu

toate vorbele din ochii noștri
se-ascund în flacăra
unui băț de chibrit

în ploaie – o lopată ruginită

tăcerile

au siluete prelungi
ce-și plâng sec neputința

sunt pline de spaime și renunțări
imperfecte
cu doruri desperecheate
ruginind în inimi
ce nu îndrăznesc
să-și urle niciodată
patimile

capriciu

aleargă pe străzi
cu mintea tulburată
stăpânită
de febra purpurie a capriciului
pe care-l vrea intensificat
niciodată consumat

știe că
atâta timp cât poate vorbi
despre el
nu l-a trăit până la ultimele sale
zvâcniri

ca un caravaggio

agită în aer o pensulă
căutând efectul de clarobscur
printre plopii înșirați
ca niște lumânări aprinse

de pe soba de teracotă
păianjenul alb
îl cercetează cu luare-aminte
când se lasă ispitit
de întâmplările luminoase
păstrate-n amfiteatrul
ochilor săi verzi

atunci
și numai atunci
surâsul lui
se profilează neașteptat
precum convertirea lui saul

ca un farsor

picură doza optimă de morfină
întocmai ca durerea
să circule pe două picioare
precum motanul lui Bulgakov

într-o semi-amorțire
te lași condusă
de urmele tălpilor de pe țărm –
pești ai adâncurilor fluide
până când
cu flori de hibiscus în păr
te pierzi
în pupila micșorată
a nopții dintâi

Jean-Auguste-Dominique Ingres,
Madame Charles Gounod, 1859

încă poate

să uite buna-cuviință
să cedeze ispitirilor
să urle de fericire
la umbra unor piersici despuiați
de regrete

mai e atât de puțin
și dimineața se va sparge
în țăndări

Roman

SĂ IUBEȘTI PE APROAPELE TĂU

fragment

Paul Aretzu

Prozator, poet, critic literar
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Ca s-o spunem pe-a dreaptă, ceea ce vor tanti Dida și mama este puțină iubire, puțină milă. Mama își exagerează starea de boală, lăsându-ne să credem că nu mai are mult de trăit și trebuie să-i acordăm cât mai multă atenție. Tanti Dida crede că poate găsi mai multă afecțiune la câini sau, în general, la animale. Avem doi câini de curte și un mârtan vagabond, cam răpciugos. Când tanti Dida se așază pe banca din fața casei, aflată sub streașină, aceștia se înființează și, cu o obrăznicie de neînchipuit, i se urcă în poală sau stau alături pe perinile aduse din casă. Cățeaua Tuna își întinde capul pe labe și o privește pe sub sprâncenele ei roșcate, cu mare afecțiune. Mârtanul, descendentul unei pisici foarte frumoase, Priti, care sclipea de neagră ce era, vine cu coada băț și, după ce se ploconește pe lângă tanti Dida, i se urcă în poală și se așază ca la el acasă. Tanti Dida nu-l vede cât e de răpănos, cu o bubă pe nas, cu un fir de salivă care îi atârnă, cu blana chelită prin multe locuri, și, cu o voluptate vizibilă, începe să-l mângâie uitându-se în zare, pierdută. Nu știu la ce se gândește tanti Dida în astfel de momente, dar fața ei se destinde, își pierde tristețea centenară, iar ochii par năpădiți de o duioșie inefabilă. Un zâmbet îi înflorește în obraz. Ce face sufletul ei și cum o fi el, în astfel de momente?

Dar noi alte probleme avem cu tanti Dida, din cauza lighioanelor din ogradă: le dă de mâncare toată ziua. Aleea e plină, uneori, de resturi de alimente la care câinii nici nu se mai uită. Dulăul Bobi, care a rămas șchiop dintr-o încăierare, le împinge cu nasul printre flori.

Pentru că am rugat-o să nu le mai dea așa des și așa de multă mâncare, tanti Dida fură bucăți de pâine, oscioare, felii de salam, bobițe pentru câini și îi tratează pe ascuns. Am văzut-o în mai multe rânduri înmuindu-și două, trei, chiar patru degete în cutioarele cu iaurt sau cu smântână din frigider și, pe furiș, cu mâna la spate, ducându-se să i-o lingă pisoiul sau câinii. Din cauza senilității avansate, uită că le-a dat de mâncare cu câteva minute înainte și ne întreabă, cu o seninătate dezarmantă: La animăluțe nu le dă nimeni de mâncare?

*

Tanti Dida nu mai vede (mama este aproape oarbă) și, câteodată, o apucă o hărnicie venită din alte epoci, ia o stropitoare pentru copii și udă toate buruienile din curte, chiar și smocurile răsărite clandestin în rosturile dintre dalele de pe alee sau pe lângă casă. Dorina îi zice: Tanti Dida, nu mai uda buruienile. Tanti Dida: la lasă-mă în pace! Toată ziua te ții de capul meu.

*

În mânăstiri, există călugări tineri ori în floarea vieții care sunt socotiți de la început bătrâni. Am văzut vârstnici care erau în ascultarea unora abia ieșiți din găoace, dar îmbrăcați în cămașa imnului. Gheron, abba, avva…

*

Când mă uit la mama, cocârjată, împuținată, tremurând de la parkinson, îmi e teamă să nu o rănesc cu gândul, să nu o risipesc, așa cum risipești o păpădie cu o respirație. Mă gândesc: asemenea florilor, și trupul trebuie să aibă mireasma lui. Sunt sfinți izvorâtori de mir.

*

Tanti Dida, despre mama neputincioasă:

– Of, Doamne, Doamne, bătrânii ăștia mă înnebunesc!

*

Ieri, toată ziua, tanti Dida ne-a spus, să ne intre bine în cap, că este nemuritoare. Că o să ne îngroape pe toți. Doamne, Maica Domnului, dumneaei nu

Continuare în pag. 48

Urmare din pag. 47

este de murit. Ce vorbă e asta! Este aici, vie, sănătoasă tun. Nici prin gând nu-i trece așa ceva. Ea nu moare deloc. O mai doare câte un picior, o mai dor șalele, dar de murit nici nu se discută. A făcut cu iuțeală câteva mișcări de gimnastică, pentru a ne convinge, deși nu era nevoie. Chiar credem, cu înfricoșare, bineînțeles, că este nemuritoare. A și înjurat de câteva ori – are acest obicei grobian, să înjure de lucruri sfinte. Și cu îngropatul nostru, am început să cred că așa va fi. Numai că, fiind atât de amnezică, mi-e teamă să nu ne uite neîngropați, pe unii, iar pe alții să-i îngroape de mai multe ori.

Octav Băncilă, *Mama*, desen, 1910

*

Vorbește cu câinii, pălăvrăgesc. Își fac semne, își fac cu ochiul, din coadă, din urechi. Tanti Dida le spune copilași adorabili, îi întreabă dacă le e foame și ce ar dori să înfulece. Și noi, când eram copii, îi consideram pe câini frați buni, împărțeam, pe furiș, bucățile cele mai grase cu ei, iar pe căței, așa era obiceiul, ca să ne fie fideli când vor crește, îi scuipam, într-un ritual magic, în gură. Îi învățam să se țină după noi, să stea în două lăbuțe. Ne plăceau nasurile lor ude și moi.

Este viața inutilă, absurdă? Nu-mi vine să cred, din moment ce tanti Dida, la cei 95 de ani trecuți, este nemuritoare. Cum să fie inutilă, din moment ce mama își permite să doarmă cam douăzeci de ore din douăzeci și patru. Totuși, în cele patru ore, cât este trează, se dovedește foarte lucidă, foarte umană. O intuiție uimitoare o face să fie la curent cu toate evenimentele, să știe ce se întâmplă în alte părți, în oraș, în lume.

*

Știu că mama suferă foarte mult din cauza bolii. Ea era foarte dinamică. Acum, din cauza tremurăturilor și a rigidității musculare, ea a intrat într-un fel de regim absurd. Cui să se plângă? Noi nu credem, întru totul, ce spune ea. Credem că exagerează, pentru că nu o înțelegem. Se vaietă în gând. Plânge pe ascuns. Mi-a spus că ar vrea să se sinucidă, dar îi e frică de ridicol. Este mama. Uneori, simt puternic legătura ombilicală. O privesc dormind în fotoliu. Are un profil puternic, de om integral. Este derutată de boală, dar are bărbia proeminentă, nasul foarte puțin arcuit, o înclinație demnă a capului. Este mama, la 89 de ani. Uneori, iubim oamenii în ascuns, protejându-i de frângerea inimii.

*

La masă.

Mama, deranjată de faptul că tanti Dida o îndesa cu mâncare: Lasă-mă și pe mine să îmi tihnească, să mistui și eu ca lumea!

Tanti Dida: Cum e: întâi mistuim și pe urmă mâncăm?

*

Tanti Dida o tot pierde pe mama prin casă. Vine alarmată și mă întreabă: N-ai

Octav Băncilă, *Mama*, desen, 1909

văzut-o pe Ica? Nu e pe nicăieri. Nu știu ce se petrece în casa asta!

– Tanti Dida, poate e la baie. Lăsați-o în pace. Nu este pierdută. Poate puțin rătăcită. Poate a ieșit pe banca din fața casei.

– Am căutat peste tot. Nu este.

Apare mama, venind de la bucătărie.

– Mamă, vezi că te-a pierdut tanti Dida. Regăsește-te, până nu disperă!

Tanti Dida este panicoasă. Întreabă din când în când: Ăștia suntem toți? Au? Mai e cineva de venit? Sau: în casa asta, nimeni nu spune ce face? Apoi stă îmbufnată sau începe să care mâncare la câini. Pe furiș, bineînțeles. Vine la bucătărie. Mă vede. Are un moment de nehotărâre. Îmi spune ceva formal: masa de dimineață a fost bună, azi e o zi călduroasă, m-a ciupit un țânțar toată noaptea etc. După care, din mers, cu o viteză uimitoare, fură ceva pentru câini. O las, nu-i zic nimic. După zece minute scena se repetă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

*

În tren, au urcat niște surdomuți. Stau de vorbă între ei foarte animat. Un bărbat înalt, atletic, în bluză și în pantaloni scurți. A săltat cu multă ușurință geamantanele enorme și le-a așezat pe policioara de

deasupra scaunelor. Două femei, una mai în vârstă, alta mai tânără, probabil mamă și fiică. Cea tânără are părul strâns într-o basma albă, de bumbac, legată după modelul călugărițelor. Fața ei este albă, lăptoasă, parcă ar fi stat tot timpul în întuneric. Are trăsături frumoase. M-am gândit: Albă ca zăpada. Este și un copilaș, până în doi ani. Se pare că el singur nu e surdomut. Pe un scaun învecinat, este o tânără călătoare, îmbrăcată într-o vestă, lăsând să i se vadă copios sânii, și în pantaloni scurți. Stă cu ochii într-o revistă, prefăcându-se că citește cu atenție, dar, în realitate, urmărește ce se întâmplă cu surdomuții. Ca și mine, de altfel, dar eu mă prefac că scriu la acest roman. Surdomuta cea tânără și-a scos basmaua albă și a lăsat să alunece un păr incredibil de negru. Parcă s-a lăsat, în vagon, o pleoapă de întuneric. Acum, au urcat și alți oameni și toți se uită cu atenție la surdomuții care vorbesc fără încetare. Nici tânăra călătoare frumoasă nu se mai preface că citește, ci se holbează fascinată la surdomuții care nu mai prididesc cu vorbitul. Trenul își vede de mersul lui, de la Craiova la Caracal și mai departe. Câțiva dintre călători și-au fixat căști în urechi și, dintr-odată, au devenit extrem de contemplativi.

La redacție, am lucrat toată dimineața la revistă, i-am stabilit sumarul, am ales ilustrații, am tehnoredactat-o. Un universitar care vrea, de multă vreme, să-mi ia locul, a venit în redacție să mă streseze și să mă intimideze. Omul, însă, era foarte neliniștit și s-a plimbat tot timpul prin spațiul îngust dintre birouri. Gras fiind, a transpirat abundent, s-a șters cu un șervețel, a perorat, și-a dat importanță. Nu e, la urma urmei, decât un râmător dezgustător. Este redactor la câteva reviste, are și funcții în vestita Uniune a Scriitorilor, dar râvnește să-mi ia locul. A venit însoțit de un prieten, un moale, din plastilină, autor de romane foarte scremute. Grasul făcea pe arendașul, nu-i plăcea una, alta, se amesteca în alcătuirea sumarului. Fiindcă nu-l luam în seamă, a trimis să cumpere băutură și câteva fluștucuri de mâncat. Îi dă mâna, având multe sinecure. S-a încins un mic chef. Au băut, devenind toți mai inteligenți. Redactoarea mea mai înfuleca și ea câte ceva, iubindu-l într-ascuns pe insolent.

Am prins trenul în ultima clipă. Mi-e foame, abia aștept să ajung acasă, adică să-mi recapăt intimitatea ultragiată. Mă uit la surdomuții care nu încetează să vorbească. Micuțul a adormit în hărmălaia silențioasă a surdomuților. Pe fereastră, miriștile de pe care a fost treierat grâul alternează cu postațe pe care porumbul, încă mic, are frunzele lipite din cauza secetei. În alte locuri, oamenii au dat foc la paiele împrăștiate pe câmp. Îmi amintesc cum un învățător, prieten de-al meu, a murit asfixiat în mijlocul focului, mai iute decât el.

„...îmi e teamă să nu o rănesc cu gândul, să nu o risipesc, așa cum risipești o păpădie cu o respirație."

Roman

IARNA NEBUNĂ

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă

Joi seară plec. De data asta nu am decât o singură zi, sâmbătă trebuie să fiu aici, chiar dacă aș face opt sute de kilometri pe jos. Stau în camera îngustă de hotel și aștept seara. Atunci vine Jo. Undeva, la jumătate de drum, nici eu în avantaj, nici el, fiecare cu kilometrajul lui, corpul meu vibrează ca firele de înaltă tensiune. Sun acasă. *„Este totul în ordine?" „Edi și-a spart pleoapa, zice, și DD este cu el la cusut, exact în același loc unde fusese cealaltă cusătură, domnul doctor a fost foarte speriat când l-a văzut plin de sânge, urlând ca un purcel, a chemat salvarea și primul spital n-a vrut să-l coasă, cică ei au probleme mai grave decât o pleoapă de puțoi, așa că de acolo au luat taxiul și s-au dus la alt spital și ăia l-au cusut (râde), ăia stau mai prost cu mortalitatea, dar domnul nu pricepe de glume și mi-a zis: «Știi ce, Flori, ai grijă să nu-și spargă și aia mică ceva», zice, iar eu știam că-i supărat și i-am spus: «Aia mică își rupe ceva peste zece ani" și el mi-a închis telefonul și acum stau cu frică să aud cheia în ușă (vocea devine plîngăcioasă), că cine știe, cu nervii ăștia, mă dă afară, așa că mai sunați odată, într-un ceas și-l lămuriți cum știți dumneavoastră..."*. Trei ciocănituri scurte în lemnul ușii, este Jo, mi se taie picioarele, văd negru ca anemicii, deschid.

– Servus, Lady.

Paltonul zace pe jos, în câteva clipe este mai rău ca după bombardament, facem dragoste direct în fața ușii, peste hainele noastre, încă încălzite, simt tocul cizmei în coastă, bocancii lui, miros cam acru, simt multe și nu mă interesează decât el, vocea lui șoptindu-mi cuvinte nedescris de imorale, doamne, așa ceva citești în *Decameronul*, dar nu practici în zece metri pătrați de hotel-cabană.

– Lady, lady, lady, aud, zi și noapte nu mi-am dorit decât momentul ăsta.

Nu mă mai doare nimic, nu sunt prima femeie care face dragoste pe cizme și ciorapi mirosind a transpirație.

– ...și tu mi-ai lipsit, spun.

– Jură-mi.

– Îți jur.

Mă simt pierdută între chiloți, cizme, paltoane și un pulovăr gros, mirosind a mascul. *„Doamne, ce se întâmplă cu mine nu este normal, așa nu am reacționat niciodată, sunt de necontrolat și mi-e frică de mine, ca de o umbră între Eu și El"*.

– Jură-mi că nu se va termina niciodată, mă roagă, și buzele lui sunt fierbinți ca focul.

– Abia am început, spun, abia am început...

Fumăm un Kojac, le cumpărasem undeva pe Lipscani, o avere în anii secetei economice. În pat simt urmele tocurilor, unul lângă altul între coastele mele. Joseph deschide televizorul. *Dallas*. Senatorul tocmai face dragoste cu fosta cumnată.

– Ninge și acolo, râde Jo, ca și aici, și acolo este o cabană de lemn și un pat ce nu se mai termină, vezi, ca și povestea noastră.

Altădată aș fi găsit de un teribil prost gust asemenea asemănări, acum le găsesc încântătoare.

– Ai dreptate, spun. Exact povestea noastră. Fără rafinării... și Sue Ellen...

Îl sun pe Daniel.

– Trebuie s-o faci chiar acum?

Face pe amantul gelos. Și rănit.

– Absolut.

Daniel răspunde cu o voce somnoroasă.

– Credeam că nu mai suni...

– Ce s-a întâmplat, întreb, exersați sinucideri în lanț?

– Pentru seara asta îmi ajunge Flori, zice, evident enervat și acru, de parcă era vina mea că Flori nu putea răspunde ca un academician la întrebările lui.

– Știu. Mi-a spus.

– Este OK, spune, l-au cusut și acum doarme.

Jo îmi mângâie picioarele, îmi vine să râd și nu-mi pot lua defel o mină îngrijorată.

– Mâine ești aici, zice DD, fii harnică, să nu dureze ca data trecută.

Mâinile lui Jo urcă și coboară, am febră, precis, mi-e cald și rece în același timp, mă sărută, DD s-ar înroși numai la gândul că se poate săruta și altfel, îmi

tremură mâna pe receptor și vocea mea sună altfel, că mă întreabă, preocupat, dacă sunt moartă de oboseală ori am răcit pe drum.

– Am să fac o baie fierbinte, spun, ne vedem mâine.

Se face târziu, ar trebui să dormin măcar un ceas, gândesc, îmi ghicește gândul și râde ca un adolescent.

– Lady, dormi în tren, acum suntem aici și nu se doarme…

Sunt frântă și mă întreb dacă aș putea rezista o viață întreagă cu un asemenea bărbat lângă mine. Facem din nou dragoste ca pe bandă rulantă (a câta oară în seara-noaptea asta?).

– Te leg în lanțuri de mine, spune, și nu te mai las…

Caraghios, gândesc, experiența mea cu masculii este aproape zero, dar din cele citite știam că toți bărbații țin în lanțuri ceea ce le place, Africa, Africa, sclavagismul sexual merge înaine, se luminează de ziuă și ne iubim din nou, de parcă abia ne-am văzut, Doamne, bărbatul ăsta nu se satură, parcă-i bolnav, nu mai sunt eu, între tandrețe și violență moderată. Mă simt ca un aluat frământat.

– Lady, n-am să mai pot fără tine, zice, intră tu prima sub duș.

Mi-e frică de ceea ce nu știam că am, puterea de a face un bărbat să se topească între brațele mele. Intru în baie și las o tonă de apă caldă să cadă peste mine. *„Doamne,* mă rog în timp ce mă spăl, *fă să nu încep acasă cu așa ceva, nu mă nenoroci, Doamne”.*

– Nu-mi răspunzi, aud, ori nu vrei să-mi răspunzi?

– …nici eu, zic, nu mint, nici eu…

Arătăm de parcă am fi alergat la maratonul din Berlin.

– Rămâi și azi, spune, eu am aranjat acasă…

Stând așa, în mijlocul camerei, semăna cu un copil neajutorat, nu cu potența din pat.

– Nu pot, spun, Ana are mâine ziua de naștere.

Mă sărută pe păr, mă trage lângă el, mă dezbracă într-un tempo de-ți ia răsuflarea.

– Nu te pot lăsa să pleci, spune.

Totul se învârte cu mine. Sunt într-un carusel uriaș.

– …nu te pot lăsa să pleci, repetă, nu pot…

– Trebuie, zic, îmi curg lacrimi pe obraji, trebuie, repet, plâng, mă rup de corpul lui și simt cum mă doare fiecare fibră, trebuie.

Trenul vine, ca întotdeauna, cu întârziere. Am loc la geam și sunt singură cu două bunicuțe. El aleargă pînă la capătul peronului și stă acolo înțepenit, cu o batistă albă în mână. (Provincial? Teatral? Fermecător?).

– Un bărbat ca muntele, zice una dintre bunicuțe, ai grijă să nu ți-l ia alta.

Mă zgârie în cerul gurii și aș vrea să-i spun că nu-i al meu, acest brad de om este numai împrumutat, are alta și toate certificatele în regulă, eu sunt cea care l-a furat celeilalte, până vine una și mi-l fură mie. Zâmbesc și tac. Îmi reazăm fruntea de fereastra rece, ninge, aici zăpada este zăpadă, poți simți iarna ca anotimp, undeva după dealuri este satul meu și maică-mea are precis treabă pe-afară, taică-meu doarme și este cald în casa noastră bătrână, miroase a pâine de cuptor și-a mirodenii, lemnele trosnesc în soba de tuci, iar eu alerg cu o sută pe oră, ca o umbră peste această idilă și am ochii încărcați de lacrimi și sufletul greu ca plumbul. Șapte ceasuri de somn, este dimineață, trec de la gară pe partea cealaltă de stradă, cumpăr flori și o păpușă cu păr castaniu, aproape șaizeci de centimetri, iau tramvaiul și ajung la câteva minute după plecarea lui Daniel.

– Precis v-ați încrucișat pe drum, zice Flori, păcat…

Fac duș, Flori îmi întinde o ceașcă plină de cafea cu lapte, sunt amețită de oboseală, adorm cu ceașca în mână.

– Sărmana femeie, o mai aud pe Flori spunând, se omoară cu munca…

Îl visez pe Jo, *„nu te pot lăsa să pleci”*, spune și mă leagă de el, pe DD, *„știam eu că aici duc interviurile tale”*, țipă și vine cu un cuțit de măcelărie spre mine, pe soacră-mea, *„dă-o afară pe boarfă, spune, ne-a pătat onoarea familiei”*, mă agit, încerc s-o potolesc pe baba veninoasă, *„fiul tău a venit în noaptea de Anul Nou cu nevasta doctorului în casă, spun, dar voi ați închis ochii…”*, n-are rost, vorbesc singură. Și în somn. Aud soneria și pe Flori, *„ah, bine c-ați venit, doamna doarme”*. Trebuie să fi dormit somnul morților. Masa este aranjată, florile lor (ale mele stau în bucătărie), farfuriile lor (căpătate la cununie), cadourile lor stau lângă televizor, frumos aranjate, ca la expoziție, păpușa cumpărată de mine nu este, natura moartă zace undeva între

Continuare în pag. 52

Urmare din pag. 51

WC și camera copiilor, DD este la trei ace și Ana are rochia croșetată. Arată ca o prințesă.

– Dar nu s-ar spune că n-ai somn…

– Îmi pare rău, mă scuz, căutând privirea lui DD, să ghicesc dacă meciul a fost jucat în absența mea sau nu. Ochii lui nu spun nimic și asta doare, ori de câte ori l-am căutat ca aliat, m-a îndepărtat imediat.

Se bea Corăbioară și se cântă *Hoch soll Sie leben* fără mine, eu am ceva în gât, un nod care nu vrea să cedeze și apasă pe spirit. Mă gândesc la cei cinci ani trecuți, mai precis la momentul când am simțit apa curgându-mi pe picioare și Ana mă izbea cu toate puterile în ficat.

– Întîi spăl linoleul și apoi mă duci la spital, i-am spus lui DD, care se uita nu la mine, ci la balta de apă sub tălpile mele.

– Ești nebună, mi-a spus, acum văd că ai rămas gravidă să pui mâna pe mine.

– Te înșeli, i-am spus, destul de calmă, am rămas gravidă că nu aveam idee de sex.

– Ha! Ha! Ha!, a râs, aici îți dau dreptate, ești țeapănă ca betonul…

– Râzi ca prostul, i-am spus, ți-a plăcut, nu, virgină, pata de sânge, onoarea masculului din tine, altfel nu te culcai cu un beton…

– Dacă pierzi copilul… știi ce vine, mi-a zis și s-a ridicat să cheme un taxi.

…Drei mal hoch…

Durerile erau rare, dar mă loveau până în creier.

– Copil afurisit, am gândit și mi-a părut imediat rău, iartă-mă, suflet mic, vrei să vezi frunzele toamnei, am zis cu voce tare, este soare și frumos afară.

Doctorul negru era de fapt un student la medicină, *„respiră adânc”*, spune și-mi masează burta, *„așa fac femeile în țara mea*, zice, *alină durerea…”*, simt cum se rupe ceva din mine, *„îi pot vedea părul”,* zice, primul țipăt, ascuțit ca o sirenă, *„aveți o fată*, zice, *tare frumoasă…”*. Știam, cumpărasem totul în roz. Ana, primul meu copil, compania mea în clipele de singurătate, Ana, curajoasa mea. Sunt obosită, o sfârșeală plăcută, nu am voie să dorm, îmi zice sora, le este frică să nu pierd sânge. *„Aveți o fetiță frumoasă, spune, eu am văzut mulți copii, dar acum este ceva aparte, acest copil a venit curat pe lume, ca un trandafir…”*

– Tu nu spui nimic?, mă întreabă DD, noi am cântat, tu nu, ce faci, dormi?!

– Mă gândeam.

– Jurnalistă, se bagă soacră-mea în discuție, toți sunt cu capu-n nori.

Se face liniște. Nimeni n-are chef să comenteze. Eram doar la un amărât ziar de provincie. Făceam naveta. Mergeam prin țară să-mi caut teme și material. Eram tânără, deci, după opinia soacrei, un nimic cu mini și tenișii chinezești. Tanti Paula găsește tortul soacrei fantastic. Era. Mie nu mi-ar fi reușit niciodată.

– Al tău este la fel de bun, îi întoarce soacra lauda.

Fiecare găsește ceva deosebit la celălalt, unii se urăsc așa de tare că nu se pot privi direct în ochi, prefăcătoria asta mă omoară, numai în fața mea fac masă compactă, pe mine mă urăsc în colectiv.

– Am auzit că toate jurnalistele sunt curve, se trezește soacra vorbind și toți ceilalți dau din cap afirmativ, da, am auzit fel și fel de povești despre femeile astea, una serioasă merge la muncă, se face profesoară sau dentistă, nu umblă cu un carnet în mână, prin hoteluri, cu bărbați străini după ele, ca mușteleo la rahat, ce mai, conchide mama-soacră, sunt curve.

De pe fereastră se văd munții. Orășelul, în trecutul lui plin de glorie, acum un ghem prăpădit, o adunătură de case cenușii la poalele lor, pare încremenit în soarele după-amiezii. Witi a împodobit bradul și lumânările colorate, mai multe roșii, pentru că, zicea ea, se combinau la nebunie cu verdele închis al crengilor, este cald și intim la gura sobei. Mă gândesc la maică-mea, nu sunt decît câțiva kilometri până în sat, i-aș putea spune Crăciun fericit, n-o fac, i-am scris o carte poștală, stau aici și aștept trenul de noapte. Colindătorii vin și pleacă, *„Junelu-i bun…”,* copiii din vecini, acasă este tot satul ca băgat în priză, miroase a vinars, sarmale și cozonac cu nuci, porțile sunt deschise la spate, *„Trei păstori se întâlniră…”*, maică-mea plânge, numai câinele și cele două pisici sunt de față, lumânări n-a mai cumpărat de ani de zile, nici brad n-a mai pus în camera din față.

– Sărută-mă, zice Joseph (Jo) și se apleacă asupra mea.

Witi face pe prosta, de parcă nu era patul ei pe care-l demolaserăm noaptea trecută. *„Lady… Lady… Lady…”*

Televizorul funcționează fără pauză, ca la gară, *„ce altceva se poate face aici*, zice Witi, *televizorul, cafeaua, un vinars fierbinte și, după ce ți se urcă la scăfârlie, noapte bună, lume, așa se duce viața…”*. Știrile, ca de obicei, întâi Șeful, apoi restul, un cutremur în China, la New York sunt ploi torențiale, un război în Asia, *„ăia se bat tot timpul*, râde Jo, *când cu rușii, când cu americanii, când între ei…”*. Mă simt teribil de liniștită, mulțumită chiar, și nu vreau, este ca și când am fi de ani de zile împreună. Nu mai simțeam furnicile în tălpile picioarelor, nici senzația de cădere în gol din stomac. Era ceva sfâșietor de normal.

– Lasă-mă, spun, întorcând fața spre Witi, încetează cu prostiile.

Nu știe dacă trebuie să râdă sau să explodeze. Mă privește mut și se ridică.

– Pleci?

– Sunt în plus.

Witi a făcut cafea și-i întinde ceașca fără un cuvânt.

– Ești, spun.

Își ia damigeana și sacoșa goală, trântește ușa după el și-i auzim pașii pe scări în jos, apoi motorul mașinii. Se face liniște.

– Ești nebună, zice Witi, lași familia pentru el și odată ajunsă aici, îl obligi să plece, nu pricep…

Bem cafeaua cu noduri, fiecare cu ale ei.

– Ce face Romi?, întreb.

– N-a scris, spune, toți bărbații care mi-au promis ceva au plecat și n-am mai auzit de ei. Romi la fel.

S-a întunecat, nu mai văd munții, numai luminile rare, împrăștiate pe dealuri.

– Nu-i spune bătrânei că am fost aici, nu vreau să știe.

– Ai grijă, dacă-i bine sau rău nu știu, tu, însă…

Mă conduce la gară, este deja foarte târziu.Trenul vine cu întârziere, suntem degerate de frig amândouă.

– Rămâi cu bine, spun, și trîntesc ușa cu putere în urma mea.

Un șuierat scurt, Witi se face din ce în ce mai mică, dealurile sunt înghițite de munți, valea Prahovei deschide câmpia, se face dimineață. Ca un câine flămând întorc cheia în broască, Flori face curat, *„mama, a venit mama”*, strigă Edi, *„mama”*, se agață Ana de gâtul meu, sufocându-mă, *Mama cu M mare*, zice, *mi-a fost dor de tine!”*

O jumătate de oră mai târziu sună el.

– Iartă-mă, aud, sunt un idiot.

Flori nu mai citește povești și ascultă încordată, doar-doar prinde ceva.

– Am mers aproape o sută de kilometri și m-am întors înapoi…

– Nu trebuia, spun, încercând să-mi ascund enervarea.

– …erai în tren, la fereastră, când am ajuns pe peron…

– Îmi era frig, trenul venise cu multă întârziere și afară viscolea.

– …am dat din mâini ca un disperat, n-ai putut vedea, era întuneric, am blestemat iarna și m-am blestemat pe mine, dar trenul plecase…

– Îmi pare rău, spun, cam absent și evident congelat, zău, îmi pare rău.

– Witi m-a văzut și m-a luat la ea. Am băut restul de cafea, apoi am plecat. Trei ceasuri am făcut până acasă. Ningea fără pauză. La un moment dat a trebuit să aștept până s-a eliberat strada.

Nu știu ce să-i spun, sunt obosită și nervoasă, nu vreau decât să dorm.

– Lena vine luni acasă, zice, a avortat.

– Păcat.

– Ești nebună? Nu-mi pot permite încă un copil. Doi sunt suficienți, nu crezi?

– Nici eu.

– Și noi? Ce facem noi?

– Nu știu, spun, poate va trebui să terminăm, nu?!

Mi se închid ochii, simt că-mi tremură genunchii de oboseală. *„Îmi este egal,* zic în mine, *mai devreme ori mai târziu punem punct, eu n-am văzut un bărbat însurat să renunțe în favoarea iubitei, Joseph-Jo îmi este egal, acum vreau să dorm și când am să mă trezesc cu mintea limpede, îl pot trimite la dracu, eu nu alerg după nimeni…”*

– Te leg cu lanțul de mine, zice.

– Mi-ai mai promis-o cândva… ca pe vacile din Tirol…

Respiră adînc. Tace. Respiră din nou. Mai adânc.

– Asta să fie tot, Lady ?

– Ai ghicit.

– Te-ai împăcat cu Daniel Dunkel?

Cele opt ceasuri nedormite se răzbună, bat clopotele în tâmplele mele, vocea lui face totul mai macabru, este teatral și idiot…

– Ți-a promis că se ocupă de tine, continuă din ce în ce mai răutăcios, că nu te lasă singură și nu mai dezleagă rebus în pat, cînd tu îl aștepți, nu, Lady, asta ți-a promis, nu?

Aproape strigă, îmi este clar că-i singur acasă, răutatea lui doare, sunt prea făcută praf să mă opun, vreau să dorm.

– Da, răspund, minunându-mă ce fantastic sună minciunile în gura mea, toate astea și multe altele… Jo, lasă-mă în pace!

Trântește receptorul. Flori recitește povestea de la capăt, deși n-o mai ascultă nimeni. Cei doi dorm. Stau o clipă cu receptorul în mână, de parcă uitasem ce să fac cu el, apoi îl trântesc cu putere și închid ușa dormitorului după mine.

– Acum dorm, îi spun lui Flori, nu sunt nici pentru Sfântul Duh acasă.

Dacă Hila ar fi venit, pur și simplu s-ar fi urcat în tramvai, ar fi făcut două ceasuri plus stopurile, mi-ar fi sunat la ușă, *„hei Esther, sunt aici, dă-i drumul…”*, aș fi putut vorbi despre mine. Nu despre Jo. Nici despre Daniel. Este ianuarie, tot mai ninge, depărtarea te face mic și neajutorat, ne sunăm din când în când, dimineața, ne certăm, ne împăcăm, cred că ne lipsește ceva ca să fim mulțumiți cu noi, agățându-ne de niște ore de

Continuare în pag. 54

Urmare din pag. 53

dragoste ce au rămas în urma noastră, visând cum și ce ar fi putut fi dacă... Sunt gravidă. Hila nu a venit și am plâns o după-amiază întreagă. De aproape două luni își face loc în mine o vietate, pe care nu o pot accepta. Daniel ar face din dormitor Zidul Plângerilor, reproșându-mi că vreau să-l ruinez cu acest copil. Banii lui, viitorul lui, cariera lui. Eu nu mai am loc în idila asta. Numai în pat. Uneori. Joseph s-ar jelui ca țiganii în fața șatrei, *„vai de mine și de mine, am doi, ai doi, acum ăsta... nu, de o mie de ori nu...”*. Am fost la patru doctori, sperând că se înșală, că burta este numai a mea, dar toți mă felicită, sunt așa de gravidă că pot fi decorată cu ordinul muncii la „Cântarea României”, halal să-mi fie, populația albă în cartier va crește și datorită contribuției mele. La telefon nu-i puteam spune Hilei nimic, aici se spiona totul și dacă aveai de gând să avortezi, trebuia s-o faci pe ascuns și în liniște.

– Sunt gravidă, i-am spus lui Daniel, tocmai când își ascunsese rebusul sub pat și mă invita să ne încălzim reciproc, am fost la doctor și sunt...

– Asta ne lipsea, aud.

Se întoarce cu spatele, caută disperat rebusul, ia un creion la întâmplare, aprinde veioza și se pune pe lucru.

– Nu-l vreau, zic.

– Îți răpește libertatea?, mă întreabă.

– Defel.

– Atunci?

– Doi sunt destul, spun, nu mai am nervii...

– Nici banii, copiii costă.

Acest „costă” intră ca o șopârlă în mine, se încolăcește în stomac și-mi dă senzația de vomă. Am auzit prima dată acest cuvânt când am rămas gravidă cu fata. Trăiam de peste doi ani împreună și era clar pentru amândoi (sau cel puțin fusese clar, când am golit baraca studențească și m-am mutat la el), că elasticitatea prezervativelor se măsoară în funcție de planul cincinal, Șeful se bucură, lui îi plac copiii, iar când el este fericit, are poporul pâine și mititei la grătar, așa că sarcina mea n-ar fi trebuit să-l surprindă. Eram fericiți cu cele două progenituri, lucram ca nebunii să nu le lipsească nimic, erau frumoși, erau deștepți, erau adânca dorință de a fi mamă din dragoste. Acum, după atâția ani, se repetă istoria, stau în fața lui DD și mă simt ca o curvă întreținută. Hila nu are timp de mine și Sara a putrezit de mult în cimitirul aproape abandonat, numai liliacul meu alb mai este acolo, lemnul făcîndu-se din ce în ce mai mic și pământul lăsîndu-se din ce în ce mai jos. Bălăriile erau de doi metri și nimeni nu se apuca să le rupă și să curețe mormântul.

– Fii liniștit, îi spun, îl dau afară...

– Mă sufoc, plec să iau aer.

Trântește prima ușă, se îmbracă, trântește ușa de la intrare și aud liftul. Mă uit pe geam. Stă la intrarea în bloc și fumează. Este destul de târziu. Sună socrul. Vor să ne viziteze la sfârșitul săptămânii. Și au de gând să rămână două săptămâni cu noi.

– Fain, zic, mințind, bineînțeles, eu și socrii, *„aici nu se mai poate repara nimic”*, îmi spun în gând, sunteți bineveniți.

Îl sun pe Jo, nici el nu știe de fericirea mea neașteptată.

– Faci bancuri, aud, întâi Lena, acum tu, nu, asta-i mai mult decât poate suporta un om normal.

– Ești tatăl, îi spun și mă simt din nou ca una plătită, va avea ochii tăi, numele tău, potențialul tău sexual...

Sunt rea, dezamăgirea dezleagă în mine o explozie în lanț, îi jur că-l fac și-l cresc singură, sau îl numesc Daniel și asta nu-i place, că nu va vorbi decât nemțește și îl duc să-l taie, la evrei, nici asta nu-i place, că m-am răzgîndit, un copil cu un așa tată nu se poate numi Joseph, aș face laringită pronunțându-i numele, ci Moshe, da, Moshe. Respiră ca Luky Luke.

– Nu mă nenoroci, Esther, am familie...

– Ești un porc, urlu în aparat, familie am și eu, am să fac copilul!

Închid și beau de una singură o jumătate de sticlă de vin. DD s-a întors, mă vede, se dezbracă și pare absolut liniștit.

– Iartă-mă, zice, faci cum crezi tu.

– Mulțumesc DD, îi spun, sărutându-l pe față, mulțumesc mult.

– Te iubesc, vreau să fii fericită.

Îmi ia sticla din mână și o duce în bucătărie. Mergem împreună în pat. Plâng înfundat și DD îmi mângâie părul.

– Iartă-mă tu, îi spun, nu te merit.

– Atunci nu ne meritățm reciproc, spune, acum dormi, mâine va trebui să alegi.

– Oare ne-am pierdut, Daniel?

Nu-mi răspunde imediat. Aud trenul de marfă trecând, luna bate în geamul fără jaluzele și ne luminează oglinda. Fără să întorc capul îl pot vedea pe DD, neajutorat, da, asta-i senzația pe care o am, neajutorat, și mă întreb de ce bărbații super-inteligenți sunt pierduți în fața unor probleme de viață sau se dau la fund, pentru că nu știu cum să reacționeze, un singur cuvânt schimbându-le viitorul, liniștea și siguranța. Prin grădinile din spatele blocului latră un câine, întărind singurătatea dintre noi, suspin și-mi doresc să se termine totul cumva și să-mi recapăt echilibrul pierdut.

– Unde am greșit?, mă întreabă, deodată, Daniel, îmi poți spune unde am greșit?

– Nu ești tu de vină.

Îmi caută mâna, mi-o duce la gură și o sărută. Am ochii grei de atâta plâns și oboseală, luna se ascunde după colțul blocului vecin și câinele nu mai latră. Aud liftul pornind, oprindu-se la un etaj, pași, o ușă trântită. Adorm.

Alerg cu Gina pe undeva prin Balta Albă. Un bloc modern, în orice caz mai elegant decât proprietățile noastre personale, etajul doi, un apartament în dezordine, două femei cu mutre clare de boarfe și un bărbat cu mustață coadă de rândunică, precis pește de mahala. Gina rămâne în așa-zisa sufragerie, eu trec cu una din femei în salon, că observ că-i place să spună salon, o cameră îngustă cu o canapea și două fotolii rotunde, pentru altceva nu mai este loc.

– Câte luni ai?, mă întreabă.

– Două, cred.

– Ai o sondă?

– N-am avut niciodată așa ceva. Nici nu știu cum arată o sondă.

Mă privește scurt, dă din cap și o pufnește râsul.

– Căsătorită, nu ?

– Da, spun, am și doi copii.

Râde ca și când ar da cu linguriță într-o bucată de tablă. Aprinde o țigară și trage draperiile. Ninge. Fulgii se lovesc de lumina becurilor, se despart și se adună din nou. Este un joc de alb, negru, galben, fără vânt, fără zgomote, numai pâlpâiala fulgilor în lumina slabă reflectată peste stradă.

– Ești foarte tânără, spune, întânzându-mi pachetul, bărbatul sau prietenul?...

– Nu fumez, bărbatul.

Râde din nou, nu mă crede, aprinde o lampă, ca la fotograf și o fixează între picioarele mele.

– Prietenul, spun, simțind că pe una ca asta n-o tragi așa de ușor de șireturi.

Vreau să par degajată, râd și eu, lumina puternică îmi încălzește pielea. Mă gândesc la Jo și mă întreb cum ar fi fost dragostea noastră în vară. Ar fi continuat? Ar fi ars?

– Stai așa pe spate, mă întrerupe femeia, prietena mea sterilizează sonda. Cum te cheamă ?

– Esther.

– N-am cunoscut pe nimeni cu un așa nume. Cred că în Biblie am citit ceva, nu sunt sigură, este mult de-atunci...

Are ceva pierdut în ea, o amărâtă femeie de mahala, cu fața plină de riduri, deși nu pare a fi bătrână.

– ...eram pură și credeam în mine...

Nu răspund. Tristețea i se lipește de față, devine mai bătrână și mai amărâtă. Cealaltă femeie aduce sonda și potrivește lumina direct peste burta mea. Lampa o coboară jos de tot, că-mi miroase părul a pârlit.

– Nu te-ai ras, zice, acum te perpelești...

– N-am știut...

– Introduc sonda înăuntru și injectez un ser. Stai câteva minute liniștită, te rog, apoi poți pleca.

Femeia își cunoaște meseria, gândesc, este ca un criminal, afară se aude o salvare, simt o împunsătură surdă, mă doare

sau este numai neobișnuit și caut o durere ca să nu mă simt abandonată de Dumnezeu, îmi tremură genunchii de frică, *„dacă fac o infecție și mor, mă gândesc, eu nu știu nimic despre femeile-boarfe și sondele lor, Gina m-a adus aici, ea cunoaște suburbia, avusese de-a face cu ei, mor, mă gândesc, în vreme ce sonda intră în mine, merită Jo moartea mea, clar, nu merită, nici un bărbat nu merită această sinucidere."*

– Gata, te poți ridica.

Broboane de sudoare curg pe spinarea mea, de parcă am febră.

– Asta-i tot?, întreb cu neîncredere.

– Te așteptai la o operație sau ce?, mi se răspunde, te-ai dat cu unul în lanțuri și ai bărbat, continuă cu o voce de tablă, îngerașii se prepară greu, iubito...

– Astea au caș la gură, zice cealaltă, deschizând ușa.

Mă îmbrac cu repeziciune și sting becul. Mai ardea numai veioza roșie. Bărbatul cu coada de rândunică vine înăuntru cu un carnet.

– Trece numele aici, zice, întinzîndu-mi un pix, numele și telefonul. Face cinci sute. Cu garanție. Dacă nu faci hemoragie până mâine, mai vii o dată.

Îmi scriu numele și-i dau banii. Capăt o hârtie cu numele femeii și telefonul ei de la slujbă. Aflu că este vânzătoare de pantofi. Acasă poate fi controlat telefonul. La slujbă, cu siguranță, nu. Mă liniștesc.

– Îmi este egal dacă sunteți urmăriți de miliție sau nu, treaba voastră, nu vreau să știu amănunte, mă trezesc spunându-i și după felul sec în care m-a privit, pot pricepe că i-am cîștigat încrederea.

– Gata, zise Gina, sărutându-și prietenele, plecăm. Contăm pe voi, fetelor.

Coborâm scările în liniște. Nu luăm un taxi. Gina crede că tramvaiul este mai puțin frecventat de miliție. Taximetristul și-ar fi putut aduce aminte, la o adică, de mutrele noastre. Abia

Continuare în pag. 56

Urmare din pag. 55

acum văd ce frumoasă este strada. Copaci înalți, ce se unesc, de pe o parte pe cealaltă, direct la mijoc. Este un coridor, alb-negru, slab luminat, dar tocmai această lumină, palidă, face din el un tunel unde ai vrea să rămâi pentru o vreme.

– Lasă romantismul, zice Gina, este târziu.

Facem peste un ceas, am frisoane, DD fumează țigară de la țigară, mi-e rău, toată casa se învârte cu mine și am halucinații, simt cum mi se preling picături de sânge pe un picior. Mă panichez. Mă gândesc la septicemie și moarte sigură.

– Cheamă salvarea, îl rog pe DD, am hemoragie.

Vine neașteptat de repede, *„ce nu face statul pentru mărirea potențialului uman”*, mă gândesc, dacă ar fi spus că sunt în pragul unui infarct ar fi venit după un ceas, să ia mortul. Nici nu mă controlează. Mă iau pe sus și mă așează pe targă.

– Dă-i gaz, aud, avortează!

Este noapte târzie și secția de ginecologie seamănă cu un abator. Masa pe care sunt controlată este murdară.

– Refuz să mă așez pe cearceaful ăsta nespălat, spun.

– Nu face pe nebuna, zice femeia în alb, arătându-mi că și halatul ei este pătat de sânge, urcă sus, pun prosoape curate sub tine… nu avem timp, poți pierde sarcina…

– Vreau un doctor, cu femeia de serviciu nu vorbesc, nu pentru că nu o respect… dar ea nu-i doctor…

– Asta-i nesimțirea de la miezul nopții! Madam, eu sunt doctorul, urcă sus, ori chem milițianul de la Înregistrare.

Mă cațăr cu scârbă pe mastodontul de metal, tremur, de data asta de frig, degetele ei pătrund în mine, mă doare.

– Facem o injecție, spune, n-a curs mult sânge, copilul nu-i pierdut.

Acum chiar că văd roșu.

– Eu nu vreau un copil idiot și după o hemoragie, nu sunt sigură că mai vreau așa ceva în mine, un monstru, țip, eu nu vreau acest copil! Este deja atacat…

– N-ar fi singurul Quasimodo, îmi răspunde, îl faci!

Mă acompaniază pe un coridor întunecat unde erau niște paturi goale și niște scaune.

– la loc unde poftești, zice, este totul ocupat… Poți sta pe scaun până a doua zi, spune împăciuitor, ești sub observație, o soră de noapte va trece să te vadă…

Trebuie să stau. Fac un teatru de zile mari, fata din salon nu mai geme și râde amuzată, în vreme ce eu scuip afară tot veninul din mine. Sunt ca un uragan dezlănțuit. Întotdeauna am fost așa. Vine milițianul, nu mă impresionează uniforma lui.

– Eu nu rămân aici, țip, și nu mă las convinsă cu nimic!

– Te iau la circă, urlă milițianul, dacă nu-ți tace clanța.

– Ia-mă, îl reped, în abatorul ăsta nu rămân, mai bine la Mărcuța!…

– Ți-ar place, hohotește o țigancă, dintr-unul din paturi, acolo e politicii, bre, se trăiește ca la Intercontinental…

– Tu cârâi în altă parte, țipă milițianul, ca ieșit din minți, la țigancă, ai fost acolo să știi cum este?!

Mă ia cu el. Coborâm jos, la Înregistrări. Mai sunt doi milițieni acolo. Mă văd și-l întreabă pe însoțitorul meu din ochi ce s-a întâmplat.

– Pericol de avort fraudulos, spune cu mândrie, de parcă el ar fi descoperit America, refuză să stea sub observare în spital.

– Aveți ceva de spus?, mă întreabă unul dintre ei.

– Colegul are dreptate, cu sau fără doctor, am să avortez. Datele mele le aveți, puteți controla. Sunt la dispoziția legii…

– Veți face pușcărie…

– Fac, răspund, pot chema un taxi?

Notează ceva. Trebuie să semnez. Am plecat pe răspundere proprie. Și a doua zi mă așteaptă la circa de Miliție. Nu pot lipsi. Mă vor căuta și în fundul pământului.

Mă lasă să plec. Taxiul era deja la poartă. DD doarme. Nu-l trezesc. Mă simt ca un gladiator în arenă.

Murcia, Spania

”…mă întreb de ce bărbații super-inteligenți sunt pierduți în fața unor probleme de viață sau se dau la fund, pentru că nu știu cum să reacționeze, un singur cuvânt schimbându-le viitorul, liniștea și siguranța.”

Cronică literară

POEZIA LUI NICOLAE CREPCIA SAU O DUMINICĂ A METAFOREI

Lőrinczi Francisc-Mihai
Poet, critic literar

Meditativ, contemplativ și reflexiv, discret și sensibil, retras în bungalow-ul intim al cuvântului, la nivelul superior al sinapselor imaginarului, creator înzestrat de metafore și un componist liric desăvârșit, **Nicolae Crepcia** ne oferă o antologie plină de vigoare și fascinație poetică intitulată *Mierlă sângerându-mi pe umăr* (Sibiu, Editura CronoLogia, 2018), poetul și pasărea, într-un regal de poezie al unui virtuoz al lirismului pur.

Bolta de sub care privește acest magician al cuvântului înspre miracolul vieții îi oferă un spațiu de contemplație neasemuit, din pridvorul casei dinainte a sufletului spre infinitul albastru. Sub apăsarea peniței se găsește toată intimitatea spațiului afectiv: *„Întunericul nopții/ neagră basma peste ochi/ în mijlocul lumii camera mea ca o corabie" (Naufragiat)*, licărul razei lunii croșetând pe luciul lacului, răbufnitul artistic ca strănutul unui măr în floare în livada traversată de mireasa cu tălpile goale. Nicolae Crepcia are o peniță cu aripă de înger. Poemele au o muzicalitate aparte. Le poți auzi cântecul ca marea într-o scoică: *„Cu buze reci/ îmi sărută roua tălpile/ și mă umple cu dimineață// Bucuria că sunt/ este trilul ciocârliei spre cer".*

Poeziile induc o notă de melancolie și pesimism, cu ușoare nuanțe de tragic, sugerate de titlul poemelor: *„Nuferii zăpezii înfloresc/ în eleșteele iernii/ Piroga vântului taie valul imaginației/ frânturi de metaforă plutesc în derivă/ Ah spaima cu hohot asupritor/ Cristalele luminii se sparg/ se autodevoră/ întuneric vâscos curge/ printre ramurile tăcerii/ în sobă cântă o flacără zadarnică"*. (*Frig* – titlu de poem repetitiv).

Emoțiile sunt condensate în pocaluri de lirism copleșitoare. Nu greșesc dacă spun că, citind poeziile, devii nuntaș la masa mirilor și iei parte la ospățul fagurelui de cuvânt. Miresmele vieții sunt distilate în metafore ale respirației de mare altitudine, un fir delicat de mătase naturală, într-o filigranare lirică a unui țesător dibaci. Poemele înfoliază neliniști metafizice, fântâni cu oglinda conștiinței forând în acvifere de profundă interioritate, în respirații nebănuite ale durerii care metamorfozează și clădește un nivel superior de cunoaștere: ,,*Prin colbul duminicii/ îmi stâmpăr arșița/ cu câteva mere/ căzute/ din traista lui Dumnezeu// Dincolo de peisaj începe spaima/ hotarul crescătorului de păianjeni"* (*Prin colbul duminicii*).

Poetul este un năier iscusit navigând pe marea conștiinței spre Ithaca ființei. Omul stă față în față cu sine, cu spaimele și durerile sale, din poeme răzbat reflexele thanatice implacabile: *„Moartea rânjește pe cuțitul nopții"* (*Cu dalta emoției*). Dar se observă o împăcare cu sine însuși, cu soarta, îndantelată în arta lirică. Întâlnim o arborescență cromatică și o muzicalitate în consonanță cu aceasta, fascinație, falduri de frumusețe, o rochie de cuvinte în flamenco, trăire într-un ritm dinamic până la stări convulsive, zbucium interior pârjolitor, unda durerii: *„tu porți în spate durerea celor mulți/ ca pe-o cocoașă hidoasă"* (*Schițe pentru un autoportret*). O declarație de dragoste pe prăpastia durerii: ,,*mai aproape de tine iubito n-am fost/ ca-n această absență"* (*Halucinație*).

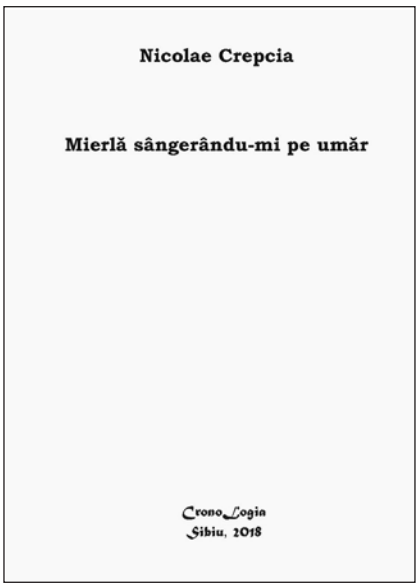

Nicolae Crepcia ne invită la un vernisaj al metaforelor, ochiuri descompuse în cuvinte-picasso, un fel de cubism în cuvinte: *„uliu, cruce a spaimei"* (*Pe cerul toamnei uzurpatoare*); *„emoția, umbră din*

Continuare în pag. 58

Urmare din pag. 57

marsupiul nopții" (*Halucinație*); *„haină de doliu, durerea"* (*Pe trupul poeziei*).

Tăcerea misterioasă și durerea ca o vibrație traversează poemele, o rețea rizomică, ramură albă de fulgere în noaptea cireșilor înfloriți. Durerea și tăcerea să fie oare îngemănate? Nicolae Crepcia pictează cuvinte care dau din aripi și nasc zborul, marea fericire brâncușiană. Durerea e sublimată în tăcere. Tăcerea prin sublimare se ascunde în durere: *„Din buzunarul inimii/ ca dintr-un marsupiu/ privește durerea"* (*Frig*). În poezia lui Nicolae Crepcia are loc convertirea durerii în cântec, durerea e un val, bucuria-marea, parafrazându-l pe Vasile Voiculescu. *„Durerea, poem pe care-l scrie Dumnezeu"* (*Durerea*), cântec îngerit în lacrimă. Poemele se nasc în jarul durerii ca într-un cuib de fierărie în care se cuvântul devine lumină: *„durerea a crescut/ ca un lan de iluzii"* (*Cu ochii pe zare*).

Poate doar *Strigătul*, pictura celebră a expresionismului, realizarea lui Edvard Munch, ar putea reda sfâșierea lăuntrică și binecuvântarea durerii deopotrivă cum sunt îngemănate artistic în poemele acestui scriitor discret hunedorean. Două aripi într-un singur zbor. Dar ce zbor! O reîntoarcere în oul primordial al cuvântului. Îndreptățită pe deplin afirmația filosofului Martin Heidegger că „poetul este aruncat în imediata apropiere a tuturor lucrurilor", „contemporan cu fluturii, cu Dumnezeu", dacă aș continua, parafrazându-l pe Blaga sau cum a scris Tagore: „și-n bucuria/ inimii tale să simți/ bucuria vie care-ntr-o primăvară/ cu zori diafani/ a cântat și vocea ei veselă/ și-a rostogolit-o și peste o sută de ani."

Nicolae Crepcia este un scriitor de un lirism sfâșietor, cu un fior elegiac, abisal și melancolic, un delir de gingășie: *„În ochii-mi/ bucuria dă în floare/ altoi pe lacrima tristeții"* (*Altoi pe lacrimă*). Poemele sunt frumoase ca o plimbare printre arbori de scorțișoară, iar Poetul un fin interpret al cuvântului, cu o trăire aristocrată a „imprevizibilului artistic", cum o definește nemaipomenit poetul Dumitru Ichim. Tăcerea poemelor este asurzitoare, un răsunet sfredelitor al inimii: *„hohotul ploii în jgheaburi/ ca al inimii/ în expansiunea durerii"* (*Halucinație*, un alt titlu care se repetă în volum). Este un poet al tumultului și al abundenței trăirii, cu un suflu liric de forța unei cascade sărutând pragul glaciar. Poate doar elegiile muzicale lui Massenet ori Porumbescu să fie în stare să acompanieze reverberațiile sublime ale acestui plăsmuitor de metafore. Lirismul și muzicalitatea poemelor sale nu ar putea fi egalate nici de harfa lui David cu profundele sale tânguiri, laude și bucurii. În cuvânt e atâta ardere și ardoare, iar „înnoirea e ardere", cum scrie Valeriu Anania.

Poezia lui Nicolae Crepcia este o duminică a metaforei: *„Să spui psalmi/ și să crezi că Dumnezeu ascultă/ Să vezi cum cuvintele/ își taie prin ninsoare/ cărare spre cer"*. Transmundan, călător cosmic, asemenea unui prieten comun, poet al „echinocțiilor atemporale", poezia lui Nicolae Crepcia este un munte de frumusețe, unul de aur.

Un loc aparte în economia poetică revine luminii-fereastră, prin care poetul realizează incursiuni nostalgice prin nisipul fin clepsidric, rememorând frânturi de „tinerețe oprită pe loc", cum ar suna într-o formulare eliadescă: ,,*Mi-e dor de trupul tău/ cald ca o plajă/ pe care soarele s-a odihnit toată vara/ și de sărutul tău/ mustos ca o rodie mi-e dor./ Dar cum să te chem în frigul meu/ când cuvintele/ devin țurțuri în formă de stalactite*". Poetul radiografiază un teritoriu vast al neliniștilor metafizice profunde: *„Trupul e o cochilie/ în care sufletul/ se înșurubează/ ca o iluzie/ într-un azil de noapte"* (*Ca o iluzie*). Pătrunde în fibrele durerii până la înflorirea acesteia în cântec. Pentru că, așa cum scrie Rudolf Steiner, *„nu există evoluție supremă fără suferință, așa cum nu există triunghi fără unghiuri"*. Nicolae Crepcia realizează prin această *Antologie* o nuntire spirituală în cuvânt, locuire în poezie ca într-un bungalow divin, o experiență de cunoaștere plotiniană care conduce la intense prefaceri interioare: *„fulgerul care conturează/ țipătul bufniței/ întunericul care mă înghesuie/ în spaimă" (Pașii vântului pe acoperiș*). „A lua seama la șerpuirea a toate câte sunt", cum ar spune Leonardo da Vinci, să vezi grația poemelor în arborescența lor artistică, așa cum se cuvine, să simți sărutul și mușcătura lor deopotrivă. Tu poți să îi simți ca și mine aroma de scorțișoară?... *„Scriu pentru că este duminică/ și clopotul primăverii/ se îmbogățește cu sunete noi/ scriu pentru mieii soarelui/ care zburdă pe pajiștea sângelui meu [...] scriu pentru a spăla întunericul/ de pe obrazul zilei [...] scriu pentru că iubesc/ scriu pentru a nu muri"*.

„Bolta de sub care privește acest magician al cuvântului înspre miracolul vieții îi oferă un spațiu de contemplație neasemuit, din pridvorul casei dinainte a sufletului spre infinitul albastru."

Cronică literară

IUBIRI SALVATE ÎN JURNALE

Ani Bradea
Poetă, prozatoare, ziaristă

Anul care a trecut a fost marcat, încă din primele sale luni și culminând cu data aniversară care l-a fixat definitiv în memoria noastră, de numeroase întoarceri în timp. Pe 2018 l-am trăit împletit în permanență cu 1918, sau chiar mai departe am călătorit în capsule ale timpului puse la dispoziție de istorici, dar nu numai. Și a fost firesc să fie așa, ba chiar ar mai fi fost loc, zic eu, centenarul se împlinește o singură dată (nu cum am auzit, destul de des, spunându-se: *la centenarul următor...*), dar acest fapt nu a fost suficient de convingător pentru a ne face să lăsăm de o parte, uneori, insignifiantele scandaluri cotidiene, sau pentru a provoca, de pildă, unele instituții ale statului să aibă vreo reacție. Mă rog, nu analiza aceasta este, totuși, miza textului de față.

Spuneam de întoarceri în timp și mă refeream la toate acele povești vechi, de o sută de ani și peste, scoase la lumină din documente de arhive, unele chiar mai puțin cunoscute. Și asta nu s-a întâmplat doar în 2018. Înainte de cărțile centenarului s-au publicat cărțile marelui război, de câțiva ani editurile (re) aduc pe piață cartea cu tematică istorică, unele au chiar colecții speciale, care au devenit, în timp, căutate și apreciate de cititori. O astfel de colecție, care mie îmi este foarte dragă, am citit câteva volume de acolo extrem de interesante, este *Istorie cu blazon*, de la Editura Corint. Aici a apărut, undeva în 2015 (dar eu am citit-o abia trei ani mai târziu), în condiții grafice deosebite, cartea-album care scoate din negura istoriei o poveste de dragoste rămasă necunoscută până în zilele noastre, chiar dacă unul dintre protagoniști a fost, din acest punct de vedere (și nu numai, desigur), atent monitorizat în epocă. Este vorba despre un jurnal[1], aparținând domnișoarei Ella Filitti, jurnal care a păstrat și a salvat în paginile sale iubirea acestei domnițe pentru Principele Carol[2], o iubire împărtășită, dovadă fiind numeroasele adnotări făcute de acesta pe marginea textului, dar și amplele fragmente extrase din *Jurnalul* Principelui, din 1914, cu referire la Ella Filitti, fragmente publicate și în acest volum, în *Note*.

Cum a apărut povestea tocmai acum, la mai bine de un veac distanță (primul text este datat 22 iunie 1915, iar ultimul 2 decembrie 1916), aflăm chiar din *Notă asupra ediției*: *„**Jurnalul** ne-a fost pus la dispoziție cu bunăvoință de graficianul Tudor Jebeleanu. Caietul l-a luat din Pelișor tatăl lui, scriitorul Eugen Jebeleanu, care*

credea că e vorba de notele Valentinei (Zizi) Lambrino, cu glose ale principelui Carol". „E un caiet cu scoarțe negre, nepaginat, peste care s-a lipit hârtie colorată cu o imagine caracteristică Art Nouveau. E scris alternativ, cu cerneală neagră și creion, de Ella și Carol." Iar motivul pentru care, în toți acești ani, nu a fost făcut public îl aflăm de la istoricul Georgeta Filitti, cea care semnează *Cuvânt de însoțire: „Ideea publicării Jurnalului n-a plăcut unor membri ai familiei Filitti: «E o femeie din neamul nostru părăsită. Și pe urmă reputația scandaloasă a principelui în materie de cuceriri în dreapta și în stânga! Cel mai bine e ca în istorie să rămână doar legătura Filitteștilor cu Hohenzollernii prin bunicul Constantin, aghiotant al lui Vodă Cuza și apoi al bunului rege Carol. Mă rog, și Puiu, fratele Ellei, poate fi pomenit, fiindcă i-a fost aghiotant nepotului și a pătimit destul pentru asta!» Era o părere de care, firește, trebuia să ții seama. Și totuși, când am avut prima oară în mână manuscrisul, prin amabilitatea domnului*

Continuare în pag. 60

[1] *Povestea unei iubiri. Jurnalul Ellei Filitti adnotat de Principele Carol*, București, Editura Corint, colecția „Istorie cu blazon", 2015.

[2] Carol al II-lea al României.

Urmare din pag. 59

Tudor Jebeleanu (acesta credea, ca și tatăl său, că e vorba de Zizi Lambrino și se întreba de ce principele Carol o numește tot timpul «Păsărica»), în mine a prevalat dorința istoricului de a da la iveală mărturii despre vremuri trecute". Și, într-adevăr, în paginile *Jurnalului* nu sunt doar răvașe de dragoste, dintr-o parte și alta, textul conține multe observații legate de război, sau alte evenimente din viața socială a celor doi protagoniști, utile pentru a zugrăvi un tablou al societății în epocă. Poate cea mai interesantă dintre acestea este trimiterea la *Birjărie*, așa își numiseră, dintr-o glumă, grupul care-i reunea pe câțiva tineri și buni prieteni, precum: Puiu Filitti, Grigori Romalo, Loulou Lambrino, Dinu Rosetti-Bălănescu, Ionică Rosetti-Bălănescu, Grigore Gafencu, Alex Băicoianu, cărora li se alătură trei *birjărese*, rude ale *birjarilor*, și anume Zoe Bengescu, zisă Zumpi, Florica Rosetti, zisă Florus și Ella Filitti, alias Păsărica. Toate aceste amănunte le aflăm mai pe larg din capitolul de ilustrații, care reproduce fotografii din albumul *1-er oct.1912 – 1-er oct. 1913, Au temps de la Birjărie,* pus la dispoziție de Lascăr Zamfirescu, nepotul de fiu al scriitorului Duiliu Zamfirescu – după cum notează Georgeta Filitti. Acolo unde, într-o fotografie a unui text bătut la mașină, din albumul lui Lascăr Zamfirescu, putem citi: *„De ce Birjărie? Pentru că, pe când împreună cu mulți alții, grupul nostru de 7 prieteni ne făceam serviciul militar, în calitate de teteriști (tineri cu termen redus) fiind toți cel puțin bacalaureați, la Școala de Artilerie și Geniu din București, din pricina unui caz de indisciplină, Colonelul Comandant al Școalei ne-a ținut o severă și aprigă mustrare, pe care, foarte supărat, a încheiat-o astfel: Asta nu mai e militărie, e birjărie! Iar grupul nostru glumeț a denumit serviciul nostru militar* ***Birjărie****, iar noi cei 7 ne-am numit, luând porecla în renume,* ***birjari****."* Sunt enumerați apoi *birjarii* și *birjăresele*, așa cum i-am arătat mai sus, la sfârșit adăugându-se acestei explicații următoarea frază*: „Iar foarte apropiată, dar nu birjărească: Zizi Lambrino (prima soție a Principelui Carol)."* Am insistat pe această poveste pentru că ea este extrem de ilustrativă pentru societatea tinerilor acelor vremi, de familie bună și cu educație, *„fiind toți cel puțin bacalaureați"*, dar și pentru că Principele Carol, de aceeași vârstă fiind, era un apropiat al grupului, așa cum însuși declară într-o notiță din jurnalul Ellei, datată 5 septembrie 1916*: „Oh, pentru mine* ***Birjăria*** *asta reprezintă lucrul cel mai minunat din viață, momentele mele cele mai fericite, în fine, asta însemni tu."*

Desigur, așa cum spune și Georgeta Filitti[3], Principele Carol a avut un renume nu tocmai favorabil în epocă, urmare a numeroaselor legături amoroase, făcute și desfăcute, scandaluri întinse pe mai toată perioada vieții sale, dar tânărul din paginile *Jurnalului* nu pare să aibă nimic de a face cu imaginea aceasta de mai târziu. În rândurile scrise de ea sau în răspunsurile și completările lui, întâlnim un bărbat îndrăgostit, dar și extrem de trist că nu poate fi alături de femeia iubită. Afirmații de genul*: „Te ador și nu trăiesc decât pentru tine"* completează des textul declarațiilor ei. De fapt *Jurnalul* nu este tocmai ceea ce s-ar înțelege prin acest gen de scriere. E mult mai viu, mai interactiv. Sunt, mai degrabă, o seamă de epistole, un caiet în care scriu pe rând cei doi îndrăgostiți, altfel spus un jurnal încrucișat. Înțelegem din text că era o practică obișnuită în acele vremuri, ca tinerii care se iubeau să facă schimb de jurnale, construind astfel un fel de corespondență secretă, mult mai sigură decât schimbul clasic de scrisori. Și tot din text mai aflăm de o altă practică, inventată de tineri pentru a le purta, codificat, mesajele de dragoste: își împrumutau cărți reciproc, în care subliniau anumite fraze, versuri, care corespundeau sentimentelor lor, a ceea ce doreau să transmită persoanei iubite. Cât rafinament, câtă sensibilitate, câtă eleganță, pierdute definitiv într-o lume ca a noastră!

Din 22 iunie 1915 până în 30 septembrie 1916, însemnările Ellei Filitti sunt bogat completate de Principele Carol, trădând o pasiune arzătoare, care-i unea pe cei doi îndrăgostiți, cu toate „necazurile" inerente unei asemenea trăiri: speranțe, așteptări, gelozii, promisiuni, etc. Războiul însă va curma prea devreme această poveste, însemnările Ellei din octombrie, noiembrie și începutul lui decembrie 1916, din Botoșani, locul unde ea plecase cu familia în refugiu, sunt doar transcrierea unor vești de pe front și reproșuri la adresa unui iubit care nu mai răspunde la scrisori: *„Despre tine nu mai știu, uite, nimic de aproape o lună întreagă. Mă întreb cui se datorează această tăcere încăpățânată? Mă rog, vreau să cred că ești extrem de ocupat, dar oricum poți să găsești un moment ca să mâzgălești câteva rânduri pe o carte poștală! Se vede bine că timpurile de altădată s-au dus. Și când mă gândesc că a fost o vreme, la Paris, când primeam în fiecare zi o scrisoare de la tine!"*

Până în acest punct însă, *Jurnalul* este, pe lângă romanul epistolar al unei frumoase iubiri, și o sursă de observații realiste legate de război. Ca exemplu, în 31 august 1916, Ella nota: *„Se pare că în Grecia guvernul Zaimis și-a dat demisia, deci va veni Venizelos, ceea ce înseamnă intrarea Greciei în acțiune. Ce bine ar fi! Francezii au distrus o fabrică de* ***Zeppeline****, sunt încântată."* Informație corectată de Principe astfel*: „Niciodată nu trebuie distruse lucruri cu bombe din aeroplan. Nemții spun că și stabilimentele militare au fost bombardate. Adevărul e cu totul altul. Scumpii noștri aliați spun aceleași minciuni care dau*

[3] *„Or, omul acesta, hulit în taină până la abdicarea din 1940 și apoi fățiș în țară și străinătate, socotit doar un playboy, cu toate tarele unei atari petreceri reprobabile a vieții, și-a avut și momentele de sinceritate dezarmantă, de tandrețe plină de gingășie."*

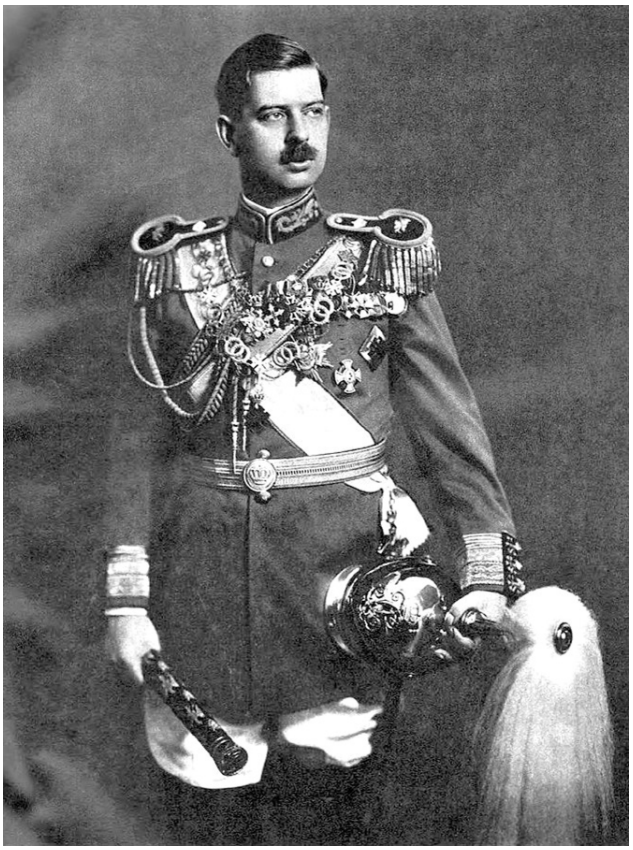

Carol ai II-lea, *Enciclopedia României*, 1938

bine într-un comunicat." Sau, în cazul altei însemnări, datată 18 septembrie 1916, Ella comenta o știre de pe front*: „Rău, foarte rău, azi trupele noastre s-au retras la Sibiu, până la graniță. Se pare că la Câineni șeful de gară a trădat și trupele dușmane au pătruns pe acolo în țara noastră."* Comentariul Principelui: *„N-am auzit niciodată așa ceva."* Pentru ca în ziua următoare însemnările Ellei să rămână în aceeași zonă: *„Zi plină de emoții; azi am trecut Dunărea între Turtucaia și Rusciuk. Sunt tare îngrijorată! Nu știu dacă a trecut și Puiu. Să dea Dumnezeu să avem succes mare. Se pare că primii au trecut Dunărea cazacii."* Uluit, Carol completează: *„Cum se scrie istoria! Nu-i picior de rus acolo!"*

Aș cita în continuare astfel de replici savuroase, dacă nu m-ar opri gândul că acest text este totuși o recenzie, care trebuie să lase cititorului plăcerea de a le descoperi în carte. Mai vreau să adaug doar că povestea din *Jurnal*, tristă până la urmă, ca orice poveste de dragoste, este salvată totuși de protagoniști prin hotărârea lor de a o scrie, chiar în timp ce o trăiau. Iar dezvăluirea ei nu aduce atingere imaginii nici unuia! Ba din contră, în ceea ce-l privește pe Principele Carol, portretul său de „playboy" în epocă se retușează mult cu imaginea bărbatului din aceste pagini. Un tânăr sensibil, îndrăgostit și afectat de faptul că a cauzat suferință iubitei sale, conștient fiind că un viitor împreună le este interzis de obligații cărora el, în calitate de moștenitor al tronului României, nu li se poate împotrivi. Dovadă stau următoarele rânduri din jurnalul său, care nu mai au nevoie de niciun comentariu, de aceea voi încheia citându-le: *„Răsfoind cartea lui Baden-Powel despre cercetași, găsii această recomandație: «Ne parler jamais d'amour à une jeune fille, si vous n'avez pas l'intention de la demander en mariage.» (Nu-i vorbi niciodată unei tinere fete de dragoste dacă n-ai intenția s-o ceri în căsătorie.) Iată că problema morală mi s-a pus și mie și am completat fraza cu ou si vous ne pouvez pas l'épouser (sau dacă nu te poți căsători cu ea). Am făcut eu, oare, un păcat, spunându-ți ție toată imensitatea iubirei mele pentru tine, Păsărico? După sfatul lui Baden-Powel, n-am făcut numai un păcat, dar și o crimă grozavă."*

O ultimă precizare, *Jurnalul* și adnotările sunt scrise în limba franceză, cu foarte puține excepții în care, pentru anumite expresii, se folosește limba română. Iar acestea sunt, de cele mai multe ori, declarații de dragoste și, întotdeauna, exprimări care cuprind cuvântul *dor*. Se pare că în nicio altă limbă, acest cuvânt, sau, mai bine zis, cuvintele ori expresiile cu care este tălmăcit, nu au forța și nici profunzimea din limba noastră, motiv pentru care s-a spus mereu că *dorul* românesc este intraductibil.

„Jurnalul Ellei Filitti adnotat de Principele Carol este un caiet în care scriu pe rând cei doi îndrăgostiți, altfel spus un jurnal încrucișat. Înțelegem din text că era o practică obișnuită în acele vremuri, ca tinerii care se iubeau să facă schimb de jurnale, construind astfel un fel de corespondență secretă, mult mai sigură decât schimbul clasic de scrisori."

Cronică literară

O RESTITUIRE: PROZA SIDONIEI DRĂGUȘANU

Costin Tuchilă

Un clișeu relativ curent, mai ales în istoriile literare, este *literatura (poezia, proza) feminină*. Asemenea etichetare nu are de cele mai multe ori acoperire, pentru că rareori ea se justifică dincolo de… sexul autorului. Poate fi acceptată doar în măsura în care o autoare ar scrie doar din perspectiva feminității, temele, stilul ei, imaginea de ansamblu a operei circumscriindu-se, ca psihologie, acestei perspective (dar aici intrăm într-o zonă mult prea complexă a psihologiei, în latura ei teoretică, mai puțin proprie creației artistice). Prin ce ar fi, de exemplu, feminină proza Hortensiei Papadat-Bengescu, etichetată ca proustiană și excelând nu numai prin analiza psihologică? Câte așa-zise accente feminine găsim aici? Firește, întrebările pot continua.

Feminină (și deopotrivă feministă) a fost etichetată și proza Sidoniei Drăgușanu (4 august 1908, București – 3 mai 1971, București), o scriitoare uitată, readusă în actualitate de Editura Hoffman Contemporan în 2018, când au fost reeditate romanele *Într-o gară mică* și *Jurnalul Aurorei Serafim* și volumul de nuvele *Doamna cu ochelari negri,* primul și ultimul cu postfață de Dolores Benezic, utilă prin datele esențiale pentru cunoașterea biografiei autoarei și a contextului literar al anilor ’30–’60 ai secolului trecut. Gestul Editurii Hoffman de a relansa aceste cărți, apoi, în 20 octombrie 2018, la Teatrul Elisabeta din București, medalionul dedicat Sidoniei Drăgușanu și proiecția filmului de succes după *Jurnalul Aurorei Serafim*, *Să-ți vorbesc despre mine* (regia: Mihai Constantinescu; în rolurile principale: Ioana Crăciunescu, Gabriela Popescu, Gheorghe Dinică, Emil Hossu, 1987) s-au dovedit salutare pentru reevaluarea scrisului autoarei. La momentul debutului, în 1934 (*Într-o gară mică*, premiul Editurii Cugetarea „pentru cel mai frumos roman de adolescență”), Sidonia Drăgușanu a fost înscrisă într-un „val stângist, progresist și feminist”, un curent așadar de emancipare a femeii, pe care Eugen Ionescu îl remarca în manieră proprie, cu ironie și cu ceva răutate, într-un articol din „Viața literară” (1935): „Nu mai avem deci scriitori tineri, dar avem fete, numai fete, școli de fete, interioritate de fete, fete amoroase, fete studente. Înainte, fetelor! Să faceți cultură și bucătărie! Și iată bucătăria devenită salon cultural…” Urma o listă de autoare, printre care și Sidonia Drăgușanu. Chiar metaforic vorbind, câtă „bucătărie”, câtă, adică, preocupare pentru mărunțișurile casnice și amorul casnic se află în romanul premiat în 1934, e greu de văzut… Se cuvine consemnat faptul că *Într-o gară mică* fusese ales din 60 de manuscrise înscrise la concursul Editurii Cugetarea și că el aducea în epocă un alt ton în literatura care are ca subiect vârsta adolescenței. Tentația de a-l compara cu proza cu subiecte similare a lui Ionel Teodoreanu (apăruse ciclul *La Medeleni*, care impunea și o mentalitate în tratarea unui mănunchi de astfel de teme) nu e exagerată tocmai pentru a vedea diferența. Acolo, într-o construcție amplă, se impun mai ales natura poetică și umbra puternică a

sentimentalismului scriitorului. Aici, prevalează o proză, să-i spunem, mai obiectivă, nu neapărat rece, dar care se eliberează de excesul sentimental, pentru a rămâne mai direct în cadrul observației psihologice, așa cum se va întâmpla peste ani și în *Jurnalul Aurorei Serafim*. Romanul „de adolescență” al Sidoniei

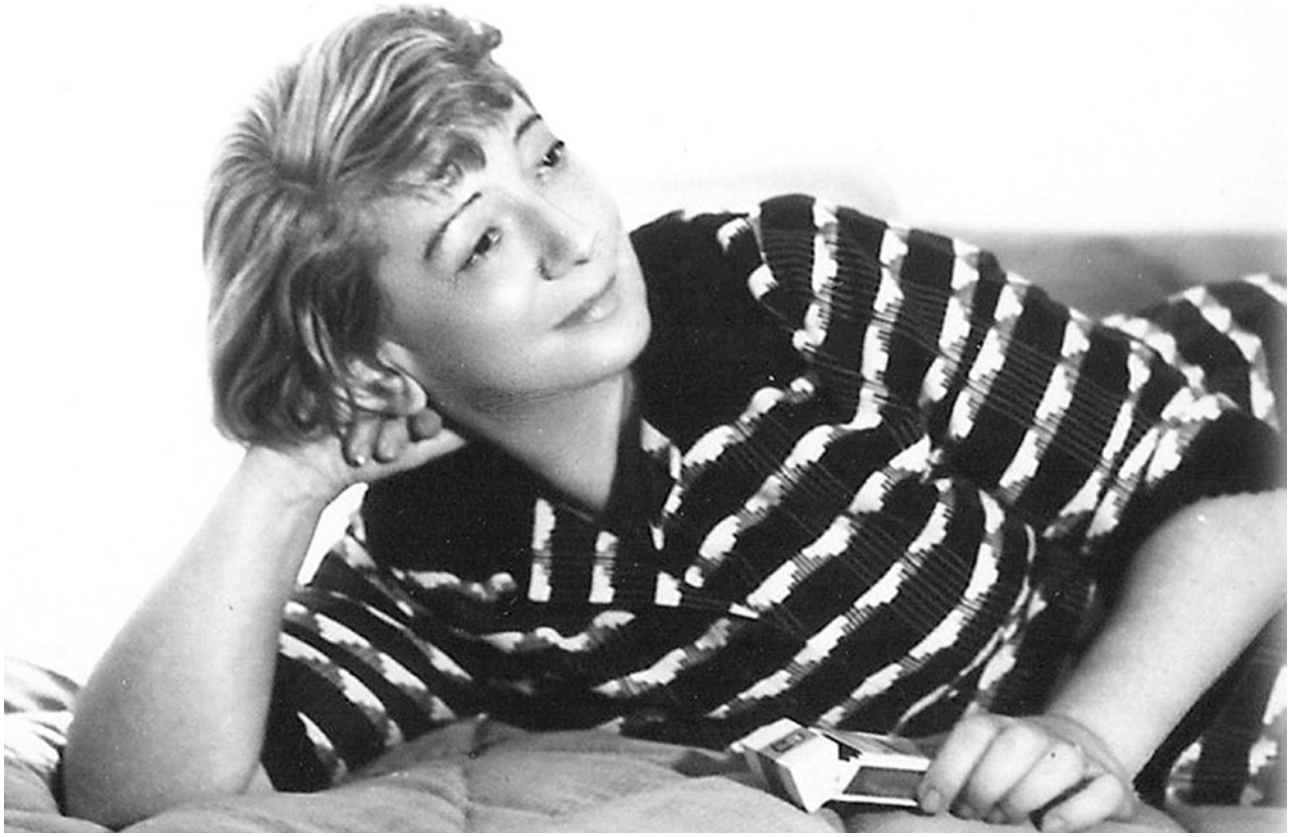

Sidonia Drăgușanu. Sursa foto: http://www.sidonia.ro/

Drăgușanu depășește cadrul patriarhal, de la care eventual ar porni (personajul Luiza, tânăra dintr-o gară mică). Două tipuri distincte de adolescente în pragul bacalaureatului, răsfățata Dudu, căreia viața îi oferise pe tavă confortul, și taciturna Luiza, marcată de o existență apăsătoare, plină de privațiuni în micul oraș de provincie, devenite prietene grație hazardului, împletesc o narațiune care nu se abate de la ritmul ei firesc. Dragostea pentru același bărbat, potențial motiv de tulburare, este tratată însă dintr-o perspectivă plină de discreție și măsură.

Tonul prozei Sidoniei Drăgușanu nu are, nici în celelalte cărți, urme de exaltare. Autoarea este o observatoare lucidă a caracterelor, sondând cu rezultate mai mult decât notabile viața lăuntrică a personajelor și cadrul social în care ele evoluează. *Jurnalul Aurorei Serafim* (1957), publicat acum cu marcarea pasajelor inserate la cererea cenzurii, este o lectură agreabilă, incitantă și astăzi, pentru că autoarea a avut îndemânarea de a construi chipuri viabile oricând, prin observația de natură psihologică, dincolo de chenarul epocii. Se poate de altfel vedea că acele pasaje nu distonează și nu fac ca romanul să alunece în tezism.

Scris la persoana întâi, sub forma unui jurnal al tinerei educatoare Aurora Serafim, romanul, de succes la data apariției, este o poveste de dragoste și în egală măsură o radiografie socială. Orfană de tată, abandonată de mamă, Aurora Serafim crește într-o atmosferă austeră, puțin stimulativă. O primă experiență de viață, ratată (iubirea pentru un pictor, un bărbat superficial în sentimente și agresiv), abandonarea studiilor la facultatea de arte plastice o marchează puternic. Aurora Serafim, educatoare la un cămin de zi, își găsește refugiul în universul copilăriei, căruia i se dedică cu pasiune și delicatețe. Retractilă, prudentă, lipsită de simțul aventurii, pare mai degrabă retrasă din viața socială, dirijându-și energia exclusiv copiilor. Așa încât opțiunea sentimentală din final – pentru tânărul medic pediatru Horia Mihail, coleg de serviciu, în defavoarea inginerului constructor, ai cărui băieți gemeni îi fuseseră încredințați la grădiniță, el însuși marcat de o tragedie de familie – este firească: Horia înseamnă pentru Aurora Serafim, readucerea la viață, „un cântec nou", care, departe de a avea „stridența veseliei", este o formă de regăsire a echilibrului sufletesc.

Reflexivitatea proprie Aurorei Serafim se află în contrast cu celălalt personaj feminin, mondena Lavinia, prietena Aurorei, care „își consumă viața parazitând diverși bărbați". Cu aceeași finețe analitică este conturată tipologia distinctă a

Continuare în pag. 64

Urmare din pag. 63

celor doi bărbați, Horia și inginerul Liviu Runcan. Scenele de la grădiniță, care dovedesc o bună cunoaștere a psihologiei copilului (Sidonia Drăgușanu a scris și cărți pentru copii – *Moața, Creața și Grasu' la bal*, din 1945, a reapărut la Editura Hoffman în 2018), au farmec și relief, conturând de asemenea tipuri distincte: Nina, copilul abandonat (salvată de Aurora și de Horia), cei doi gemeni „rebeli", Noni și Duțu ș.a. Gemenii au un pitoresc aparte. Se lasă cu greu convinși să fie dați la grădiniță, sunt voluntari și pușii pe pozne, corecția aplicată de Runcan, ca singură metodă educativă, a devenit complet ineficientă, i-a transformat în mici cabotini care au drept cuvânt de ordine negația. Inginerul e sceptic că vreo metodă a tinerei învățătoare i-ar aduce pe calea cea bună pe frățiorii rebeli, ezită până să ia o hotărâre. În acest cuplu insolit, Noni e purtătorul de cuvânt, Duțu repetă mecanic vorbele și gesturile fratelui, dialogurile devin aproape vizuale, în imagini care se succed.

Viața de cuplu se află în centrul atenției în nuvele, volumul *Doamna cu ochelari negri* (apărut postum, în 1974) având evidentă unitate și din punct de vedere stilistic. Proza scurtă a Sidoniei Drăgușanu, cu personaje care se rețin, dovedește aceeași finețe analitică din romane, dar cu o investigare mult mai largă a mediilor sociale, surprinse, succint, prin elemente definitorii, de la elita burgheză în derivă în perioada de instalare a comunismului după război, la mediul proletar. S-a remarcat la reeditarea volumului abilitatea prozatoarei de a realiza „mici fiziologii (în sensul pașoptist al cuvântului) ale feminității". Nimic schematic însă în construcția nuvelelor, nimic din previzibilitatea „fiziologiei". Și mai ales, nimic feminin și nimic feminist în această proză cu tăietură sigură, în care dialogul ocupă un loc substanțial și în care decupajul realist nu refuză misterul (nuvela *Doamna cu ochelari negri*).

Să nu uităm, Sidonia Drăgușanu a scris și teatru, fiind o autoare jucată pe scene prestigioase. După debutul cu *Seara răspunsurilor* (publicată în 1958; premiera la Teatrul Mic, regia: Ghebal Georgescu, 1957), au urmat *Fiicele* (1963; premiera la Teatrul Național din București, regia: Alexandru Finți, 1961), *Valsul* (1963; montată cu titlul *Sentimente și naftalină* la Teatrul „Nottara", regia: Mihai Berechet, premiera în 1980), *Zizi și... formula ei de viață* (1964; Teatrul „Nottara", regia: Sanda Manu, 1964), *Întâlnire cu îngerul* (1965; Teatrul Național din București, regia: Mihai Berechet, 1965), *Jocul adevărului* (1966; Teatrul Național din București, regia: Mihai Berechet, 1967). Teatru radiofonic: *Fiicele* (regia: Al. Finți, 1963); *Secvențe dintr-o biografie* (regia: Constantin Moruzan, 1969); *Portretul unei subalterne* (regia: Cristian Munteanu, 1970).

În parte, trăsăturile caracteristice ale prozei Sidoniei Drăgușanu, îndeosebi antisentimentalismul, se regăsesc și în dramaturgia sa. *Sentimente și naftalină,* succes în epocă al Teatrului „Nottara", a fost exact caracterizată de C. Paraschivescu: „o comedie «antisentimentală», scrisă totuși cu sentiment și mai ales jucată cu sentiment [...] pe un subiect de «ilustrată de bal» de pe vremea bunicilor, cu nostalgia primului vals, fiorul primei declarații de «iubire eternă», apoi regrete, multe regrete că viața nu se desfășoară așa, ci în contraste, câteodată dure, flagrante, aproape dramatice." („Teatrul", anul XXV, nr. 4, aprilie 1980, p. 64).

„Nimic feminin și nimic feminist în proza cu tăietură sigură a Sidoniei Drăgușanu, în care dialogul ocupă un loc substanțial și în care decupajul realist nu refuză misterul."

Cronică literară

PRIN CULOARELE TIMPULUI

Christian Tămaș

Scriitor, orientalist, doctor în filosofie, traducător
Membru al Uniunii Scritorilor din România
Consilier pentru Ştiinţe Umaniste, International Biographical Centre, Cambridge (Marea Britanie)

Un munte, ca punct de convergență al culoarelor timpului, acoperit de ceață, ca poartă de comunicare între universuri paralele, constituie laitmotivele-simbol ale celui de-al doilea roman[1] al Soniei Elvireanu, după *Metamorfoză* (Ars Longa, 2015).

Densă și luxuriantă, trama acestui roman, pe de o parte aproape istoric, iar pe de alta aproape psihologic, îl aruncă pe cititor într-un du-te-vino amețitor care îl poartă din Polonia zilelor noastre în atmosfera unei Țări Românești mitizate – numită Valahia, în mod constant, pe parcursul întregii narațiuni – din epoca lui Vlad Țepeș, în care domnitorul muntean, prima sa soție, identificată în roman în persoana polonezei Anastasia Maria Holszanska, și Katarina, iubita brașoveancă atribuită voievodului, dar și Vlad Călugărul, fratele său după tată, despre viața căruia istoria nu ne spune foarte multe lucruri, își fac, rând pe rând, apariția în paginile acestei cărți ca personaje istorico-legendare ale căror acțiuni și destine interferează cu acțiunile și destinele personajelor principale ale narațiunii, Ralf și Fabiana.

Astfel, între Corona, fortăreața Brașovului, castelul cracovian Wawel, reședința medievală a regilor Poloniei, și Poenari, cetatea argeșeană ridicată, potrivit legendei, drept pedeapsă, de către boierii vinovați de trădarea și uciderea lui Vlad al II-lea și cruțați de țeapă, tocmai în acest scop, de fiul acestuia, Sonia Elvireanu țese o intrigă captivantă, completând cu fantezie scriitoricească lacunele istorice și clarificând cu subtilitate echivocurile lăsate de izvoarele documentare în biografiile unor personaje care au lăsat o urmă în trecutul Țării Românești, și activează galeria de-a lungul căreia se „putea trece din Polonia în Valahia", o galerie spațio-temporală, o gaură de vierme prin care personajele contemporane ale romanului se teleportează într-un univers deopotrivă mitic și personal în încercarea de a se regăsi într-o existență anterioară.

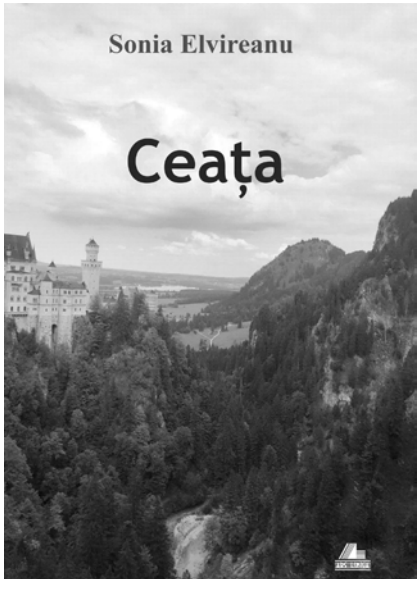

Acțiunea alertă, frumusețea descrierilor prin care se lasă întrevăzută sensibilitatea poetei, dar și considerațiile referitoare la incapacitatea lumii de a se schimba odată cu trecerea timpului recomandă această carte drept o lectură agreabilă și generatoare de interogații în care fantasticul și realul se întrepătrund într-o atmosferă onirică asupra căreia se lasă, dominatoare, ceața necunoscutului.

„Densă și luxuriantă, trama acestui roman, pe de o parte aproape istoric, iar pe de alta aproape psihologic, îl aruncă pe cititor într-un du-te-vino amețitor care îl poartă din Polonia zilelor noastre în atmosfera unei Țări Românești mitizate."

[1] Sonia Elvireanu, *Ceața*, Iași, Editura Ars Longa, colecția „Cassiopeia", 2019.

Teatru

JOE BOYLE SAU AVENTURA ISTORIEI
Scenariu radiofonic

fragment

Pușa Roth

Dramaturg, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

***Personaje**:*

Regele Ferdinand
Regina Maria
Colonelul Joe Boyle
Căpitanul George A. Hill, spion
Constantin Argetoianu, fost ministru de interne
Constantin Diamandi, ministru la Petrograd
Seful de stație
Comandantul de navă
Șambelanul Curții Regale
Un ministru
Angajat ambasadă
Voci

Un birou, Argetoianu, la masa de lucru, scriindu-și memoriile. Argetoianu îmbrăcat după moda vremii în haină de casă.

Constantin Argetoianu: Nu pot lăsa accest subiect să se piardă, mai ales că am fost ministru de interne și am avut informații serioase despre tot ce s-a înâmplat (*Pauză.*). Mulți o să conteste unele aspecte, dar eu scriu așa cum am văzut și cu am perceput subiectul. ...Fascinantul Joseph Boyle... *(Râde ușor.)* Colonelul canadian era o fire aventuroasă și e cunoscut chiar și în Galați, unde o stradă din oraș îi poartă numele. Primul Război Mondial l-a prins pe colonel în România. Obișnuia să meargă la petrecerile boierimii, unde participa și Regina Maria. Recunosc, arăta foarte bine... Cioplit în atlet, arătos și simpatic, cu un cap de consul roman, cu fața rasă și pârlită de soare, cu niște ochi negri fulgerători, Boyle se înfățișa ca un mascul căruia puține erau în stare să-i reziste... Dar și faptele sale mărețe au fost pe măsura curajului său (*Râde*). Când îmi amintesc, chiar sunt impresionat, deși, dacă e să spun adeărul, nu mi-a fost prea drag, dar nu-i pot nega faptele de vitejie.

Muzică.
Pe stradă în Petrograd spre Legația română.

Colonelul Joe Boyle: Dragul meu George A. Hill, am fost solicitat, ca și tine *(râsete)*, să lucrez la comunicațiile rusești de front, dar am descoperit că nu rezonez cu ideile bolșevicilor.

George A. Hill: Joseph Boyle, ne spunem numele întreg, că tot suntem pe străzile Petrogradului *(râsete)*, am aflat de un complot al rușilor prin care se pune la cale îndepărtarea reprezentanților Aliaților din zonă. Cred că trebuie să plecăm spre România, ultimul punct de rezistență a Aliaților în Europa de Est.

Colonelul Joe Boyle: Dar până să plecăm am primit o nouă misiune de îndeplinit.

George A. Hill: Despre ce e vorba, Joe? Să înțeleg că ne îndreptăm chiar spre locul de unde vom primi veștile?

Colonelul Joe Boyle: Da, George, mergem la excelența sa, domnul Constantin Diamandi, ministrul român din Rusia, aflat la Petrograd. Iată că am ajuns. Bună ziua!

Angajat ambasadă: Bună ziua!

Colonelul Joe Boyle: Vă rog să îl anunțați pe dl. ministru că am sosit.

Angajat ambasadă: Domnul ministru vă așteaptă, poftiți! *(Pași.)*

Colonelul Joe Boyle: George, te rog să fii atent la tot ce avem de făcut!

Biroul ministrului, elegant. Ministrul îi așteaptă pe cei doi, mișcându-se prin birou.

Colonelul Joe Boyle în 1918

Colonelul Joe Boyle: Bună ziua, domnule ministru! Am ajuns cu prietenul și colaboratorul meu de încredere, George A. Hill, despre care v-am povestit.

Constantin Diamandi: Domnule Boyle, domnule Hill, vă mulțumesc că ați venit. Ceea ce am să vă spun e foarte important pentru țara mea. Domnilor, tezaurul României se află în mâinile rușilor, trimis spre păstrare în timpul ocupației Bucureștiului. Revoluția bolșevică a anulat însă toate înțelegerile cu România. E întreaga rezervă de aur și bancnote, în valoare de 20 milioane dolari, bijuteriile Coroanei și arhivele Ministerului de Externe. Vă încredințez această sarcină, aceea de a scoate de la bolșevici acest tezaur. Transportul trebuie să ajungă la Iași, străbătând ținuturi în care cutreieră bandele de revoluționari, cale de 1.800 kilometri. Sunt multe pericole. Cred că știți la ce pericol vă expuneți!

Colonelul Joe Boyle: Excelență, vom încerca să scoatem din mâinile bolșevicilor acest tezaur.

George A. Hill: Cu siguranță că vom reuși, mai ales că noi nu prea mai avem ce căuta pe aici. Ne retragem în România.

Constantin Diamandi: Domnilor, vă mulțumesc în numele țării mele, în numele Majestății Sale, Regele Ferdinand, și în numele poporului român. Istoria va consemna faptele dvs., iar Majestatea Sa, Regele Ferdinand vă va mulțumi pentru curajul dvs.

Colonelul Joe Boyle: Domnule ministru, noi plecăm că timpul ne presează, de altfel și situația existentă.

George A. Hill: Ne-am asumat riscul, Excelență! O seară bună!

Constantin Diamandi: Încă o dată vă mulțumesc! Succes, domnilor!

Muzică, zgomot de tren.

Colonelul Joe Boyle: George, am reușit, chiar dacă am pus mâna doar pe o mare parte din bani și din arhivă.

George A. Hill *(amuzat)*: Dragul meu Joseph, am reușit să încărcăm totul în două vagoane de tren puse la dispoziție chiar de ruși. *(Râd amândoi cu poftă.)*

Colonelul Joe Boyle: Am parcurs cam 1.500 kilometri, mai avem doar 234 kilometri până la Iași. Suntem la Vapniarka. *(Zgomot de tren care se oprește.)* Iată că ne-a oprit șeful de stație. Ce o mai vrea și ăsta?

Continuare în pag. 68

Urmare din pag. 67

George A. Hill: Joe, pregătește-te că vine!

Șeful de stație *(vorbește stricat românește)*: Bună seara, tavarișci!

Colonelul Joe Boyle: Bună seara! Dar ce s-a întâmplat? De ce ne-ați oprit? Noi am plecat cu acordul tovarășilor.

Șeful de stație: Tavarișci, am primit ordin să nu vă las să treceți granița. Ordinul e ordin.

Colonelul Joe Boyle: Dacă e ordin, cu plăcere!

George A. Hill *(încet)*: Ce naiba mai născocești? Idiotul astă nu ne va da drumul.

Colonelul Joe Boyle *(încet)*: Fii pe pace, prietene! *(Tare).* George, adu, te rog, câteva sticle să ne mai încălzim, dacă tot rămânem aici. *(Către Șeful stației.)* Tovarășe Șef de stație, m-am gândit să ciocnim un pahar, că tot e ger cumplit. Facem noi cinste.

Șeful de stație *(ușurat)*: E, hai, că n-o fi moarte de om, cu un pahar-două, acolo. Haideți la mine că este unul Ivan cu acordeonul. Ne mai încălzim oleacă! Nici un cazacioc n-ar strica. *(Râde.)*

Colonelul Joe Boyle *(încet)*: George, toarnă-le în ceai și rom și coniac, până nu mai pot! Trebuie să o scoatem la cap. Mecanicul doarme, bine că o să fie treaz. *(Tare.)* Noroc, tovarăși! *(Râsete, voioșie.)*

George A. Hill (*încet*): Oare ce o mai pune la cale? Dacă nu reușește, de aici nu prea mai avem cum scăpa. Uite, acum mi-am adus aminte de nebunia lui Joe. L-am găsit înscris pe lista căutătorilor de aur, dar și în cartea lui Jack London, *Burning Daylight*. Cei doi s-au întâlnit în regiunea Klondike, unde au participat la *„goana după aur”. (Tare.)* Joe, mai am câteva sticle de rom și coniac. E frig de crapă pietrele.

Voci: *chiote, râsete, veselie, se aud cuvinte în limba rusă – transcripție: harașo, napitoc (băutură), cazacioc etc.*

– Hei, omule, adu sticlele la căldură, să nu crape de ger!

– Abia ne-am dezmorțit și noaptea e lungă!

– Ai dracului englezii ăștia, beau numai rom și coniac!

– Era bună și vodca noastră, dar hai, noroc!, că iarna-i grea!

Muzică de acordeon. Râsete, veselie.

Colonelul Joe Boyle *(încet)*: George, am tăiat firele de comunicații. Până se trezesc ăștia, noi suntem departe. Toți sunt beți criță. Hai, repede la tren, trezim mecanicul și am trecut granița.

George A. Hill: Și dacă refuză? Eu nu am condus niciodată un tren. Dar tu? Te pomenești…

Colonelul Joe Boyle: Lasă gluma, George! Dacă mecanicul refuză, moare! Cu pistolul la tâmplă, va pleca negreșit!

Zgomot de tren, șuierat, muzică.

Colonelul Joe Boyle: George, trezește-te, am ajuns la Iași!

George A. Hill: Nu-mi imaginam că scăpăm vii și cu tezaurul recuperat. Acum ce facem, Joe?

Colonelul Joe Boyle: Am trimis depeșă la Majestatea Sa, Regele Ferdinand! Astăzi, 25 decembrie 1917, predăm autorităților române valorile recuperate.

George A. Hill: Joe, tu știi ce zi e azi? *(Reacție la Boyle.)* E Crăciunul, omule!

Colonelul Joe Boyle *(râde)*: E nefiresc pentru un spion să aibă asemenea slăbiciuni! Când ai împodobit ultima dată un brad? *(Reacție la George Hill.)* George, misiunea noastră pe pământ e alta. Trebuie să fim mândri că am adus parte din tezaur poporului român. Apropo, George. Trebuie să mergem la Curte, că Majestatea Sa ne decorează.

George A. Hill: E o mare onoare, George! A meritat efortul. Să mergem!

Muzică, atmosferă de sărbătoare, râsete.

Șambelanul Curții Regale: Doamnelor și domnilor, vă rugăm, faceți liniște! Majestatea Sa Regele Ferdinand are de făcut un anunț important.

Regele Ferdinand: Stimați invitați, am să vă împărtășesc o veste extraordinară. Astăzi, doi oameni minunați, doi prieteni ai Regatului României, vor fi decorați pentru faptele lor extraordinare. Doi ofițeri englezi, colonelul Joseph Boyle și căpitanul George A. Hill, au adus acasă parte din tezaurul României. *(Aplauze.)* Domnul Joseph Boyle primește din partea noastră Marea Cruce a Ordinului, iar domnul George A. Hill este recompensat cu Steaua României.

Aplauze, muzică. Joe Boyle se află la Odessa.

Colonelul Joe Boyle (*hotărât*): Sunt zeci de români ostatici aici, la Odessa, considerați dușmani ai bolșevicilor. Aici e mâna dobrogeanului socialist Cristian Rakovsky care a luat ostateci 72 aristocrați români, Sunt îmbarcați pe un vapor „al morții", iar prizonierii așteaptă să fie executați, pentru că Rakovsky i-a jefuit de bani și de obiecte de valoare și… dus a fost, lăsându-i în grija gărzilor. O fi el prieten cu Trotki și Lenin, dar mie nu îmi pasă. Au fost îmbarcați pe un vas cu direcția Sevastopol. Trebuie să îi scap pe acești bieți oameni. Sunt colonel englez și e adevărat că Înaltul Comandament englez m-a însărcinat cu aprovizionarea, dar am să merg direct în port. Voi fi primit ca un erou dacă îi salvez pe acești români. E singura soluție. Vasul se desprinde de țărm. *(Aleargă.)* Trebuie să mă urc repede, că altfel nu mai pot urca. Trebuie să-i salvez!

Muzică.
Joe Boyle urcă pe vapor, zgomote, țipete, rugăminți.

Voci ale prizonierilor români:
– De ce ne-ați arestat!?
– Ne-ați adus fără voia noastră pe vapor!
– Ce să căutăm noi la Sevastopol!
– După ce ne-ați jefuit, acum vreți să ne omorâți?

Voci ale soldaților ruși:
– E ordin să vă ducem la Sevastopol!
– Sunteți considerați dușmani!
– Nu mai protestați, că sunteți prizonieri!

Voce prizonier:
– Ce am făcut, pentru ce suntem pedepsiți?

Busculadă.

Colonelul Joe Boyle *(tare)*: Hello! Ce se întâmplă aici? Potoliți-vă! Sunt colonelul englez Joe Boyle și vă ordon să dați drumul acestor oameni. Comandante, ce vrei să faci? Vrei să-i împușți?

Arhitectură la Odessa

Comandantul: Dvs. nu vă amestecați, că aceștia sunt dușmanii poporului sovietic.

Colonelul Joe Boyle *(se așează în fața deținudeținuților)*: Pe acești oameni nevinovați îi apăr cu viața mea! Aveți curaj să mă împușcați?

Comandantul de navă: Vă rog să vă dați la o parte, colonele, că altfel…

Colonelul Joe Boyle: Trage, dacă îndrăznești, într-un colonel englez, și vei vedea ce vei păți!

Comandantul de navă *(mai puțin ferm)*: Nu e treaba dvs., colonel Boyle. Am primit ordin, în ceea ce îi privește pe acești… oameni, mă rog, prizonieri, dușmani ai poporului sovietic.

Continuare în pag. 70

Urmare din pag. 69

Joe Boyle *(ferm)*: De unde știi dumneata că nu e treaba mea? Ai cui dușmani? Mă faci să râd. Comandante, dumneata știi la fel de bine ca mine ce s-a întâmplat. Ca să îi salvez pe acești oameni, am să mă îmbarc pe vapor. Și ca să fie și mai clar, dumneata, comandante, mergi întâi la Sulina și apoi la Sevastopol. Eu știu al cui ordin este, așa că veți face cum spun eu.

Comandantul de navă: Imposibil, colonele, am ordin să-i duc la Sevastopol…

Joe Boyle: …și acolo să-i împușcați! Sau până acolo, după cum remarc… Nu voi permite așa ceva! Îți ordon, comandante, direcția Sulina!

Muzică.
Sala tronului, unde se anunță victoria Colonelului Joe Boyle care a luat vasul cu prizonieri români și l-a adus in portul Sulina.

Farul vechi de la Sulina, construit la începutul secolului al XIX-lea de autoritățile otomane. A fost administrat în perioada 1897–1939 de Comisiunea Europeană a Dunării. Muzeu din anul 2003.

Regele Ferdinand: Domnilor, astăzi 24 martie 1918, am să vă comunic un fapt ieșit din comun: colonelul Joe Boyle a ajuns acum câteva zile în Portul Sulina, iar ostatecii au ajuns și ei vii și aproape nevătămați.

Un ministru: Majestate, au fost așteptați în port cu flori și fanfară. Colonelul Boyle a devenit un erou.

Voci: Cum a reușit, Majestate?

– E o aventură fantastică, Majestate!

– Colonelul Boyle a avut mare curaj.

– Cum i-a convins oare?

Regele Ferdinand: A urcat la bord, a forțat nota, a obligat comandantul să facă o escală la Sulina. Vă reamintesc, domnilor, că un număr mare de români fuseseră luați ostatici la Odessa în toamna anului 1917, iar acești 72 de „dușmani ai bolșevicilor", sigur, cu ghilimelele de rigoare, au fost jefuiți, arestați și îmbarcați pe un vas cu direcția Sevastopol. Colonelul Boyle i-a salvat singur… Repet: i-a ținut pe bolșevici în șah, timp de două săptămâni, timp în care vasul a trecut din port în port. Singur, cu o voință aproape hipnotizantă, acest canadian curajos i-a obligat pe revoluționarii care nu aveau nicio lege să ducă vaporul cu încărcătura sa de prizonieri înfricoșați în portul românesc.

Regina Maria *(încet)*: O călătorie extraordinară și incredibilă, comparabilă doar cu poveștile pline de aventuri din trecut *(Tare.)* Majestate, căpitanul Joe Boyle e un erou, trebuie răsplătit pentru asemenea faptă măreață…

Regele Ferdinand: La ce v-ați gândit, regină?

Regina Maria: Majestatea voastră hotărăște…

Regele Ferdinand: Căpitanul Joe Boyle se află acum la Iași și peste câteva clipe va fi invitat în Sala Tronului. Pentru că a salvat atâtea vieți nevinovate, va fi decorat pentru meritele sale.

Șambelanul Curții Regale: Majestate, colonelul Joe Boyle așteaptă să fie primit.

Regele Ferdinand: Să intre. Domnilor miniștri sper că sunteți pregătiți să-l primim cum se cuvine pe acest om…
(Ușă deschisă, aplauze, felicitări, mulțumiri.)

Regina Maria *(ca pentru sine)*: Putem spune că e salvatorul nostru… Ce om curajos!

Colonelul Joe Boyle: Majestățile voastre, domnilor miniștri, doamnelor și domnilor, sunt onorat.

Regele Ferdinand: Domnule colonel, sunt fericit că ați dat dovadă de curaj și bărbăție și ați salvat viețile atâtor români.

Colonelul Joe Boyle: Majestate, a fost o chestiune de onoare. Nu puteam să-i las pe mâna răzvrătiților, după ce au fost jefuiți de doctorul Cristian Rakovsky.

Regele Ferdinand: Știu, domnule colonel! Acum e socialist. Bine că a plecat din țară. Are protectori pe Lenin și pe Leon Trotki, acesta din urmă a fost și la moșia sa de la Gherengic, lângă Mangalia, în august 1913, când a ajuns în Dobrogea în calitate de corespondent de război în Balcani (1912–1913). Cei doi se știau din 1903.

Colonelul Joe Boyle: Majestate, l-am cunoscut pe acest om. L-am acompaniat într-una dintre călătoriile sale și nu pot să nu-i admir energia debordantă, spiritul alert și fără odihnă, bunătatea și grija pentru oamenii neimportanți. În 15 minute pe o stradă în Mangalia, Rakovsky a vorbit în română, turcă, bulgară, apoi în germană și franceză, când a discutat cu coloniști sau agenții comerciali. Apoi a vorbit în rusă cu scapeții, care sunt numeroși pe aici. El purta discuții ca proprietar, ca doctor, ca bulgar, ca român și în trecere ca socialist. Dincolo de asta, s-a purtat mișelește cu românii.

Regele Ferdinand: Domnule colonel Joseph Boyle, să ne oprim acum la faptele dvs. Am hotărât împreună cu toți cei prezenți aici să vă onorăm vitejia. Pentru faptele dvs. vă decorăm cu ordinul Steaua României.

Căpitanul Joe Boyle *(emoționat)*: Majestate, Majestățile voastre, domnilor miniștri, doamnelor și domnilor, sunt onorat. Vă mulțumesc și aștept din partea dvs. alte însărcinări, pe care le voi rezolva, sper, cu cinste.

Aplauze, imnul regal (fragment, fără cuvinte).

Constantin Argetoianu: Recunosc, cum să nu recunosc fapta măreață a acestui om! Am fost de față, că doar eram ministru de interne. Mi-aduc aminte perfect fiecare detaliu. Salvatorul a primit recunoștința tuturor și recunoașterea publică, fiind decorat cu Steaua României. *(Râde.)* Dar colonelul Joe Boyle nu s-a mulțumit cu atât. A primit alte însărcinări, destul de riscante, fiindcă omul acesta era un mare neliniștit, un adevărat luptător. Trebuie să recunosc! Peste două zile, Boyle trecea din nou Prutul, mergând în Basarabia unde trebuia să caute provizii pentru a ajuta populația. Joseph Boyle, căci așa era numele întreg, a fost trimis de două ori în Rusia pentru a salva supraviețuitori din familia țaristă Romanov, rude pe linie maternă cu Regina Maria. Printre cei salvați de la Odesa se număra și verișoara suveranei, Marea Ducesă Maria, cu soțul ei. Ambii au fost aduși în România, singura Curte din Europa unde au primit găzduire. Într-un fel, trebuie să recunosc că numele de Salvator al României i se potrivește.

Muzică.

”Doi ofițeri englezi, colonelul Joseph Boyle și căpitanul George A. Hill, au adus acasă parte din tezaurul României.”

”Singur, cu o voință aproape hipnotizantă, acest canadian curajos i-a obligat pe revoluționarii care nu aveau nicio lege să ducă vaporul cu încărcătura sa de prizonieri înfricoșați în portul românesc.”

Cronicar de teatru

MODE ȘI TRENDURI ÎN TEATRUL DE AZI

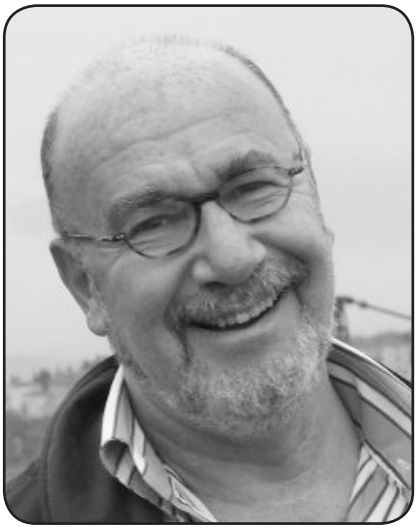

Gheorghe Miletineanu

Regizor, profesor, critic de teatru

Pe vremuri se vorbea despre lucruri care, în teatru, erau la modă, care constituiau în teatru moda zilei, moda stagiunii. Să urmezi orbește moda, adică să te supui diverselor ei imperative numai ca să fii „la zi", ca să nu fii bănuit că ai rămas în urma epocii tale, nu era considerat de bonton. Dar ce regizor n-a păcătuit măcar o dată în viață prin dorința de fi în pas cu vremea?

Regretatul Valeriu Moisescu se amuza odinioară pe seama modei manechinelor în teatru. Căci la un moment dat foarte puține montări izbuteau să evite acest clișeu teatral – pe scenă trebuia neapărat să fie un manechin. Ce e drept, manechinul e, de felul lui, un semn teatral foarte puternic – el se străduiește să imite viața, dar e neînsuflețit, e mort; asta îi dă, din pornire, o semnificație simbolică.

Teatrul românesc a mai traversat și alte diverse mode. În zilele nostre însă moda nu mai e denumită modă, e denumită trend – ceea ce constituie, evident, un real progres.

Ei bine, unul dintre trendurile vremii noastre este „adaptarea" pieselor clasice. Regizorii s-au bucurat dintotdeauna de privilegiul de a putea aduce anumite modificări textelor clasice pe care le puneau în scenă. Modificările încep cu tăieturile din text, cu scurtarea lui. Unele dintre marile piese clasice pur și simplu nu mai pot fi jucate integral, pentru că lungimea lor contravine ritmurilor epocii noastre. Sunt însă și alte modificări ale textelor pe care regizorii și le îngăduiau, fără ca aceste modificări să constituie blasfemii. Se considera, de pildă, legitimă suprimarea, din diverse motive, a unor personaje episodice din aceste piese.

În 1924, Vsevolod Meyerhold a pus în scenă *Pădurea* lui Ostrovski sfărâmând structura tradițională în cinci acte a comediei și prezentând-o ca pe o succesiune de 33 de scurte tablouri autonome. Doi ani mai târziu, în 1926, Meyerhold a pus în scenă *Revizorul* lui Gogol, folosind în textul de spectacol scene înlăturate de autor din versiunea definitivă a comediei, scene rămase doar în manuscris. Și de astă dată textul a fost reorganizat de regizor, potrivit concepției și viziunii sale despre piesă, în 15 episoade autonome.

Brecht a fost și un mare regizor, dar și un mare dramaturg – piese clasice din repertoriul teatrului său sunt, de fapt, rescrieri de către autorul *Operei de trei parale* a textelor clasice originale; și, fiindcă veni vorba, *Opera de trei parale* e ea însăși rescrierea de către Brecht a piesei lui John Gay, *Opera cerșetorului*.

Se pot contesta aceste exemple ca neconcludente, fiindcă și Meyerhold, și Brecht au fost creatori geniali; și *quod licet Jovis, non licet bovis*. Mai aproape de noi însă, un regizor care se respectă, trebuie neapărat să pună în scenă o versiune proprie a piesei clasice pe care o montează. Uneori, abaterile de la versiunea originală a textului nu sunt realmente importante, creează, de fapt, numai un alibi al realizatorilor pentru libertățile pe care și le iau față de textul original, alteori abaterile sunt foarte mari. Un foarte cunoscut și reputat regizor german a considerat că dă o interpretare modernă, îndrăzneață, textului desuet al lui Ibsen, modificând finalul dramei *O casă de păpuși*; la timpul său, faptul că în acest final Nora își părăsea domiciliul, soțul și copiii pentru ca să înceteze a mai fi o păpușă în casa lui Torvald Helmer a constituit o îndrăzneală nemaipomenită a dramaturgului. Regizorului de care vorbesc soluția asta a conflictului i s-a părut nesatisfăcătoare, insuficientă pentru epoca noastră; la el Nora scotea pistolul și trăgea în soțul ei, care cădea, murind, într-un uriaș acvariu. Prin urmare, nevestelor, a căror personalitate e disprețuită de către soții lor și care se simt umilite de statutul lor de jucării ale acestora, li se sugera că modul optim de a rezolva problema e să-și trimită bărbații *ad patres*.

Punând în scenă la teatrul care-i poartă numele, *Revizorul* lui Gogol, Nikolai Koliada a suprimat în finalul spectacolului intrarea jandarmului care anunță sosirea în oraș a revizorului veritabil, anunțul care declanșează faimoasa scenă mută cu care autorul a crezut de cuviință să-și încheie comedia. Am semnalat la

Dobcinski și Bobcinski din *Revizorul*, ilustrație de P. Boklevski din N. V. Gogol, *Opere complete ilustrate*, în opt volume, tom 4, Ed. A. E. Gruzinsky, 1912.

timpul potrivit pe portalul Leviathan modul în care „adaptarea" de către Robert Icke a *Orestiei* lui Eschil transformă tragedia în relatarea unui fapt divers, într-o telenovelă.

S-ar spune că motivul principal al nevoii de adaptări este opinia potrivit căreia ceea ce putea fi eventual considerat ca revoluționar într-un alt secol, în al nostru apare ca perimat. Dar cred că mai sunt și alte motive care determină compunerea de „adaptări" ale textelor clasice; nimeni nu crede cu adevărat că scrie mai bine ca Shakespeare, dar ispita de a șoca publicul printr-o invenție neașteptată, care-l contrazice pe marele Will, e foarte puternică. Am relatat acum câteva luni, traumatizat, că, într-un spectacol din Tel Aviv cu *Othello*, regizorul a decis că eroul titular nu trebuie neapărat să fie maur. Să-i fi fost regizorului teamă că un Othello negru o să-l facă pe directorul de scenă suspect de rasism?

Cândva combinațiile surprinzătoare de elemente clasice și de elemente moderne în scenografia spectacolelor a fost o invenție înnoitoare. Îmi amintesc de șocul pe care l-am încercat cu toții văzând-o pe *Sfânta Ioana* a lui Liviu Ciulei în rochie-sac. Astăzi combinațiile acestea neașteptate pot fi atât de des văzute pe scenă, încât ele și-au pierdut mult din eficacitate. Orice text clasic poate fi urcat pe scenă în costume conforme modei actuale. Întrebarea care trebuie pusă e dacă această strămutare a textului din epoca lui în zilele noastre îl slujește sau îl denaturează. Or, în cele mai fericite dintre cazuri, strămutarea, spre deosebire de ceea ce se întâmpla în spectacolul lui Ciulei, se arată a nu avea nici o implicație, nici o consecință în planul ideilor; ea se dovedește inoperantă, inutilă, mai mult o sursă de economii pentru sponsorii teatrelor decât o reevaluare a textului. Tragediile romane ale lui Shakespeare se joacă în costume din ziua de azi și dacă personajele lor pot fi, mai toate, transformate în militari de carieră, atunci viziunea modernă asupra textelor, anti-militaristă, e pe deplin asigurată. În aceste tragedii se țin foarte multe discursuri; ele sunt transformate în declarații pe care oratorii le fac la televiziune – asta a ajuns în zilele noastre un loc comun. Procedeul era folosit – foarte bine – într-un *Hamlet* de la Teatrul Național din Londra, un *Hamlet* despre am scris atunci când l-am văzut, și e folosit – foarte prost – în *Orestia* deja menționată ceva mai înainte.

În loc să trag aci concluzii care sunt foarte greu de tras, prefer să împărtășesc aci o bănuială foarte neelegantă pe care o am față de practica „adaptărilor" – regizorii o îndrăgesc pentru că, pe de-o parte, ea le satisface orgolii de autori, iar, pe de altă parte, ea le micșorează responsabilitatea față de marile piese clasice pe care s-au angajat să le monteze, dar la înălțimea cărora e foarte greu de ajuns; dacă nu pui în scenă Eschil, ci Robert Icke, ce importanță mai are dacă produci un fapt autentic de artă, sau o făcătură oarecare?

Un alt trend al zilelor noastre este inserarea în spectacolele dramatice a filmărilor video. La drept vorbind, încă de la începuturile cinematografiei, când filmul era încă mut, s-au făcut experimente de îmbinare a acestor două forme de expresie vizuală, una teatrală, live și alta cinematografică, fixată pe peliculă pentru vecie. În 1923, pentru un spectacol de teatru cu piesa lui Ostrovski, *La un car de minte un dram de prostie* într-o viziune înnoitoare, Serghei Eisenstein a filmat un scurt-metraj de cinci minute anume pentru ca acesta să fie introdus în montarea de teatru. Tehnica video a simplificat enorm posibilitățile de integrare a fragmentelor filmate în spectacolul viu de teatru, și asta are ca urmare că fragmentele filmate apar în spectacolele de teatru și când e nevoie de ele, și când nu-i nici o nevoie și atunci ele capătă o funcție cel mult strict ilustrativă sau chiar numai decorativă. Aș încerca să explic teoretic slăbiciunea pe care o manifestă mulți regizori de teatru pentru folosirea proiecțiilor video în montările lor. Îngemănarea celor două tehnici îmbogățește paleta

Continuare în pag. 74

Urmare din pag. 73

mijloacelor de expresie teatrale, le adaugă o dimensiune nouă și, totodată, relativizează amândouă aceste tehnici deopotrivă, demascând caracterul imuabil al scenelor filmate pe video față de palpitul jocului actoricesc viu și nemijlocit. Combinația pare menită să sporească în ultimă instanță eficacitatea ambelor forme de expresie și să le facă pe amândouă mai elocvente. Ei, nu se întâmplă întotdeauna așa. De multe ori prin îmbinarea tehnicilor se dezvăluie numai imperfecțiunile amândorura; nemijlocirea vie a jocului actoricesc pe scenă e mai puternică, mai expresivă decât pasajele filmate; mă întreb dacă regizorii nu se îndărătnicesc să introducă imagini filmate în montările lor numai și numai ca să nu aibă aerul că sfidează, din snobism, progresele tehnicii.

În spectacolul, de altminteri splendissim, *Tous des oiseaux*, zilele petrecute în spital, între viață și moarte, de către unul dintre eroii piesei sunt însoțite de proiecția imaginii unui monitor medical; o diagramă se mișcă întruna în sus și în jos; ca nespecialiști imaginea asta nu ne spune nimic, iar faptul că personajul e într-o stare cât se poate de gravă se transmite oricum, și fără această imagine. În prima scenă a piesei, atmosfera de bibliotecă universitară se instituie perfect prin elementele de decor de pe scenă – masa lungă pentru cititori, lampa caracteristică de pe masă, iar proiecția rafturilor cu cărți este absolut de prisos…

Într-un spectacol recent (*Orestia* de la Teatrul Ghesher) erau pasaje din dialog filmate și jucate apoi pe scenă, în paralel cu proiecția cadrelor de video; rezultatul era interesant și în același timp, foarte ciudat, pentru că jocul viu al actorilor nu avea cum să coincidă perfect cu interpretarea acelorași scene fixată dinainte, pentru eternitate, pe peliculă.

Imaginile video nu au, în toate aceste situații, niciun rost; fie-mi iertată, iar, o presupunere urâcioasă: regizorii le folosesc numai și numai ca să probeze că sunt la curent cu ultimele înlesniri tehnice în materie de scenografie și că nu le disprețuiesc.

Bineînțeles, mai sunt și alte trenduri în teatrul contemporan, așa cum e, după mine, trendul dramatizărilor după lucrări minunate în proză; cu cât misiunea unei asemenea dramatizări e, în chip evident, mai puțin realizabilă – și, de-obicei, așa și e, irealizabilă, cu atât teatrul ține mai mult să facă imposibilul. Am scris depre asta în legătură cu dramatizarea cărții lui Khaled Hosseini, *Vânătorii de zmeie* și inima mea presimte că va trebui să scriu ceva asemănător și despre dramatizarea romanului *Robul*, al lui Isaac Bashevis Singer, tot la Teatrul Ghesher. Și în cazul acestor dramatizări, ca și în cazul „adaptărilor", bănuiala mea urâcioasă e că regizorii le agreează, pentru că ele le dau posibilitatea să-și reducă responsabilitățile profesionale, ascunzându-se după prestigiul prozelor superbe și inadaptabile pentru scenă. În general, mi se pare că a te supune (orbește) unui trend este un simptom al faptului că imaginația scenică aplicată la text, imaginația scenică „la obiect" a regizorului, nu e destul de bogată.

„În loc să trag aci concluzii care sunt foarte greu de tras, prefer să împărtășesc aci o bănuială foarte neelegantă pe care o am față de practica «adaptărilor» – regizorii o îndrăgesc pentru că, pe de-o parte, ea le satisface orgolii de autori, iar, pe de altă parte, ea le micșorează responsabilitatea față de marile piese clasice pe care s-au angajat să le monteze, dar la înălțimea cărora e foarte greu de ajuns."

Musica

RADU LUPU, UN VIRTUOZ AL PIANULUI

Adriana Velincov-Bennett

Muzicolog
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști
din România

Radu Lupu este un nume care nu mai are nevoie de prezentare. Renumele de care se bucură în cei peste 40 de ani de carieră internațională este unic în felul lui, definindu-l ca pe unul dintre marii pianişti contemporani.

Pianista Mitsuko Uchida spunea în anul 2002, în cadrul unui interviu acordat ziaristului Humphrey Burton, într-o emisiune la postul de Radio BBC 3 că *„nu este nimeni pe acest pământ care poate obţine o anumită paletă de culori şi control de sine – nu trebuie subestimat acest incredibil control de sine atunci când cântă." ("there is nobody on earth who can actually get certain range of colour, and also the control – don't underestimate this unbelievable control of his playing").*

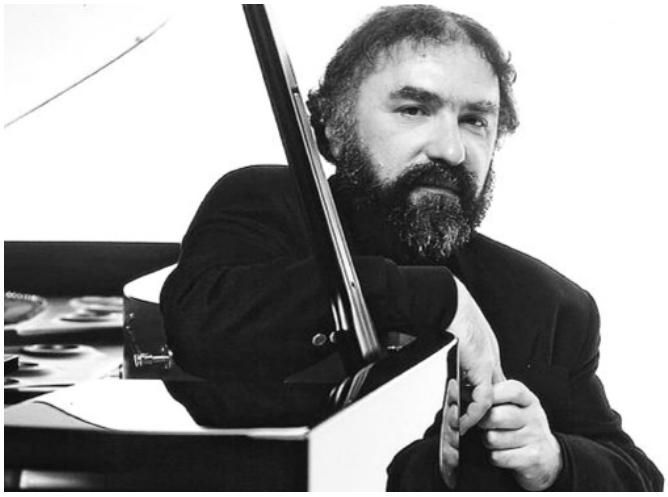

Fotografie din Arhiva Festivalului Internațional „George Enescu"

Un alt pianist contemporan, Andras Schiff, spunea mai recent, în anul 2015: *„Radu Lupu are un dar rar întâlnit de a ilumina orice partitură pe care o cântă cu o rară inteligenţă muzicală. El gândeşte ca un compozitor, înţelege structura, forma muzicală, limbajul armonic al compoziţiei. El nu se pierde în detalii, el vede necesitatea şi ierarhia acelor elemente care sunt cele mai importante. Este foarte modest şi intepretările sale sunt modele de simplitate şi de foarte bun gust." ("Radu has the rare gift to illuminate anything that he plays with rare musical intelligence. He thinks like a composer, he understands the structure, the form, the harmonic language of the composition. He doesn't get lost in small details but sees the necessity and the hierarchy of those elements that are most important. He is never fussy, his interpretations are models of simplicity and of very good taste.").*

Născut la Galați, la 30 noiembrie 1945, Radu Lupu a început să studieze pianul încă de la vârsta de șase ani. Dintre profesorii săi amintim câteva nume semnificative: Florica Musicescu (1887–1969), care a fost și profesoara lui Dinu Lipatti, Cella Delavrancea (1887–1991) și Heinrich Neuhaus (1888 – 1964) cel care i-a avut elevi pe Sviatoslav Richter și Emil Gilels. De notat este faptul că Radu Lupu a studiat la Moscova timp de șapte ani, începând din anul 1961.

Cu toate acestea, într-un interviu din anul 1981 acordat revistei „Clavier", Radu Lupu afirma că se consideră mai degrabă un autodidact: *„Primul meu profesor de pian m-a dus regulat la concerte cu orchestră, sunt de asemenea recunoscător pentru ceea ce am învățat la Moscova, dar din punctul meu de vedere mă simt ca cineva care este autodidact. Am luat câte ceva de la Furtwängler, Toscanini, de peste tot... și din ce în ce mai mult de când am plecat de la Moscova." ("My first teacher took me to every orchestral concert, and I am also grateful for what I learned in Moscow, but I think of myself, basically (in music anyway), as somebody who is more autodidactic. I took some from Furtwängler, Toscanini, everywhere... more and more so since I left Moscow.").*

Cariera sa internațională a început fulminant. Îmi aduc aminte, copil fiind, impactul pe care l-a avut în România anului 1966, momentul în care a câștigat cel de-al doilea Concurs International de Pian „Van Cliburn" din Fort Worth, Texas, SUA. Știrea era difuzată pe toate canalele media, inclusiv în scurtele programe de știri din sălile de cinematograf care precedau derularea filmelor.

Continuare în pag. 76

Urmare din pag. 75

La același concurs a fost distins și cu premii speciale pentru cea mai bună interpretare a lucrării *Structure for Piano* de Willard Straight și pentru cea mai bună interpretare a unei părți din *Sonata pentru pian* de Aaron Copland. Reacția juriului și a publicului în fața acestui pianist necunoscut până atunci avea să fie extraordinară, iar Alicia de Larrocha, membră a juriului de atunci, a declarat că Radu Lupu este un geniu. După acest premiu, artistul a primit numeroase contracte, care au fost refuzate de proaspătul laureat, fiindcă a preferat să se întoarcă să își continue studiile la Moscova.

Dupa victoria din America au urmat și alte premii I, cum ar fi cel de la Concursul Internațional „George Enescu", București (1967) și de la Concursul Internațional care a avut loc la Leeds, Marea Britanie (1969).

Cu ocazia debutului său londonez, din noiembrie 1969, ziarista Joan Chissell de la cotidianul „The Times" scria despre interpretarea *Sonatei op.10, nr. 3* de Beethoven că Radu Lupu *„a adus pe scenă ceea ce părea o întreagă experienţă de viaţă, cu momentele ei de dezolare şi mândrie. Muzica nu ar putea fi niciodată mai apropiată de vorbire." ("He brought what seemed like a lifetime's experience to its alternating desolation and pride. Never could music come nearer to speech.").*

În anul următor, 1970, au urmat înregistrări pentru Casa de discuri Decca cu care a semnat un contract de exclusivitate: *Rapsodia nr. 1 în si minor, op. 79* de Brahms, cele *Trei Intermezzi, op. 117*, precum şi *Sonata în la minor D. 784* de Schubert. Din aceeaşi perioadă datează şi înregistrarea *Concertului nr. 3* de Beethoven cu London Symphony Orchestra, dirijată de Lawrence Foster precum şi cele *32 de Variaţiuni în do minor* de acelaşi compozitor.

Radu Lupu a avut o intensă activitate concertistică, a cântat cu toate orchestrele mari ale vremii: New York Philharmonic Orchestra, Royal Concertgebouw Orchestra, Berlin Philharmonic Orchestra ș.a.m.d.

Radu Lupu a rămas un singuratic convins, a dat doar câteva interviuri în cariera sa prestigioasă, în revista „Clavier" în anii 1981 şi 1992 şi la BBC Radio 3 în anul 1975. Atât.

A fost şi este împotriva transmisiilor live ale apariţiilor sale în concert şi a înregistrărilor. Casa de discuri Decca a publicat în noiembrie 2015 o casetă cu 28 de CD-uri cuprinzând toate înregistrările pe care le-a realizat cu Radu Lupu. Există şi înregistrări realizate de CBS Masterworks cu lucrări de Mozart şi Schubert pentru pian la patru mâini şi două piane, împreună cu Murray Perahia, două albume cu piese vocale înregistrate cu Barbara Hendricks la EMI şi lucrări de Schubert pentru pian la patru mâini, împreună cu Daniel Barenboim pentru Teldec.

A fost nominalizat și distins cu numeroase premii. Câteva dintre ele sunt: Premiul Grammy pentru care a fost nominalizat de două ori şi l-a câştigat în anul 1995 la categoria „Cea Mai Bună Interpretare Solo Fară Orchestră" ("Best Instrumental Soloist Performance Without Orchestra") pentru *Sonatele în Si bemol Major, D. 960* şi *La major, D. 884* de Schubert și „Premio Internazionale Arturo Benedetti Michelangeli" în anul 2006. În anul 2016 a fost onorat cu titlul „Commander of the Order of the British Empire" (CBE) de către Regina Elisabeta a Marii Britanii.

În privința repertoriului, afinitatea muzicianului se îndreaptă către clasicismul austro-german, de la Mozart şi Beethoven până la Brahms, deşi în repertoriul său există şi două *Nocturne* de Chopin, *op. 27 nr. 1 în do diez minor* și *nr. 2 în Re bemol major*, chiar dacă, aparent, muzica lui Chopin nu se potrivește cu temperamental său. Nocturnele le-a cântat în aprilie 1970, în primul său recital de după câștigarea marelui concurs de pian de la Leeds, recital care a avut loc în sala Leeds Town Hall.

În prima jumătate a acestui an, 2019, Radu Lupu poate fi ascultat în următoarele săli de concerte:

3 februarie 2019: Royal Festival Hall, Londra – *Concertul pentru pian și orchestră, nr. 4, în Sol major, op.58* de Beethoven cu Philharmonia Orchestra, dirijor Paavo Järvi.

13, 14 martie 2019: Konserthuset Stockholm, Stora Salen, Stockholm – *Concertul pentru pian și orchestră nr. 23, în La major, KV 488* de Mozart, cu Royal Stockholm Philharmonic Orchestra, dirijor Sakari Oramo.

26 aprilie 2019: Pierre Boulez Saal, Berlin – Recital Schumann*, Kreisleriana, op. 16,* Schubert*, Sonata nr. 21 în Si bemol major, D. 960.*

1 mai 2019: Bozar, Main Hall, Bruxelles – Recital Schumann*, Kreisleriana, op. 16,* Schubert*, Sonata nr. 21 în Si bemol Major, D. 960.*

13 mai 2019: Auditorium Parco della Musica din Roma, Sala Santa Cecilia, Roma – Recital Schumann*, Kreisleriana op.16,* Schubert*, Sonata nr. 21 în Si bemol Major, D. 960.*

16 mai 2019: Musikverein Grosser Saal, Vienna – Recital Schumann, *Kreisleriana, op.16,* Schubert*, Sonata nr. 21 în Si bemol Major, D. 960.*

23 mai 2019: Philharmonie I, Grande Salle Pierre Boulez, Paris – Recital Schumann, *Kreisleriana, op.16,* Schubert, *Sonata nr. 21 în Si bemol major, D. 960.*

6, 7, 8 iunie 2019: Philharmonie, Grosser Saal, Berlin – Beethoven, *Concertul pentru pian și orchestră nr. 4, în Sol major, op. 58*, Berliner Philharmoniker, dirijor Daniel Barenboim.

Berkshire, Marea Britanie

„O întreagă experienţă de viaţă, cu momentele ei de dezolare şi mândrie. Muzica nu ar putea fi niciodată mai apropiată de vorbire."

Interviu

CONCERTE, EXPERIENȚE ȘI AMINTIRI DIN ISTANBUL CU SOPRANA IRINA IORDĂCHESCU

Adina Ștefan

Ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

În ultima lună din 2018, între două magnifice concerte de Crăciun, unul la Istanbul, în Catedrala „Sfântul Anton" și celălalt, la București, pe scena Operei Naționale București, soprana ***Irina Iordăchescu*** *și-a rememorat, la o ceașcă de cafea, câteva dintre amintirile sale despre orașul de pe Bosfor. Știam că e foarte ocupată, dar când am aflat că pe 15 decembrie va susține un concert de Crăciun la Istanbul, i-am solicitat o întâlnire, așa cum am mai avut noi și în alte dăți, pe parcursul timpului. Ne-am întâlnit la câteva zile după ce evenimentul avusese loc și, ca de obicei, caldă, comunicativă și simpatică, și-a deschis inima cu sinceritate.*

Adina Ștefan: *Mai întâi, povestește-mi despre concertul de Crăciun de la Istanbul, care a avut loc în Catedrala franciscană „Sfântul Anton", unde ai cântat alături de tenorul Mario Vasiliu, soțul tău, acompaniați la orgă de maestrul Marcel Costea.*

Irina Iordăchescu: Concertul a avut loc într-o frumoasă seară de sâmbătă, pe 15 decembrie. Un program adecvat spațiului în care cântam a făcut ca accentul să fie pus asupra lucrărilor muzicale sacre, dar am cântat și colinde de Crăciun, românești și din spațiul internațional. Prezența și reacția publicului au fost peste așteptări. La o capacitate de 400 de locuri, câte are această catedrală, au fost primiți în interiorul ei aproape 800 de oameni și mulți dintre ei au stat în picioare și chiar și pe jos. Mulți dintre cei prezenți erau din diaspora românească, dar au fost și foarte mulți turiști și cetățeni turci, Catedrala „Sfântul Anton" fiind situată pe cea mai importantă arteră pietonală din Istanbul, Istiklal Street. Ornamentația specială de Crăciun care împodobea catedrala era fastuoasă, ca din basme, iar după concert, foarte multe persoane, printre care și reprezentanți ai domeniului cultural din Istanbul, inclusiv cel muzical, au venit să ne felicite. Concertul a fost organizat în condiții foarte bune de către ICR „Dimitrie Cantemir" din Istanbul, excelent coordonator de proiect fiind doamna Ioana Pavel. De altfel, toată echipa ICR „Dimitrie Cantemir" din Istanbul s-a implicat foarte mult și cu profesionalism desăvârșit în acest proiect.

Colaborarea cu maestrul Marcel Costea a fost bucurie pentru suflet și știu că vom continua să cântăm împreună și în viitor!

Am fost foarte fericită să cânt alături de cei doi colegi artiști, atmosfera a fost

Irina Iordăchescu

minunată, plină de pace și zâmbet, exact ceea ce am văzut și în ochii celor care ne-au ascultat!

A. Ș.: *Câte zile ai stat la Istanbul, cu acest prilej și cum ți-ai petrecut timpul?*

I. I.: Am stat trei zile, respectiv, 14, 15 și 16 decembrie. Vremea a fost relativ bună, cu temperaturi de peste 14 grade Celsius, ceea ce ne-a îndemnat să facem și o croazieră pe Bosfor. A fost palpitant, pentru că Bosforul este foarte aglomerat și a trebuit să facem slalom printre tot felul de ambarcațiuni. Interesant spectacol de culori și mișcare! La urcarea pe vapor, în difuzoare se putea asculta un fel de muzică rock cu sonorul dat la maxim, situație deloc plăcută, nu pentru că eu nu apreciez muzica rock ci pentru că acel fel de rock nu era neapărat cel mai potrivit fundal sonor pentru o astfel

Continuare în pag. 78

Soprana Irina Iordăchescu și tenorul Mario Vasiliu

Urmare din pag. 77

de croazieră și nici nu se afla pe lista preferințelor mele din zona muzicii rock, așa că am fost frapați și, bineînțeles, plăcut impresionați, când, ulterior, muzica a schimbat total registrul și a trecut la *Simfonia a IX-a* de Beethoven și la *Uvertura operei „Nunta lui Figaro"* de Mozart.

A. Ș.: *Cum ai caracteriza Istanbulul?*

I. I.: Pentru mine, Istanbulul este un oraș așezat într-un context de planuri foarte complex, un oraș al sunetelor, culorilor, gusturilor și parfumurilor.

A. Ș.: *Știu că ai mers la Istanbul, pentru prima dată, în copilărie, cu tatăl tău, inegalabilul bariton Dan Iordăchescu și apoi ai revenit de mai multe ori acolo. Ce amintiri legate de acest oraș fascinant îți vin, acum, în minte?*

I. I.: Într-adevăr, prima dată am venit la Istanbul cu tatăl meu, când aveam vreo 11 ani și jumătate, imediat după ce aflasem că părinții mei vor divorța. În prima zi, pentru că îmi doream să văd orașul, să mă plimb și să mă uit la toate lucrurile frumoase și colorate care erau expuse peste tot, tata, fiind ocupat și implicat în Cursurile de Master pe care le ținea la studioul de Operă al Teatrului de Operă din Istanbul, mi-a scris pe un bilet adresa unde locuiam, Piața Taksim nr. 15, și m-a trimis să mă plimb singură. Am plecat pe linia de tramvai care pornea din Piața Taksim și se continua spre zona pietonală și astfel am început o plimbare lungă în care am văzut multe locuri și lucruri frumoase, mi-am cumpărat doi covrigi cu susan, o pereche de șosete cu Minnie (soția lui Micky Mouse) și o apă minerală cu cele șase mii de lire turcești pe care tata mi le-a dat de cheltuială. M-am plimbat, dus-întors, pe acea linie de tramvai, până la ora șapte seara. Intrasem ca într-o lume de basm, într-o mulțime de oameni, multe magazine cu haine, bijuterii, fructe nemaipomenite, am văzut și Moscheea Albastră, dar plimbarea asta, a mea, era și o adevărată aventură, de care nu-mi dădeam seama, atunci – să umblu singură, prin așa o lume mare și atât de diversă! Acum, după 30 de ani și după acest Concert de Crăciun, când îmi rememorez acea primă zi la Istanbul, îmi dau seama de mai multe aspecte care compun ceva oarecum miraculos: nu m-am pierdut, nu m-a răpit nimeni, iar copilul Irina a trecut prin fața Catedralei „Sfântul Anton"... prin fața unui loc la care aveam să revin în viitor și in interiorul căruia să cânt!

A. Ș.: *Când ai mai revenit, după aceea, în orașul de pe Bosfor?*

I. I.: A doua oară când am revenit la Istanbul, tot cu tata, nu împlinisem 14 ani și am avut o primă experiență publicitară, care a constat în faptul că am ilustrat coperta unei reviste care se numea „Free", unde chipul meu apărea și în cuprinsul revistei, cu machiaj și fără! Îmi amintesc de fotograf că pentru a mă face să râd și să mă relaxez, a făcut tot felul de glume care mai de care mai simpatice și până la urmă a reușit. Coperta mă surprinde într-o explozie de râs.

A. Ș.: *Se poate spune că Istanbulul copilăriei tale ți-a oferit experiențe inedite?*

I. I.: Da și a continuat, tot așa, și mai târziu. Toate experiențele mele în acest oraș au fost frumoase și mai târziu de succes, atunci când și planul profesional s-a întrepătruns cu prezența mea acolo. Toate, în afară de una singură. Acest oraș, într-un fel, mi l-a luat din viața mea pe tata prin ultima lui căsătorie cu

Moscheea Albastră, Istanbul

o femeie de origine turcă și de atunci, nimic nu a mai fost la fel în viața noastră, dar aceasta este o poveste pe care o păstrăm sub semnul discreției.

Revenind la experiențele frumoase, în anul 2001, în perioada debuturilor mele internaționale, am participat la turneul „Le vie dell'Amicizia" în țările din Est, sub conducerea muzicală a maestrului Riccardo Muti și, alături de Orchestra și Corul Operei Scala din Milano, am ajuns iar la Istanbul. Am stat tot în Piața Taksim, la un hotel de cinci stele, numit „Marmara", unde am fost cazată într-un apartament la etajul 17. După concert și după cina festivă cu oficialitățile, care i-a urmat, m-am retras în apartament. Îmi cumpărasem desertul meu preferat, „tavuk gogsu", un fel de budincă cu lapte și scorțișoară care acum multe zeci și zeci de ani se făcea cu piept de pui, ceea ce astăzi nu se mai întâmplă pentru că rețeta a fost schimbată. A fost primul desert pe care mi l-a dat tata în Istanbul și de care nu mă satur niciodată. Am petrecut aproape toată seara și începutul nopții stând pe jos, în fața geamului mare cât peretele, mâncând „tavuk gogsu" și privind panorama asupra Bosforului de la etajul 17. Am retrăit în acea seară de fericire simplă și intensă amintirile din copilărie legate de tata, dar, pentru prima dată, atunci, tot la Istanbul, am simțit și gustul independenței și al reușitei.

A. Ș.: *Ce a mai urmat?*

I. I.: Noi întâmplări în premieră, la Istanbul, bineînțeles! *(Râde,* n. n*.)*. Cea de a patra vizită a mea acolo a fost cu prilejul căsătoriei prietenei mele Flora cu un cetățean turc, Ali, un om de calitate, la fel ca și familia lui. Atunci am participat pentru prima dată la o adevărată nuntă tradițională turcească, un eveniment care acolo se desfășoară pe mai multe zile și are o amploare deosebită. Cea de a cincea revenire în orașul de pe Bosfor a fost acum trei ani, când am cântat de Ziua Națională a României, eveniment organizat tot de ICR „Dimitrie Cantemir" din Istanbul, pe 1 decembrie 2015. Concertul a avut loc pe binecunoscuta scenă de la Cemal Reșit Rey Concert Hall, unde am cântat împreună cu Orchestra Națională de Tineret, sub bagheta maestrului Cristian Mandeal, un dirijor pe care îl prețuiesc mult.

„Mulți dintre cei prezenți erau din diaspora românească, dar au fost și foarte mulți turiști și cetățeni turci. Ornamentația specială de Crăciun care împodobea catedrala era fastuoasă, ca din basme, iar după concert, foarte multe persoane, au venit să ne felicite."

Bosfor, Istanbul

Interviu

PARCURSUL LONGEVIV AL TĂRIEI DE CARACTER: GEORGETA PITEA

Mirela Nicolae

Ziaristă
Membră a Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România

*În același an, 1928, **Georgeta Pitea**, fata unui bancher român din Ardeal, mergea în clasa I. Nu ştia că soarta avea să-i rezerve o viaţă îndelungată şi tumultoasă. La 97 de ani, Georgeta Pitea priveşte cu luciditate şi cumpătare vremurile care s-au dus, dar şi timpurile care vin. Am cunoscut-o mai de mult prin intermediul nepotului său, inginer informatician. M-am decis să aflu de la Georgeta Pitea cum e să fii aproape de-o vârstă cu ţara, cu România Mare. Vă invit şi pe dumneavoastră să citiţi răspunsurile pe care mi le-a oferit într-o zi de noiembrie din 2018.*

Anul 1928 mă urmăreşte de ceva vreme. Este anul în care a fost înfiinţat Radioul public românesc, anul în care bunica mea maternă începea şcoala la Chişinău. Este anul în care începea la nivel mondial o criză economică devastatoare, determinantă în apariţia fascismului şi naţionalismului extremist din Europa.

1928 este anul în care a fost promulgată o nouă lege a învăţământului secundar cu o nouă programă analitică. După 10 ani de la Marea Unire, 1928 este anul în care ministrul reformator al educaţiei, Constantin Angelescu, anunţa, în cadrul unui eveniment oficial că „numărul analfabeţilor, într-un timp uimitor de scurt, în linie diminuândă, a ajuns de la 2.600.000 la 300.000."

Georgeta Pitea. Fotografie de Andrei Boroș

Mirela Nicolae*: Doamnă Georgeta Pitea, sunteți descendentă directă din familia lui Petru Maior (1756–1821) istoric, filosof, scriitor român, important militant pentru drepturile românilor din Transilvania...*

Georgeta Pitea: Da, așa este, dar sunt și nepoata lui Augustin Maior (1882–1963), inginer, fizician, profesor universitar, fondator al Școlii de Fizică Teoretică de la Universitatea din Cluj-Napoca, director general al Poștelor, Telegrafelor și Telefoanelor din Transilvania și Banat după Primul Război Mondial. Este unchiul meu, fratele mai mare al tatălui meu.

M. N.: *Tatăl dvs. cu ce s-a ocupat?*

G. P.: Tatăl meu era director la Banca ,,Mureşana" din Reghin unde avea majoritatea acţiunilor. În timp ce era director acolo, a înfiinţat şi o bancă la Târnăveni, care a fost proprietatea lui.

M. N.: *Doamnă Georgeta Pitea, sunteți născută în anul 1921, cu câteva zile înainte de ziua de naștere a Regelui Mihai. Sigur, l-ați cunoscut.*

G. P.: Exact. Era o săptămână diferenţă între zilele noastre de naştere. În vremea copilăriei eram îndrăgostită de el. Era un băiat frumos. Atunci când se

Reghin

organizau vânători, venea foarte des la noi, la Reghin.

M. N.: *Vă invit să depănăm câteva dintre amintirile copilăriei, de cele de care vă mai aduceți aminte, evident.*

G. P.: Eu am început şcoala la noi, la Reghin. Clasa întâi am făcut-o la o școală românească, însă peste vară, părinţii m-au dat la şcoala germană, unde am avut un învăţător german.

M. N.: *De ce au decis părinții dvs. să vă trimită la şcoala germană?*

G. P.: Aşa era la modă atunci. Toţi părinţii, care puteau, îşi duceau copiii să înveţe la şcoala germană.

M. N.: *Câte limbi străine vorbiţi?*

G. P.: Pe lângă limba română, limba maternă, vorbesc limba maghiară, limba germană şi limba franceză.

M. N.: *Aţi terminat cursurile gimnaziale la şcoala germană din Reghin. Ce a urmat după aceea? Unde ați continuat studiile ?*

G. P.: După clasa a patra gimnazială (la Reghin era doar gimnaziu) m-am dus la Blaj, la şcoala normală, unde puteai să primeşti diploma de învăţătoare. Părinţii s-au gândit că, dacă ajung în viaţă într-o situaţie în care va trebui să lucrez, ca învăţătoare oricând puteam găsi un serviciu undeva.

M. N.: *Dar eraţi nişte oameni înstăriţi…*

G. P.: Da, erau oameni înstăriţi. Dar părinţii s-au gândit să am o diplomă. Ca învățătoare, puteai să găseşti oricând un serviciu, într-un sat sau într-o comună. Apoi m-am căsătorit cu inginerul Pitea. Am dat examen la facultate şi am intrat la Conservatorul ,,Gheroghe Dima" din Cluj-Napoca. Aveam o voce de soprană foarte bună. Puteam să-l iau uşor pe *do* de sus, cunoşteam toate operele. Știam de la început până la sfârşit *Boema, Traviata* etc..

M. N.: *De ce n-aţi terminat Conservatorul?*

G. P.: Când eram în anul III de facultate, în ianuarie, am trecut sesiunea cu calificativul „foarte bine". La sfârşit de an, „am buctat" *(a pica un examen* – n.n.*)*. Aşa se zicea la Reghin. M-au dat afară pur şi simplu. Fără explicaţii. Se întâmpla prin 1950–1952.

M. N.: *Aş vrea să ne întoarcem puţin la anii de liceu, la acei ani petrecuţi la şcoala din Blaj. Cum au fost?*

G. P.: Aveam profesori foarte buni la toate materiile, profesori cu metodă, dar foarte severi. Eram o fată vrednică. Nu plecam niciodată de acasă, la şcoală, fără să ştiu toate lecţiile. Oricând eram ascultată, eram de notele 9 și 10. Totdeauna răspundeam bine. Ca dovadă că am terminat şcoala cu media 9,73.

M. N.: *V-ar fi plăcut să fiți învățătoare după ce comuniștii v-au dat afară din Conservatorul de la Cluj?*

G. P.: Nu ştiu. Atunci nu m-am gândit, dar nu prea mi-ar fi plăcut, pentru că nu mai aveam răbdare.

M. N.: *Ce aţi făcut după ce aţi fost nevoită să renunţaţi la studiile universitare?*

G. P.: Am intrat ca funcţionară la CFR. Am avut acolo o cunoştinţă. S-a ivit un post şi mi-a dat telefon domnul Ghilea (aşa îl chema). M-am dus acolo şi m-au angajat.

M. N.: *După moartea lui Stalin şi după ce lucrurile s-au mai liniștit în fostul lagăr comunist, v-aţi gândit să reluați studiile de la Conservator?*

G. P.: Era tardiv. Vocea mergea, dar la vârsta mea era complicat să învăţ alături de copiii de liceu.

M. N.: *Ce s-a ales de pasiunea dumneavoastră pentru muzică?*

G. P.: Pe vremea aceea, a comunismului, eram solistă la Corala Universităţii Clujene. Ulterior, corul a devenit al Filarmonicii din Cluj-Napoca. Pe noi, solistele, ne trimiteau în turnee pe la ţară, ca să-i învăţăm muzică pe oameni. Nu putea merge tot ansamblul din cauza dificultăţilor inerente. Aşa am umblat prin tot Ardealul, mai ales prin Ardealul de Nord, pentru a cânta din diferite opere. Eram cântăreaţă de operă. Ha! *(Râde amar*, n.n.*)*.

M. N.: *Nu numai dvs. aţi avut de suferit după 1950, ci şi familia. Ce s-a întâmplat cu tatăl dvs., directorul de bancă din Reghin?*

G. P.: Tatăl meu a fost „detronat" de la direcţia băncii. Lucrul acesta l-a şocat enorm şi l-a dărâmat, încât a murit la vârsta de 68 de ani.

Continuare în pag. 82

Cluj, vedere aeriană, 1930

Urmare din pag. 81

M. N.: *Cum percepeţi schimbările din societate, de când v-aţi născut și până azi?*

G. P.: Sunt spectaculoase, fiindcă am trecut prin toate perioadele astea nenorocite. Comunismul ne-a distrus pur şi simplu familia. Mai aveam un frate, Liviu. Săracul s-a căsătorit cu o fată care n-a fost potrivită pentru el.

M. N.: *V-aţi căsătorit şi dvs. Aţi avut doi copii cu inginerul Pitea: o fată şi un băiat. Pe soţ l-a afectat venirea comuniştilor la putere?*

G. P.: Foarte tare. Totul a început în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. El era inginer la Simeria, care era un punct strategic şi trebuia apărat. Trebuia să apere zona de bombardamentele americane care erau teribile. Dacă nu mă înşel, în data de 4 iunie 1944, soţul meu abia terminase acolo un centru nou care a fost distrus. Acel bombardament ne-a distrus şi pe noi sufleteşte. După război ne-am căsătorit, iar soţul meu a cerut transferul de la Simeria la Cluj unde, pentru puţin timp, a continuat să fie inginer. El nu era comunist şi asta spune totul. Atunci, dacă nu erai comunist, nu mai erai om. A fost arestat şi a stat şase ani de zile la închisoare fără să fi fost vinovat de nimic.

M. N.: *Vă aduceţi aminte în ce puşcării a fost trimis?*

G. P.: În mai multe. Mi-aduc aminte că l-am tot căutat. A fost şi la Sighet, şi la Aiud… L-am tot căutat. Nu ştiam unde e. Primeam câte o carte poştală, o dată pe an, ca să-i trimit două cămăşi, aţă de cârpit ciorapii şi două perechi de ciorapi. Pachetul era trimis tot o dată pe an. Aşa a fost timp de şase ani.

M. N.: *Copiii au avut de suferit?*

G. P.: I-am avut pe Lia şi pe Tudor. Desigur că au avut de suferit, în legătură cu şcoala. Fiica mea era la liceu, dorea să intre la facultate, să studieze ştiinţele naturale, dar i s-a refuzat dosarul pentru examenul de admitere. Aşa că, după ce a terminat liceul, a făcut o şcoală tehnică de doi sau de trei ani, pentru că avea aptitudini la scris şi la desen. Băiatul a fost inginer, a absolvit Politehnica, dar n-a lucrat mult, n-a putut suporta toate necazurile familiale pe care le-am avut.

M. N.: *Cum priviţi societatea după 97 de ani de viaţă?*

G. P.: Diferă foarte mult faţă de cum a fost în tinereţea mea. Nu mă pot integra în societatea de azi. Oamenii privesc altfel viaţa. Toţi se luptă, sunt în stare să-i distrugă pe cei din apropierea lor pentru a câştiga, pentru a avea cât mai mulţi bani să plece în străinătate, să umble prin toată lumea pe cheltuiala statului, nu din buzunar. Asta-i lupta teribilă: de a ajunge mare, de a ajunge să conducă.

M. N.: *Comportamentul tinerilor reprezintă o consecinţă a distrugerii de către comunism a sistemelor şcolare?*

G. P.: Da, aşa este. Toţi caută ca, fără multă şcoală şi fără multă trudă, să ajungă mari, să aibă bani doldora, să umble pe cheltuiala statului în toată Europa şi-n toată lumea. Acum auzi că sunt în Australia, în Africa sau America de Sud.

M. N.: *Ce-ar trebui să facă oamenii?*

G. P.: Nu ştiu. În ziua de azi nu ai puterea să faci ceea ce vrei. Ți se impune şi tu trebuie să te supui. Eu sunt mulţumită că am un nepot şi doi strănepoţi de care sunt mândră, iar România e o ţară foarte bogată şi sper ca ea să aibă posibilitatea să se refacă.

Material prelucrat din interviul acordat de Georgeta Pitea pentru Radio România Cultural.

„Societatea de azi diferă foarte mult faţă de cum a fost în tinereţea mea. Oamenii privesc altfel viaţa. Toţi se luptă, sunt în stare să-i distrugă pe cei din apropierea lor pentru a câştiga.”

Portret

SCRIITORUL VASILE VOICULESCU, UN MARTIR

Clara Mărgineanu

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Copilul Vasile Voiculescu purta mereu la piept o cărticică despre Maica Domnului. Era sigur că vede îngeri pe cer care îi transmit taine și mistere, că este un ales al divinității, că în destinul său este încrustată o menire aparte. La vârsta aceea, lucrurile nu îi erau limpezi, însă, la maturitate, a explicat: *„Eram un copil de cel mult trei ani, stam copăcel între flori [...] și eram fericit de așteptare. Ce așteptam? Îngeri, pe Dumnezeu și pe Sfântul Petre, pe Sfânta Duminică din basmele cu care îmi era capul împuiat? Dar era de atunci în mine o siguranță că are să mi se izbândească un vis pe care nu îl formulam și nu îl formulasem niciodată."*

I s-au întâmplat multe lui Vasile Voiculescu, a trăit neliniști, suferințe și răni proprii unui destin ieșit din comun, plin de semnificații. Pe parcursul vieții sale, a existat întotdeauna Mesagerul, Trimisul, transferat, desigur, și în scrierile sale. Aceste prezențe puternice i-au livrat mesaje din alte lumi. Dacă erau îngeri, Vasile Voiculescu s-a întâlnit și cu cei buni, dar și cu cei căzuți.

Un medic de țară, membru al mișcării „Rugul aprins"

Vasile Voiculescu s-a născut în 1884, la Pârscov, în județul Buzău. În 1902, absolvă ciclul secundar la Liceul „Gh. Lazăr" din București. A urmat cursurile Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București, apoi a trecut la Facultatea de Medicină, susținându-și licența în 1910. A fost medic de țară în câteva județe, recunoscut pentru generozitatea cu care îi trata pe bolnavi, refuzând adesea să primească bani de la aceștia, iar în Primul Război Mondial a fost mobilizat ca medic militar, la Bârlad. În 1918 este numit medic de circumscripție la București, apoi, medic la Administrația Domeniilor Coroanei.

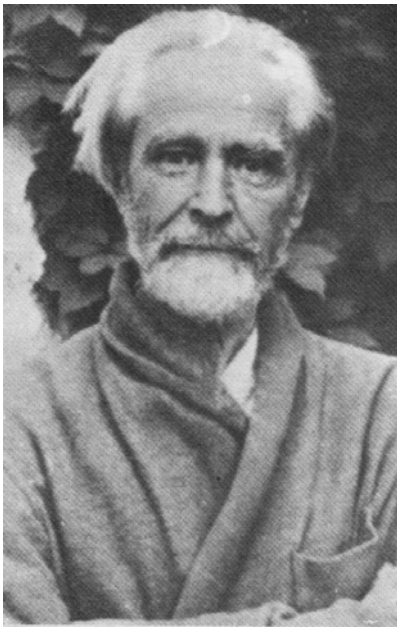

Vasile Voiculescu

Vasile Voiculescu s-a căsătorit dintr-o mare dragoste, cu femeia care i-a dăruit cinci copii, trei fete și doi băieți. În 1946, soția sa, Maria, moare pe neașteptate, ceea ce declanșează în Voiculescu o profundă criză de conștiință. Se închide într-o existență ascetică, albește, nu își mai tunde părul, nici barba, se dedică meditației și scrisului, capătă o înfățișare de schimnic. Mulți intelectuali ai vremii, pentru a rezista, au format gruparea spirituală „Rugul Aprins" (inițiată de Sandu Tudor) la Mânăstirea Antim, căreia i se alătură și Vasile Voiculescu. „Rugul aprins" dorea să reînvie mișcarea ortodoxă isihastă în România. Orice avea legătură cu religia era numit de autorități „misticism", asociat în mod abuziv cu legionarismul.

Erau cunoscute bunătatea și dăruirea cu care medicul Vasile Voiculescu îi trata pe bolnavi și vocația sa de „doctor fără de arginți". Așa se face că, sensibilizată de suferința bătrânului medic, o anume „responsabilă a străzii" îl înștiințează pe acesta de apropiata sa arestare. Vasile Voiculescu, speriat de eventualitatea confiscării scrierilor sale, a încredințat copii ale textelor sale inedite, unor prieteni apropiați.

Continuare în pag. 84

Urmare din pag. 83

Ciuma comunistă, cinci ani de temniță

Vasile Voiculescu a fost condamnat la cinci ani de temniță grea. Manuscrisele găsite în camera sa au fost confiscate de autoritățile comuniste. Era bolnav de tuberculoză și avea 74 de ani. La vârsta senectuții, când se așteaptă împăcarea cu viața, când fiecare clipă ce trece rodește amintiri și tânjește liniștea,Vasile Voiculescu a fost arestat din motive politice, în noaptea de 4 spre 5 august 1958. A fost încarcerat, câteva luni la Jilava, cât au durat cercetările, apoi, la Aiud.

Regimul comunist lupta cu toată forța sa malefică, pentru a rupe orice legătură cu trecutul, prin măsuri de represiune asupra reprezentanților partidelor istorice și prin anihilarea oricărei forme de manifestare culturală care nu se alinia regimului de inspirație sovietică. Se dorea distrugerea definitivă a bogăției culturale proprie perioadei interbelice. Și în literatură se impuneau pe căi oficiale (Securitatea fusese înființată la începutul anului 1948) dogma proletară și numele autorilor dispuși să cânte vremurile noi. Au existat și rezistat, însă, luminați, aleși de Dumnezeu, poeți ca Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Vasile Voiculescu, care, inevitabil, stupid și brutal, au fost blamați și pedepsiți cu etichete mânjite de apelativele: mistici, fasciști și retrograzi.

În 1962, Voiculescu a fost grațiat pe caz de boală. Surzise, avea dureri tot mai puternice, morfina nu mai avea nici un efect asupra organismului său. După o comă profundă de trei zile, înainte de a muri în chinuri cumplite, i-a spus unuia dintre copiii săi: *„Ionică, eu mor. Mor. M-au omorât. Tu să nu le dai nimic! Nu știi ce perverși sunt!"*

În 1964, a început destinul postum al operei lui Vasile Voiculescu.

„Mă sprijin în condei ca în toiag..."

Într-un poem scris în spital (1955) își analizează viața, vorbind cu Dumnezeu în cuvinte de o sinceritate sfâșietoare: *„M-am încurcat în zile, m-am rătăcit în ani,/ Prin mlaștinile unui veac înecat în sânge./ Te-am ocolit; o vreme chiar ne-am privit dușmani,/ Îți arătam doar țepii de-arici care se strânge./ O, Doamne, azi mă pipăi și nu mă dumiresc:/ Ce vrajă se petrece de la un timp cu mine?/ Anume: pe măsură ce cred și Te iubesc,/ Îmbătrânesc în lume, și-ntineresc în Tine!"*

Vasile Voiculescu își revarsă sinele puternic în scris, adică în ceilalți, în lume. Tensiunea trăirilor sale, zbuciumul lucid, dorința de a înțelege, de a (se) lumina transformă viața în poem, cristalizând-o: *„Știu... arta îmi crestase cu aur dimineața./*

Dar prea departe-s munții, ca sufletul să zboare,/ Rămân pe șes cu cârdul, să ciugulesc viața,/ semințele durerii, stau ademenitoare."

O încordare dureroasă tânjește către iluminare și purificare. Viața sa lăuntrică, fremătătoare și tremurătoare este turnată în poem, cu mâini de sculptor, cu ochi de pictor, cu inspirații de iconar. Poetul vede ce se întâmplă în sufletul și conștiința sa, decupează, transfigurează, întruchipează, mângâie prin cuvânt, întru vindecare: *„Nu mai întreb ce vremuri bat afară,/ Privesc, în mine, pulberea de seară,/ Și coborând lăuntrica mea scară/ Mă sprijin în condei ca în toiag..."*

Are poeme în care frământă iubiri adiate de o senzualitate rafinată, denunță alteori, instinctualitatea vitală, încătușată în singurătate sau sentimente de vinovăție. Există strigătul dorinței, al trupului, al dorinței ce scrijelește până la urlet: *„Te dezgolesc și-n brațe îți strâng rotunda noapte,/ Lumina cărnii pipăi cu degete de orb,/ Și mâna ospătată cu sâni culege șoapte,/ Tot trupul cu migală de mângâieri să-ți sorb/ Lucizi, genunchii candizi, mai stăruie-n răscoală/ Descui blândul lor lacăt, cu chei de dezmierdări/ Minunea jefuită să nu rămână goală/ Te-acopăr cu horbotă de sărutări."*

Voiculescu știe, însă, că sufletul este cel care doare până la mutilare, în timp ce trupul îl urmează, ca o umbră: *„Stă sufletul fără iubire, precum o vatră ruinată,/ Ca un cuptor surpat de vremuri, fără de vad și fără foc..."*

Proză fantastică, sonete închipuite, *Zahei orbul*

A scris sute de pagini de proză fantastică, deși era limpede că în plină ideologie comunistă, nu ar fi putut vedea lumina tiparului. Scrie, de asemenea, într-un zbor spiritual de mare înălțime, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare*. Încorporând un exercițiu empatic, asumându-și un transfer de personalitate, Vasile Voiculescu plăsmuiește sonetele pe care Marele Will le-ar fi scris, dacă ar mai fi scris și altele afară de cele știute: *„Mă-nfățișez cu duhul, nu te sărut pe gură,/ Plecat ca peste-o floare, te rup și te respir.../ Și nu mai ești de-acum, trupească, o făptură,/ Ci un potir de unde sug viața și strâng mir"*.

Păstrând rigorile prozodiei clasice, descătușează un eros sacralizant. *„V. Voiculescu n-a căzut în ridicol, luându-și temporar un pseudonim ilustru. Câtă vreme s-a prezentat ca fiind Shakespeare, chiar a fost Shakespeare."* (Alex. Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane*).

Zahei orbul (publicat în 1970) este singurul roman scris de Vasile Voiculescu și înfățișează povestea unui bărbat tânăr, sincer, simplu, bun la suflet, puternic, care orbește după ce bea o băutură falsificată. O curtezană senzuală cu gusturi rafinate, pe nume Caliopi pune ochii pe bărbatul bine care întâmplător era orb și vrea să facă din el amantul perfect. Desigur, ea nu ignoră minunatele calități sufletești ale masculului bine făcut, calități care, „adaose la cele trupești", îl promiteau pe Zahei ca fiind exemplarul cel mai potrivit pentru „toate marile izbânzi ale patimei". Amorul lor se curmă brusc, ducând-o pe ea la moarte, iar pe el, nevinovat, la ocnă. Autorul prezintă lumi și personaje fabuloase, circari, cerșetori, ocnași, prin ochii osândiți ai unui om care nu vede, dar îți dezvoltă celelalte simțuri. Ajuns la ocnă, Zahei nu mai percepe „bezna" de acolo, întrucât este adâncit în propriul său întuneric. În final, eliberat, Zahei întâlnește un preot cu picioarele paralizate care îl poartă în spate, pentru a alcătui împreună un om capabil să vadă și să meargă.

„Se-ncheie rătăcirea-mi, c-un glorios sfârșit..."

Scriitorul a vorbit foarte puțin familiei despre anii de detenție, au rămas însă mărturiile altor foști deținuți, cu care s-a interferat destinul tragic al lui Voiculescu. Cum spuneam, după chinuri groaznice, bolnav de tuberculoză, iese din închisoare la șaptezeci și opt de ani și moare peste un an, în 1963. *„Știu și-o voiesc; aceasta mi-e ultima viață.../ Nu mai renasc de-acuma, căci iată, te-am găsit./ Deschizi eternitatea: în pacea ei măreață/ Se-ncheie rătăcirea-mi, c-un glorios sfârșit..."*

Din motive rămase necunoscute, la înmormântarea sa, în Cimitirul Bellu, nu a fost nimeni din partea Uniunii Scriitorilor. De-abia în 1992, Vasile Voiculescu a fost ales, post-mortem, membru al Academiei Române.

Poate că dacă se gândesc intens la Vasile Voiculescu, unii dintre cititorii săi de acum vor reuși să audă un înger.

„O încordare dureroasă tânjește către iluminare și purificare. Viața sa lăuntrică, fremătătoare și tremurătoare este turnată în poem, cu mâini de sculptor, cu ochi de pictor, cu inspirații de iconar. Poetul Vasile Voiculescu vede ce se întâmplă în sufletul și conștiința sa, decupează, transfigurează, întruchipează, mângâie prin cuvânt, întru vindecare."

Portret

REGINA MARIA, O POVESTITOARE CU HAR

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

În ultimii ani şi mai mult decât oricând, în anul 100 de la făurirea României Mari, românii s-au aplecat cu mai mult interes asupra biografiei, faptelor politice, contribuţiei la Marea Unire, a unor aspecte din viaţa personală, dar şi asupra scrierilor Reginei Maria.

Volumele de memorialistică, precum *Însemnări zilnice* şi *Povestea vieţii mele*, cunoscute mai mult decât altele, au suscitat interesul celor care le aveau deja în rafturile personale sau le-au împrumutat din biblioteci pentru actualizarea unor informaţii despre Regina Maria. Dar foarte ispititoare au fost volumele din seria *Jurnalului de război* al reginei, apărut începând cu câțiva ani înainte de Centenar și culminând anul trecut cu al treilea volum, toate în traducerea Ancăi Bărbulescu şi sub îngrijirea istoricului Lucian Boia, la Editura Humanitas.

Personalitate fascinantă, probabil cea mai iubită dintre membrii familiei regale române, Regina Maria a României (1875–1938) rămâne în istoria noastră şi pentru multiplele haruri artistice cu care a fost înzestrată: pictură, fotografie, design de interior şi, mai ales, literatură.

Scrierile literare ale reginei cuprind, în afară de menționatele volume memorialistice, povestiri, poveşti, evocări şi romane. A debutat în anul 1915 cu volumul de poveşti *Visătorul de vise*, în engleză. Alte titluri din opera literară a Reginei Maria sunt: *Ţara mea, O legendă de la muntele Athos, Povestea unei domniţe neascultătoare, Gânduri şi icoane din vremea războiului, Dor nestins, Povestea unei inimi, Regine încoronate, Păsări fantastice pe albastrul cerului, Glasul de pe munte, Măşti, Ilderim*. Lucrările literare au fost scrise în limba engleză sau franceză şi traduse în română, câteva dintre traduceri aparţinându-i lui Nicolae Iorga.

Prin frumuseţea, eleganţa, inteligenţa şi cultura ei, prin farmecul său irezistibil, Regina Maria a fost o companie preţioasă şi dorită atât în cercurile nobile, cât şi în cele intelectuale ale vremii sale. Un succes uriaş l-au avut memoriile publicate, între 1934–1936 în Marea Britanie, sub titlul *Povestea vieţii mele*, când însăşi Virginia Woolf a comentat în presa vremii scrierile reginei. Romanciera compara felul în care Regina Victoria a Marii Britanii scrisese despre Regina Elisabeta a României şi felul în care o făcea Regina Maria, aceasta din urmă câştigând de departe admiraţia scriitoarei. Interesant este că, deşi talentul ei a fost remarcat şi lăudat de marea scriitoare, aşa cum mama ei, Marea Ducesă Maria Alexandrovna a Rusiei, copilă fiind, îl impresionase pe Mark Twain, totuşi, Regina Maria nu avusese încredere în propriul scris la începuturile sale: „Niciodată n-am fost în stare să scriu cum trebuie – se pare, vai, că multe capete regale suferă de slăbiciunea aceasta – cu toate că am fost educată cu grijă şi am avut toate şansele pe care le-au avut şi alte fete”. Era în 1910, deci avea 35 de ani când scria aceste lucruri şi când se hotărâse să-şi noteze amintiri din viaţa de până atunci, neştiind că urma să scrie atât de multe alte lucruri frumoase, pline de calitatea de document istoric, dar şi de certe virtuţi literare. În urma succesului avut cu *Povestea vieţii mele*, a fost prima femeie invitată în ţara sa natală să prezideze un dineu al Fondului Literar Regal. Tot o dovadă a aprecierii de care se bucura a fost şi bogata corespondenţă purtată cu poetul Kahlil Gibran.

Scrierile memorialistice au în primul rând o valoare documentară, de restituire a unor evenimente istorice la care a participat direct, însă tebuie evidențiată și însușirea de mare portretistă de care dă dovadă în acele pagini autoarea lor. Ne-a ajutat să vedem mai clar prin descrierile sale o galerie întreagă de oameni politici, începând chiar cu Regele Ferdinand și continuând cu liderii partidelor politice, cu miniștrii și persoanele din anturajul curții regale, cu oamenii de cultură, cu anumiți membri ai familiilor din care proveneau ea și Ferdinand, cu personalitățile politice din țările din Europa și Statele Unite, pe care le-a vizitat.

Iar dacă memorialistica Reginei Maria este deja cunoscută, apreciată și citată în lucrări de istorie, mai puțin pusă în valoare este partea literară a scrierilor sale.

Regina Maria. Fotografie de H. Walter Barnett, cca. 1902

Merită o atenție deosebită, de exemplu, volumul *Poveştile Reginei Maria a României*, apărut la Editura Curtea Veche Publishing în 2011. Cartea adună 13 poveşti cărora li se alătură o seamă de fotografii superbe cu regina şi membrii familiei regale, dar mai ales cu copiii săi: Carol, Mircea, Elisabeta, Maria, Ileana, Nicolae. Văzând-o atât de frumoasă, blândă, senină în prezenţa fetelor şi băieților ei, îți inspiră cu adevărat figura unei mame care a ştiut să le spună copiilor ei poveşti. Din lectura acestora îţi dai seama că, de fapt, a adorat să spună, să inventeze tot felul de întâmplări, că nu a făcut-o la întâmplare, doar pentru că imaginaţia sa era foarte bogată, ci pentru că a dorit să-i educe în felul acesta, să-i formeze frumos, după principii sănătoase, creştine şi umane. Toate cele 13 poveşti au un înţeles moral, iar povestea *Cartea minunată a părintelui Simion* este chiar subintitulată „o poveste foarte morală". Îmi închipui că vocea ei gravă şi plăcută împreună cu privirea adâncă, a ochilor albaştri, aveau un efect hipnotizator asupra ascultătorilor. „Chiar din copilărie eram înzestrată cu o imaginaţie vie, şi îmi plăcea să spun poveşti surorilor mele. Mai târziu, începui să spun poveşti copiilor mei. Atât de limpede vedeam ce povesteam, încât făceam pe ascultătorii mei să rătăcească cu mine… Într-o zi îmi spuse fetiţa mea, Elisabeta: «*Mamă, ar trebui să scrii toate astea… Eşti născută ca să scrii basme!*»", mărturisea regina în *Povestea vieţii mele*.

Volumul amintit cuprinde: *Poveste de Crăciun, Copila Soarelui, Comoara lui Baragladin, Trandafirul lui Conu' Ilie, Insula Şerpilor, Cartea minunată a Părintelui Simion, Sămânţa înţelepciunii, Ciobanul şi Domniţa, Baba Alba, Orfana, De coada cometei, Copila cu ochi albaştri*. Există ceva care leagă toate aceste povești de sine stătătoare și acel ceva este o lege a binelui și a dreptății care este mai presus de toți și de toate. Nu întotdeauna binele și frumosul învinge, dar în fiecare povestire există unul sau mai multe învățăminte de tras. Personajele Reginei Maria sunt foarte diverse: oameni simpli, sărmani, ciobani, fete frumoase, flăcăi, bătrâni, regi, regine, prințese, țigani, turci, evrei, copii cuminți sau neascultători, purceluși, vrăjitoare, călugări înțelepți, boieri înfumurați, orfani. Este fascinantă Copila Soarelui, o fetiță de o generozitate cum nu se poate întâlni decât în cărțile sfinte, iar iubirea ei nu poate duce decât la jertfa de sine, ca și cum ar fi fost necesar ca o plăpândă ființă precum această fetiță să dea viață unei nevoi de a ilustra puterea de sacrificiu, în general, a femeii. Boierul Ilie, un personaj plin de sine, are un dar neprețuit, un trandafir care cântă, este pedepsit în final pentru neghiobia sa, dar povestea în sine pare și o justificare a frumuseții gratuite a creației ce se întâlnește peste tot în lume. Iubirea față de mama bolnavă pe care o are un copilaș sărman este greu încercată în Ajunul Crăciunului, când i se cere unica lui lumânare pe care voia s-o aprindă în biserică spre vindecarea mamei ce se afla pe patul de moarte. Răsplata acelei renunțări este chiar vindecarea mamei. *Copila cu ochi albaștri* este o capodoperă stilistică, un exemplu desăvârșit de transferare în plan literar a sentimentelor materne ale reginei față de fiica sa, Ileana. Găsim astfel un portret literar extraodinar al principesei Ileana, din care reies nu doar calitățile fizice, ci mai ales cele sufletești. Te copleșesc multitudinea nuanțelor și felul în care fiecare calitate sufletească pare potențată de puterea din ochii ei albaștri. Mai presus de toate, portretizarea aceasta pare să fie un manual de bună purtare pe care ar fi necesar să-l aibă orice prințesă din lumea care mai permite așa ceva, într-o societate măcinată de sărăcie și mai ales de războaie.

În toate poveștile, autoarea aduce și multe dintre calitățile umane dovedite chiar de ea însăși în vremea Primului Război Mondial, când mergea pe front și alina suferințele răniților, când intra în casele țăranilor și îi mângâia cu vorbe bune sau le oferea daruri. Înainte de toate, marea sa empatie față de oamenii din popor au făcut din Regina Maria o regină a tuturor inimilor, pentru că ea a reușit să iubească mai mult decât s-ar fi crezut Țara în care a venit să fie regină și cu care s-a identificat atât de mult.

„Atât de limpede vedeam ce povesteam, încât făceam pe ascultătorii mei să rătăcească cu mine…"

Proză scurtă

DIN SERTARELE INVIZIBILE

Dori Lederer
Poetă, prozatoare

Din când în când, mai deschid sertarele minții și ale sufletului să văd ce mai este pe acolo. Ca și-n viață, lucruri de tot felul, pe unele le folosim des, pe altele rar, iar pe unele doar le păstrăm ca amintire.

Dacă tot e sfârșit de an și altul nou bate la ușă, ca tot omul, am încercat să privesc înapoi scotocind prin trecut și m-am întâlnit cu mine cea cu aproape două decenii în urmă, în sertarul cu eticheta: *„de la zero”*.

Autocarul ajunsese în orășelul din sudul Portugaliei la ora trei dimineața, iar eu, privind de la geam, îl căutam pe soțul meu care mă aștepta. Aveam un geamantan cu nimicuri și câteva cărți, multe emoții, destule temeri, câteva speranțe… Încercasem să iau în bagaj și-n suflet cât am putut din viața mea de până atunci.

Cele câteva ore până dimineață am dormit buștean. A doua zi însă, am realizat că parcă eram pe altă lume. În timp ce am băut cafeaua, soțul meu a încercat să-mi spună câteva lucruri despre lumea, limba și orașul în care mă aflam, câteva formule de salut și faptul că vecinii sunt o familie de portughezi foarte prietenoși. Și că s-ar putea să mă viziteze, știind de la el că trebuia să ajung. Apoi, a plecat la serviciu.

Am început să merg în recunoaștere prin casă: *„Aici e asta, aici e cealaltă, asta funcționează, asta cum naiba o porni?, oare ce o fi asta?”* și tot așa… Am deschis geamurile, am privit parcul din față și am ieșit pe balcon.

Era o zi frumoasă de noiembrie, m-am așezat pe un șezlong cu ochii închiși lăsând soarele călduț să-mi amintească de primăvara de la noi care rămăsese departe, la cinci mii de kilometri și două anotimpuri.

Deodată, din balconul alăturat, aud o voce de femeie care mă saluta în limba ei. Mă ridic, îi fac semn cu mâna, zâmbind și-i spun singurele cuvinte pe care învățasem să le pronunț: *„portugheză, nimic!”*.

Femeia continua să-mi vorbească pe un ton prietenos zâmbind la rândul ei. Eu repetam cu părere de rău: *„portugheză, nimic”*, dând din umeri neputincioasă.

Era primul meu contact cu acea limbă. Ascultând cu atenție și curiozitate cum vorbea, am simțit un șoc, mi-a venit să plâng și am intrat în casă cu lacrimile oprite în gât spunându-mi cu tristețe și disperare:

„Doamne, niciodată nu voi putea învăța limba asta! Mi s-a spus că seamănă mult cu spaniola, dar urechea mea o aseamănă cu arăbeasca!”

În următoarea zi am prins curaj și am mers în parcul din fața blocului. M-am așezat pe-o bancă și priveam, ascultam la două mămici cu copii mici care își făceau de joacă. La un moment dat, un câine a trecut pe lângă mine și eu l-am chemat cu obișnuitul nostru: *„cuțu, cuțu!”*, dar câinele, nimic!, nici nu m-a băgat în seamă. A trecut mai departe și a mers la mămicile cu copii.

„Deci, nici cu câinii nu mă înțeleg”, mi-am spus iar cu amărăciune, ridicându-mă și plecând de teamă că voi plânge iar.

Ajunsă acasă, am pornit televizorul, avea patru canale naționale, pe masă, niște ziare, priveam și mă gândeam la vorba noastră: *„ca mâța în calendar!”*, vorbă care întotdeauna mă amuzase, nu însă și atunci.

Venisem cu un dicționar și o carte de gramatică portugheză pe care le găsisem cu greu de cumpărat acasă. Prin anul 2000, puțini români plecau până aici, cei mai mulți oprindu-se în țări mai apropiate. La prima vedere, citind, mi se păruse ușor, dar nu gândisem câtă diferență poate fi între scriere și pronunție.

Când soțul a venit de la serviciu, m-am așezat pe scaun obosită de tristețe și i-am spus: *„Niciodată nu am știut cum se simte un surdo-mut. E un sentiment de neputință, îngrozitor!”*

Și am plâns… Și m-am ridicat. Și mi-am șters lacrimile.

Și-am mers la baie să mă spăl pe față cu apă rece.

După aproape două decenii, încă mai glumesc: *„Am mers până s-a terminat pământul și neștiind să înot, m-am oprit, n-am trecut oceanul”*.

Portimão, Portugalia

> ***„Eu repetam cu părere de rău: «portugheză, nimic», dând din umeri neputincioasă.”***

Proză scurtă

O CAFEA NEOBIȘNUITĂ

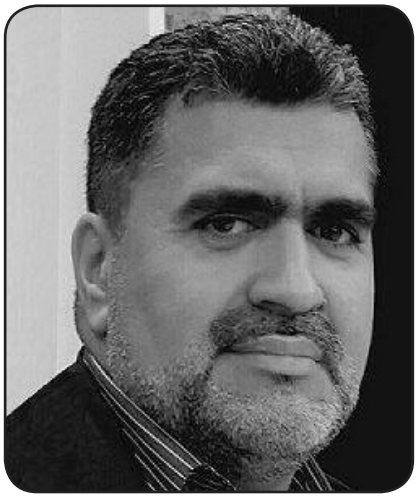

Radu Comșa

Prozator, poet

Tăblia mesei era din lemn crem-auriu, gros și solid. Avea ceva definitiv, liniștitor, lemnul acela pe jumătate finisat. Masă rotundă, mare, înconjurată de zece scaune cu spătarul poziționat jos, acoperite cu pânză groasă, cenușie, țesută în bob de orez.

Îmi scot și de citit?

Mă așezasem acolo pentru că nimeni nu părea să vrea să stea la masa aceea potrivită mai degrabă unui colocviu, decât pentru cafea și biscuiți. Se auzea muzică folk, country-folk adevărat, american. Se simțeau munții crescuți la alta scală, văile largi, pieptișe și câmpiile nesfârșite arse de soare. Sunetele se scurgeau din colțurile ascunse între pereții îmbrăcați în același lemn auriu și plafonul de culoarea tutunului burley. Geanta mea cea albastră, roasă la colțuri de multă purtare, sta liniștită pe masa goală. Cele câteva cartoane înguste, galben-deschis, pe care îmi place să scriu, stăteau cuminți și deasupra lor stiloul cu penița groasă, greu, negru, argintiu. Cana pântecoasă, plină încă, albă și lucioasă, decorată cu un basorelief fantezist, sta și ea pașnică alături.

O mai las puțin.

Interiorul cafenelei era aerisit și nepopulat, majoritatea preferând terasa aflată în plin soare. Înăuntru erau totuși vreo doi singuratici și un cuplu frumos și tânăr, el cu ochi albaștri, ea cu părul blond, bogat, strâns atent în coadă, bărbie voluntară și ochelari clasici. Alte două persoane stăteau la rând să plaseze comanda și încă una aștepta să își ia cafeaua.

Mă gândeam de ceva timp la o idee de poveste și încercam să o prind de undeva.

Să incep să scriu, apoi se mai așază ele, gândurile.

Am luat o gură fierbinte din cană și am apucat stiloul. Am deșurubat capacul, l-am lăsat jos. Am scris pe cartonul de deasupra, în colțul stâng sus, cifra unu și am înconjurat-o cu un cerc. Încă o persoană a intrat pe ușă și s-a îndreptat domol către locul unde un tânăr bărbos îmbrăcat în negru lua comenzile. Nu-i vedeam fața celui care intrase, era mai mult scund, cu umerii puțin aduși, păr grizonat, scurt. Nu scurt, pieptănat atent, moale, dat cu grijă într-o parte, totuși vizibil ondulat. Pășea lent, aproape șovăitor. Mersul îmi aducea aminte de ceva. Am încercat să prind gândul acela, dar era deja departe, nici măcar forma nu i-o mai deslușeam.

Continuare în pag. 90

Urmare din pag. 89

Am luat cana și am sorbit atent, m-am aplecat peste masă și am scris trei cuvinte: articol, substantiv, adjectiv. Le-am subliniat. Dedesubt am scris o frază scurtă ca o rafală. Era neutră, plată. Prin cele trei cartoane subțiri se simțeau fibrele lemnului lăsat aproape brut. Mă sâcâia ceva nedefinit, ideile mi se înțepeniseră în fraza aceea anostă. Am luat capacul de pe masă, l-am pus la loc și am lăsat stiloul peste cartoane de-a curmezișul, ca o cruce. Am ridicat capul.

Omul care intrase mai devreme era cu spatele la mine, din mișcările lui vedeam că amesteca ceva. Mișcările acelea încete și poziția capului ușor lăsat între umeri mă făceau curios. Semăna bine cu ceva, fără să îmi dau seama cu ce sau cu cine. Apoi omul a terminat de amestecat, i-am văzut cotul ridicându-se într-un gest de apucare și s-a întors. Ținea în mână un pahar alb și înalt, adus în dreptul pieptului. Din tavan cădea muzica, o voce leneșă mesteca cuvintele cu accent inconfundabil, dar nu auzeam nimic din ce spunea, căci omul din fața mea nu putea fi cine vedeam că este.

A zâmbit blând și a luat-o domol către mine. L-am privit înțepenit, secunde nesfârșite, până a ajuns la masa mea. Era netulburat și senin.

Te pup, moșule. Ce faci?

Voiam să spun.

Nu poți fi aici.

El și-a tras unul din scaunele acelea care păreau scunde din cauza spătarului sub-dimensionat. A lăsat un scaun liber între noi și s-a așezat. Zâmbea liniștit, se uita în jur ușor absent.

Pantofii aceștia... așa ușori, o plăcere să merg cu ei. Ți-i mai amintești? Dar tot e bine să stai jos.

Eu voiam să strig.

Cum? Cum se poate...

A băut din paharul înalt și alb. A înghițit cu evidentă plăcere. A mai băut o dată.

Bună cafeaua aici, dar scumpă. Poate că mai bine ne vedeam în altă parte. Nu trebuia să vii aici.

Aș fi vrut să spun.

Ai murit! Dar mă bucur atât să te văd!

Am tras de gulerul cămășii, devenise ciudat și rigid.

Se uita la mine calm.

Ce zici de muzică? Asta e de pe vremea mea. Aveam o pereche de blugi cu un mustang brodat pe ei. Așa muzică ascultam, lumea era mai potolită... Era frumos... eu, chitara mea, aveam prieteni buni...

Voiam să zic.

Da. Țin minte poveștile tale, le știu pe toate... și prietenii tăi... îi mai țin minte.

Era mai slab decât mi-l aduceam aminte. Părul rărit pe tâmple, încărunțit. Îmbătrânise. Ochii îi erau aceeași, cafenii, fără ascuțișuri, limpeziți din spate de o lumină îngăduitoare, un pic îndepărtată, un pic ruptă de lume.

Cafeneaua se golise sau cel puțin se golise partea aceea unde ne aflam. A zâmbit din nou.

Am luat cămașa asta, o am de mult, o mai știi? Culoare frumoasă... Am luat trei cămăși atunci, diferite, dar numai pe aceasta o mai am. Uite, laleaua asta mică, brodată aici pe stânga. Se purtau culori deschise atunci...

Voiam să îl pipăi.

Cum de ești aici, cum de ești aici? Ce faci tu?

Nu zici nimic, moș?

Fără să gândesc, am mărturisit, fără nicio legătură cu momentul.

Sunt atât de trist.

Cuvintele mele s-au văzut limpede, scrise larg pe fruntea lui măslinie și înaltă.

A zâmbit puțin rătăcit. Înțelesese? Omul acesta a cărui inimă bună însemnase uneori slăbiciune, care lăsa lucrurile

să curgă până la pierdere, uneori distrat la marginea superficialității... Omul acesta avusese vreme să inventeze povești care îmi coloraseră copilăria timpurie, făcuse loc unui adolescent în viața lui de celibatar căutat, deschisese uși către lucruri care mă însoțiseră după aceea toată viața.

S-a uitat la mine.

Știu. Nu fi trist. Toate sunt bune, uită-te.
O greutate a căzut și aerul s-a balansat ușurat deasupra.
Dar voiam să întreb.
Unde? La ce să mă uit?

A băut din cafeaua aceea a lui. Avea paharul în mâna stângă și își înclina capul pe umăr.

Bună cafea. Mergea și o țigară... Moș, trebuie să pleci, nu?
Voiam să zic.
Nu, unde să plec? Tu unde pleci?

Căzuse pe gânduri, fruntea îi lucea sub o șuviță de păr cărunt.

Trebuie să pleci, moșule! Ne mai vedem noi, du-te liniștit, eu mai stau.

Mi-am strâns lucrurile ca în vis.
Ia tu stiloul ăsta.
Eu? Ce să fac eu cu el? Nu vezi ce frumos e? Nu, moș. Ține-l, e al tău. Ție chiar îți trebuie. Nu-ți mai risipi lucrurile, nu știi când ai nevoie.

Era pustiu de tot în cafenea. Nu se mai zărea nimeni. Muzica se cernea mărunt din tavan. Auzeam cuvintele.

If you've got visions of the past, let them...

Cana mea era aproape neatinsă.
E păcat de ea, mai ia o gură înainte să pleci.
Cafeaua era rece și amară.

Vino să te pup, moș. Ai grijă.

M-am apropiat de el cu teama că se va risipi ca un fum. I-am atins umărul, era umăr ca toți umerii. M-am aplecat un pic și mi-am atins tâmpla de a lui. Îi simțeam căldura pielii. Mirosea stins a loțiune după ras.

Să ai grijă. Te iubesc, băiatule. Te-am iubit de când aveai o zi, eu v-am adus acasă. După ce te-ai născut, pe tine și pe mama ta. Să ai grijă, moș. Eu sunt bine.

M-am ridicat.
Auzi... Ceilalți. Spune-le și lor.
A zâmbit.
Fugi, ai treabă.

Amețit, am pășit ca prin ceață. Am împins ușa în afară și înainte să ies m-am întors către el. Privea lung și blând. La mine, dincolo de mine.
Paharul rămăsese pe masă, îl ținea cu amândouă mâinile.

Și-a mișcat buzele.
Pleacă, moș. Eu rămân o vreme aici.

Pitești, august 2018

„Omul acesta avusese vreme să inventeze povești care îmi coloraseră copilăria timpurie, făcuse loc unui adolescent în viața lui de celibatar căutat, deschisese uși către lucruri care mă însoțiseră după aceea toată viața."

Proză scurtă

DUPĂ CINCISPREZECE ANI

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Avea patru băieți și toți plecaseră pe front. Doar rugăciunile ei, în genunchi, în fața icoanei Maicii Domnului, o mai întăreau. Cel mic, Neculai, se însurase de curând. Abia își adusese nevasta acasă că începuse războiul. Avea optsprezece ani. Era un băiat frumos, plin de viață. Când a plecat, și-a îmbrățișat tânăra soție și a plâns pe umerii mamei, singurul părinte în viață. Ea l-a binecuvântat și l-a urmărit cu ochii secați de lacrimi până departe. În sufletul său, disperarea striga.

– Apără-mi-i, Doamne, pe toți patru! Ei sunt lumina ochilor mei! Am trudit, i-am făcut mari, numai eu știu cum, Doamne!

Așa se întâmplase și cu ceilalți fii ai săi: Alexandru, Ion și Stelian. I se rupsese inima, dar n-a avut încotro. Alexandru și Ion plecaseră împreună, iar Stelian – ultimul. Ion și Stelian aveau casele lor, iar Alexandru nu era însurat. Fusese ospătar prin Galați și urmase cursuri de medicină veterinară. Dorea să ajungă ceva, s-o ajute pe mama care făcuse eforturi uriașe de a-i crește pe toți. Acum, blestematul acesta de război îi răpea de lângă ea, îi ducea cine știe prin ce locuri necunoscute, îi supunea la cine știe ce chinuri. Cum nu poate face ea nimic să schimbe destinul fiilor ei?! Dar nu fusese singura mamă încercată de durere. În sat era jale mare. Bocete de femei și fete laolaltă, lacrimi curgând sub năframa despărțirii, suflete sfâșiate și, mai ales, neprevăzutul care plutea peste ei.

Ecaterina rămăsese pe prispa casei, deznădăjduită. Timpul nu mai avea control. Zilele deveniseră atât de triste încât uitase să mai spere. Nora o încuraja atât cât putea, însă, încetul cu încetul, viața se pare că începuse să-și etaleze altă față în ochii tinerei femei care își anunțase deja soacra că se va muta la părinți până la întoarcerea lui Neculai. În scurt timp însă, Ecaterina află că aceasta umbla prost, iar sufletul i se sfâșie și mai tare.

– Au trecut cinci luni și n-am aflat încă nimic despre el, zise colțoasă aceasta, când soacra îi ceru socoteală. Apoi, nici nu știu dacă ne potrivim. N-am avut vreme. Asta e.

Femeia bătători drumul spre biserică. Acolo, sufletul ei își găsea liniștea. Într-o zi află că Alexandru îngrijea caii pe front, iar Neculai lupta în Crimeea, în linia întâi. Copilul acela abia pornit în viață trebuia să le țină piept dușmanilor înverșunați. Despre ceilalți doi nu știa nimic.

Slăbise atât de tare încât abia se mai ținea pe picioare. Celelalte două nurori o vizitau și îi aduceau câte ceva de mâncare. Cuvintele acestora o mai alinau, durerea lor era și durerea ei, numai că durerea ei nu avea limite. Cei doi nepoți, copiii lui Ion, gemeni, de numai patru anișori, o mângâiau și îi spuneau mereu: *„Nu mai plânge, mamaie, l-am visat noi pe tata și spunea că o se întoarcă”*.

– Cum ați visat voi același vis, mă?, îi întreba bunica.

Costel zicea, șugubăț:

– Ei, a visat Marian, dar sigur visam și eu dacă dormeam mai mult. Apoi se zbenguiau pe poteca din grădina de zarzavat, uitând, în joaca lor, că oricând puteau deveni orfani de tată.

Ecaterina îi privea cu milă și le strecura câte un bănuț să-și ia bomboane. Sanda, mama lor, îi certa și le spunea să-i lase banii bunicii, să-și cumpere de mâncare, că altfel se prăpădește. Ei cumpărau bomboane și îi aduceau femeii:

– Uite, mamaie, mănâncă, să nu te prăpădești!

Bunica îi mângâia și îi săruta pe creștet, și un zâmbet trist lăsa o licărire de speranță să se apropie de sufletul ei.

După alte șase luni află că Neculai a fost luat prizonier. Primi vestea chiar de la nora cea mică. Aceasta nu părea prea afectată de situația în care se aflase soțul ei:

– A trimis vorbă Stelu a lui Tarcoci. Zice că au fost luați prizonieri vreo cinci de aici. De ruși. Îi țineau într-un țarc, acolo, ca pe oi. Nu le dădeau să mănânce. Le era atât de foame încât Neculai a îndrăznit să sară gardul acela și să ia câteva grăunțe aruncate pe jos. L-au prins rușii și l-au împușcat în picior. N-a mai putut reveni la ai lui. A murit acolo, în chinuri groaznice, sub privirile colegilor lui. I-am aprins o lumânare, acum când veneam aici.

– Du-te, zise Ecaterina. Mi-ai spus ce ai avut de spus. Ești liberă.

– Dar… vreau și eu partea mea…

– Du-te, am zis, cățea leșinată! Să nu te mai prind pe aici, că-ți rup picioarele. Așa să știi!

Așadar, pe Neculai l-a luat Domnul. Au mai rămas trei. E voia Lui, nu poate face nimic. Lumina candelei veșnic aprinsă să-i călăuzească, vii sau morți. Ea aștepta pe prispa unde au lăsat-o, cu privirea spre cer. Acolo o găseau răsăritul și apusul, acolo o găsise primăvara și iarna, acolo strânsese toate gândurile ei, mănunchi de mătănii înaintea lui Dumnezeu.

Când s-a terminat războiul, Alexandru s-a întors primul acasă. A sărutat pământul de sub picioare, a sărutat picioarele mamei sale. Mâinile încrețite ale femeii i-au mângâiat fața și i-a luminat ochii. Apoi a venit și Stelian. Erau bărbați în toată firea, puternici. Războiul îi călise. Ion n-a mai apărut. În zadar l-au așteptat copiii, în zadar au făcut potecă bătătorită până la marginea satului, zile întregi, luni și ani mulți. Cine știe pe unde putrezise, cine știe de câte ori le-a cerut ajutorul?! După cinci ani, Sanda s-a recăsătorit cu un bărbat din sat. Se înțelegeau bine și au mai avut o fată împreună. Ecaterina i-a binecuvântat și, ușor-ușor, a început să se resemneze. Dar Sanda n-a avut nici de data asta noroc. Soțul s-a îmbolnăvit și a murit de cancer lăsând-o mai singură și mai neajutorată.

Alexandru s-a însurat două luni mai târziu. Și-a găsit o fată frumoasă, care a fugit cu el. Noua noră umplu casa de lumină. Era plăcută, harnică. Începuse să prindă viață ceva acolo, în sufletul mamei. Timpul vindeca încet, încet, rănile.

***

Un bărbat trecut de patruzeci de ani, sprijinit într-o cârjă, sosi cu o căruță care venea de la oraș. Poposi pe un buștean retezat dintr-un nuc bătrân, care făcuse multă vreme umbră curții acestei familii. Alexandru îl zări și îl privi atent. Avea părul cărunt și privirea tristă. Cerceta casa și împrejurimile, punând mâna streașină la ochi. Părea obosit.

– Nene, tu ești?, îl întrebă cu vocea în lacrimi, recunoscându-și fratele.

– Șttt!, zise acesta ducând degetul la buze. Să nu cumva să facem vreo prostie, și arătă spre mama lui, care se zărea într-un colț al grădinii de zarzavat.

– Nu cred că te mai recunoaște. E prea sfârșită, săraca. Hai, vino în casă. Vedem noi cum facem.

Ecaterina sosi cu un mănunchi de pătrunjel pentru ciorbă.

– Mamă, avem musafiri, zise Alexandru.

Femeia privi speriată.

– E străin, mamă! E obosit și flămând!

Ecaterina îl măsură din cap până în picioare.

– Poftiți! Pe aici! Și o luă înainte, în camera unde altădată se auzeau multe glasuri de copii. Acuși termin mâncarea. Alexandru, adu tu o țuică domnului.

Apoi căută o față de masă de cânepă și o întinse pe masa rotundă, de lemn, cu un singur picior.

Ion înghiți lacrimile. Cum ar mai fi îmbrățișat-o, cum i-ar fi sărutat mâinile acelea care îi dăduseră de atâtea ori să mănânce! Un fior îi trecu iute prin vene. Era prea sensibilă și încercată de soartă.

– Tanti, zise el, eu am venit cu vești despre fiul dumneavoastră.

– Despre fiul meu?, se miră Ecaterina. Care dintre ei, că doi am pierdut?!

– Despre Ion, zise noul venit, încercând să-și ascundă durerea provocată de această veste tristă.

– E mort?, întrebă Ecaterina.

– Nu, trăiește! Mi-a spus că se va întoarce în curând acasă.

– L-ai cunoscut?, dori să știe femeia. Ce s-a întâmplat cu el, unde a fost atâta vreme?

– A fost prizonier, mamă, zise bărbatul izbucnind în lacrimi.

Au plâns cu toții. Au plâns și au mulțumit lui Dumnezeu că a făcut această minune. Între timp, doi tineri băteau la ușa bunicii lor. I-au găsit așa, îmbrățișați, și au rămas uimiți. Bărbatul din fața lor semăna atât de tare cu unchiul și totuși, era un necunoscut.

– Copii, aproape strigă bunica, veniți de vă îmbrățișați tatăl! S-a întors acasă. Duceți-vă și aduceți-o și pe mama voastră, să ne bucurăm cu toții. Și pe Mioara. Între timp, noi o să-i explicăm că mai are un copil.

Sanda veni plângând în hohote.

– Vei putea oare să mă ierți vreodată?, îl întrebă ea.

– N-ai nicio vină, femeie, așa a hotărât soarta. Acum suntem din nou împreună. Mai puternici, mai buni. Apoi ieșiră cu toții pe prispa prea strâmtă pentru atâtea suflete. Răsărea din nou soarele.

„Avea patru băieți și toți plecaseră pe front.”

Proză scurtă

GENERALUL-SOLDAT

Florentina Loredana Dalian

Poetă, prozatoare

Textul acesta este o ficțiune pornind de la fapte reale și este dedicat memoriei generalului român Nicolae Dăscălescu, cel care, pe frontul din Rusia, în cel de-al doilea război mondial, a salvat viața a peste 2.000 de locuitori ai unui sat ce rămăsese izolat între fronturi, trimițând, cu multe riscuri, ostași români încărcați cu alimente, salvându-i de la o moarte sigură prin înfometare pe locuitorii acestei așezări rusești. În onoarea lui, Moscova a tras mii de lovituri de tun, cum nu s-a tras în cinstea niciunui alt general român. Informațiile istorice utilizate în acest text au fost preluate din cartea ***Generalul Nicolae Dăscălescu – sacrificiu, glorie și supliciu*** *(București, Editura Militară, 2014), scrisă de Nicolae Dăscălescu, al cărui bunic a fost fratele generalului.*

Vântul sufla năprasnic din toate părțile. Ciorile se roteau croncănind, amenințare neagră peste câmpul uscat, prevestind toamna, sărăcia și moartea. Nu-i plăcuseră niciodată, încă de copil ura ciorile, fără să-i fi făcut nimic. Când vedea câte una cu o nucă furată în plisc, intuia, simțind-o ca pe o apăsare, apropierea toamnei, cu frigurile ei, cu tristețile și cu începutul școlii. Nu-i vorbă, îi plăcuse la școală. Dar venirea toamnei parcă rupea ceva din ființă, parcă lua ceva pentru totdeauna, ceva ce nu-ți mai restituia niciodată: poate bucuria soarelui, poate o iubire de-o vară, o bucată din viața ta care nu se va mai întoarce nicicând înapoi.

Și războiul ăsta, cine să-l mai înțeleagă? Mi-a plăcut să fiu militar, ce mai sacrificii am făcut pentru asta! Cât m-am chinuit cu meditațiile date la matematică în liceu, ca să-mi pot economisi bani pentru „taxa de cal" de la Școala de Artilerie! Visam să fiu erou. Mă înnebunise citatul ăla care zicea că eroii sunt pentru neam ceea ce sunt profeții pentru religie și sfinții pentru biserică. Mă vedeam un mic sfânt, păcătosul de mine! Eh, sfânt n-am fost, dar credința în Dumnezeu m-a ajutat să scap cu viață de peste o sută de ori. Puteam să fiu și eu unul din cei care hrănesc acum ciorile astea hulpave.

Generalul Nicolae Dăscălescu, cel căruia soldații îi spuneau „Generalul nostru", „Tata Dăscălescu" sau „Generalul-soldat", plecase cu noaptea-n cap, îmbrăcat în haine simple de ostaș peste care azvârlise o foaie de cort în trei colțuri, având asupra sa harnașamentul obișnuit pentru mărșăluire; plecase nu ca să inspecteze frontul, ci pentru a merge cât mai mult, până ce-l lăsau puterile, cu scopul de a testa cât poate să reziste un infanterist.

Știm să le cerem cât mai mult, îi forțăm să meargă flămânzi, prost îmbrăcați și încălțați, cu toate dorurile-n desagă, dar nu ne punem întrebarea cât oare poate să reziste un biet om (unii sunt atât de tineri, doar săriți din copilărie), cât poate să reziste mergând, cu moartea suflându-i în ceafă. În fine, astăzi voi afla. Tot așa, în Căciulețiul meu natal, mă uimeam de cât pot munci oamenii bătuți de soare în cap. Și tot astfel mi-am încercat o dată rezistența. De-abia atunci am înțeles ce grea e munca ogorului și am știut să apreciez mai bine ceea ce făceau. Nu putem forța limitele altora, fără să le testăm pe noi înșine.

Gândurile i se-amestecau cu palele dușmănoase de vânt, frigul venea în valuri, trecând prin foaia de cort și prin postavul hainelor, șfichiuindu-i trupul de altfel greu încercat. Mergea în pas de marș, nevoind să slăbească ritmul. Din când în când, consulta ceasul de mână, ca să verifice cum stă cu timpul. Timpul are, în război, altă dimensiune, altă curgere, și asta depinde mult de ceea ce faci. Acum, în marș, parcă ieșise din timp, parcă era în altă dimensiune, ori poate nu-l mai percepea. Nu-și luase pe nimeni alături, nu-i plăcea să umble cu alaiuri. Se înfățișa deodată în preajma oamenilor din subordine și i-ar fi ajutat pe toți. Uneori o făcea doar cu sfaturi.

Odată, apăruse în postul de comandă al unui regiment amplasat în niște tufe de fagi și, privind cu milă către soldați, îi spusese comandantului: „Măi băieți, lăsați oamenii ușor, nu-i prăpădiți de tot! Aveți grijă de ei și ocrotiți-i cât puteți! Cine să-i apere, dacă nu voi? Ei se uită la voi ca la Dumnezeul lor." Un singur caz asemănător mai consemnează istoria războaielor: acela al generalului

rus Kutuzov. Reclamat Țarului că nu urmărește cu energie întreaga armată napoleoniană aflată în retragerea dezastruoasă din 1812, el, calm, sfătos, se justifică astfel: „La ce bun să mai jertfesc oamenii, când inamicul bătut se retrage? Sunt și ei oameni, sunt destul de pedepsiți prin gerul și lipsurile ce le îndură. Au și ei familiile lor care-i așteaptă. Să-i lăsăm să părăsească Rusia cât mai repede. Ei nu au nicio vină că ne-au atacat." Se gândea uneori la el, cu admirație pentru strategia sa militară ridicată la rang de artă, dar mai ales pentru omenia sa.

E ușor să fii omenos în vreme de pace. Adevărata omenie se testează în război, în lupta cu inamicul, cu lipsurile, cu vălmășagul din conștiința ta.

Încă nu obosise. Mai avea de mărșăluit, nu voia să se oprească. În fața ochilor i se ivi o așezare, un sat părând să aibă ca la vreo 2.000 de locuitori. Era plin de bătrâni, copii și femei – tristețea așezărilor în vreme de război. Satul rămăsese izolat între cele două fronturi, iar locuitorii lui riscau să moară prin înfometare. Pe nimeni nu mai interesa, nimeni nu părea să-și mai aducă aminte de bietele victime lăsate în voia lui Dumnezeu. Ochișorii copiilor iviți pe la porți, aproape goi și cu foamea citindu-li-se pe față, îl determinară să ia decizia pe loc: le va trimite, cu orice risc, mâncare și medicamente acestor nefericiți – civili nevinovați sau poate „vinovați" doar fiindcă erau ai armatei dușmane. „Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați-i pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc, rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc!" Grea poruncă! El crescuse cu Evanghelia. Înainte de a se desăvârși în știința războiului, primise învățăturile sfinte ale Domnului Iisus Hristos și nu se mai putea dezice de ele. Războaiele vor trece, oamenii sunt și ei atât de trecători, „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece". „Nu vă adunați comori pe pământ unde moliile și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură. Ci vă adunați comori în cer unde furii nu le sapă și le fură. Că unde este comoara voastră acolo va fi și inima voastră".

Da... Ce folos războiul ăsta câștigat, dacă „dincolo" vei purta povara ochilor acestora care te privesc cu teamă ascunși la ferestre ori dincolo de gard? Și chiar și „aici", vei mai putea trăi cu amintirea lor toată viața, dacă îi vei lăsa să piară lent, prin înfometare? Vor putea șterge toate decorațiile pe care le vei primi zâmbetul acestui copil desculț care, fără să știe că tu ești inamic ori măcar ce-i ăla, a venit la tine ca la un prieten și ți-a întins o jucărie din cârpă – bunul lui cel mai de preț – gândind că ți-ar face plăcere să te joci și tu cu ea?

Doamne, cât seamănă satul ăsta cu cel al copilăriei mele! Uite, aș putea zice că bătrânii aceia ce par sfârșiți, stând pe o bancă în curte, sunt tatăl meu și mama mea. Că tânăra care întinde niște rufe jerpelite pe sârmă e sora mea. Și – de ce nu – că toți acești copii ieșiți pe la porți, înfruntând vântul dușmănos de octombrie, foamea și sărăcia, sunt chiar... copiii mei nenăscuți. Copiii pe care aș fi putut să-i am, dacă aș fi dus și eu o viață de om normal. Dar ce mai e normalitatea în ziua de azi? Unde să te refugiezi de-atâta amărăciune?

„Nu uitați pe flămând, pe însetat, pe străin, pe gol, pe bolnav și pe cel din închisoare, pe orfan, pe văduvă și pe sărac!"

Dacă Dumnezeu mi i-a scos mie în cale și nu altcuiva, înseamnă că eu și nu altcineva va trebui să am grijă de ei. Și o voi face. Atât cât voi putea.... Și cine știe? Poate că cineva, acolo, în țara mea, va avea grijă și de ai mei: de părinți, de surori, de toți copiii satului și de nenăscuții mei copii...

Notase asta în jurnal, frânt de oboseală după marșul impus, pe care-l făcuse până târziu în noapte, făcu rugăciunea, stinse lumina și, înainte de a adormi, se gândi – ca de fiecare dată – la o lume mai bună, fără războaie, fără foamete, fără ucideri, o lume după rânduiala lui Dumnezeu, o lume în care credea și pe care o spera, chiar dacă știa că probabil el n-o s-o mai apuce...

Slobozia, 23 septembrie 2018

„Ce folos războiul ăsta câștigat, dacă «dincolo» vei purta povara ochilor acestora care te privesc cu teamă ascunși la ferestre ori dincolo de gard?"

Proză scurtă

OCHII...

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare

Încep cu o destăinuire, pe care trebuie să o fac, și anume: recunosc că mie îmi place să mă uit la oameni. Să-i urmăresc în mersul lor grăbit pe stradă, să-i ascult când sunt în apropiere, să-i privesc. Îmi imaginez în fel și chip câte ceva despre ei. Cât sunt de buni, cât sunt de răi, de liniștiți... Nu-i întreb niciodată nimic. Aproape niciodată nu intru în vorbă cu ei. Îi las așa cum îi bănuiesc eu că ar fi... Astfel, îmi devin din ce în ce mai mult, din necunoscuți, oameni cunoscuți mie... Uneori mă înșel sau intervine ceva... și atunci schimb gândul. Îmi rămân necunoscuți. Dar asta numai uneori și nu mă înșel, de cele mai multe ori. Așa nu rămân singură în fața lor. Sunt mereu însoțită de gândurile mele despre oameni...

Mie îmi place să mă uit la oameni...

Pe ei doi îi văd mereu. De când m-am mutat aici, și m-am mutat de câțiva ani, îi văd mereu. Este un cuplu straniu și cred că tocmai asta m-a făcut să zăbovesc cu privirea asupra lor, urmărindu-i curioasă. În iarna asta, ciudat, nu am mai văzut-o decât pe ea, și era la fel de frumoasă ca atunci când am văzut-o prima oară. Straniu de frumoasă. O frumusețe sobră și rece, reținută în mișcări, demnă și mereu cu un mers sigur și drept. Pe el nu l-am mai văzut de la un timp. I-am căutat cu ochii până departe. Am traversat cu imaginația strada și am bătut cu pasul, uneori, drumul cunoscut, spre a-i reîntâlni. Am colindat la orele la care știam că ies, dar degeaba. Uneori o vedeam pe ea. Dreaptă și cu o figură rece, puțin tristă, dar mereu îmbrăcată sobru, elegant. Mergea, preocupată întotdeauna de ceva. Când am văzut-o ultima oară, părea stânjenită și grăbită, căuta ceva, parcă. Era singură și mai mult alerga decât mergea, cu siguranță era așteptată de cineva. Am încercat să-mi imaginez câte ceva despe ea, despre starea ei, dar n-am putut afla nimic de pe chipul ei concentrat, sever. Dacă o priveam țintă în ochi, îmi fixa la rându-i privirea. *„Dacă continui*, îmi ziceam în gând, *pot trezi bănuieli"*. Renunțam și lăsam privirea în jos. Dar știu... are ochii negri și profunzi, adânciți de umbra unor gene scurte, stufoase, grele, iar sprâncenele erau dese, negre și arcuite. Poate puțin subțiate cu penseta. Nu se farda deloc. Obrajii și buzele erau albe și mate ca de ceară. Doar ochii erau accentuați de un creion negru... Negrul rimelului și al creionului se afunda în adâncimea ochiului, adumbrindu-l și mai mult. Pe fața ei albă și puțin alungită, ochii aceia creionați păreau o mască. Ochii sunt repezi, reci și triști. Chiar atunci când râdea. Am văzut-o odată râzând, o singură dată, dar atunci nu era singură. Era cu el. Eram în stația de troleibuz toți trei. Și-atunci am putut să-i văd de-aproape. Eram alături, de parcă am fi așteptat împreună venirea troleibuzului... Și chiar mi-am imaginat că așa trebuie să fie... Așa cum crezusem eu că sunt: o pereche frumoasă, oameni care se iubesc, care merg mereu la braț.

Acum, în stația de troleibuz, îi puteam vedea ochii mai de-aproape: erau aprigi. Negrul pupilei sfredelea totul în jur, cu curiozitate și tenacitate. Erau foarte vii. Observa, se uita fix la mine. Niciodată nu mi-am putut explica de ce își înăsprea atât de mult căutătura ochiului cu negrul creionului. Culoarea și privirea lor mă obsedau, mă oboseau. Doamne, pentru cine se masca, pentru cine se creiona?! Pentru el?! S-au urcat grăbiți în troleibuzul care venise cu greu. Eu am rămas în stație. Îmi așezam gândurile. Eram fascinată de prezența lor, atât de aproape de mine, iar ochii ei mă însoțeau.

Pupila era mare, alungită parcă. Neagră-aruncată în albul-albăstrui al globului ocular, care părea și mai alb. Erau niște ochi fără cearcăne, neobosiți, mari și negri, sfredelitori, scobiți, pe fața aceea puțin alungită și albă, și totul completat de un mers rigid, poate puțin țeapăn, demn. Ducea mereu ceva cu multă demnitate. Chiar și poșeta așezată pe umăr.

De cele mai multe ori îl ducea, însă, pe el de braț. Însoțea la braț un om cu mersul grăbit, șovăielnic, dar bine condus de ea. Lui nu i-am văzut niciodată ochii. Poate așa îmi explic de ce mă uitam fascinată la ochii ei. El purta mereu o pereche de ochelari fumurii, cu o ramă groasă, neagră.

Se îmbrăcau la fel. Îi vedeam de sus, de pe balcon, când traversau strada. Aveau hainele gri sau bej, fusta la fel ca și costumul lui. Bluza ei ca și cămașa lui, albă, bleu, bej... Culori blânde. Ea avea fusta foarte îngustă, dreaptă, puțin demodată, dar care se potrivea siluetei.

Era mereu strânsă puternic de un cordon lat, din piele, asortat cu pantofii, negru, maron, alb. Geanta așezată nervos pe umăr aluneca din când în când, dar ea avea mereu ținuta aceea dreaptă, plină de grija de a nu greși pasul.

El, după cu am mai spus, purta mereu ochelari. Niște ochelari fumurii, cu rama groasă, neagră. Odată, îmi amintesc perfect, le-am văzut verighetele. Subțiri și galbene. Singurele bijuterii. Era vară. Afară, căldura topea smoala trotuarului. Oamenii fugeau mai mult în căutarea umbrei, iar eu, de pe balconul meu, îi puteam urmări din umbră. Aici, la mine, era răcoare și bine. Mă uitam leneș la strada care curgea înfierbântată, și-atunci i-am revăzut cum au ieșit din blocul de vizavi. Erau destul de aproape și cu toate că era teribil de cald, ea mergea cu același pas ritmat, încet și la fel de egal și sigur. Așa pășea alături de el. Fără nici o ezitare. S-au oprit la bordură, au traversat cu pas egal strada și au ajuns sub balconul meu. Atunci le-am văzut verighetele. Luceau în soare, linii subțiri și galbene. Parcă tăiau degetele la fel de subțiri.

Eram curioasă să-i aud vorbind. Rareori îi vedeam vorbind. Nici chiar în stație nu au scos niciun cuvânt. De cele mai mute ori mergeau teribil de preocupați și drepți. Ca doi soldați. Tăcuți.

De astădată ea purta o fustă mai scurtă, bine strânsă pe talie de un cordon lat. Așa îi puteam urmări legănarea șoldurilor, legănarea lor moale și bună, singurul semn al feminității. Când o vedeam iarna, era mereu singură și mai grăbită. Bine îmbrăcată, nu-i bănuiam liniile corpului. Capul și spatele rămâneau drepte, nu mai rămânea nimic din mersul de vară, cu ușoara legănare naturală a șoldurilor. Iarna șoldurile se lăsau acoperite de haine groase...

Subțiri și prelungi, gleznele se înălțau înspre șolduri pe un picior bine arcuit și bine proporționat. Nici umerii nu erau prea mici. Adăposteau între liniile lor drepte, sânii mari și rotunzi. Uneori, vara, se bănuiau sub mătasea bluzei. Purta bluze decoltate și strânse de un cordon lat. Așa cum apăreau actrițele în vechile filme italiene. Dar asta numai vara. Iarna nu se vedeau prea mult sânii, umerii erau drepți și prea mari. Vara era altceva!! Bănuiai jocul sânilor sub materialul bluzei și, în ziua aceea teribil de caldă, m-am decis să cobor în stradă și să-i urmăresc...

Ea purta o fustă gri, pe corp, cu o despicătură, ca o linie, la spate. El, un pantalon gri, din același material cu fusta și o cămașă albă, sport și ochelari fumurii cu ramă groasă, neagră. Se îndreptau cu pasul lor egal spre stația de troleibuz. Așa îi văzusem de multe ori, poate ani în șir. La brat, tăcuți, preocupați. Mereu, ei doi, la brat, și eu îi lăsam să treacă pe lângă mine. Dar azi, cu toate că era foarte cald, curiozitatea m-a împins afară, după ei. Voiam să-i aud vorbind... și parcă azi păreau mai bine dispuși... și parcă mi-au înțeles gândul... intenția... speram să-i aud vorbind. Conversând. Comunicând.

Am alergat pe scări și i-am ajuns din spate... M-am apropiat. Aveam emoții de astădată. Le urmam pașii, parcă intrasem în ritmul lor. Ochelarii mari, albaștri, de soare, mă fereau... mă ocroteau. Așa, de-aproape, le-am putut observa pielea bronzată. Amândoi erau bronzați, un bronz maroniu-roșcat și mat, puțin uscat și neuniform. Bronz de lac și șstrand... îmi ziceam.

Ea vorbea cu un glas egal și moale. El asculta atent cu capul puțin aplecat spre ea... ca să o audă mai bine. Se plângea de uscăciunea pielii. Bronzul începuse să se fărâme mărunt pe brațe... Nu-i plăcea asta și cocheta, iar bărbatul zâmbea la explicațiile ei. În stație s-au oprit chiar în fața mea și-am putut urmări fiecare gest. Capul lui nu era îndreptat spre ea, deși era puțin mai înaltă decât el, ci era ridicat în sus, undeva, peste umărul ei... Adulmeca oare căldura!? Sau poate zgomotul străzii!? Ochelarii aruncau două umbre rotunde pe obrajii lui subțiri, și părea obosit și trist. Își purta umbra ochelarilor cu rama groasă, neagră, greu, cu un rictus pe obraji. Fața era mică și uscățivă, dar bine rasă și curată. De data asta l-am putut vedea destul de bine. Eram aproape. Iar troleibuzul se încăpățâna să nu vină. Cu siguranță, și el era speriat de cocleala străzii.

Tăceau. Credeam că nu voi mai afla nimic în afară de dezastrul cu bronzul care se fărâma mărunt sub uscăciunea pielii. Se așternuse iar o tăcere a așteptării. Ceva trebuia să vină. Și capul lui ridicat în sus, parcă adulmecând căldura și lumina soarelui. Când, deodată, vocea ei sparse zăpușeala, izbindu-mă rece în față. *„Azi e tare cald. Simți cum e soarele?"* A spus-o drept, fără nici o modulație în glas... El a întors fața către ea, cu un zâmbet trist. *„Da, simt. E sus și e tare cald azi."* Am plecat acasă, fugind.

El nu putea să vadă și ea trebuia să știe cum să-l ajute, ca el să poată afla cum era în ziua aceea, caldă, fierbinte, de vară...

Mönchengladbach, Germania

„Recunosc că mie îmi place să mă uit la oameni. Să-i urmăresc în mersul lor grăbit pe stradă, să-i ascult când sunt în apropiere, să-i privesc."

Lumea copilăriei

UN METEORIT NUMIT POVESTE

Lică Barbu

Prozator

Când credeam că gata, cât o fi „Lumea lui Licuță" de mare, cu „toată lumea e a lui" și cu toate poveștile inventate sau adevărate, mă rog, și cu ceva floricele, mi-am zis că nu mai am ce povesti și că s-a cam epuizat inspirația despre Licuță. Să mai scriu și despre alți copii cu alte povești și cu fel de fel de nebunii copilărești. N-ai să vezi!

Într-una din vizitele mele periodice la casa părintească, mă împiedic de un pietroi așezat frumușel într-un colț al curții. De ce zic „frumușel"? Pentru că era vopsit în verde. Un verde țipător. Cât de țipător, nu știu, că poate nu mă împiedicam de el dacă ar fi țipat mai zdravăn.

Când am întrebat-o pe sora mea, Elena, ce-i cu ciudățenia aia în curte, nu mi-a spus decât atât: „Ia adu-ți aminte!" Și atât. Ceea ce am și făcut.

În acea zi de martie, credeam că iarna s-a întors, dar m-am înșelat. Câțiva nori bulbucați își aruncau rebeli fulgii mari și tăioși, ca niște proiectile, drept în obrazul meu. Nu zic, m-aș mai fi bucurat de câteva tăvăleli prin zăpadă cu sania, dar fulgii de nea, cât erau ei de intenționați să țină iarna-n loc, nu dovedeau în niciun fel noroiul dezghețat de soarele cu poftă de viață, maestru în strategia lui de a pregăti o nouă primăvară.

Ieșisem la joacă așa, *teleleu-pandele,* știind că n-am nicio șansă să mă întâlnesc cu prietenii la o miuță, ceva. Cine îndrăznea pe vremea aia să iasă la joc? Nu tu zăpadă, nu tu soare de ajuns, nu tu chef de țopăială, băsca noroiul amorțit, pus în drum de Mama Natură împotriva tuturor dorințelor noastre de joacă. Atmosferă de luuuungă mâhnire. Tabloul era complet gri.

De fapt, chiar nu aveam vreo intenție urgentă de a mă juca. Am scos capul pe poartă mai mult de curiozitate, să văd „știrile" străzii.

Pe stradă, pustiu. Doar Pilică, motanul lu' Cap Spart, traversa strada călcând finuț prin locurile mai tari ale noroiului, probabil în căutare de o cotoială. Treaba lui!

O gașcă de ciori, care zburau brambura printre fulgii de nea, l-a salutat pe Pilică croncănind a ecou de vreme rea. Pilică, demn, nu dădea niciun semn. Clar că nu le suferea.

Asta se întâmpla spre vederea mea din stânga, căci spre dreapta zăresc o ființă umană. Mă uit mai atent și m-am lămurit. Nu era nicio ființă umană. Era tanti Rața. Lovea cu o rangă gheața de la poartă pentru a face loc apei care va năvăli cât de curând din resturile de zăpadă din curtea sa. Făcea un fel de jgheab. Se făcea că făcea. Așa cum lovea tanti Rața gheața, venea vara și tot nu termina. Cred că nu știa asta. Dar a știut să mă bage imediat în seamă:

– N-ai treabă, Lipovene? Ce cauți pe stradă?

– Ce-i bre? N-am voie? Și mă cheamă Licuță, nu Lipoveanu, m-am rățoit la ea curajos.

– Hai-hai! Nu fi lipovean. Poate te spun lu' tac-tu că toată ziua te pupăcești cu Eleny sau Zburlita, cum îi spui tu.

Opaa! Tanti Rața spionează prin gard. Bineee! De rezolvat spionarea. Oricum nu-mi păsa. Tata știa și se amuza de noi. Da' chiar! Unde o fi tata, că nu l-am văzut de azi-dimineață?

– Așa fac copiii, bre! Ți-e ciudă pe noi?

Și zvârrr! Un bulgăre de gheață se îndrepta spre mine, aruncat anemic de tanti Rața. Nici nu m-a ajuns. Trebuia să stau la doi centimetri de ea ca să mă lovească. Grasă cum era, după aruncătura asta, sigur va sta o zi în pat ca să-și tragă sufletul. Nici nu mai putea să țipe la mine de gâfâială și nici nu mai avea la cine. Intrasem deja în curte.

În curte, nu aveam cu cine să mă joc. Nu știam ce am. Parcă tot nu aveam stare. Orătăniile stăteau ascunse prin cotețe, mirate de ciudata asta de iarnă, pornită fără să le întrebe și pe ele. Vasile, cocoșul, se uita chiorâș în văzduh numărând fulgii de nea. La al nuștiucâtelea fulg mai trăgea un cântat. Puteam să-l întrerup?

Cerber, cățelușul meu, era foarte ocupat în cotețul lui. Trăgea într-una dintr-un os și mârâia aiurea la niște dușmani imaginari. Mi-a mirosit pașii și m-a salutat fluturându-și coada. Mai mult din respect, că doar nu era să lase osul ca să țopăie cu un prieten dornic de joacă.

Singurele care făceau tărăboi în curte erau behăitele de oițe, Ciuta și Luluța. Barbony, berbecul, privea demn peste

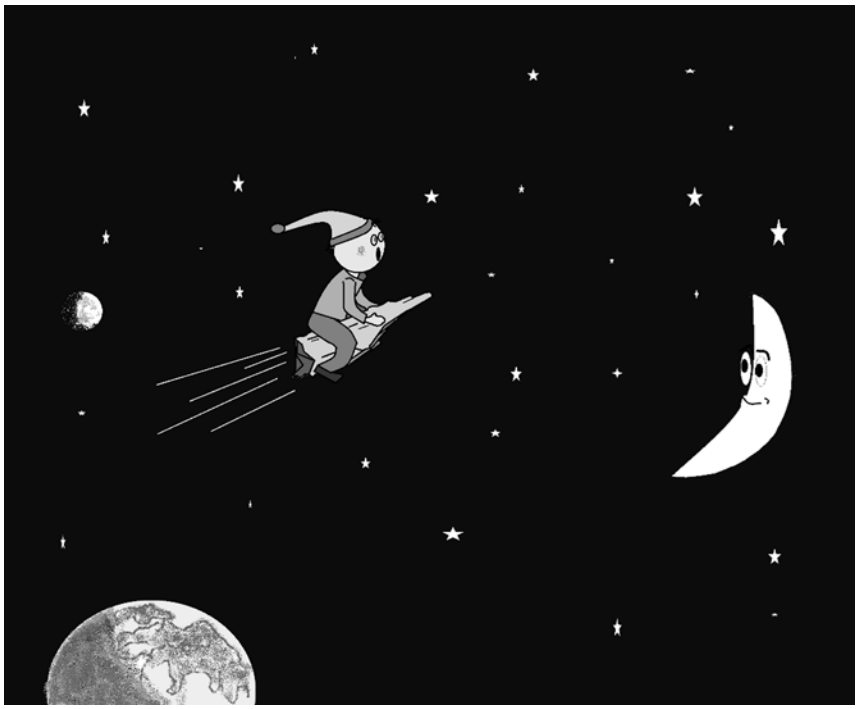

Desen de Lică Barbu

căpățânile lor, de parcă era un dirijor la concert. Când m-a văzut, m-a privit leneș printre gene, parcă spunându-mi: „Ce căpățâni ți-aș mai trage, măi Lipovene!", și a urlat un behăit ca o confirmare a gândului, dar și ca o schimbare a acordului muzical din melodia celor două cântărețe. Oițele l-au privit o clipă supuse, apoi au atacat repertoriul behăit pe tonuri și mai înălțătoare. Bineînțeles, mă priveau drept în ochi ca o rugăminte. Clar că le era foame, dar ce să le dau să pape? „Cămara" lor de alimente era goală.

Și atunci am înțeles unde era tata. Era dus pe câmp să aducă ciocani sau iarbă uscată. Făcea asta la două-trei zile.

Neavând ce face, le-am întărâtat și mai rău:

– Hai! Mai tare! Și mai tare behăiți! Să audă toată lumea talentul vostru mioritic la cântat.

Chiar au înțeles. Se porniră pe o behăială prelungită de mi se rupea inima. Dar și stomacul, căci mi-au făcut poftă de a mânca ceva, de îmi venea și mie să behăi odată cu ele.

– Ei ho, belitelor! Răbdare. Ce țipați așa? Ține de foame?, închei eu discuția cu oițele disperate și cu gânduri hrăpărețe dau să intru în bucătărie pentru a devora orice. Orice găseam. Nu făceam figuri la mâncare. Asta era, asta mâncam.

Nici nu deschid bine ușa când aud dinspre stradă glasuri discutând aprins despre nu știu ce.

Curiozitatea mea n-are astâmpăr și mă împinge spre poartă. De teama unui alt bulgăr de gheață „dăruit" de tanti Rața, nu ies. Caut o găurică în scândurile gardului și cercetez ce se discută în stradă.

Când ce să vezi? Tata, în mijlocul drumului, ținea un fel de conferință științifică. Pe sanie nu erau coceni, ci un pietroi, iar tata dădea explicații lui Burtă-n Spate și lui Omu Elastic.

Prind curaj că era tata acolo și ies în stradă.

– Licuță! Vino să vezi ce ți-am adus!, a strigat tata la mine, de parcă a găsit o comoară.

Ce să văd? Un pietroi lunguieț așezat pe sanie. Tata iar se ținea de născociri de-ale lui și voia să ne uimească cu vreo ciudățenie. Avea tatăl meu o imaginație de te făcea să crezi orice.

Odată ne-a spus că Barbony are coarne fosforecente. Noaptea, normal. Nu vă spun că multe nopți nu am putut dormi. Ieșeam din casă la ore târzii și mă duceam să văd coarnele lui Barbony. Nici pomeneală. Ei, zic, poate că nu în noaptea asta. Ceva îmi spunea că-i o păcăleală, dar tot nu credeam. Poate nu are fosfor de ajuns, poate nu vrea el să-mi arate, poate a mâncat ce nu trebuie, și tot așa. Nicio strălucire a coarnelor lui Barbony. Eram chiaun de somn, dar nu mă lăsam.

I-am spus și Zburlitei de chestia cu Barbony. După ce a râs în hohote, mai mult a ironie, mi-a spus că sunt trurli, dar îi place de mine că mai cred în povești. Ca să vezi! Zburlita e Om Mare. Pff! Scârț, mârț, pârț! Două zile, ba nu, o zi, ba nu, o oră, adică un minut nu am mai vorbit cu ea. Nici nu aveam cum. Turuia întruna. Nici măcar nu știa ce-i aia fosforoscent.

– Da' de unde ai luat pietroiu' ăsta, Neculae?, întrebă curios Cap Spart, apărut acolo odată cu mine.

– Nu e pietroi, bă! E un meteorit, dacă știi ce-i ăla. De pe câmp l-am adus.

– I-auzi chestie! Au început să crească meteoriți pe câmp. He, he, he!

– He-he-he! Râzi aiurea. Era acolo, lângă livada lui Vrabie. M-am și mirat, că de unde pietre așa mari prin arătură? E un meteorit. Nu se vede?

– Lasă bre, că știu și eu ce-i ăla un meteorit. N-am văzut, dar știu.

Chestia era că nici eu nu știam ce-i ăla meteorit. Norocul meu cu Burtă-n Spate care s-a trezit întrebând:

– Și ce e, bre neaaa... mereteotitul ăsta?

Tata se uită la el ca la un elev care nu a învățat lecția și arătă spre Cap Spart:

– Să-ți spună vecinu'. N-a văzut, da' știe. Spune-i mă!

– Se zice meteorit, nu mereteotit, și e un bolovan care cade din cer, preciză Cap Spart.

Continuare în pag. 100

Urmare din pag. 99

– Ete fleoșc, din cer!, reglă tata situația.

– Doamne, Dumnezeule! Dacă-i din cer, trebuie dus la biserică. E lucru sfânt, interveni închinându-se tanti Rața, apărută ca din cer.

Nu e mișcare pe stradă pe care să nu o iscodească tanti Rața. Ea le știe pe toate, ea critică, ea dă sfaturi, n-ai loc nici să deschizi gura. Cred că am să-i schimb porecla din tanti Rața în Doamna Știetot. O să-mi mulțumească, doar o fac savantă.

– N-are nicio treabă Dumnezeu cu asta, vecină. Meteoritul e căzut din Cosmos. S-a rupt dintr-o planetă și a căzut pe Pământ, explică tata nervos, când a văzut că vecinii o tot suceau în jurul subiectului.

– Și ce-i ăla Cusmus, vecine?, întrebă ca o savantă înțeleaptă tanti Rața.

– E tot un fel de cer, dar mai sus de cer. Cum e statul la noi. Noi suntem în cer și statul e mai sus, că d'aia-i stat, o lămuri Burtă-n Spate.

– Cum naiba suntem în cer, bre? Aiurezi? Doamne iartă-mă! Doar bunul Dumnezeu ne trimite în cer. Acolo unde s-a dus și Mircică al meu, Dumnezeu să-l ierte! Nu o fi trimis răposatu' vreun semn prin meteretitul ăsta, nea Neculae?

– Normaaal! E de la Mircică al tău. Sigur. Ar fi bine să dai de pomană o sticlă cu vin, tanti! Să-l pomenim cu piatra asta, că meteorit nu pot să-i zic ca deștepții ăștia. Un bolovan și-atât, a bolborosit Omu Elastic, că și el e om, cu gândul doar la băutură.

– Ia mai taci, mă, bețivule! Mircică al meu era om, nu ca tine. Nu te-am văzut și eu odată treaz.

– Nici nu vreau să mă vezi. Sunt vizibil și fără mata, tanti. Săracu' Mircică! De ce a tăiat-o fraieru' sus în cer, nu știu? Pesemne să stea liniștit și invizibil, d'aia. Păcat! Era băiat bun…

Ignorând sfada celor doi, Cap Spart s-a apropiat de pietroi ca să-l studieze. A încercat să-l atingă, dar alunecă artistic într-o gropiță neatentă și căzu în fund. A tras o înjurătură „meteoritică" stârnind câteva râsete înfundate. Râdea și el aiurea.

– Râzi tu, dar nu-i râsu' tău. Ete vezi!? Dacă nu mă așteptați să vă spun tot. E cam periculos să te apropii de meteorit. Are curent. Când l-am găsit, stătea în aer, cam la juma' de metru. Pun mâna pe el să văd ce dracu' e și m-a azvârlit cât colo. E altă nație meteoritul ăsta, fraților. Nu e din Pământ. Iarba-n jurul lui era verde, nu uscată, gata să dea în flori.

Cei prezenți s-au dat doi pași mai în spate. De credeau sau nu credeau, era mai bine să… la o adică.

– Și cum l-ai pus pe sanie?, puse Cap Spart întrebarea-cheie, ștergându-se de noroi.

– S-a pus singur. Am tras sania sub el și parcă un magnet din el l-a așezat frumușel pe sanie.

– Ca-n filme, Neculae. Ce vrăjeală pe matale! Hai, breee! Zău așa! Prea le spui cu schepsis. Cine te crede?, continuă Cap Spart cu neîncrederea lui.

– Nici nu-i nevoie să mă credeți. Am eu un meteorit în casă? Am. Cine mai are ca mine?

– Și ce faci cu el? Îl pui pe varză?, îl ironiză Burtă-n Spate.

– Și pe varză. Ce-are?… Alta-i treaba, nene! Are curent și-am să trag din el două fire-n casă și nu mai plătesc lumina la ăștia.

Discuția ar fi continuat până s-ar fi înnoptat. Așa e mereu pe strada noastră. Când apare ceva nelalocul lui, mult timp alte vorbe între vecini nu sunt. Chiar dacă e terminat subiectul, dau din una-n alta, de nu mai știe nimeni de la ce au pornit discuțiile. Era un fel de distracție.

Tata, parcă un pic grăbit, a încheiat discuția și m-a pus să împing sania până la poartă. Trăgea și el vârtos de sanie, dar na, dimineață când a plecat era pământul înghețat, iar acuma noroiul era terciuit de soare și greu aluneca sania. Cei din drum, prezenți la „minunea" lui tata, ne însoțeau cu vorbe-n bășcălie:

– N-are, bre, motor meteteritu' ăla, ca să nu mai tragi de sanie?

– Să dai și mata o sticlă de vin, că iote, te-ai înnoit.

– Ai grijă, Neculae! Poate află Gagarin că i-ai ciordit piatra și te trezești cu rușii grămadă-n poartă. Ca-n '47.

– Să-i spui Ioanei să aprindă candela, că nu-i lucru curat cu bolovanul ăsta, vecine. Doamne ferește, să nu vă ia foc casa!

De nervi, nici nu am mai scris cine a spus ce a spus. Îmi venea să intru-n noroi de supărare. Una că nu aflasem ce-i acela un meteorit și doi, îmi zgâriau creierii vorbele ăstora din stradă.

Și tata ăsta! Nu putea să aducă piatra-n curte și nu mai știa nimeni?

Seara, în casă, când de obicei tata îmi povestea și inventa tot felul de povești, mi-a spus, în felul lui de-a născoci, totul

Licuță și Zburlita, desen de Lică Barbu

despre meteoriți. Și m-am liniștit. Dar nu de tot.

– Și piatra asta care ai adus-o de pe câmp, ce e până la urmă, tată?

– Ce să fie? Un simplu bolovan. O aiureală de-a mea, ca să-i las cu gura căscată pe deștepții ăștia de vecini. N-ai văzut cum i-am stârnit? Au rămas ca un tablou neterminat.

– Nu prea cred că i-ai păcălit, tată. N-au crezut niciunul și tot te înțepau cu glume.

– Ai răbdare, Licuță! Ai să vezi ce va urma. Povestea nu s-a terminat.

Într-adevăr. O vreme, lumea trecea pe partea cealaltă, ocolind poarta noastră. Parcă eram ciumați. Nicio vecină nu mai striga la mama ca să-i ceară nu știu ce. „Mai bine", spunea mama. Prietenii mei, și ei un timp, mă cam evitau la joc, dar apoi, au uitat aiurelile astea de oameni mari. Nu de alta, dar fără mine, joaca era de nu era.

Chiar și Zburlita stătea la distanță de mine, foarte respingătoare. Ce să mai zic de vreun pupic sau luat de mânuțe? N-a rezistat mai mult de o zi. Nu a mai avut răbdare și mi-a dat toate pupicele rămase restante. Nu îmi mai spunea Lipoveanu, ci Lică Meteorică fără Frică.

Nu vă mai zic! Vecinul din spatele casei, a lu' Coromelia, tanti Corcodușa, cum îi spuneam eu, a venit la tata să-i împrumute și lui meteoritul că nu mai are curent. I-au tăiat lumina că n-a plătit la timp, zicea. Iar tata i-a spus că n-are cum imediat, că i s-a descărcat bateria și numai de la soare se încarcă. Nu s-a supărat, dar nici n-a înțeles.

Culmea culmilor a fost când a venit la noi un domn profesor de la o școală din oraș și i-a cerut voie lui tata să se uite la meteorit. Cum o fi aflat, e cu dichis de știut și nu vreau să vă rețin.

Profesorul s-a chiorât la pietroi cu o lupă, l-a zgâriat, l-a ciocănit și a pus un magnet pe el. După ce a citit ceva într-o carte, l-a luat la descusut pe tata. Tata i-a spus clar că e un simplu pietroi și după vreo câteva șprițuri băute împreună, profesorul a plecat cântând *Macarale*, fleașcă de beat. Râdea întruna și-o ținea p'a lui: „Și totuși se învârte, spunea Copernic." Eu aflasem că asta a spus Galilei, dar mă rog!

Anii au trecut. Povestea s-a uitat. Tata s-a dus printre stele să caute meteoriți, iar pietroiul a rămas la fel ca-n ziua când l-a adus tata de pe câmp. E încă viu prin amintirile pe care le poartă, așezat tăcut într-un colț al curții, ca o mărturie a unei povestiri venită din spațiu.

Adică, nu e la fel. Pentru că sora mea, Elena, l-a vopsit în verde. Mi-a spus că așa știe de la tata. Meteoritul a căzut de pe Marte unde, acolo, oamenii sunt verzi, și d'aia.

Ete na, prostie! E doar o poveste în care tata s-a ținut de bazaconii, să ne țină în suspans și voie bună. Care meteorit? E un pietroi-pietroi și atât!

Dar dacă...

„Într-una din vizitele mele periodice la casa părintească, mă împiedic de un pietroi așezat frumușel într-un colț al curții. De ce zic «frumușel»? Pentru că era vopsit în verde. Un verde țipător. Cât de țipător, nu știu, că poate nu mă împiedicam de el dacă ar fi țipat mai zdravăn."

Lumea copilăriei

CHEIA MAGICĂ

Carmen Vințan

Prozatoare

Tânărul uriaș tocmai ieși din scorbura întunecată a copacului. Lumina soarelui îl făcu să închidă pentru o clipă ochii. Rămase nemișcat ciulind urechile. Liniștea din jur nu părea deranjată de cântecelul murmurat al fetei care își ținea fața lipită de trunchiul gros. Făcu câțiva pași proptindu-se în fața ei, cu mâinile încrucișate la piept.

– Ce faci aici?, o întrebă supărat privind-o cum zgârie coaja trunchiului cu un briceag ascuțit.

Fata tresări. Părul lung ca spicul i se legăna încoace și încolo în adierea delicată a vântului zburlindu-i câte o șuviță în creștetul capului. Razele de soare se jucau printre crengile aplecate, poposind uneori peste obrazul trandafiriu și pistruiat. Se întreba de unde apăruse, așa, dintr-odată. Răsuci iute capul în direcția casei de pe deal, sperând să o vadă pe sora ei mai mare în curte, însă nu zări pe nimeni. Uriașul îi surprinse pentru o clipă privirea temătoare. Firește, acum regreta că poposise de dimineață, aici. Pe când își memora poezia târșâindu-și pașii printre pietrele drumului către școală, se gândise la cea mai deasă umbră din ținut. Avea nevoie de singurătate, se săturase de teme și de cursuri.

– Mă joc... ă... ă... îl poți întreba pe Denis, vine imediat!, îi răspunse iute cu o minciună, lăsând capul în jos și scurmând cu călcâiul ghetelor în pământul bătătorit, lângă o rădăcină împletită.

– Denis? Băiatul acela cu părul ca țepile ariciului care face gălăgie cât o sută de tobe?, o întrebă dând din cap neîncrezător, uriașul.

– Este prietenul meu, stă acolo, în vale, lângă casa aceea cu hornul negru. O vezi?

Adeline arătă cu degetul arătător în acea direcție, trăgând cu coada ochiului la chipul palid al uriașului. Dar tu, cine ești? Nu te cunosc!

– Desigur că nu mă cunoști, răspunse acesta cu blândețe, vârându-și mâinile scheletice în buzunarul pantalonilor largi. Mă cheamă Tompom și sunt prietenul lui!, zise ridicând capul către coroana până la cer. Noi îl numim Copacul Înțelept. M-a rugat să găsesc Cheia Magică, altfel se va prăbuși curând. Se usucă, vezi? Frunzele lui sunt ca niște lacrimi, se risipesc pe jos și se preling în șanț odată cu ploaia, crengile se sfărâmă și cad la pământ lângă rădăcina asta frân-tă în bucăți, iar trunchiul se încovoaie din ce în ce mai mult spre pământ. M-am gândit că poate mă vei putea ajuta tu!

– Eu?, se miră punându-și un deget pe frunte, gânditoare. Desigur!, răspunse hotărâtă.

– Dă-mi mâna ta, Adelina!, zise Tompom bucuros, întinzându-i palma mare. Vom căuta împreună!

Fata ridică din sprâncene uimită pentru că uriașul îi cunoștea numele, dar nu dădu prea multă importanță acestui fapt și îl apucă de un colț al bluzei de pânză, urmându-l prin tunelul din scorbură. Crengile uscate trosneau sub ghetele lor și cu cât înaintau, Adelina simți o adiere de vânt răcoroasă care i se strecura prin rochița subțire, mișcând-o dintr-o parte în alta deasupra genunchilor mici și rotunzi, până când vântul se înteți atât de tare încât fata închise ochii și îl strânse mai tare pe tânărul uriaș.

La capătul celălalt ieșiră într-o poieniță. Vremea nu părea tocmai prietenoasă. O ploaie rece de vară îi udă din cap până în picioare. Până ce traversară micul pod peste lazul celor Șapte Ceruri care se învolbura sub rafalele furioase ale vântului, Adelina regretă că îl urmase pe Tompom, dar o trase după el

pe cărarea udă printre copacii care își aplecau crengile în toate direcțiile, până ce ajunseră în fața unei case construită din lemn și piatră de râu. Casa era susținută de trunchiuri groase de copac. La ferestre se revărsau, peste zidurile albe, zeci de flori agățătoare. Arbori înfloriți și flori de toate soiurile umpleau grădina, continuându-se până dincolo de drumul pavat cu pietre. Adelina zâmbi la gândul că Tompom este pasionat de plante, la fel ca ea. Deasupra acoperișului roșu se afla o pancardă pe care scria: „Casa Lunii".

– Casa Lunii?, îl întrebă curioasă.

– Intră!, o invită el, înainte de a păși peste prag. Nopțile cu lună plină mi le petrec sub cerul înstelat, se destăinui el, în timp ce se apropiară de focul care își ridica limbile roșiatice până la tavanul albastru ca cerul așezat în mijlocul sălii uriașe. Covorul vegetal răzbea triumfător printre dalele de piatră, iar zidurile erau și ele îmbrăcate în flori. Sute de ghivece colorate cu iasomie, trandafiri și puieți fructiferi umpleau locul.

– Așează-te aici, este mai cald!, îi oferi el un scaun acoperit cu un pled, mai aproape de căldura focului. El se așeză pe o buturugă răsturnată. Să nu-ți faci griji, furtuna va trece curând! Se pornește numai când regina noastră este furioasă. Probabil că astăzi a fost vizitată de Regina Vânturilor de Vest. Locuiește acolo, sus, în Castelul Pietrelor Colțuroase, spuse, arătându-i cu mâna către fereastra deschisă și privind dincolo de ea, spre vârful unui munte stâncos ascuns printre nori.

– O regină?

Copila era fascinată.

– Se numește Crinul Zăpezilor și este foarte frumoasă. Dacă o privești mai bine, se aseamănă cu Crăiasa Zăpezilor din poveștile voastre. Bănuiesc că ai citit cartea, nu-i așa?

Adelina nu deschisese niciodată o carte de povești, pentru că nu-i plăcea să citească.

– Nu, nu am citit-o!, răspunse, lăsându-și privirea rușinată în pământ. Urăsc cărțile!, zise dintr-odată strângându-și pumnii furioasă.

– Îmi pare rău să aud asta. Nu mă vei putea ajuta să găsesc Cheia Magică. Copacul Înțelept se vă prăbuși, iar eu nu voi putea să mai ies niciodată în lumea voastră, spuse cu tristețe. Regina mă va alunga din ținut. Știi unde mă va trimite? Tocmai pe Insula Tristeții, lângă Stânca de Gheață. Cei care au ajuns acolo, au murit de frig și singurătate... și nu îmi permite să iau nimic cu mine. Cine va avea grijă de cărțile mele? Nu pot trăi fără să citesc.

– Tu citești?, întrebă fata uluită.

– Sigur că da, în fiecare zi. Copacul Înțelept este învățătorul meu, îmi pune multe întrebări la fiecare sfârșit de săptămână. Dacă nu știu să răspund, mă atinge cu crengile peste umeri, astfel știu că trebuie să învăț mai cu sârg.

– Unde sunt cărțile tale?

Adelina își roti ochii în jurul ei, curioasă.

– Le păstrez în Stânca Valorilor. Uriașilor li se dă voie să-și depoziteze acolo tot ce consideră că au mai de preț.

– Aveți și bijuterii? Sau poate aur?, întrebă ea entuziasmată.

– Desigur că avem.

– Mă poți duce acolo?

Fata își dorea să ia câteva pentru mama și sora ei.

– Să mergem!

Stânca Valorilor nu era departe de locuința uriașului. Cărarea tapetată cu pietre colțuroase îi conduse prin Valea Celor O Mie de Flori, urcară cele Două Sute de Trepte, până ce ajunseră în fața unei clădiri construită sub o stâncă, cu mult mai impozantă decât și-o închipuise Adelina.

Îi întâmpină forfota tinerilor uriași. Cântecele lor vesele o încântară pe fată. Așezați pe mai multe compartimente, despărțite de paravane colorate, unii așezau cărțile în rafturi, alții adunau în cuburi de lemn diferite obiecte etichetându-le pe fiecare în parte, alții transportau cutiile colorate în care se aflau bijuteriile, iar alții notau pe o tablă toate obiectele depozitate. Toți purtau pantaloni de culoarea mării, tunici albe

Continuare în pag. 104

Urmare din pag. 103

cu gulere rulate în jurul gâtului și șepci colorate. Fiecare avea câte un număr deasupra vizierei.

Tompom îi salută cu o înclinare a capului, în timp ce o grăbea să ajungă în partea opusă a sălii, unde se aflau rafturile cu cărți pentru copii, ordonate ca niște soldăței la paradă. Scotoci printre volume mișcându-și caraghios buzele groase, șușotind titlurile și autorii. După un timp chipul i se lumină într-un zâmbet larg. Extrase câteva volume pe care le întinse fetei. Luă și el câteva în brațe, apoi o îndemnă să urce scările spiralate de piatră.

– Vreau să plec acasă!, spuse pe un ton de răsfăț Adelina.

Nu reușise să ia nimic de acolo, ce rost mai avea să rămână în aceste locuri?

– Ai spus că mă vei ajuta!, răspunse neliniștit Tompom, trecându-și mâna printre firele de păr negru ca abanosul căzute pe frunte. Ce voi face eu cu învățătorul meu?

– Bine, nu stăm mult, de acord?, acceptă fata îngăduitoare.

– Promit!, răspunse uriașul când păși pe holul lung cu podea de piatră. Se opriră înaintea unei încăperi fără ușă. Câteva ghivece cu bonsai înfloriți îi așteptau în încăperea fară mobilă.

– Să ne așezăm!

Tompom își încrucișă picioarele sub el pe covorul de culoarea ierbii. Luă de jos tava cu cele două cești din care se ridicau aburii fierbinți și aromați ai ceaiului și îi întinse o cană.

Fata sorbi cu zgomot din lichidul plăcut, apoi luă o carte și citi titlul cu glas tare. Deschise prima pagină cu mâinile tremurânde. Era pentru prima dată când ținea în palmele mici și delicate o carte diferită de cele de la școală. Oftă și începu să citească. Literele îi alunecau sub privirile curioase. Trecură câteva ore până ce întoarse și ultima filă, apoi oftă adânc. Tompom ridică întrebător din sprâncenele groase. Adelina dădu din cap negativ; nu găsise nimic. Uriașul îi mai întinse o carte, și încă una... până ce soarele coborî dincolo de marginea lumii.

– A venit timpul să mă duc acasă!, zise dezamăgită, dar îți promit că voi veni în fiecare zi.

Și se ținu de cuvânt.

Între timp Copacul Înțelept se uscă și mai mult, frunzele părăsiră coroana, coaja trunchiului se rupse, iar Adelina abia se mai târa prin scorbura care o strivea pe fiecare zi ce trecea... până când... într-o zi...

– Am găsit!, exclamă fata, triumfător.

Tompom îngrămădi iute cărțile într-o cutie. Își răsuci trupul masiv, surprinzând privirea albastră a fetei luminată de bucurie.

– Știam că mă vei ajuta! Mulțumesc!, zise uriașul cu recunoștință.

Adelina plecă acasă. Scotoci printre lucrurile tatălui ei, până ce adună toate uneltele de grădinărit. Îngriji copacul, așa cum citise în carte. Cu timpul, acesta se întremă și deveni puternic, oferindu-i umbră în zilele toride de vară și adăpost sub coroana lui, în zilele ploioase. Tompom deveni cel mai bun prieten al ei. Denis nu se mai comporta ca un țânc gălăgios.

Copacul Înțelept mai există și astăzi. Este falnic și bogat în frunze. Adelina căpătă un interes deosebit pentru științele naturale și deveni unul din marii specialiști în domeniul botanicii, iar ideile ei serviră omenirii. Găsise Cheia Magică cu care deschise ușa învățăturii, prin studiu intens. Asta ceruse Copacul Înțelept și ea reușise!

„Mă cheamă Tompom și sunt prietenul lui!, zise ridicând capul către coroana până la cer. Noi îl numim Copacul Înțelept. M-a rugat să găsesc Cheia Magică, altfel se va prăbuși curând.”

Lumea copilăriei

POVESTEA UNUI OM LENEȘ

după o povestire de Ion Creangă

Lidia Batali

Poetă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Trăia într-un cătun cândva
Un leneș renumit, căci iată,
Chiar hrana care o primea
O înghițea nemestecată.

Iar satu-abia de-l mai răbda,
Privea la dânsul cu *acreală*,
Că leneșul pildă era
Și altora la trândăveală.

Atunci, țăranii strânși la sfat
Se hotărâră-n graba mare,
Pe trântorul nerușinat,
Să-l ducă la spânzurătoare.

Și nu aveai nici o scăpare;
Demult, demult, așa era:
Leneș ori hoț la drumul mare,
Satul întreg te pedepsea.

Și iată cum vreo trei voinici
Iau leneșul ca pe-un butuc
Și într-un car, pocnind din bici,
Să-l spânzure-n pădure-l duc.

Pe drum sătenii întâlnesc
Într-o trăsură-o *jupânească*,
Care-i oprește și, firesc,
Le spune-acestora, miloasă:

– Măi oameni buni, așa se pare,
În car, bolnav e un țăran.
Să-l duceți dar, în graba mare,
La *doftoroaie* pe sărman.

– Ba nu, cucoană! Un flăcău
Sare îndată și vorbește:
Ista-i *trândav* de felul său
Și numai streangu-l potolește.

– Aoleo, cucoana spune,
Precum un cîine o să moară!
Și sătenilor propune
Să-l ia cu dânsa, *bunăoară*,
Pe moşia ei, căci are
Mulţi *posmagi* strânşi în *pătul*
Și găsind aici mâncare
Leneșul va fi sătul.

– Leneşule, ce mai soartă!
Un om zice cu uimire;
Cucoana de grijă-ţi poartă
Și-ţi oferă găzduire.

Noi gândeam săpun şi sfoară
Să îţi dăm, să scapi de toate,
Dar de-acum viaţa-i uşoară,
Cu posmagi pe săturate.

Pentru-un trântor, da, minune,
Ai noroc că mai trăieşti,
Mergi la dânsa? Haide, spune,
Sau ţi-e greu să hotăreşti?

Posmagii-s muieţi? *Pretinde*
Leneşul fără sfială
Şi-n căruţă se întinde
Căzând mort de oboseală.

– Vai de mine şi de mine!
Zice coana, ca *năucă*.
Oare n-auzit-am bine,
Doar posmagi muieţi mănâncă?

– Leneşule,-auzi, răspunde,
O să-ţi moi posmagii-n gură?
– Ba! Mai bine-n ştreang, oriunde,
Ce atâta *tevatură* ?

– Orzul în zadar voiţi
Să-l stricaţi pe gâşte!, spuse
Un sătean din cei grăbiţi
Şi pe leneş mâna puse.

Şi femeii, tot el zise:
– Lenea-i împărătească mare!
Nu degeaba se pornise
Satul spre spânzurătoare.

Spune-acuma şi-nţelege
Chiar cucoana milostivă:
– Cine-i leneş, este lege,
Are satul împotrivă.

Ilustrație de D. Stoica
la *Povestea unui om leneș*
de Ion Creangă

„Lenea-i împărătească mare!”

Lumea copilăriei

POVESTEA MUȘEȚELULUI

Pușa Roth

Demult, pe când florile aveau grai ca și oamenii, mușețelul privea cu invidie celelalte flori albe din grădină care erau mari și frumoase, și se gândea ce soartă tristă are că e neînsemnat printre florile celelalte. S-a gândit ce s-a gândit, și-a luat inima-n dinți și a plecat spre Zâna Florilor să-i ceară o favoare. Pe drum se frământa ce să-i spună Zânei, mai ales că nu le mărturisise nimic fraților și surorilor lui, care se bucurau de soare și se legănau în bătaia vântului. Văzându-l așa supărat, Margareta a întrebat mirată pe ruda ei mai îndepărtată:

– Dragă Mușețel, unde ai plecat așa de dimineață?

– Ei, dragă verișoară, mă duc la Zâna Florilor, că am să-i spun ceva important.

– Dacă ești așa de supărat, o să-ți cadă petalele, căci și așa sunt micuțe, de abia se văd.

– Dragă verișoară Margaretă, asta e problema mea. Uite ce frumoasă ești tu, și cum strălucești în bătaia soarelui. Iar eu, care ajut oamenii, sunt mic și neînsemnat.

– Mușețelule, dar tu semeni cu frații tăi… Sau vrei să semeni cu mine?

– Margareto, nu mă necăji. Tu ești frumoasă și atât, eu sunt mic și pricăjit și toată lumea mă caută, dar nimeni nu îmi spune că sunt frumos. Am plecat, mă grăbesc să o găsesc pe Zâna Florilor.

Și Mușețelul a plecat supărat, hotărât să-i ceară Zânei să îl facă frumos, fiindcă celelalte flori nici nu-l bagă în seamă. Uneori trebuie să plece din grădini și stă departe de casele oamenilor. Mergând așa, se aude strigat, dar el nu întoarce capul, ci doar își spune sieși: ,,Nu știu cine mă strigă, dar nu mă mai opresc. Mă fac că nu aud". Dar vocea frumoasă se auzea din ce în ce mai tare. Era Zâna Florilor care știa gândul Mușețelului.

– Dragă Mușețel, oprește-te, sunt eu, Zâna Florilor! Tu pe mine mă cauți.

Mușețelul s-a emoționat de această întâlnire neașteptată, s-a întors brusc, s-a împiedicat și și-a rupt o petală. Disperat, a luat fragila petală de pe jos, s-a ridicat și cu ochii în lacrimi i-a spus zânei:

– Vezi, zână, ce urât sunt! Am pierdut o petală și acum a rămas doar o măciulie galbenă. Eu care sunt atât de folositor oamenilor. De ce nu sunt frumos ca Margareta?

Zâna Florilor l-a mângâiat ușor, a scos bagheta fermecată și i-a dat petale uriașe pentru el, dar mirosul pierise. I-a spus:

– Du-te acasă la tine și ia-ți locul printre rudele tale, iar după o săptămână ne întâlnim să-mi spui dacă ești fericit!

Zâna Florilor a dispărut, iar mușețelul se privea țanțoș în oglinda unui ochi de lac. A pornit la drum, dar petalele uriașe îl cam încurcau, căci tulpina lui firavă se îndoia până la pământ. Mușețelul se gândea că o să se obișnuiască, mai ales că era foarte mândru de el. Trecând pe lângă alte flori, care nu l-au mai recunoscut cu noua lui podoabă, șopteau: *„Ce floare o mai fi și asta de nu poate să-și țină capul? Vai ce caraghioasă e?"* Și florile râdeau pe seama bietului mușețel care era complet amețit. Căzuse în nas sub greutatea florii, era prăfuit și mai ales era surprins că celelalte flori nu îl lăudau. Cu chiu cu vai ajunse acasă, în câmpul de mușețel, și când suratele și frații săi l-au văzut, s-au mirat cum de a ajuns fratele lor cel mic în asemenea hal, legănându-se mereu, gata să se prăbușească, plin de praf și nedumerit. Mama lui a văzut ce s-a întâmplat cu fiul ei, l-a ștres de praf, l-a ajutat să se așeze și i-a spus cu glasul blând:

– Vezi, dragul meu, tu nu mai ești la fel ca cei din neamul nostru, dar nici nu semeni cu o altă floare. Ai vrut să fii deosebit, ai fost prea mândru ca să înțelegi că noi avem altă menire pe pământ. Acum ce o să faci?

Mușețel s-a uitat la el, apoi la ceilalți și a înțeles că e altcineva, o floare fără însemnătate între celelalte flori de mușețel. Toți râdeau, erau veseli, se legănau frumos în bataia vântului, numai el era aproape sufocat sub greutatea noii sale flori.

– Mamă, mamă, strigă Mușețel, tunde-mi petalele că am obosit. Te rog, mama!

– Nu le pot tunde, Mușețel, pentru că ele ți-au fost date de Zâna Florilor. Numai ea poate să le schimbe, îi spuse mama cu lacrimi în ochi. Roagă-te de Zână, dragul meu copil, și ea se va îndura de tine. Vezi unde duce mândria, Mușețel? Ai vrut să fii altceva, altcineva, dar noi nu ne putem schimba, doar dacă așa vrem. Fiecare plantă, fiecare vietate are rostul ei pe pământ. Sper că ai înțeles acum, copile?

– Mamă, mamă, am s-o rog pe Zâna Florilor să mă ajute, că, uite, bate vântul tare și eu sunt deja la pământ. Zâna Florilor, ajută-mă, nu am înțeles până acum și am vrut să fiu cel mai frumos Mușețel din lume.

Deodată vântul se opri, iar din cer a coborât Zâna Florilor. Merse ușurel spre băiatul Mușețel, îl atinse cu bagheta magică, iar floarea uriașă a dispărut. Băiatul s-a trezit ușurat, parcă dintr-un vis, a ajuns la Zână și i-a spus:

– Zâna mea dragă, azi am învățat o lecție foarte frumoasă și te rog să mă ierți că am fost atât de mândru.

– Aveai nevoie de o lecție, Mușețel, ca să știi ce să ceri în viață, zise Zâna. Acum am să plec și sunt convinsă că nu vei mai dori niciodată să vrei să fii ceea ce nu ești. La revedere, Mușețel!

– La revedere, Zână bună, la revedere! Mușețel privi în jurul lui, privi cerul și totul i se păru minunat. Această întâmplare i-a fost de ajuns, ca să înțeleagă că nu poți fi niciodată altceva decât ceea ce ești, iar mândria prostească nu ajută pe nimeni. Mușețel a trăit fericit pe câmpia lui, gândindu-se cât de util este în viața oamenilor.

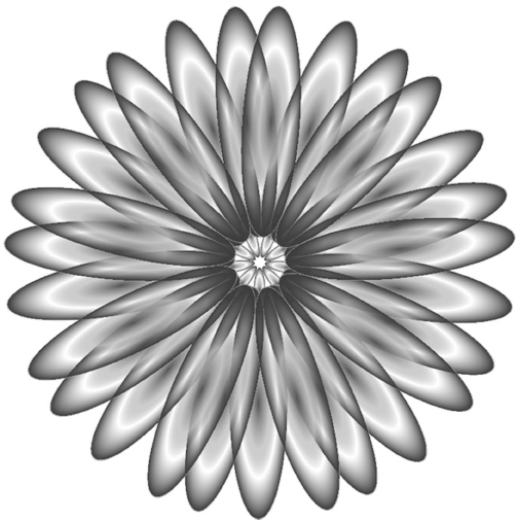

„Mușețelul
s-a gândit
ce s-a gândit,
și-a luat
inima-n dinți
și a plecat
spre Zâna Florilor
să-i ceară
o favoare.”

Lumea copilăriei

POVESTEA PĂDURII RĂZBOINICE

Pușa Roth

A fost odată o pădure, diferită de alte păduri de pe pământ, era o pădure fermecată și i se spunea pădurea războinică. Pădurea asta nu avea liniște, nu putea să se așeze nicăieri, nici la câmpie, nici la deal, dar nici la munte. Ea umbla de colo-colo și când ziceai că ai scăpat, te pomeneai cu pădurea în sat, gata-gata să ocupe tot pământul. Dacă ar fi fost o pădure ca oricare, oamenii s-ar fi obișnuit cu ea, dar copacii aceștia aveau țepi în loc de ramuri, iar rădăcinile erau toate la suprafața pământului. Doar o rădăcină, rădăcina vieții, se înfigea adânc în pământ să ia putere și sevă. Nu aveau nici frunze și nici flori, erau ca o perie uriașă cu dinți ascuțiți, iar dacă cineva se încumeta să treacă printre copaci, risca să fie sfâșiat de ramurile ascuțite ca niște ace uriașe. Nimeni nu se apropia, iar pădurea umbla prin lume, doar-doar s-o găsi cineva s-o dezlege de farmece și să-i redea frumusețea de odinioară. Într-o zi, pădurea s-a oprit pe malul unui râu, unde erau copaci înfloriți, sălcii plângătoare, păsări care cântau, iar copacii mai tineri au început să-i întrebe pe cei bătrâni de ce nu sunt și ei la fel de frumoși ca acei copaci, de ce nu au frunze și flori, iar păsările de ce nu se apropie de crengile lor. Bătrânii s-au făcut că nu aud, dar și ei se săturaseră de o asemenea viață, se săturaseră să alerge din loc în loc, să strice ordinea lumii, iar ea, lumea, să fugă din calea lor. Dar cum să le spui că ei sunt blestemați de Vrăjitoarea cea Rea, Piaza cea Rea, cum să le spui că au fost frumoși și falnici, că au avut coroane imense la umbra cărora oamenii se odihneau? Cum să le spui celor tineri? Însă tinerii nu s-au lăsat și au tot întrebat, până când cei bătrâni s-au hotărât să le spună adevărul. Copacul bătrân, cel despre care se spunea că ar fi primul copac de pe pământ, a început să povestească de ce li se spune pădurea războinică, de ce sunt atât de diferiți față de alți copaci din alte păduri.

– Demult, începu Copacul bătrân, Vrăjitoarea cea Rea sau Piaza cea Rea, cum i se mai spune, s-a îndrăgostit de un băiat de împărat și în ziua nunții cu aleasa inimii lui, Vrăjitoarea, de ciudă, i-a făcut stană de piatră pe toți nuntașii, mai puțin pe tânărul prinț pe care îl voia de bărbat. Tânărul a fugit în pădure, dar Piaza Rea se tot ținea după el și-i oferea împărățiile lumii și viață veșnică, dacă o va lua de nevastă. Tânărul prinț era atât de disperat că cei dragi lui sunt stană de piatră și nu știa cum să o scoată la capăt cu vrăjitoarea nebună. Tânărul prinț nu știa că aleasa inimii lui nu devenise stană de piatră, pentru că în camera ei, fata se ruga pentru fericirea ei și a viitorului soț. Doar sângele i se răcise, astfel că timpul nu mai avea putere asupra ei. Pe atunci, păsările, animalele, florile și copacii aveau grai, iar copacii pădurii au înțeles ce nenorocire s-a abătut peste tânăr, s-au sfătuit între ei, ca să-l scape din ghearele vrăjitoarei. Atunci toți și-au lăsat ramurile și au făcut un zid de ramuri prin care vrăjitoarea să nu poată trece. De furie, nebuna a aruncat flăcări asupra pădurii, dar o ploaie puternică a stins focul. Atunci Vrăjitoarea a blestemat pădurea, iar ea s-a transformat într-un copac, devenind, prin farmec, stăpâna pădurii.

Copacii bătrâni știau asta, dar salvarea lor și a prințului prins în trunchiul copacului ținea de curajul unei fete tinere care trebuia să ajungă în mijlocul pădurii și să rupă frunza, singura frunză crescută din lacrimile prințului prins în capcana vrăjitoarei. Copacul cel bătrân știa că au ajuns în apropierea castelului unde trăia fata de împărat, îmbrăcată în mireasă, scăpată de vrajă, fiindcă Piaza Rea nu avusese atâta putere ca farmecele să o împietrească. Și pentru ea timpul se oprise în loc, privea la statuile în care

se transformaseră părinții, frații, surorile, neamurile, nuntașii, slugile, animalele și păsările. Doar florile erau vii și înfloreau, alinându-i durerea fetei de împărat. Ele o încurajau, spunându-i că într-o zi nunta va avea loc cu alesul inimii ei. Fata nu prea credea, dar când florile i-au șoptit că pe malul râului a poposit pădurea războinică în care se află alesul inimii ei, fata a prins curaj și a plecat spre pădure. Puțin mai departe de gradina castelului se afla Floarea miresii care a oprit-o pe fată și i-a spus:

– Copilă dragă, să nu te sperii de pădurea vrăjită, de pădurea războinică, de crengile și de țepii care îți vor sfâșia hainele și carnea. Sângele tău e rece, fiindcă vraja nu te-a atins decât pe jumătate, așa că trebuie să ajungi în mijlocul pădurii, la singurul copac cu o frunză, din care curg lacrimi. Trebuie să rupi aceea frunză, să o ascunzi în sân și să strigi cât poți de tare: „Te-am învins, Piază Rea!".

Fata ascultă cu atenție și întrebă încet:

– Și cum îl salvez pe mirele meu?

– Dacă rupi frunza și o ascunzi bine, să nu îți scape pe jos sub nicio formă și strigi cum ți-am spus, atunci Piaza Rea va plezni de ciudă, iar copacul în care s-a transformat și care îl ține ostatec pe mirele tău se va face țăndări. Astfel vraja se va rupe, pădurea va înverzi, oamenii se vor trezi din somnul de piatră, nunta va continua ca și cum nimic nu s-a întâmplat, îi spuse Floarea miresii.

– Da, dar rănile mele, hainele rupte, ce o să spună părinții mei, ceilalți invitați și chiar mirele meu?

– Fii fără grijă, draga mea, lacrimile din frunză vor șterge orice urmă și tu vei uita ce s-a întâmplat.

Fata a plecat spre pădure, a reușit să rupă frunza, pădurea a înverzit, păsările au umplut pădurea cu trilurile lor, nunta era în toi, iar cei doi tineri s-au căsătorit și au trăit fericiți, fără

să-și aducă aminte de întâmplările prin care au trecut. Doar Copacul bătrân și Floarea miresii știau ce s-a întâmplat cu adevărat, și cât timp copacii și florile au avut grai, au povestit, iar povestea pădurii războince a ajuns până astăzi, ca să o aflați și voi, dragii mei nepoței.

„Dacă ar fi fost o pădure ca oricare, oamenii s-ar fi obișnuit cu ea, dar copacii aceștia aveau țepi în loc de ramuri, iar rădăcinile erau toate la suprafața pământului."

Fotoreportaj

SALONUL NAȚIONAL DE ARTĂ CONTEMPORANĂ – CENTENAR 2018. CONCLUZII

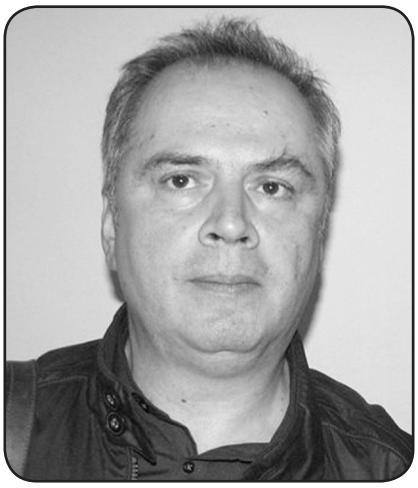

Claudiu Victor Gheorghiu

Artist vizual
Membru al Asociației Filială Artă Plastică Religioasă și Restaurare (AFAPRR) a Uniunii Artiștilor Plastici
din România

SNAC 2018 (Salonul Național de Artă Contemporană – Centenar 2018), organizat de Uniunea Artiștilor Plastici din România, a avut șapte vernisaje ale expozițiilor, între 7–20 noiembrie 2018, dar și conferințele SNAC.

Salonul Național de Artă Contemporană – Centenar 2018 a continuat tradiția istorică a saloanelor oficiale organizate în România începând cu anul 1864, sub diferite titulaturi – ca expoziții ale artiștilor în viață – urmărind să păstreze cu rigoare spiritul acestora, în direcția unei relevări cât mai fidele a preocupărilor actuale ale artiștilor români și a realizărilor lor artistice. Salonul a marcat aniversarea României Mari, prin prezența unui număr important de artiști vizuali din toate genurile, creatori de patrimoniu spiritual și păstrători ai identității naționale.

Expozițiile SNAC 2018 au fost deschise publicului într-o succesiune de vernisaje, iar la patru dintre ele am reușit să fiu prezent și eu, în calitate de jurnalist cultural, dar și ca artist selectat la **SNAC 2018**, eveniment care a adus pe simezele galeriilor și muzeelor implicate în proiect lucrările a 298 de artiști selectați, cam toți atâția invitați, toți fiind membri (titulari sau stagiari) ai Uniunii Artiștilor Plastici din România. Așadar, am fost prezent la vernisajele expozițiilor de la **Muzeul Național de Artă al României** (7 noiembrie, pictură și sculptură), **Galeria Orizont** (12 noiembrie, mixArt), **Biblioteca Națională a României** (13 noiembrie, arte decorative și design), **Galeria Galateca** (14 noiembrie, expoziția Artă Tânără).

Muzeul Național de Artă al României, 7 noiembrie 2018

De la al doilea eveniment din cadrul **Salonului Național de Artă Contemporană – Centenar 2018**, recte vernisajul de la **Galeria Orizont**, mixArt, din 12 noiembrie, s-a pus punctul pe i, mai exact domnul conf. univ. dr. **Petru Lucaci**, pictor și profesor la Departamentul Pictură din cadrul UNARTE (Universitatea Națională de Arte București), președintele UAP din România și domnul **Pavel Șușară**, critic și istoric de artă, scriitor, curator general al Salonului, au spus exact același lucru: toate vernisajele (implicit expozițiile) din cadrul Salonului au aceeași valoare, nu există expoziții de elită și second-hand. Eu consider că dacă ar fi existat o echipă de 250 curatori străini, discuțiile între artiști (selectați sau neselectați, invitați sau neinvitați) tot și-ar fi urmat cursul, așa că nu-mi rămâne decât să salut reluarea

acestui eveniment de anvergură, cu speranța că la edițiile viitoare va fi din ce în ce mai bună organizarea. **Menționez doar că Uniunea Artiștilor Plastici din România este singura organizație profesională a artiștilor plastici și, evident, singura Uniune**, *„urmaşa de drept, moştenitoarea juridică, morală – patrimonială şi continuatoarea tradiţiilor Sindicatului Artelor Frumoase din Bucureşti (S.A.F.) şi a Sindicatelor Mixte din Provincie*".

Celelalte trei expoziții incluse în SNAC 2018 au fost la **Galeria Simeza** (15 noiembrie, grafică și sculptură mică), la **Muzeul Național de Artă Contemporană** (15 noiembrie, multimedia) și pictură la **Centrul Artelor Vizuale – Galeria Căminul Artei** (parter și etaj, 20 noiembrie). De asemenea, pe 27 noiembrie am participat cu interes la **Conferințele de la Biblioteca Naţională a României ale Salonului Național de Artă Contemporană – Centenar 2018**, organizate de **Uniunea Artiștilor Plastici din România**, unde am urmărit cu interes filmul documentar ***Cazul Ţuculescu***, o producție a TVR Craiova, realizator **Mirela Giodea**. În afară de filmul documentar, programul a inclus conferința ***Expoziţia retrospectivă Ion Ţuculescu 1965 – Schimbarea normei***, susținută de **Cătălin Davidescu** și **Luiza Barcan** despre ***Pictura exterioară postbrâncovenească – oglindă a credinţei şi a mentalităţilor în zorii modernităţii***.

9 decembrie 2018
Fotografii de Claudiu Victor Gheorghiu

Galeria Galateca, 14 noiembrie 2018

"SNAC 2018 a continuat tradiția istorică a saloanelor oficiale organizate în România începând cu anul 1864."

Galeria Orizont, 12 noiembrie 2018

Biblioteca Naţională a României, 13 noiembrie 2018

Galeria Galateca, 14 noiembrie 2018

Conferințele SNAC, 27 noiembrie 2018

Literatură economică

GESTIONAREA INFORMAȚIILOR ÎN DECIZIA DE FINANȚARE A PROIECTELOR DE DEZVOLTARE RURALĂ ȘI REGIONALĂ

Motto: *„A conduce bine o firmă înseamnă a-i asigura viitorul; iar a-i asigura viitorul înseamnă a gestiona informația."* – Marion Harpern [1]

Marius-Cosmin Vasile

Doctorand A.S.E., Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului, București
Consilier 1A la A.F.I.R. (Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale)

În cadrul prezentei lucrării, am recurs la această tematică deosebit de interesantă, deoarece viața și munca au demonstrat practic că fără a avea date și informații în posesie despre un anume fenomen, situație economică, eveniment, nu poți lua o decizie corectă și în deplină cunoștință de cauză pentru domeniul respectiv.

Întotdeauna va trebui ca în actul de conducere și decizie să știi să folosești datele și informațiile pe care le ai în gestiune/posesie la un înalt nivel de cunoaștere și să dovedești voință, competență în procesul de implementare. **Informația** este și va fi întotdeauna ca un as în mâna celui care o are în posesie și va ști să o folosească conform scopului și interesului manifestat într-o anumită conjunctură, într-un azimut de spațiu și timp cunoscut. În funcție de zona și aria de cuprindere în care acționează și se desfășoară, în funcție de natura sa, informația poate fi: economică, comercială, financiar-bancară, socio-politică, administrativă, strategico-militară etc. Apoi, în funcție de spațiul din care provine și mai apoi de manifestare, informația o putem deosebi pe segmentele: intern și extern ale organizației.

În cazul nostru interesul se va manifesta asupra analizei și relevării rolului informației economice, tehnico-logistice în decizia de finanțare și apoi în întreaga arhitectură a construcției proiectelor de dezvoltare rurală și regională.

Informația economică în contextul globalizării economiilor naționale are un rol esențial în promovarea sa în plan restrâns, pe segmentul microeconomic. Știm că microeconomia studiază comportamentul unităților economice (consumator, lucrător, firmă) și interpretează comportamentul organizațiilor și indivizilor care se informează, iau decizii și stabilesc strategii în vederea dezvoltării și consolidării organizațiilor. De remarcat este faptul că decidentul (managerul și alte scări ierarhice decidente) nu poate lua o decizie sau hotărâre fără a avea la dispoziție un întreg informațional, alcătuit din date și informații trecute și prezente, certe și verificate din cadrul organizației.

Pe baza informațiilor din interiorul unității economice și a celor culese/colectate din afară (segmentul extern), decidenții, managerii vor putea fundamenta și pronunța decizii manageriale și de finanțare cu privire la:

– alocarea resurselor economico-financiare plus a celor material-logistice;

– decizia de finanțare în construcția unor proiecte de dezvoltare socio-economică, apoi propuneri de proiecte investiționale de constituire, dezvoltare și consolidare a unităților agro-economice, de procesare producție agrozootehnică: legume, lactate, carne etc;

– utilizare rațională a resurselor: umane, tehnico-materiale, financiare, logistice în procesul economic cu o eficiență economică mai mare;

– inițierea de strategii și acțiuni pe termen scurt și mediu în vederea consolidării și dezvoltării ritmice sau accelerate a organizației în funcție de condițiile reale din spațiul de promovare/implementare și aplicabilitate zonală;

– interreacționarea pe piață cu alte organizații, firme, uniuni, companii comerciale și patronale.

Numai că aceste date și informații de interes trebuie administrate și gestionate în consonanță cu interesele organizației sau unității economice în scopul dezvoltării și consolidării acestora sau a unități de prelucrare și procesare a produselor agricole.

Concluzia este că fără existența unor date și informații certe și verificate pe care decidentul trebuie să le aibă la îndemână, nu se poate realiza nimic și nici obține ceea ce ai dori să întreprinzi ca organizație sau chiar ca simplu individ. De multe ori s-a afirmat în cercurile puterii că informația înseamnă putere, dar practica a demonstrat că degeaba ai informația dacă nu știi ca decident când și în ce timp și spațiu s-o folosești spre a avea o eficiență maximă, scontată și așteptată. Condiția esențială este ca cel ce se află în posesia ei să aibă o pregătire corespunzătoare, să știe când s-o folosească și, în plus, va trebui să răspundă la următoarele întrebări: în ce mod se vor utiliza datele și informațiile aflate la dispoziție/în posesie și în ce moment propice și favorabil vor fi folosite?

Necesarul solicitat de investiție, caracteristicile tehnice cerute per utilaj în proiect, momentul ales și timpul previzionat pentru implementare au o semnificație aparte în punerea în practică a conținutului proiectului, deoarece aceste aspecte exprimă competența și experiența practică a decidentului și consultantului de proiect.

Managerul și decidenții din scara ierarhică inferioară a organizației vor trebui să știe să promoveze datele și informațiile pe care le au în posesie și să le folosească pentru construcția și fundamentarea actului decizional, cât și în acțiunile de conlucrare și colaborare cu consultantul de proiect.

De aceea, în cuprinsul lucrării de față mă voi concentra pe câteva aspecte importante și probleme dezbătute în mediul economic cu relevanță în problematica gestionării datelor și informațiilor atât de necesare și utile în decizia de finanțare a proiectelor de dezvoltare rurală și regională, cât și la fundamentarea și construcția lor.

Faptul că gestionarea informațiilor capătă o importanță deosebită în construcția deciziei de finanțare, semnifică de fapt utilitatea majoră a datelor și informațiilor în fundamentarea proiectului și în consolidarea motivației solicitării de finanțare pentru o investiție strict necesară (ex., din fonduri europene pe dezvoltare rurală și agricultură), prin măsuri aprobate și distribuite de A. F. I. R. [2], în conformitate cu procedurile și reglementările Agenției.

Totodată, oportunitatea necesară formării, dezvoltării și consolidării exploatațiilor agricole (M.4.1) poate justifica o solicitare a finanțării investiției din fonduri europene – UE,

destinate dezvoltării și consolidării sectorului agroalimentar și, în genere, a spațiului rural.

În literatura de specialitate, socio-economică, gestionarea informațiilor apare ca un domeniu extrem de sensibil și de important, necesitând competență în materie și cunoașterea valorii datelor și informațiilor ce le dețin decidenții în cadrul organizației sau instituției. Faptul că unii factori de conducere, manageri, nu cunosc aceste aspecte esențiale și caracteristici ale informațiilor deținute în organizație, denotă incompetență și iresponsabilitate. Ei nu vor ști niciodată cum și în ce mod informațiile le-ar fi utile, inclusiv în construcția unui proiect de dezvoltare pentru accesarea fondurilor europene pe domeniul agricultură și dezvoltare rurală. Pe baza informațiilor pe care le are la dispoziție, managerul sau decidentul este cel care propune decizia de finanțare a investiției pentru dezvoltarea unității agroalimentare, găsește finanțarea investiției necesare prin accesare de fonduri europene sau împrumuturi bancare, după care consultantul întocmește proiectul, studiile de fezabilitate și experții băncii aprobă sau nu. În cazul finanțării A. F. I. R. – fonduri europene, experții agenției sunt cei care aprobă finanțarea finală pe baza unui punctaj, în cadrul unor măsuri, în cazul nostru M.4.1.

Utilitatea datelor și informațiilor în cazul fundamentării deciziei apare în această conjunctură ca o problema economică primordială, deoarece fără a avea la îndemână informațiile necesare nu se poate lua nici o decizie sau hotărâre în actul de conducere sau de finanțare a unei investiții cu solicitarea finanțării investiției prin accesarea de fonduri UE.

Lucrarea de față este structurată pe mai multe capitole, cinci la număr, și are în atenție toate aspectele legate de gestionarea informațiilor economice și tehnico-logistice în toată gama lor de utilitate și manifestare practică,

Continuare în pag. 114

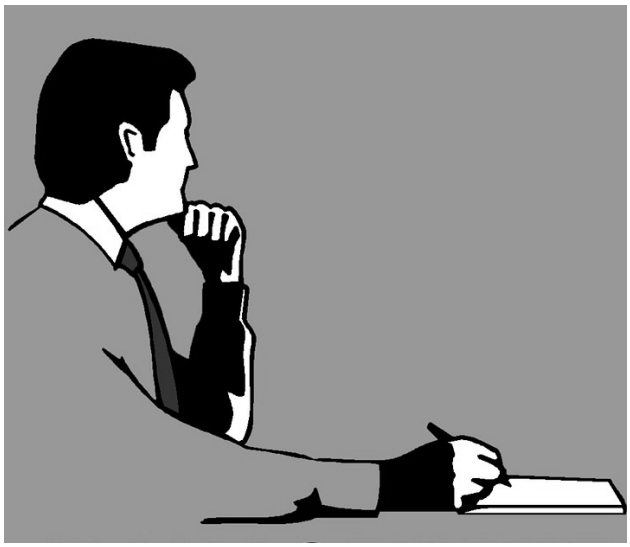

Urmare din pag. 113

inclusiv decizia de finanțare a investiției solicitate în studiile de fezabilitate din cadrul proiectelor de dezvoltare rurală și aprobată cu finanțarea de către experții A.F.I.R.

Informația percepută ca „marfă specială"

În primul rând se poate observa că mutațiile care au loc în lumea modernă și avansul tehnologiilor informatice au dus, cum era și normal, la o reevaluare și redefinire a noțiunii de informație și a conștientizării importanței sale de către utilizator prin relevarea valorii și forței sale.

Ca rezultat al creației și gândirii umane, informațiile sunt obținute în urma unui proces conștient, voit și uneori, de inovare, desfășurat de către gândirea omului în mod conștient gradual și dirijat de către psihicul uman. Kant a înțeles foarte bine că *„fiecare gânditor își clădește propria sa operă [...] pe ruinele operei altui gânditor"*. Din acest punct de vedere, putem spune chiar că l-a anticipat pe Hegel, cel care va continua filozofia kantiană într-o direcție mult mai angajată, în sensul de direcție civică și, evident, socio-politică. Informațiile fiind obținute în urma unui proces conștient, voit, determinat de gândirea umană, vor fi utilizate de către posesor, decident, conform intereselor și acțiunilor lor gândite într-un spațiu și timp determinat.

De fapt, prin informații, utilizatorul și decidentul se pun la curent și în mod conștient voit asupra unei situații reale a mediului în care acționează, cât și a momentului ales, prin expunerea în forma comunicabilă a oglindirii reale asupra unui eveniment/stare de fapt și în consecință, pe baza lor, decidentul va putea să ia o decizie corectă în deplină cunoștință de cauză.

De fapt decizia în cazul nostru este definită ca fiind:

– o hotărâre luată de o persoană sau de un colectiv de conducere în mod conștient, voit și în deplină cunoștință de cauză;

– rezoluție adoptată la nivel de factor conducere ca decident, urmând să fie executată de organele subalterne, specialiști și angajați;

– este fundamentată de către decident pe baza datelor și informațiilor, pe care le are la îndemână și în posesie, în cadrul organizației de la compartimentele specializate: informatică, financiar-contabil, tehnico-material, marketing, comercial, administrativ-logistic etc.

Informațiile produse și prelucrate, conexate cu altele se pot prezenta într-o multitudine de forme, și anume: analize economico-financiare, rapoarte de stadiu a situației economico-financiare, bilanțuri, invenții, inovații, raționalizări, studii și documentații, programe de calculator, sisteme moderne de organizare și management, proiecte Know-how, studii de fezabilitate, asistență tehnică, consultanță etc.

Sfera producției informațiilor în economie a căpătat o importanță tot mai mare dată fiind valoarea lor și caracteristicile acumulate în conținut, iar informațiile înmagazinate au căpătat conotații de marfă, fiind supuse vânzării și cumpărării, totul în funcție de valoarea și gradul de utilitate. Pentru înțelegerea deplină a faptului că informațiile au devenit și se percep pe piață ca o marfă, mă voi apleca puțin asupra noțiunii de marfă.

Astfel, în literatura de specialitate, marfa este definită ca fiind:

– un produs al muncii omenești care satisface o nevoie și este destinat schimbului prin procesul de vânzare-cumpărare pe piață;

– bun material sau intelectual-științific destinat schimbului pe piață sau, pur material, totalitatea obiectelor destinate vânzării.

De remarcat că în ultimul timp au apărut mutații deosebite în procesul de vânzare-cumpărare, produsul intelectual a devenit marfă (ex: software, programe soft IT) și, asemenea mărfurilor, ca bun material, sunt supuse procesului de schimb sau de vânzare-cumpărare.

În economie trebuie să facem o distincție clară în ce privește utilitatea în categoria mărfurilor și anume:

1) mărfuri normale: având o calitate unică cu diferite trepte și clase de calitate, în majoritate pe piață;

2) mărfuri declasate: care deși sunt apte de consum prezintă diferite defecte de formă;

3) mărfuri degradate: mărfuri improprii consumului.

În **utilizarea eficientă a informațiilor valoroase** nu trebuie uitat faptul că unele țări dezvoltate alocă fonduri uriașe muncii de cercetare și inovare pentru a aduce în țările lor elementele unei economii moderne bazată pe informații inovative și de creație, generatoare de venituri solide, precum și realizarea de puncte solide de plecare în realizarea progresului tehnico-științific.

Astfel, în economia modernă, se înregistrează tendința deplasării surselor de creare a avuției din zona activităților productive în sens tradițional (care se bazează pe dialectica dintre mașină și acțiunea umană), către sfera creației intelectuale.

Inovația, creația intelectuală în general, tinde să devină principala sursă generatoare de venituri, în condițiile în care durata de viață a produselor și serviciilor se reduce tot mai mult. Țările membre UE sunt încurajate să investească 3% din PIB în cercetare și dezvoltare până în 2020 (1% din fonduri publice, 2% din investiții private), ceea ce se estimează că ar genera 3,7 milioane de locuri de muncă și ar determina o creștere anuală a PIB-ului UE cu circa 800 de miliarde de euro. UE depune eforturi pentru a crea un singur *Spațiu european de cercetare*, care să le permită cercetătorilor să lucreze în orice țară din UE și în interiorul căruia să fie sprijinită și încurajată cooperarea transfrontalieră.

Asistăm la **nașterea și dezvoltarea unei economii informaționale** bazată, în principal, pe creație, inovație și o activitate novatoare științifică de cercetare. Acum este necesară organizarea muncii de cercetare și creație în colective capabile să folosească tehnica și tehnologia modernă, asigurându-se cercetătorului, în continuare, libertate deplină de gândire și acțiune. Asistăm la nașterea unei economii informaționale, de creație și inovare, cu modificări substanțiale în comportamentul, structura și psihicul uman. Un exemplu grăitor este faptul că țările dezvoltate destinează ca procent din PIB, adică fonduri financiare repartizate pentru finanțarea cercetării științifice și a progresului tehnic, fonduri care ajung să egaleze bugetul anual alocat de țările în curs de dezvoltare. *„Valoarea unui lucru crește proporțional cu dificultatea de a-l dobândi."* – Thomas Mann [3]. Adevărul este că în activitatea practică, datele și informațiile de interes au un grad de dificultate al obținerii lor mai mare sau mai mic, cum de altfel și valoarea lor este diferită.

Lupta economică, politică, comercială și a sistemelor pentru supremație într-un domeniu sau altul a determinat ca majoritatea țărilor dezvoltate să treacă la:

– elaborarea unor strategii privind activitățile generatoare de informații, în special cele de inovare și de integrare în strategiile de dezvoltare micro și macroeconomico-sociale.

Cercetarea științifică și inovarea au devenit activități cu caracter strategic, pe acest sector investițiile au crescut foarte mult, deoarece aduc profit imens.

– dat fiind caracterul strategic, a determinat statele dezvoltate ca activitatea generatoare de informații să se dezvolte și acționeze în sensul instituționalizării sale, prin crearea de organisme guvernamentale în scopul stimulării și coordonării activității de cercetare și inovare;

– țările dezvoltate percep activitățile generatoare de informații ca o pârghie deosebit de importantă pentru accelerarea dezvoltării economico-sociale și pentru creșterea competitivității pe intern și internațional;

– de asemenea, tot în sensul stimulării și protejării activităților de cercetare științifică și inovare, ca principale activități generatoare de informații, guvernele țărilor menționate au adoptat și alte măsuri cum sunt: măsurile comerciale de promovare a inovațiilor, de protejare față de concurență, de protecție a proprietății intelectuale etc.

Informația este, deci, un bun produs de către om prin activitățile de creație intelectuală, în cadrul cărora un loc principal îl ocupă cercetarea științifică și inovarea.

Informația are un anumit cost de producere, o anumită valoare și preț, caracteristici care sunt proprii produselor care îmbracă forma de marfă. În acest sens amintim că, în urmă cu mai mult de un deceniu, Jorge Sabato [4] a atras atenția asupra faptului că *„tehnologia ca structură sistematică de cunoștințe și informații este ceva care poate fi produs și vândut"*, deci o marfă care participă la circuitul economic.

Într-o lume globalizată și aflată într-o continuă mișcare și transformare, după cum este și normal, au apărut instituții de profil care au ca obiect de activitate principal:

– producerea de tehnologii, cunoștințe, software, precum și o activitate intensă privind stocarea de date și informații

Continuare în pag. 116

Urmare din pag. 115

necesare diverselor domenii de activitate, toate necesare în activitatea de construcție și fundamentare a unei hotărâri sau decizii manageriale majore. Respectivele instituții sunt considerate adevărate uzine de producere a informațiilor sau de păstrare strictă a lor, totul întreprins în scopul vânzării, comercializării și obținerii de profituri foarte mari.

Informația – bun economic și proprietate intelectuală (privire de ansamblu)

Prin urmare, informația este o marfă, dar o marfă specială, cu trăsături distincte față de celelalte bunuri-marfă (produsele și serviciile). Aceste particularități privesc atât producerea informațiilor, obținerea lor, procesarea, prelucrarea, administrarea cât și gestionarea, circulația lor pe piață și consumul. Astfel, deținerea și păstrarea informațiilor prin procesele și acțiunile de cercetare, cunoaștere, studiere științifică a unor fenomene și evenimente specifice vor reprezenta un proces continuu și util de producere a acestora. Acest proces a însoțit întreaga evoluție a societății omenești, stând la baza progresului și dezvoltării acesteia. În felul acesta, stocul de informație se îmbogățește neîntrerupt, pe măsură ce procesul cunoașterii umane evoluează. Privită în sens economic, informația creată are caracter de unicat. Ea este inimitabilă și irepetabilă, nu se reproduce prin simpla repetare a procesului care a creat-o. Nefiind un bun material palpabil, ci un bun necorporal, informația este încorporată în produse și servicii și nu se poate vizualiza precum elementele de ordin material, consumate pentru producerea acesteia. Prin actul de creație, informația ca un bun unicat, obținut cu costuri mari, face obiectul unor reglementări specifice de gestionare și protejare (Legea 182/2002, H. G. 585/2002 privind protecția datelor și informațiilor clasificate etc.) și obiectul proprietății intelectuale (v. Legea nr. 8 /1996 modificată și completată cu L. 74/2018, ambele vizând drepturile de autor), aflate sub protecția unor *legi speciale adoptate în domeniul de referință*.

În cuprinsul lucrării, din care am selectat un capitol pentru revistă, voi enumera ca argumente viabile privind caracterul de unicat al informației, următoarele aspecte relevante:

– informația produsă are un caracter continuu, inepuizabil;

– prin procesul de vânzare-cumpărare, acțiunea în sine nu îl deposedează pe autor de utilitatea acesteia sau spre a o vinde altora;

– informația, prin consum, utilizare, nu se consumă ca bunurile materiale, nu se uzează fizic, fiind inepuizabilă, având un caracter deosebit. În activitatea practică există totuși cazuri când informația poate deveni perimată și își pierde din valoare și utilitate, tocmai datorită faptului că nu a fost folosită în timp util și când trebuie.

– în circulația pe piață a mărfii, informația are un caracter specific cu reglementări contractuale specifice și are loc un proces de recunoaștere a faptului că informația este o marfă, constituind obiect al comerțului. Folosirea termenului de transfer în locul celui de comerț ascunde faptul că tehnologia, deci și informația pe care o conține, este un bun economic care poate fi comercializat pe piață, supusă acelorași probleme ca și celelalte mărfuri. Tocmai acest aspect face necesară regândirea conceptului de transfer de tehnologie sau transfer de informație.

– este un bun economic care poate fi comercializat pe piață, supusă acelorași probleme ca și celelalte mărfuri; caracterul economic al informațiilor, atât ca resursă, cât și ca bun economic, este minimizat prin utilizarea altor sintagme precum transferul de tehnologie.

În cazul de față mi-am propus să lămuresc faptul că gestionarea și utilizarea datelor și informațiilor în procesul de fundamentare a deciziei de finanțare, dar și al construcției în sine a proiectului, se va face cu respectarea voinței și deciziei luate de către manager sau administrator. Managerul va conlucra activ cu consultantul de proiect și va urmări îndeaproape ca solicitările sale de finanțare a investiției, ce vor fi cuprinse în proiect, să se facă în conformitate cu decizia sa. În cazul nostru (măsura M.4.1), decizia finală de finanțare a investiției se va da de către A. F. I. R. prin experții săi. Dacă

va fi pozitivă (aprobată A. F. I. R.), cu solicitantul de fonduri europene se va încheia un contract-cadru de finanțare a investiției de către Agenție (A. F. I. R.). În literatura economică de specialitate investiția este definită ca:

– plasament de bani în valori mobiliare, aducător de venit sub formă de dobândă [5], dividende sau câștiguri de capital; achiziționare de mijloace de producție;

– investiție inițială: o investiție în active corporale și necorporale legată de crearea unei noi unități, extinderea unei unități existente, diversificarea producției unei unități prin realizarea de produse noi, suplimentare, schimbarea fundamentală a procesului global de producție al unei unități existente [6];

– reprezintă cheltuieli ce se efectuează pentru obținerea de active fixe (pentru construirea, reconstruirea, lărgirea, modernizarea și achiziționarea de active fixe de natura mașinilor, utilajelor, instalațiilor, clădirilor, mijloacelor de transport și a altor mijloace de muncă). Se asimilează investițiilor și cheltuielile referitoare la lucrările de proiectare, prospecțiuni și explorări geologice, achiziționarea de titluri de valoare etc.

Informația în procesul de fundamentare a deciziei de finanțare a investiției

Este demn de remarcat că acest proces de fundamentare și construcție a deciziei de finanțare a investiției va surveni în cadrul organizat cu experți și specialiști competenți, gândit și analizat pe baza unor date și informații pe care le deținem, referitoare la domeniul de interes sau proiectul propus spre finanțare.

Oricum, solicitarea în materie de investiții reprezintă un punct de plecare esențial al politicii manageriale promovate de către decident, în genere și are în atenție gestiunea financiară a unității economice, deoarece el va trebui să facă aprecieri concrete asupra investițiilor realizate în trecut și asupra nevoii de investiții în viitor. În context, trebuie analizate și evaluate efectele investițiilor precedente și previzionate efectele proiectelor vizate în viitor. Investiția reprezintă punctul de plecare în orice decizie de finanțare și se ia pe

baza unor riguroase analize privind necesarul de mijloace de producție, utilaje, servicii. Se poate afirma ca investiția reprezintă *„motorul care produce mișcare, pune în mișcare economia, producția și execută o cuplare sigură cu viitorul"*. [7].

Punerea la punct a procedeelor de evaluare și de luare a deciziei cere o delimitare prealabilă a operațiunilor care reprezintă investiții. Definirea unor criterii de apreciere a proiectelor de investiții conduce la selectarea celor mai avantajoase proiecte. Dacă investigăm în mod riguros semnificația **noțiunii de investiție**, vom observa că în literatura de specialitate economică există mai multe definiri în funcție de spațiul și timpul de acțiune. Astfel **noțiunea de investiție** poate fi abordată, prin conținutul său, din două puncte de vedere: în *„sens larg"* și în *„sens îngust"*.

Ea a devenit un termen uzual, prin care fiecare om înțelege că investiția înseamnă, în fapt, cheltuirea unor sume de bani, pentru a crea ceva nou sau a se îmbunătăți ceva existent.

Într-o accepțiune mai îngustă, **noțiunea de investiție** se identifică, de regulă, cu unele cheltuieli făcute pentru crearea sau obținerea unor bunuri (materiale sau intangibile), a căror valoare este, în majoritatea cazurilor, destul de mare, iar durata lor de folosință, îndelungată.

Noțiunea de investiție a fost definită într-o accepțiune mai largă de către autorii lucrării ***Investițiile în economia de tranziție***, Florin Buhociu și Gheorghe Negoescu [8] astfel: *„Prin investiții înțelegem ansamblul resurselor (materiale, financiare, tehnice și umane) destinate creșterii capacității de producție a societății, a vieții sociale sub toate aspectele sale, pentru asigurarea obținerii în viitor a efectelor scontate."*

Definiții ale investiției în literatura economică:

– investiția reprezintă, de fapt, o cheltuială efectuată în prezent, cu caracter cert, în scopul obținerii unor efecte

Continuare în pag. 118

Urmare din pag. 117

viitoare, adesea incerte, ceea ce creează și un risc, deoarece decalajul de timp dintre momentul investirii și cel al obținerii rezultatelor scontate, poate crea situații imprevizibile;

– investiția reprezintă o plasare de fonduri bănești într-o acțiune, într-un proiect sau o activitate cu scopul de a crea un spor de avuție atât la nivelul individului, cât și al firmelor și societăților, în general.

Pentru **gestiunea financiară a întreprinderii** [9], sloganul *„Maximizarea șanselor și minimizarea riscurilor"* ar constitui o sinteză extrem de exactă și edificatoare a problematicii și preocupărilor. Prudența, rezonabilitatea, responsabilitatea și fezabilitatea reprezintă criteriile de bază în procesele de luare a deciziilor financiare.

În gestiunea financiară a întreprinderii, aplicarea acestor principii se concretizează într-un arsenal larg și diversificat de modele și tehnici cantitative a căror menire este asigurarea caracterului obiectiv și fundamentat al raționamentelor și concluziilor în temeiul cărora managementul unității economice își va proiecta deciziile și planurile în materie de finanțe.

Referințe:

[1] Marion Harpern (1916–1989), inginer constructor american de mare valoare, specialist în management și construcții civile; a făcut cele mai novatoare zgârie-nori ale secolului XX, a fost președinte HK McCann, în 1948 îl succede pe McCann. A făcut un departament de cercetare în care a investit fonduri uriașe.

[2] A. F. I. R. – Agenția pentru finanțarea investițiilor rurale.

[3] Paul Thomas Mann (n. 6 iunie 1875, Lübeck–d. 12 august 1955, Kilchberg, în apropiere de Zürich), romancier german, eseist, unul dintre marii scriitori ai secolului XX, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1929 (pentru romanul *Casa Buddenbrook*).

[4] *Tehnologia informației, un produs inovativ-creativ*, eseu de prof. univ. dr. Jorge Sabato de la Universitatea Națională din San Martin – Buenos Aires/Argentina.

[5] E.Fin.ro. dicționar economic.

[6] Wikipedia.

[7] *Evaluarea și revizuirea deciziei manageriale* de Vasile Marin, referat doctorat 2000, A.S.E. București, p. 18.

[8] Florin Buhociu și Gheorghe Negoescu, *Investițiile în economia de tranziție,* Galați, Editura Europlus, 2010, p. 40.

[9] Roxana Arabela Dumitrașcu și Alexandra Moraru, *Gestiunea financiară a întreprinderii*, București, Editura Universitară, 2012, p. 35.

„Mutațiile care au loc în lumea modernă și avansul tehnologiilor informatice au dus, cum era și normal, la o reevaluare și redefinire a noțiunii de informație."

EDITURA HOFFMAN

Literatură • Teatru • Memorii • Publicistică • Istorie

Colecții: Hoffman Clasic, Hoffman Contemporan, Hoffman Educațional, Hoffman Esențial 20, Scena Hoffman

Apariții recente

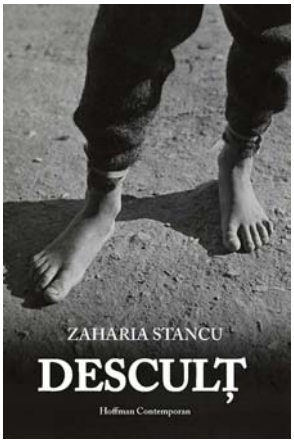

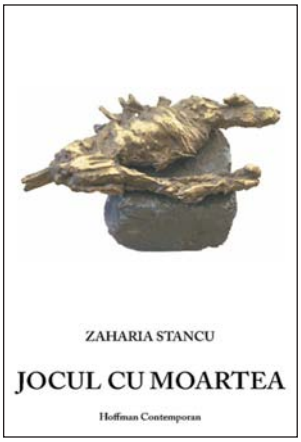

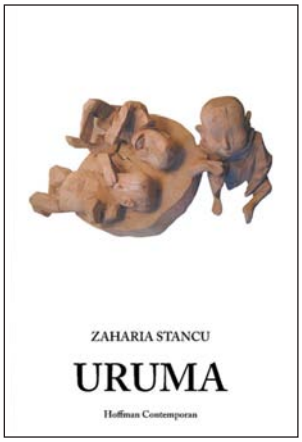

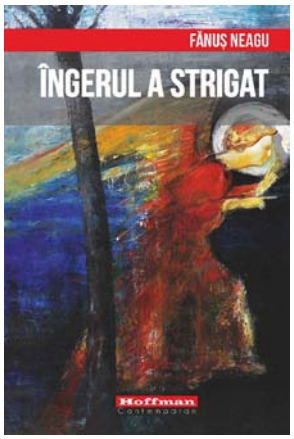

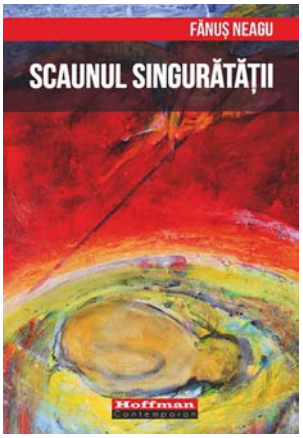

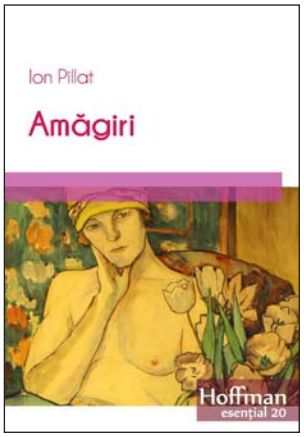

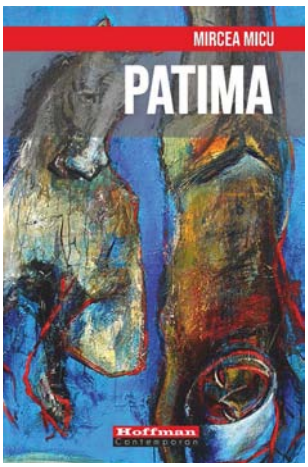

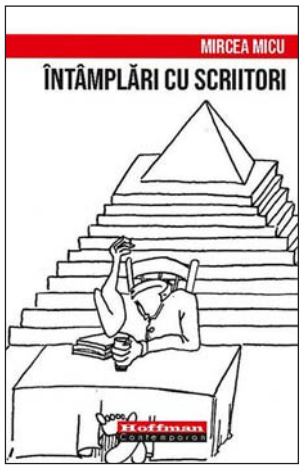

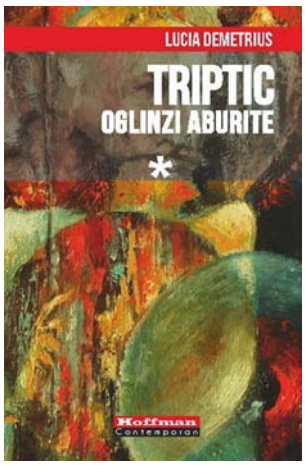

Fax: 0249 460 218, tel.: 0740 984 910
contact@editurahoffman.ro; www.EdituraHoffman.com; www.EdituraHoffman.ro; www.LibrariaHoffman.ro

LEVIATHAN

Revistă culturală